ספריה עממית ביהודית
ירושלים
Jewish Public Library

ספריה עממית ציונית
JEWISH PUBLIC LIBRARY

געקליבענע

שריפטען

— פון —

לעאָניד אַנדרעעוו

איבערזעצט פון

מ. קאַטץ.

צוויי טער באנד.

היברו פאבלישינג קאמפאני

52-50 עלדרידזש סטריט, ניו־יארק.

COLLECTION OF WRITINGS

by

LEONID ANDREIEV

Translated into Yiddish by M. KATZ

Copyright 1912,

Hebrew Publishing Company, New York.

אינהאלט פערצייכנים:

אַן אַריגינעלער מענש 5
די פערטהוידיגונג 19
שטאַכּם קאַפּיטאַן קאַלוקאַוו 32
יום טוב 47
מוינע כתבים 64
א מעשה וועגען סערגעי פעטראָוויטש 164
שעהן איז דאָס לעבען 208
די ערשטע שבורות 213
דער מלאך'ל 233

אן אָריגינעלער מענש

דאָס איז געווען אין א מינוט, וועו אלע זיינען אנשוויינען גע־ווארען. און צווישען דער בראזשגערייי פון מעסער, גאָפּאל און טעלער און דעם דונקלען שמועס צווישען די געסט ארום די וויטערע טישען, מיט דעם סקריפען פון די דילען אונטער די האסטיגע פיס פון די לא־קעיען, האָט עמיצענס א שטילער וויבער קול א זאָג געטהאָן:

— און איך ליעב נעגערטעס!

אנטאן איוואנאוויטש האָט זיך פערהוסט פון'ם בראנפען, וואָס ער האָט געשלונגען. דער לאקעי, וועלכער האָט אויפגעראמט דאָס געשיר, האָט א קוק געטהאָן נייגעריג פון אונטער'ן שטערען. אלע האָ־בען מיט איבערראשונג א קוקער געטהאָן זיך צו דעם שפּרעכענדען און האָבען דאָ ערשט דערזעהען דאָס קליין פּנים'ל מיט רויטע וואָנציק־לעך, די ברענען פון וועלכע זיינען געווען אָנגעוויקט אין שנאָפּס און בארשטש, מיט די פּארבלאָזע קליינע אויגלעך און גלאט פּארקעמטען קעפּל פון סעמיאן וואסילייוויטש קאטילניקאוו.

שוין פּינף יאָהר וויי זיי דינען צוזאמען מיט קאטלניקאווען, יעדען טאָג האָבען זיי זיך מיט איהם געגריסט און וועגען וואָס ניט איז געשמועסט; יעדען צוואנציגטען פון מאנאט נאָך דער ערהאל־טונג פון שכירות האָבען זיי צוזאמען מיט איהם געגעסען מיטאָג אין רעסטאָראן, ווי היינט, און צום ערשטען מאל האָבען זיי דאָס איהם היינט דערזעהען — האָבען איהם דערזעהען און זיינען איבערראשט געווארען. עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז סעמיאן וואסילייוויטש איז זאָנאר גאָר ניט קיין מיאוס'ער, אויב מען זאל ניט רעכענען זיי־נע וואָנציקלעך און זומערשפּריינקלעך, וועלכע זיינען עהנליך צו בלא־טיגע שפּריצען פון א גומי־בעצויגענעם ראד, אז ער קליידט זיך שעהן און אז זיין הויכער, וויסער קראגען איז דער ריינסטער, אָב־וואהל א פּאפּיערענער.

אנטאן איוואנאוויטש, דער ביורא־שעף, האָט זיך אויסגעהוסט, און זייענדיג נאָך רויט פון אנשטרייגונג, האָט ער אויפמערקזאם און נייגעריג בעקוקט מיט א פּאָר אויסגעשטעלטע אויגען סעמיאן וואסילעוויטשען, וועלכער איז געבליבען אין פערלעגנהייט און האָט מיט א בעזונדער אנדייטונג א פרעג געטהאָן:

— האָט איהר, סעמיאן . . . המם . . . ווי הייסט איהר?

— סעמיאן וואסילעוויטש — האָט איהם דערמאָהנט קאטעלניקאוו און האָט ארויסגערעדט דייטליך ניט „וואסילייטש" נור פול און קלאהר „וואסילעוויטש". און דאָס איז אויך אלעמען געפעלען געוואָרען אלס אן אויסדרוק פון א געפיהל פון זעלבסט־רעספעקט און זעלבסט־ווירדע.

— לייבט איהר, הייסט עס, סעמיאן וואסילעוויטש. נעגערטעס?

— יא, איך לייב זעהר נעגערטעס.

און ניט קוקענדיג דערויף וואָס זיין שטימע איז געווען א שטילינקע און עפּעס אזוי ווי צוקנייטשט, פון דעסטוועגען האָט זי געקלונגען אנגענעהם. אנטאָן איוואנאָוויטש האָט פערבייסען די אונטערשטע ליפּ, אזוי אז די גרויע וואָנצעס זיינען אריינגעקראָכען אין סאמע שפּיץ פון׳ם רויטען נאָז, האָט געוואָרפען א בליק אויף אלע בעאמטע מיט זיינע רונד־געוואָרענע אויגען און האָט נאָך דער נויטהוועגיגער פּויזע זיך צולאכט וואשנע און זאפּטיג:

— כא־כא־כא! ער לייבט נעגערטעס — כא־כא־כא!

און אלע האָבען זיך מונטער צולאכט און אפילו דער טרויעריגער, דיקער פאלזיקאוו, וועלכער האָט בכלל ניט געקענט לאכען, האָט זיך אויך צוהירזשעט: גהי־גהי־גהי! . . .

סעמיאן וואסילעוויטש האָט אויך געלאכט מיט זיין שטילען און דראבנעם געלעכטער, ווי טרוקענע ארבעס, איז רויט געוואָרען פון הנאה, האָט אָבער אין דערזעלבער צייט געציטערט: עס זאל עפּעס דערפון ניט ארויסקומען קיין אונאנגענעהמליכקייט.

— מיינט איהר דאָס ערענסט? — האָט א פרעג געטהאָן אנטאָן איוואנאָוויטש, נאָך דעם ווי ער האָט זיך אָנגעלאכט.

— גאנץ ערענסט! עפּעס איז אין זיי אין די שוואַרצע פרויען, פאראן פלאמיגעס, עקזאָטישעס.

— עקזאקטישעס ?

און ווידער האבען אלע אויסגעשאסען א געלעכטער, נור לאכענדיג האבען זיי זיך בעדיינקט, אז סעמיאן וואסילייעוויטש איז זאגאר א געביל־דעטער און קלוגער מענש, וועו ער וויים אזא זעלטענעם וואָרט „עקזאקטיש". דערנאך האבען זיי אנגעהויבען היציג ארגומענטירען, אז מען קען ניט ליעבען קיין נעגערטעס : זיי זיינען שוואַרץ, מיט א פעטען גלאנץ, ביי זיי זיינען גראבע ליפען און פון זיי פיהלט זיך א פאסקודנער ריח.

— און איך האב זיי ליעב — האט מיט בעשיידענהייט געשפּארט זיך סעמיאן וואסילייעוויטש.

— ווי איינער וויל — האט געזאגט ענטשיעדען אנטאן איוואנאוויטש — און איך וועל זיך בעסער פערליעבען אין א ציג אלס אין אזא שווארצוכע.

אבער אלעמען איז געוואָרען אנגענעהם, וואס צווישען זיי, אלס זייערער אן אייגענער חבר, געפינט זיך אזא ארינינעלער מענש, וואס האט ליעב נעגערטעס און גאנץ ערנסט זאגאר. און דארום האט מען בעשטעלט נאך א האלב דוצענד ביער, און אויך די אנדערע טישען, וואו עס זיינען ניט געווען קיין ארינינעלע מענשען, האבען זיי אנגעהויבען קוקען מיט א מין פעראכטונג.

און עס האט זיך אנגעהויבען צווישען אלעמען א געשפּרעך, נאר העכער און פרייער פון פריהער, און סעמיאן וואסילייעוויטש האט שוין אויפגעהערט אליין אנצורייבען א שוועבעלע צו פערריבערען זיין פאפיראס און האט געוואָרט ביז וואנען דער לאקעי וועט איהם דערלאנגען פייער. וועו דאס ביער איז געווען אויסגעטרונקען און מען האט בעשטעלט נאך, האט דער דיקער פאלזקאוו בייזלעך א קוק געטהאן אויף סעמיאן וואסילייעוויטש און האט מיט פאָרווארף א זאג געטהאן :

— פאר וואס זאגען מיר איינער דעם צווייטען אלץ „איהר", סעמיאן וואסילייעוויטש ? מיר זיצען, דוכט זיך, און פראצעווען אין איין קאנצעלאריע ביידע. אז איהר זייט שוין אזא אנשטענדיגער מענש, לאמיר טאקע אויסטרינקען ברודערשאפט.

— זעהר גערן ! פון מיינטוועגען, מיט פערגעניגען — האט צוגעשטימט סעמיאן וואסילייעוויטש. ער האט אי געשיינט פון שמחה

וואס מען האט איהם ענדליך דערזעהען און אבגעשעצט לויט זיין ווערט, אי ער האט עפעם מורא געהאט, אז מען זאל איהם ניט אנ־ ברעכען די ביינער, און ער האט פאר יעדען פאל געהאלטען מיט דער האנד פארשטעלט די ברוסט, אז ער זאל קענען בעשיצען זיך ווען עם וועט נויטהיג זיין, בעשיצען, מען זאל ניט קענען צוקומען נא־ העגט און מאכען א תל פון זיין פנים און פון זיינע גלאט־פערקאמטע האאר. נאך פאלזיקאוו'ען האט ער אויסגעטרונקען אויף ברודערשאפט מיט טראאיצקין און נאוואסיאלאוו און מיט די איבריגע, און האט זיך אזוי שטארק געקושט, אז די ליפען זיינען ביי איהם געשוואלען געווארען. אנטאן איוואנאוויטש האט מיט איהם קיין ברודערשאפט ניט געטרונקען, ער האט איהם אבער העפליך ערקלעהרט:

— וועז איהר וועט זיין אמאל אין אונזער געגענד, קומט אריין, ביטטע. איהר ליעבט אפילו נעגערטעם, אבער איך האב טעכטער און זיי וועט זיין אינטערעסאנט א קוק צו טהאן אויף אייך. מיינט איהר דאס טאקע ערנסט?

סעמיאן וואסילייעוויטש האט זיך פערנייגט און אבוואהל ער האט זיך אביסל געווינט פון צופיעל ביער, נור אלע האבען בעמערקט, אז א חוץ אלעמען האט ער אויך שהנע מאניערען. וועז אנטאן אי־ וואנאוויטש איז אוועק האט מען נאך געטרונקען, און דערנאך איז די גאנצע קאמפאניע מיט תקיפות אוועק איבער נעווסקי פראספעקט און האבען קיינעם ניט אבגעטראטען דעם וועג, האבען נאך געצוואונ־ גען אנדערע אבצוטרעטען דעם וועג פאר זיי. סעמיאן וואסילייעוויטש איז געגאנגען אין מיטען געארעמט מיט טראאיצקי און מיט דעם טרויע־ ריגען פאלזיקאוו און האט געגעבען צו פערשטעהן:

— ניין, ברודער קאסטיא, דו פערשטעהסט דאס ניט; אין נעגערטעם איז פאראן עפעם בעזאנדערעם, עפעם עקזאטישעם.

— איך וויל גארניט פארשטעהן; שוואַרץ איז שוואַרץ און ווייס טער נישט.

— ניין, ברודער קאסטיא, דערויף דארף מען האבען א גע־ שמאק. נעגערטעם, דאס זיינען ברודערקע . . .

ביז דעם דאזיגען טאג האט סעמיאן וואסילייעוויטש קיין מאל ניט א טראכט געטהאן וועגען נעגערטעם און האט ניט געוואוסט, וואס

מעהר צו זאגען וועגען זיי און האָט געהאלטען דארום אין איין טענה'ן: „זיי זיינען, ברודער'ל, פייעריגע".

— נו, וואָס האמפערסט דו זיך, קאסטיא? — האָט בייז א זאג געטהאָן טראָאיצקי, פארטשעפענדיג זיך און שליאָפענדיג אין בלאָטע מיט זיין גרויסען, פערביטענעם קאלאָש — א מערקווירדיגער עקשן ביסט דו, וואָס דיר געפעלט אלץ ניט. אז ער ליעבט מסתמא וויים ער דאָך פאר וואָס. הער זיי ניט, די פּתאים, ליעב סעמיאשקא, ליעב זיי, די נעגערטעס. דו ביסט בייַ אונז א בריה א יונג, אָט וועלען מיר גלייך א נעהם טהאָן זיך און מאכען א סקאנדאל, ווי דו זהסט מיך לעבען, און צום טייפעל!

— שווארץ איז שווארץ און ווייטער גאָרנישט — האָט בייזלעך־טרויעריג געהאמפערט זיך פאלזוקאוו.

— ניין, קאסטיא, דו פארשטעהסט עס ניט — האָט איהם מיט וויבקייט נעגעבען צו פערשטעהן סעמיאן וואסילייעוויטש. און אזוי זיינען זיי נעגאנגען ווייגעדיג זיך פון בעוויפענהייט, לאבענדיג, האמפערענדיג, שטויסענדיג זיך און זעהר צופריעדענע.

אין א צייט פון א וואָך האָט שוין דער גאנצער דעפארטמענט געוואוסט, אז דער בעאמטער קאטעלניקאוו האָט זעהר ליעב נעגערטעס; און אין א מאָנאט אַרום האָבען שוין וועגען דעם געוואוסט די שווייצארען פון אלע בענאכבארטע הייזער, אלע וואָס קומען אין דעפארטמענט מיט בקשות און דער גארדאוואי, וואָס שטעהט בייַם ווינקעל פון גאס. סעמיאן וואסיליעוויטש'ען פלעגען געהן אָנקוקען די מייד־לעך, וואס ארבייטען אין דעפארטמענט אויף די רעמינגטאנישע שרייב־מאשינען, און ער איז זיך געוועסען שטיל און בעשיידען און האָט אלץ ניט געוואוסט צו וועט מען איהם לויבען אדער מען וועט איהם אָנברעכען די ביינער. ער האָט שוין איין מאל בעזוכט אָנטאָן אי־וואנאוויטש, האָט דאָרט געטרונקען טהעע מיט קארשען־אייננעמאכטם אויף א נייער קאמטשאטסקער טיש־דעקע און האָט ערקלעהרט, אז נעגערטעס האָבען אין זיך עפעס עקזאָטישעס. די פריילייַנס זיינען געוווען שעהמעוודיג און האָבען זיך געפיהלט אין פערלעגענהייט, און דעם ווירטהס טאָכטער, נאסטענקא, וועלכע האָט שוין זיך אָנגעלע־זען ראָמאָנען, האָט געזשמורעט איהרע קורצזיכטיגע אויגען, האָט פערריכט די גרייזלעך אויפ'ן שטערן און האָט אלץ געפרעגט:

— אבער פאר וואס ?

און אלעמען איז געווען זהער אנגענעהם, און ווען דער אינטע־רעסאנטער גאסט איז אוועק, האט מען וועגען איהם גערעדט מיט גרויס מיטגעפיהל און נאסטענקא האט איהם אנגערופען א קרבן פון פערניכטענדער לויידענשאפט. סעמיאן וואסילייעוויטש'ען איז נאסטע־קא זהער געפעלען געוואָרען, אבער אזוי ווי ער האט ליעב געהאט בלויז נעגערטעם, האט ער זיך ניט געקענט ענטשליסען ארויסצו־ווייזען דאס, און ער האט זיך דארום פערהאלטען בלויז העפליך, אבער קאלט און ניט צוגענגליך. דעם גאנצען וועג האט ער געטראכט וועגען נעגערטעם, ווי שווארץ זיי זיינען, ווי גלאנציג זיי זיינען און אבשטויסענד ; און פארשטעלענדיג זיך, אז ער קושט אייגע פון זיי, האט איהם אנגעהויבען צו קעהרען ברעכען, האט זיך געוועלט צו־ווייגען און שרייבען דער מאמען אין דער פראָווינץ אז זי זאל קומען צופאָהרען. אבער איבער נאכט האט ער איבערוועלטיגט דעם אנ־פאל פון קלייגיסטיגקייט, און וועג ער איז אין־דער־פריה ערשיע־נען אין קאנצעלאריע האט מען פון זיין גאנצער פיגור, פון דעם רוי־טען האלזטוך, פון דעם גהיימניספולען אויסדרוק אויף זיין פנים, געקענט זהען, אז דער דאזיגער מענש האט זהער ליעב נעגערטעם.

באלד נאך דעם האט אנטאן איוואנאָוויטש, וועלכער האט גענו־מען אנטהייל אין זיין שיקזאל, בעקאנט געמאכט איהם מיט א טהעא־טער־רעפּערטער, און דער רעפּערטער האט איהם פריי ארייגגעפיהרט אין א קאפע־שאנטאן און איהם פאָרגעשטעלט דעם דירעקטאָר, מאסיא זשאק דיוקלא.

— דיעזער הערר — האט ערקלעהרט דער רעפּערטער, ארויס־רוקענדיג פאראוים דעם בעשייידענעם סעמיאן וואסילייעוויטשען — דיעזער הערר האט זהער ליעב נעגערטעם, קיינעם אויסער נעגערטעם. א זעלטען אריגינעלער מענש ! איהר זייט גוט צו איהם, זשאק אי־וואנאָוויטש, וואָרום אויב מען זאל אזעלכע מענשען ניט בעפרייגדען, וועמען זשע דען זאל מען ? דאס איז אן עפענטליכע אנגעלעגענהייט, זשאק איוואנאָוויטש.

דער רעפּערטער האט א פאטש געטהאן מיט בעזונדער פרייגד־ליכקייט זשאק איוואנאָוויטש'ען איבער דער ענגער, אנגעצויגענער פלייצע, און דער פראנצויזישער דירעקטאָר מיט העלדישע שווארצע

וואנצעם, האט א קאטשע געטהאן די אויגען צום הימעל, ווי ער וואלט דארט וואם זוכען און האט ענטשלאסען א זאג געטהאן :

— נעגערטעם ? דאם איז גרויסארטיג. ביי מיר זיינען איצט פאראן דריי פראכטפולע נעגערטעם.

סעמיאן וואסילייעוויטש איז אביסעל בלייכלעך געוואָרען, אבער מאסיא זשאק, וועלכער האט זעהר געליעבט זיין אנשטאלט, האט קיין זאך ניט בעמערקט. און דער רעפּארטער האט א בעט געטהאן :

— איהר דארפט איהם געבען אן אומזיסטען בילעט, זשאק וואסילייעוויטש, פיר א נאנצען סעזאן.

פון דעם דאזיגען אבענד אן האט סעמיאן וואסילייעוויטש אנגעהויבען צו פרייגדלען זיך צו דער נעגערטע, מיסס קאראיטא, ביי וועלכער די וויסלעך פון די אויגען זיינען געווען ווי טיעפע טעלערלעך און דער שווארץ־אפּעל ווי א פּאָר פלוימען, און וען זי האט לאנגזאם א קאהר געטהאן דיעזע נאנצע מאשינעריע, מאכענדיג איהם חן'דלעך, זיינען ביי איהם די פיס קאלט געוואָרען און ער האט זיך שנעל פערנייגט, גלענצענדיג אונטער די עלעקטריציטעט מיט זיין גלאט־פערקאמטען קאפּ, און האט מיט הארץ־וועה געריינקט וועגען זיין ארעמער מוטער, וועלכע וואהנט אין דער פראווינץ. מיסס קאראיטא האט קיין רוסיש ניט פערשטאנען, קיין איין וואָרט ניט ; אבער צום גליק האבען זיך שוין געפונען פיעלע פרייוויליגע איבערזעצער, וועלכע האבען גענומען נאהענט צום הארצען די אנגעלענהיימטען פון דאם יונגע פּאָרעל און האבען איבערגעגעבען איהם פינקטליך די בעגייסטערטע מיינונג, וועלכע וועגען איהם האט די ענטציקטע שווארצע פרייליין :

— זי זאגט, אז זי האט נאך קיין מאל ניט געזעהען אזא ליעבענסווירדיגען, שעהנעם דושענטלמען. ריכטיג ?

מיס קאראיטא האט נאכאנאנד געשאקעלט מיט'ן שווארצען קאפּ, האט אויסגעשטעלט די צייהן, וועלכע זיינען געווען בלייך ווי די קלאווישען פון א פּראטפיאנא און האט בעווענט איהרע טעלערלעך אין אלע זייטען. און סעמיאן וואסילייעוויטש האט אויך אזוי אונבעוואוסטערהייט געשאקעלט זיין קאפּ און האט געמורמעלט :

— זאגט איהר, זייט אזוי גוט, אז נעגערטעס האבען אין זיך עפעס עקזאטישעס.

און אלע זיינען געווען זעהר צופריערען. ווען סעמיאן וואסילייעוויטש האט דאס ערשטע מאל א קוש געטהאן די נעגערטע אין האנד האבען זיך אלע צונויפגעקליבען קוקען, אלע ארטיסטען און פיעלע פון די צושויער, און איין קופיע, באגדאן קארנעיעוויטש סעלי־וערסטאוו איז דערפון געווען אזוי געריהרט, אז טרעהרען זיינען איהם אנגעלאפען אין די אויגען פון הארציגקייט און פון פאטריאטישע גע־פיהלען.

דערנאך האט מען געטרונקען שאמפאניער און צווי טעג נאכאנאנד נאך דעם האט סעמיאן וואסילייעוויטש געליטען פון הארץ־קלאפענישן. ער האט זיך ניט געווייזען אין קאנצעלאריע און האט עטליכע מאל אנ־געהויבען שרייבען דער מאמען א בריף: „ליעבע מאמינקע" — אבער פון שוואכקייט האט ער דעם בריף ניט געקענט ענדיגען. און וען ער איז ענדליך ערשיענען אין קאנצעלאריע, האט מען איהם איינגע־לאדען אין קאבינעט פון „זיין עקסעלענץ".

סעמיאן וואסילייעוויטש האט צוגעלעגט מיט א בערשטעל די האאר, וועלכע זיינען צוקודעלט געווארען אין דער צייט פון זיין קראנקהייט, האט צורעכט געמאכט די דונקעלע שפיצלעך פון זיינע וואנציקעס, כדי ער זאל קענען דייטליכער רעידען און איז אריינגעגאנגען צו זיין עקסע־לענץ אין קאבינעט א פערשטארבענער פון אימה.

— הערט, איז דאס אמת, וואס מען האט מיר דערצעהלט וועגען אייך, אז איהר . . . זיין עקסעלענץ האט זיך צושטאמעלט — איז דאס אמת, אז איהר ליעבט נעגערטעס ?

— ריכטיג, אייער עקסעלענץ.

דער גענעראל האט אויסגעשטעלט זיין בליק אויף סעמיאן וואס־סילייעוויטשעס שייטעל פון קאפ, האט דערזעהען וויי אין סאמע מיטען פון די גלאט פערקאמטע האאר שטעהען דיבאם א פאאר הערלעך און ציטערען, און ער האט אביסעל א פערוואונדעטער אבער זעהר מילד א פרעג געטהאן :

— ע, אבער פאר וואס האט איהר זיי ליעב ?

— איך וויים ניט, עקסעלענץ — האט ער געענטפערט, וואהרום ער האט פערלאהרען זיין גאנצע העלדישקייט.

— דאָס הייסט ווי איז דאָס איהר ווייסט ניט, ווי ווייסט איהר דאָס ניט ? וועד דען קען עס ווייסען ? זייט ניט אראבגעפאלען, מיין ליעבער, זשענירט זיך ניט. איך ליעב אז מיינע אונטערגעאָרדענטע זאָלען ווייזען אמאָל זעלבסטשטענדיגקייט און אין אלגעמיין זעלבסט־טהעטיגקייט, אויב זיי איבערטרעטען ניט, נאטירליך, געווייסע גע־זעצליכע גרעניצען. זאָגט מיר דאָך אפען, ווי איהר וואָלט דאָס זאָגען אייער אייגענעם טאטען : פאר וואָס זשע ליעבט איהר נע־גערטעס ?

— זיי האָבען אין זיך עפעס עקזאָטישעס, עקסעלענץ.

דעם זעלבען טאָג אין אבענד, ווען דער גענעראל איז געזעסען אין דעם ענגלישען קלוב און גענשפיעלט וויסט, האָט זיין עקסעלענץ אויסטייענדיג די קארטען, געמאכט די בעמערקונג :

— און ביי מיר אין קאנצעלאריע איז דאָ א טשינאָווניק, וועלכער האָט שרעקליך ליעב נעגערטעס. א געווהנליכער שרייבער, שטעלט זיך פאָר.

און די אנדערע דריי גענעראלען האָבען זיך מתקנא געווען. יע־דערער פון זיי האָט אין זיין דעפארטמענט געהאט פיעל בעאמטע ; אבער דאָס זיינען געווען גאנץ געווהנליכע טשינאָווניקעס, אהן שום אריגינאליטעט, מענשען אהן יערען קאליר, וועגען וועלכע עס איז קיין זאך ניט געווען וואָס צו דערצעהלען. דער גאליגער אנאטאלי פעטראָוויטש האָט לאנג געדיינקט, האָט פערלאָהרען יענעם קאָן און וען עס האָט זיך אנגעהויבען א נייער קאָן, האָט ער א זאָג גע־טהאָן :

— און ביי מיר אין קאנצעלאריע דינט אן עקזעקוטאָר איז איין העלפט באָרד ביי איהם שווארץ און די אנדער העלפט רויט.

אבער אלע האָבען פערשטאנען, אז דער זיעג איז געווען אויף דער זייט פון „זיין עקסעלענץ", וואָרום דער עקזעקוטאָר איז דאָך ניט שולדיג וואָס ביי איהם איז אזא באָרד, דאָס איז דאָך אהן זיין וויללען ביי איהם אויסגעוואקסען אזא, און ער איז זיכער אליין ניט גערן דערפון, וואָס א העלפט באָרד איז ביי איהם רויט און א העלפט שווארץ ; אבער יענער טשינאָווניק האָט דאָך ליעב נעגערטעס זעלבס־שטענדיג, לויט זיין אייגענעם וויללען, און אזא ליידענשאפט איז א זיכערער בעוויים אז ער איז א מענש מיט אן אריגינעלען געשמאק.

און „זיין עקסעלענץ" האָט גאָר אזוי ווי ער וואָלט קיין זאַך ניט בע־ מערקט, נאָך צוגעלייגט :

— ער בעהויפטעט, אז נעגערטעם האָבען אין זיך עפעם עקזא־ טישעס.

אין די קרייזען פון די טשינאָוניקעס און אין דער הויפט־שטאָדט אין אלגעמיין איז געווארען פאָפולער דער פאל, אז אין צווייטען דע־ פארטמענט געפינט זיך אן אריגינעלער טשינאָוניק אוך, ווי עס איז אימער דער פאל, האָט עס ארויסגעבראכט פיעלע אונגעלונגענע און אונ־ גליקליכע נאכאהמער. איין אלטער שרייבער, וועלכער האָט געהאט א גרויסע פאמיליע און האָט שוין געדינט אין אכטען דעפארטמענט 28 יאָהר, האָט אין איין טאָג ערקלעהרט, אז ער קען בילען ווי א הונד, און וען עס האָט זיך אויפגעהויבען א געלעכטער און די גאנצע קאנצעלאריע האָט אנגעהויבען בילען, כריוקען, הירזשען און מיאוקען האָט ער זיך דאָס אזוי געמומען צום הארצען, אז ער האָט זיך פער־ שיכור׳ט אויף צוויי וואָכען נאכאנאנד און האָט אפילו פארגעסען צו רעפּארטען, אז ער איז קראנק, ווי ער פלעגט דאָס געווהנליך טהאָן אין אזא פאל די גאנצע 28 יאָהר פון זיין דינסט. אן אנדער בעאמ־ טער, א יונגינקער האָט זיך פארשטעלט אז ער איז פערליבט אין דער פרוי פון׳ם כינעזישען געזאנדטען, און אויף א געוויסער צייט האָט ער אויף זיך געצויגען אלעמענס אויפמערקזאמקייט און זאנאר מיטגעפיהל. אבער געניטע בליקען האבען באלד דערקענט, אז דאָס איז א געפעלשעוועטע, פארשטעלטע אריגינעליטעט און ניט קיין ווירקליכע, און דער יונגינקער טשינאָוניק איז שענדליך געבליבען אונבעמערקט ווי פריהער. עס זיינען געווען נאָך אנדערע פערזוכען צו זיין אריגינעל און אין אלגעמיין איז יענעם יאָהר צוויישען די טשי־ נאָוניקעס געווען צו בעמערקען א בעזונדער מונטערקייט און לעבע־ דיגקייט ; די לאנג פערשטיקטע ביינקשאפט צו זיין אריגינעל האָט מיט א בעזונדער קראפט אנגעכאפט די בעאמטען־יוגענד און האָט אין אייניגע פעלע געפיהרט צו טראגישע פאלגען : איין קאנצעלאריסט, א זוהן פון אנשטענדיגע עלטערן, וועלכער האָט ניט געקענט צוטראכ־ טען עפעס אריגינעלעס, האָט זיך אויסגעפיינט דערמיט וואָס ער האָט גראָב אנגעזידעלט זיין נאטשאלסטוואָ און מען האָט איהם ארויסגע־ יאָגט פון זיין אמט. און אפילו געגען סעמיאן וואסיליעוויטש׳ען

אליין האבען זיך געוויזען שונאים, גועלכע האבען אַפען בעהויפטעט, אז ער האט קיין בעגריף ניט פון נעגערטעם, אבער אזוי ווי אן ענט־פער אויף די רייד פון אזעלכע שונאים איז אין איין צייטונג ערשיע־נען אן אינטערוויו, אין וועלכען סעמיאן וואסיליעוויטש האט עפענט־ליך ערקלעהרט, מיט דער ערלויבנים פון זיין נאטשאלסטווא, אז ער ליעבט ווירקליך נעגערטעם, ווייל זיי האבען אין זיך עפעם עקזאטי־שעם און סעמיאן וואסילייעוויטש'עם שטערן האט ווידער אַנגעהויבען צו שיינען מיט אן אונפערלאשענער ליכטיגקייט.

איצט איז ער שוין געווען דער סאמע געווינשטער גאסט אויף די אבענדען ביי אנטאן איוואנאוויטש'ן, און נאסטענקא האט שוין ניט אין מאל פערגאסען ביטערע טרעהרען, וואהרום איהר האט וועה געטהאן דאס הארץ פאר זיין אומקומענדער יונגקייט. און ער אליין איז שטאלץ געוועסען ביים סאמע מיטען טיש און פיהלענדיג אויף זיך פון אלע זייטען אויסגעשטעלטע אויגען, האט ער אנגעצויגען אויף זיך עפעם א מעלאנכאלישען און דערבי עפעם אויך עקזאטישען פנים. און אלע געסט האבען געפיהלט אַנגענעהם, און ניט נור אנטאן אי־וואנאוויטש אליין, נור אפילו די אלטע באבע, וועלכע איז גע־שטאנען אין קיך און געוואשען די געשיר, האט געפיהלט עפעם בע־זונדער אנגענעהם, וואס זייער הויז בעזוכט אפט אזא אריגינעלער מענש. סעמיאן וואסיליעוויטש נופא האט זיך אומגעקערט אהיים און האט געווינט אייגנראבענדיג דעם פנים אין קישען, וואהרום ער האט זעהר שטארק געליעבט נאסטענקא און האט פון גאנצען הארצען ניט געקענט געראכטעט די שווארצע מיסס קאראיטא.

פאר פסח האט זיך פערשפרייט דער קלאנג, אז סעמיאן וואס־סיליעוויטש געהט חתונה האבען מיט דער נעגערטע, מיסס קאראיטא, וועלכע וועט צוליעב דעם אַנגעהמען דעם פראוואסלאוונעם גלויבען און זיך אבזאגען פון איהר פלאץ ביי מאסיא זשאק דעקלא, און אלם אונטערפיהרער וועט זיין ביי זיי ניט קיין קלענערע פערזאן אלם "זיין עקסעלענץ" אליין. אלע מיט־בעאמטע און די שווייצארען האב־בען גראטולירט סעמיאן וואסיליעוויטש, און ער האט זיך פערנייגט, אבווהל ניט אזוי נידעריג ווי פריהער, אבער דערפאר מעהר גאלאנט און זיין גלאט־פערקאמט קעפעל האט געגלאנצט אין די שטראהלען פון דער פריהלינגס־זונן. דער לעצטער אבענד פאר דער חתונה איז

געווען פּראָנשטאָלטעט ביי אנטאָן איוואנאָוויטש, און סעמיאן וואָ־ סיליעוויטש איז אויף דעם אבענד געווען אן אבסאָלוטער העלד. בלויז נאסטענקא איז יעדע האָלבע שטונדע אוועקגעלאָפען אין איהר צימער אויסצוווייגען זיך, און האָט זיך דערנאָך אזוי געפּודערט, אז עס האָט זיך פון איהר פּנים געשאָטען די פּודער, ווי מעהל פון מיהל־ שטיינער, און איהרע צווייי שכנים, וועלכע זיינען געווען אָנגעטהאָן אין שוואַרצע רעק, זיינען אזש וויים געוואָרען פון דער פּודער, וואָס האָט זיך פון איהר געשאָטען אהן אויפהער.

ביים אבענד־מאהלצייט האָבען אלע גראטולירט סעמיאן וואסי־ ליעוויטש'ען און אנטאָן איוואנאָוויטש האָט זיך דערביי אזוי צולאָזען, אז ער האָט א זאָג געטהאָן:

— איין זאָך איז אינטערעסאנט, ברודער'ל, פון וועלכער פּאַרב וועלען דיינע קינדער זיין?

— אין שטרייפען — האָט טרויעריג בעמערקט דערויף פּאל־ זיקאוו.

— ווי איז דאָס מעגליך אין שטרייפען? — זיינען איבערראשט געוואָרען די גאסט.

— אזוי: איין שטרייף א גוייפער, איין שטרייף א שוואַרצער; איין שטרייף א ווייסער און איין שטרייף א שוואַרצער — האָט ניט אויפגעהערט צו ערקלערען מיט דערזעלבער טרויעריגקייט פּאלזיקאוו, וועלכער האָט פון גאנצען האַרצען רחמנות געהאט אויף זיין אלטען פרייַנד.

— דאָס קען ניט זיין! — איז עמפּעהרט געוואָרען סעמיאן וואָ־ סיליעוויטש א בלייכער.

און נאסטענקא האָט זיך דאָ שוין ניט געקענט צוריקהאלטען, האָט זיך אָנגעצונדען און אנטלאָפען פון טיש, איבער וואָס עס איז ארויסגעקומען אן אלגעמיינער אונארדנונג.

צווויי יאָהר איז סעמיאן וואסיליעוויטש געווען דער גליקליכס־ טער מענש, און אלע האָבען זיך געפּרעהט קוקענדיג אויף איהם און בעדיינקענדיג זיין אונגעוועהנליכען מזל. איין מאָל איז ער זאָגאר געווען אויפגענומען אלס גאסט פון זיין עקסצלענץ'ס פּרוי אליין. און וועו ביי איהם איז געבאָרען געוואָרען א קינד האָט ער בעקומען אן עקסטרא בעלאָהנונג אויסער זיינע שכירות. באלד נאָך דעם האָט ער

נאָר ניט לויט דער רייהע בעקומען די שטעלע פון אסיסטענט פון דעם פערוואלטער פון פערטען טיש פון דער קאנצעלאריע. און דאָס קינד וואָס איז ביי איהם געבאָרען געווָארען איז נאָר ניט געווען אין שטרייפען, זאָנדערן א מין גרויער, אָדער ריבטיגער געזאָגט, פון א מין אליוון־קאליר. סעמיאן וואסיליעוויטש האָט ניט אויפגעהערט אומעטום צו דערצעהלען ווי ער ליעבט זיין פרוי, זיין קינד, ער האָט זיך אָבער קיין מאָל ניט גאייליט צו גאהן אהיים, און ווען ער פלעגט גאהן אהיים האָט ער זיך קיין מאָל ניט גאייליט אָנצוקלינגען מען זאָל איהם עפענען די טהיר. און ווען איהם פלעגען בעגעגענען אויפ׳ן שוועל די ברייטע צייהן, ווי קלאווישען פון א פיאנא, און די רונדע וויסע טעלער פון אויגען און ווען זיין גלאט־פערקאמטער קאָפּ האָט זיך צוגעדריקט צו עפעם שווארצעם, גלאנציג־פעטעם מיט א ריח, פלעגט ער פערשטארבען ווערען פון א ביינקשאפטס־גיפיהל, טראכ־טענדיג: ווי גליקליך זיינען יענע מענשען, וואָס האָבען וויסע ווייב בער און וויסע קינדער.

— ליעבינקא — פלעגט ער זאָגען אונטערטעניג און אויף דער פאָדערונג פון דער גליקליכער מוטער פלעגט ער גאהן אָנקוקען דאָס קינד.

ער האָט געהאסט דעם גראָב־ליפענדיגען און גרוי־שווארצליכען קינד, האָט אָבער אונטערטעניגליך ארומגעטראָגען זיך מיט איהם אויף די הענד און האָט געטראכט בשעת מעשה, ווי גוט עס וואָלט געווען ווען ער וואָלט ביי איהם אונגערן אראָבגעפאלען פון די הענד אויף די דיללען.

נאָך לאנגע מאטערנעם, זיפצענעם און קלעמעניש האָט ער אָנגעשריעבען צו זיין מוטער א בריף וועגען זיין הייראטה, און ווי פערוואונדערט איז ער געווארען ווען ער האָט פון איהר ערהאלטען א זעהר ערפרעהטען ענטפער. איהר איז אויך געווען אנגענעהם, וואָס איהר זוהן איז אזא אריגינעלער מענש וואָס אלס אונטערפיהרער ביי איהם איז געווען זיין עקסעלענץ אליין. און וואָס אנבעלאנגט דער שווארצקייט פון קערפער און דעם שלעכטען ריח, האָט זי זיך אזוי אויסגעדריקט: „זאָל זיך די מאָרדע זיין א שפּסענע אבי די נשמה איז א מענשליכע".

און אין צוויי יאָהר ארום איז סעמיאן וואסיליעוויטש געשטאָר־

בען פון טיפוס. פאר'ן טויט האָט ער געשיקט נאָכ'ן גלח און יענער האָט נייגעריג אָנגעקוקט די געווען מיסס קאראיטאָ, האָט צונומען זיין ברייטען בארד און האָט א זאָג געטהאָן פיעלדייטיג :

— יא . . .

עס איז אָבער קענטיג געווען, אז ער פיהלט רעספעקט פאר סעמיאן וואסילייוויטש פאר זיין אָריגינאליטעט, אָבוואהל ער רעכענט אזא אָריגינאליטעט פאר אן עבירה.

וועז דער גלח האָט זיך אָנגעבויגען צו דעם שטאַרבענדען, האָט דער לעצטער זיך אָנגענומען מיט כוחות און האָט צוגעפענט דאָס מויל אום אויסצושרייען :

— איך האָס דעם שוואַרצ־פנים'דיגען טייפעל !

ער האָט זיך אָבער דערמאהנט וועגען „זיין עקסעלענץ", וועגען דער בעלוינונג וואָס ער האָט בעקומען אויסער די געווענליכע שכירות, האָט זיך דערמאָהנט וועגען דעם גוטען אנטאָן איוואנאוויטש און וועגען נאסטענקא, האָט א קוק געטהאָן אויף דעם שוואַרצען פערווויינטען פנים און האָט געזאָגט שטיל :

— פאטער'ל, איך האָב זעהר ליעב נעגערטעס, זיי האָבען אין זיך עפעס עקזאָטישעס.

מיט די לעצטע כוחות האָט ער געזוכט צו מאכען א גליקליכען שמייכעל און איז געשטאָרבען מיט דיעזען גליקליכען שמייכעל אויפ'ן פנים. און די ערד האָט איהם צוגענומען גלייכגילטיג, ניט פרעגנדיג צו האָט ער געליעבט נעגערטעס אָדער ניט, און זיין גוף איז צופוילט געוואָרען צומישענדיג זיינע ביינער מיט די צופוילטע אונבעוואוסטע ביינער פון אנדערע געשטאָרבענע מענשען און האָט פערניכטעט יעדען סליאד פון דעם פאפיערענעם, וווייסען קראָגעלע.

און דער צוויטער דעפארטמענט האָט לאנג דערמאהנט צו גוטען דאָס אנדיינקען פון סעמיאן וואסיליוויטש, און וועז די וואָס פלענען קומען מיט בקשות פלענט מיאום וועדען וואַרטענדיג, פלענט דער שוויצאר אריינפיהרען זיי צו זיך אין ציימער רויכערן און פלענט זיי דערצעהלען וועגען דעם וואונדערליכען בעאמטען, וועלכער האָט שרעקליך געליעבט נעגערטעס, און אלעמען איז געווען אנגענעהם, ווי דעם דערצעהלער אזוי די צוהערער.

די פערטהיידיגונג

(א נעשׂכטע פון איין טאָג).

א הויבער, דאָרער בלאָנדין, אָנגעטהאָן אין א פראָק, האָט ארומגעשפאַצירט איבער'ן קאָרריִדאָר פון גערויכט. געהייסען האָט ער אנדרעי פאַוואָוויטש קאָלאָסאָוו און איז שוין דאָס דריטע יאָהר געוען א געהילפס־אדוואָקאט. פאַר יעדען וויכטיגען משפט האָט זיך אנדרעי פאַוואָוויטש שטאַרק אויפגערעגט, אָבער דיעזען מאָל איז זיין שלעכטער געמיטה אריבער אַלע געוועהנליכע גרענעצען. עס זיינען געווען פיעלע אורזאַכען דאָרויף. די הויפט אורזאַכע זיינען געווען קראַנקע נערוון. דעם לעצטען יאָהר האָבען זיי זיך פּשוט אָבגעזאָגט צו דיענען, און די קאָלטע בעדער, וועלכע קאָלאָסאָוו האָט געגומען, האָבען וועניג וואָס געהאָלפען. ער וואָלט בעדאַרפט אַוועקוואַרפען רויכערען, אָבער די געוואָהנהייט איז געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט זיך ניט געקענט בעשליסען דאָרויף. און איצט האָט זיך איהם אויך פערגלוסט רויכערען, אָבוואָהל אין מויל האָט ער געפיהלט יענעם אונאָנגענעהמען טעם, וועלכער איז אזוי גוט בעקאַנט אַלע שטאַרקע רויכערערס. קאָלאָסאָוו איז אריינגענאַנגען אין א זייט־צימער, וועלכער איז צופעליג געווען פוסט, האָט זיך צוגעלייגט אויף א סאָפאַנעם דיוואָן און האָט פאַרויכערט. אָך, ווי מיעד ער איז! א גאַנצע וואָך קריכט ער ניט אַרויס פון פראָק. וואָס א וואָך! דאָ איז ער ביי די פריערענס־ריכטער, דאָ ווידער אין צוזאַמענפאַהר, נעכטען האָט ער זיך אָבגעמאַטערט א גאַנצען טאָג ביז ניין דעם זייגער אויפדערנאָכט אין בעצירק־גערויכט עפעס צוליעב א פּוסטען ציווילמשפט. די חברים זיינען איהם מקנא, וואָס ער פערדיענט אזוי פיעל, שטעלען איהם אַרויס פאַר א ביישפיעל פון אונערמיעדליכקייט, אָבער וואָס קומט אַרויס דערפון? די דריי טויזענד רובעל א יאָהר, וועלכע ער שטוקעוועט צונויף מיט אזוי פיעל מיה, קייקלען זיך איבער

די פינגער. לעבענס־מיטלען ווערען אלץ טהייערער, די קינדער פאדערען אויף זיך אלץ מעהר און מעהר. די שולדען וואקסען. אי־בערמארגען דארף ער צאהלען דירה־געלד, פופציג רובעל דארף ער אוועקלייגען, און פערמאגען פערמאגט ער סך הכל צעהן. ווידער אמאל וועט ער זיך מוזען, הייסט עס, ווי עס איז ארויסדרעהען. די ווייב . . .

ביי דעם געדאנק וועגען די שולדען און דער ווייב האט זיך קא־לאסאוו פערקרימט און האט א זיפץ געטהאן.

— וואו ביסטו עס פערפאלען געווארען ? איך האב דיך געזוכט און געזוכט ! — איז אריינגעפלויגען אין צימער קאלאסאוו'ס חבר ביי דער היינטיגער פערטהיידינונג, פאמעראנצעוו, אויך א גע־הילפס־ארוואקאט, וועלכער האט זיך שוין ערווארבען א נאמען, אלס טאלאנטפולער קרימינאליסט. זייענדיג א שעהנער ברונעט, א ריה־רעוודיגער, א רעדעוודיגער און לעבענס־לוסטיגער, אבער אביסל א שרייבער און קריכער, — האט פאמעראנצעוו געהאט א זעלטענעם מזל. אין דער היים, צווישען זיינע רייכע פערוואנדטע, האט מען איהם פערגעטערט, דער מזל האט איהם בענלייט אין אלע זיינע געשעפטען — ווי אויף רעלסען האט ער זיך געטראגען צו בעריהמט־הייט און געלד.

— מיר מוזען זיך צוזאמענרעדען וועגען דער היינטיגער פער־טהיידינונג — האט האסטיג געזאגט פאמעראנצעוו.

— טשעפעט זיך אב, אום גאטעם ווילען. זאל זיין שפעטער, — האט געענטפערט קאלאסאוו א פערציטערטער..

— ווי הייסט שפעטער ?

קאלאסאוו האט מיעד א מאך געטהאן מיט דער האנד, און פאמעראנצעוו איז שנעל ארויס, א קוועטש טהוענדיג מיט די שול־טערען.

דער משפט, ביי וועלכען עס זיינען אויפגעטראטען קאלאסאוו און פאמעראנצעוו, האט בעהאנדעלט א פראסטע פאסירונג. ערגעץ אונטער'ן שטאדט אין מאסקווע, דארט וואו דער שיינק בייט זיך אום אויף א רעסטאראן, אויף א טהעה־הויז און ווידער אמאל אויף א שיינק, און וואו עס וואהנען אין ענגשטפט די אויסוואורפען פון דער הויפט־שטאדטישער בעפעלקערונג, איז געשעהען א מארד.

עפעס א פערבייפאהרענדער חברה־מאן, ווייזט אויס א משרת אדער פיש־הענדלער, האט געהולייעט די נאכט צוזאמען מיט צוויי אבגעריסענע אויסוואורפען און א גאסען־פרוי „טאנקע — מיט די וויסע הענד", האט בעוויזען אלעמען א בייטעל מיט גאלד, און אויפן צווייטען טאג האט מען איהם געפונען אין די גאַרטענס א דערשטיקטען און בערויבטען. אין א וואך ארום האט מען פערהאלטען „טאנקע־ן" און די אויסוואורפען, און זיי האבען זיך מודה געווען אין דעם מארד. קאלאסאוו האט בעראַרפט פערטהיידיגען „טאנקא־ן מיט די וויסע הענד". אין טורמע, וואו ער איז געגאנגען זיך זעהען מיט דער בעשולדיגטער, האט איהם בעגעגענט עטוואס אונערוואַרטעטעס. „טאנקא" אדער טאניא, ווי ער האט זי אנגעהויבען רופען, איז געווען א יונגינקע, שעהנינקע מיידעל מיט גלאט־פערקאמטע בלאנדע האאר, א בעשיידענע און שרעקעדיגע. צו די איינזאמע געפענגנים האט ארבעגעוואשען פון איהר געזיכט דעם שמוץ פון איהר שענדליכער בעשעפטיגונג, צו די שרעקליכע גייסטיגע יסורים האבען איהר פעראיידעלט, אבער עס איז אונמעגליך געווען צו זעהען אין איהר יענע פערלאכטעטע און צרה׳דיגע בעשעפענים, וועגען וועלכע אנדרעי פאוולאוויטש האט אפט געהערט. נור דער קול, זייענדיג עטוואס הייזריג און גראב, האט דערמאהנט אן נעכט פון אויסגעלאסענהייט און שיכרות.

נאך דער ערשטער בענגענעניש האט קאלאסאוו שוין פערשטאנען, אז טאנקא איז דורכאויס ניט שולדיג אין דעם מארד. די מורא האט זי פערניכטעט. די מורא פון א בעשעפענים, וואס שטעהט אויפן נידעריגסטען טרעפעל פון׳ם געזעלשאפטליכען לייטער און וואס ווערט געשטיקט פון יעדען, וואס שטעהט איבער איהר. אלע זיינען געווען שטארקער פון טאניא׳ן, און אלע האבען זי בעליידיגט, עס האט געמעגט זיין איהר געליבטער, א כעס׳ן און מערדער, אדער דער גאַראַדאוואי (פאליציי־מאן), וואס שיינט מיט אלע זיינע בלעכלאך און מעדאלען און וואס האט ארויפגעוואַרפען א שרעק און אימה אויף די אייגענטהימערין פון דעם גאלען בילעט נור מיט זיין יופיטערישען אויסזעהען. פון טאניא׳ס ליידענשאפטליכער און לויפענדער שפראך, פון איהרע ברענענדע אויגען און פון דעם, ווי איהר דארער קערפער האט אויפגעציטערט פון ענדלאזען האס צו איהרע פערפאלגער, האט

קאָלאָסאָוו פערשטאַנען, אז טאַניא איז אויך פעהיג אויף זעלבסט־פערטהיידיגונג. אזוי פערטהיידיגט זיך א פערשלאָפען חיה'לע, לי־גענדיג אויף דער פּלייצע און שטשירענדיג מיט וואוט די צייהן אויף די אויפגעהויבענע האנד, — אָבער אין דיעזען כלומרשט'דיגען וואוט איז מעהר אימה און טוידטליכער בענקעניש, ווי אין דעם פערצווייפעלסטען יאָמער. מיט טרעהרען און ספקות, אז עמיצער זאָל לייגען צוטרויען אויף איהרע ווערטער, האָט טאַניא דערצעהלט, ווי דער מאָרד איז געשעהען. וועו זיי זיינען אלע ארוים פון דעם לעצטען שיינק און זיינען געגאַנגען איבער א פוסטען פּלאַץ, האָבען זיך אי־וואַן גאַראַשקין, איהר ליעבהאבער און וואסילי חאָבאָטיעוו ארויפ־געוואַרפען אויף דעם אונבעקאַנטען און האָבען איהם אָנגעהויבען ווערגען.

— איך האָב זיך דערשראָקען אויף טויט, פריץ. איך האָב א געשריי געטהאָן אויף זיי: „וואָס טהוט איהר עם, גזלנים?" וואַנ־קא האָט נור אָנגעשריען אויף מיר, און יענער הויבט שוין אָן כריפען. איך האָב זיך א וואַרף געטהאָן צו זיי, האָט מיר וואַנקא, דער גזלן, מיט'ן פוס איבער'ן בויך דערלאַנגט. שווייג, זאָגט ער, אז ניט, וועסטו קריגען דאָס זעלבע. האָב איך זיך געלאָזט לויפען פון זיי אי־בער די גארטענס, און וויים אליין ניט, ווי איך האָב זיך ביז מארפו־שא'ס בעט דערשלעפט. לויפענדיג האָב איך די שאָל פערלאָרען.

אויף מארגען האָט טאַניא געפרופט מוסר'ן איוואַן'ען, אָבער יענער האָט איהר מיט א פּאָאָר קולאקעס איבערצייגט, אז געטהאָן איז פערפאָלגן, און שפעטער מיט אנדערהאלבען שטונדען האָט טא־ניא געזונגען לייערער און געטרונקען בראנפען, וואָס מען האָט געקויפט פון דעם גרויבטען גאלד.

קאָלאָסאָוו האָט נאָך א פּאָאָר מאָל בעזוכט טאַניא'ן, און נאָך יעדען בעזוך האָט איהם אלץ שווערער אויסגעזעהען די פּאַרשטעהענדע פערטהיידיגונג. נו, וואָס וועט ער זאָגען אויפ'ן גריכט? מען מוז דאָך דערצעהלען אלעס, וואָס איז נור ביטער און רעכטלאָז אויף דער וועלט, דערצעהלען וועגען דעם אייביגען, אונאויפהערליכען קאַמפּף פּאַר עקזיסטענץ, וועגען די קרעכצען פון די בעזיגטע און בעזיגער, וואָס וואלגערען זיך אין אייז קופע אויפ'ן בלוטיגען פּאַלד... אָבער קען מען דען דערצעהלען וועגען דיעזע קרעכצען יענעם, וואָס

האָט זיי אַליין ניט געהערט און וואָס הערט זיי ניט איצט ?

נעכטען ביינאכט (בייטאָג איז ער געווען פערנומען) האָט זיך אנדרעי פֿאוואָוויטש געגרייט צו דער פערטהיידיגונג. צוערשט האָט זיך די אַרבייט ניט געקלאפט, אָבער נאָך עטליכע גלעזער שטאַרקען טהעע און א צעהנדליג פֿאפּירָאסען האָבען זיך די צושטרייטע געדאנקען אָנגעהויבען צונויפֿלייגען אין א סיסטעם. אויפרעגענדיג זיך אַלץ מעהר, העצענדיג זיך מיט געלונגענע אויסדריקע, שעהנע פראזען, האָט קאָלאָסאָוו, ענדליך, צוזאַמענגעשטעלט א הייסע, איבערצייגענדע רעדע, וועלכע האָט פאר אַלעמען איבערצייגט איהם אַליין. אויף א ווייַלע האָט איהם פערלאָזען די מורא, מיט וועלכער טאניא האָט איהם אזוי ווי אָנגעשטעקט, און ער האָט זיך גלייגט שלאָפען, פערזיכערט אין א זיעג. אָבער שלאָפלאָזיגקייט האָט געטהון איהר אַרבייט. היינט איז זיין קאָפּ שווער און פוסט. איינצעלנע פראזען פון דער רעדע, וועלכע ער האָט אָנגעשריעבען אויף פאפּיער, זעהען אויס קינסטליך און צו שרייענד. די אייניגיג האָפנונג איז, אז זיינע נערוון וועלען זיך בערוהיגען און צו דער נויטיגער מינוט וועט ער זיך בעהערשען.

ער האָט זיך שוין היינט געזעהען מיט טאניא'ן, און עס האָט איהם אונאַנגענעהם איבערראשט יענע הילצערנע גלייכגילטיגקייט, וועלכע האָט געקלונגען אין איהר קול.

— זעהט־זשע, טאניא, גיט איבער אַלעס אזוי, ווי איהר האָט מיר דערצעהלט. גוט ?

— גוט, — האָט טאניא געהאָרכזאם געענטפערט, אָבער אין דיעזער געהאָרכזאמקייט האָט געקלונגען יענע מורא, וועלכע נור ער האָט פערשטאַנען, וועלכע האָט דורכגעדרונגען איהר גאַנצעם וועזען. דער משפט האָט זיך אָנגעהויבען.

וועז עס האָט זיך געעפענט די טהיר, וואָס פיהרט פון קאָררידאָר צו דער גראָטע, אונטער וועלכער עס געפינען זיך די פערקלאָגטע, און זיי האָבען אָנגעהויבען אַריינקומען אייַנער נאָך דעם צווייטען, האָט זיך דאָס פובליקום, וועלכען דאָס וואַרטען האָט זיך שוין דערעסען, א שאָקעל געטהאָן. עס האָבען א קלונג געטהאָן די שפּאָרען ביי די זשאנדארמען, עס האָבען א בלישצע געטהאָן זייערע עגטבלויזטע סאבליען, און די צושויער האָבען פערשטאַנען, אז די דראָמע

פאנגט זיך אן. דאס שושקען און שעפצען, וואס האט זיך פערביי־
געטראגען איבער דעם זאל, האט בעוויזען, אז מען בייט זיך מיט
די איינדריקע. דאס געוועהנליכע אוסזעהען פון איוואן גאראשקין
און חאבאטיאוו האט ארויסגערופען ניט קיין שמייכלענדע בעמער־
קונגען, דערפאר איז אבער טאניא געפעלען געווארען — אן אמת'ע
העלדין פון א דראמע.

נאך דעם געוועהנליכען אויספרעגען פון די פערקלאגטע וועגען
זייערע נעמען און זוואניע, האט דער פאָרזיצענדער א פרעג געטהאן
טאניא'ן וועגען איהר בעשעפטיגונג, און זי האט געענטפערט:

— פראָסטיטוטקע.

און דיעזעם וואָרט, ארויסגעלענדיג אין דערמיט פון אויסגע־
פוצטע, רייצע פרויען, זאטע און צופריעדענע מענער, האט א קלונג
געטאָהן, ווי א לויה־גלאק, ווי א דראָהענדער פאָרוואורף פון אלעם
טויטען צו די לעבעדיגע. אבער קיין איין קאפ האט זיך ניט ארונטער־
געלאָזט, קיין איין פאָאר אויגען האבען זיך ניט אראבגעלאָזט. זיי
האבען זיך אנגעצונדען מיט נאך מעהר נייגעריגקייט — די אנגעקלאג־
טע שפיעלט אזוי גוט איהר ראָלע! צוערשט האט געהאט דאס וואָרט
גאראשקין, א דונקעלער, גאנץ שעהנער מאנסביל מיט זעלבסט־צו־
פריעדענע מאניערען פון אן אנערקענטען לעבע־יונג. ער האט גע־
רעדט ניט גאאיילט, האט צוגעקליבען די אויסדריקע און האט זיך
געהאלטען אזוי ווי ער וואלט גוט געוואוסט, אז ער שטעהט העכער
פון די ארומיגע, אבער ער וואלט זיך געשעהמט צו קלאָהר עם ארויס־
צוצייגען. לויט זיינע וועדטער האט געהייסען, אז אלע דריי האבען
געהאט דעם זעלבען חלק אין דעם בעגאנגענעם מאָרד. ער האט גע־
האלטען דעם אונבעקאנטען פאר די הענד, טאנקא האט איהם ארויפ־
געוואָרפען די פעטליע אויפ'ן האלז און חאבאטיעוו האט געוואָרגען.
חאבאטיעוו, אין אלע הינזיכטען א גאנץ געוועהנליכער סוביעקט,
האט ווידערהאלט דיזעלבע געשיכטע, ער האט נור ניט איינגעשטימט
מיט גאראחאוו'ען אין אייניגע אונווויכטיגע אייגצעלהייטען וועגען דאס
איינטהיילען פון'ם גלד. ניט קימערענדיג זיך וועגען דער קאטאָרגא,
וואס האט איהם ערווארטעט, האט ער ביי זיך ניט געקענט פועל'ען,
וואס איוואן'ען איז אנגעקומען די גרעסטע טהייל פון רויב. עס איז
געקומען טאניא'ס רייהע.

האראסאוו האט ניט שרעק ערוואַרטעט איהרע ווערטער, — און נאך די ערשטע קראנקן פון איהר ציטערנדען קול האט ער פערשטאַנען, אז עס האלט שמאהס. עס זיינען ערגעץ־וואו אהינגעקומען יענע אפּענהערצינקייט אין פראַכטקייט, וועלכע האבען איהם אזוי בעצייכערט און וועלכע זיינען, אייגענטלעך, נעווען טאניאַ'ס אייגענע נעווען. פּלוצלינגדיג זיך אין אונווויטהיגע איינצעלהייטען און זייטיגע פאקטען, בעזיידינענדיג דאס נעהער ניט וואוהנארט און שארפּע אויסדרוקע, האט זיך טאניא צו אפּען אנגעשטרענגט רייניגוואשען זיך און אריפּוואַרפען די שוואר אויף אנדערע, און וואס מעהר זי האט זיך נעסטארעט, אזוי אן ערנערען איינדרוק האט זי געמאכט. „בעסער וואלט זי נאר נעשווינגען!" האט האלאסאוו בייז א טראכט נעטהאן, ניט יסורים צוהערענדיג יעדע פאליע נאטע. ער האט ניט נעקוקט אויף די נעשוואַרענע און ניט אויפ'ן פוב'ליקום, אבער ניט'ן נאנצען קערפּער האט ער נעפיהלט, ווי עס וואקסען פיינדליכקייט און אונצוטרוי.

— אויב איהר זייט ניט שולדיג אין דעם מארד, טא צו וואס האט איהר זיך מודה נעווען אין איהם אין דער פאליציי און ביים סלעדאוואטע (פערברעכענס־אונטערזוכער)? — האט געפרעגט דער פאריזענדער.

טאניא האט זיך צומיישט און האט געענטפערט, אז אין דער פאליציי האט מען זי נעשלאגען. אין דיעזען ענטפער האט זיך נעסיהלט אן אפענער און „אונפערשעהמטער" ליגען. און ווירקליך טאניא האט איהר פערטהיידיגער וועגען דעם קיין וואַרט ניט געזאגט. אבער ווי האט זי אנדערש נעהעגט ערקלעהרען דיעזע אלע גהויבענע פריצים יענעם שרעק, וועלכען זי האט געשפירט פאר'ן פריסטאוו, אז עס האט זיך איהר גאט וויים וואס פאַרגעשטעלט, וועג ער האט אויף איהר נור א קוק נעטהאן! קען דען אט דיעזער פריין מיט גאלדענע קנעפּ פערשטעהען, אז מען קען מורא האבען אפילו נור פאר ליכטיגע קנעפּ? דיעזען מאל האט ניט נור דער פריין, נור אפילו קאלאסאוו אויך ניט פערשטאנען טאניא'ן. צונויפדריקענדיג בייז זיינע צייהן, האט ער זיך אנגעבויגען צום טישל, אום ניט צו זעהען די צוויייפלענדע שמייכלען.

— און דער סלעדאוואטע! האט אייך אויך געשלאגען? — האט

מיט א לייכטער איראניע פאַרטגעזעצט דער פאַרזיצענדער. אין די אונטערשטע רייהען פון פּובליקום האָט זיך דערהערט א פּרעך געלעכטער׳ל.

טאַניא האָט געשווויגען.

— האָט מען אייך ניט גע׳משפּט אמאל פאַר צו׳גנב׳ענען א בייטעלע ביי א שיכור׳ען ? האָט אייך דער פּריעדענס־ריכטער ניט פערוואָרטהיילט צו צוויי מאָנאַט געפענגניס ?

טאַניא האָט געשווויגען. צו וואָס זאָל זי רעדען ? עס איז נור א שאַד, וואָס זי האָט צובייזערט אַנדרעי פּאַוואָוויטש דערמיט, וואָס זי האָט ניט געקענט גוט דערצעהלען.

מען האָט אָנגעהויבען אויספרעגען די אונצעהליגע עדות. פּאַר קאַלאַסאַוו׳ס פערוואָלקענטע אויגען זיינען פערבייגעגאַנגען העפליכע, רעדעוודיגע און בכבוד׳ע שיינק־אייגענטהימער, פערשלאָפענע און אזוי ווי בעטויבטע משרתים. זיי האָבען געשאַטען מיט טויזענדער אונבעדייטענדע אייגצעלהייטען, און מען האָט זיי ניט געקענט צוויינגען אנשוויגען צו וועדען ; פון אַנדערע האָט מען געמוזט ארויסציהען יעדעם וואָרט. עס איז ערשיענען אן עדות — א סימפּאַטיש, ריין־געקליידעט אינגעל, א דאַרער און שעהמעוודיגער. אויפמונטערענדיג איהם מיט עטליכע וועדטער, האָט דער פּאַרזיצענדער געפרעגט, וואָס עס האָבען געטהאָן טאַניא און די אַנדערע, וועו זיי זיינען אַרייננעקומען צו זיין באָבען אין הייזקע.

— זיי האָבען געליניגט קאַלטאָפעל, — האָט געענטפערט דאָס אינגעל, און א קוק טהאַנדיג אונטער׳ן שטערען אויפ׳ן פאַרזיצענדען, האָט ער א שמייכעל געטהאָן.

עס האָבען א שמייכעל געטהאָן די ריכטער, עס האָבען א שמייכעל געטהאָן די איינגעשוואָרענע, עס האָט אויך א שמייכעל געטהאָן די שטיל ווייענדע טאַניא און טרעהרענדלאָך האָבען א בלישצע געטהאָן אויף איהרע אויגען. קאַלאַסאַוו האָט בעמערקט דיעזען ליכטבענדען שמייכעל פון א מוטער, וואָס האָט בעערדיגט איהר קינד, און ער האָט א טראַכט געטהאָן : „צוליעב דיעזען אייניציגען שמייכעל דארף מען זי בעפרייען". עס זיינען אוועק שטונדען נאָך שטונדען, און אַנדרעי פּאַוואָוויטש האָט זיך געפיהלט אלץ ערגער און ערגער. פּאַר זיינע אויגען האָבען זיך דורכגעצויגען בלישצענדע פערדים ; דאָס

געהער האָט מיט מיה אויפגענומען די קלאנגען ; ער האָט ניט פערשטאנען די רייד, און ער האָט ארויסגערופען ביים פאָרזיצענדען א בעמערקונג, אז ער האָט צוויי מאל געשטעלט איין פראגע. אפאטיע און לאנגווייליע האבען איהם ארומגענומען. ער האָט זיך אנגעשטרענגט צו בעווענען זיך, האָט אין די אונטערבראכונגען גערויכערט ביז קאפֿוועהטאג, האָט אויסגעטרונקען א גלעזעל קאניאק, אבער דאָס האָט איהם אויפגערעגט נור אויף א רגע, און די ענערגיע האָט איהם זאָפּארט ווידער פערלאָזען. „גאָטענו, וואָס איז דאָס מיט מיר ?" — איז פערבייגעלאפען מינוטענווייז דער געדאנק, און ער האָט געשפירט א שרעק, און א ציטער איז איהם דורכגענאנגען איבער דער פלייצע. פאמעראנצעוו, א מוטהיגער, ריהרעוודיגער און צודרינגליכער, האָט פראכטפאל געפיהרט די אונטערזוכונג ; האָט געצויגען פאר דער נשמה די עדות, האָט ביטער געקעמפפט מיט'ן פארזיצענדען און פראקוראר (אנקלאגער) און האָט ארויסגערופען ביים פובליקום גוטע מיינונגען.

די רעדען האבען זיך אנגעפאנגען ערשט עלף דעם זייגער אין אבענד. דער פראקוראר, א מיטעל־יעהריגער אייגעבויגענער מענש, מיט א קלוגען, אבער אויסדרוקלאזען גזויכט, האָט געהאלטען א שטילע, רוהיגע און שהענע רעדע, און איז געווען שטרענג און אוכּבאראמהערציג, ווי די לאגיק אליין — דיעזע לאגיק, וואָס איז זעהר לינגעריש, ווי אלעס אין דער וועלט, וועו מען מעסט מיט איהר די מענשליכע נשמה. שטיצענדיג זיך אויף פאקטען און נור אויף פאקטען, אהן שרייענדע פראזען און געמאכטע עפעקטען, האָט דער פראָקוראר א פעטליע נאָך א פעטליע געצירעווען אויף'ן נעץ, וועלכער האָט פערפלאָנטערט טאניאן. אבמאהלענדיג געפיהלאז די אומגעבונג, אין וועלכען עס האבען געלעבט די פערברעכער, איז ער צוגעטראָטען צום פערברעכען גופא.

קאלאסאָווען, וועלכער האָט מיט נערוועזע און קאלטע הענד דורכגעבלעטערט די נאָטיצען, האָט געשיינט, אז מיט יעדען וואָרט פון אנקלאגער לעשט זיך א לעמפעלע אין זאל און עס וועלט פינסטער. ער האָט געפיהלט היגטער זיך די שטיל־גענוּאָרענע טאניא ; איהרע אויגען צו נעמען זיך בריטער ביי יעדען וואָרט, וועלכעם קלאפט איהר אין קאָפּף אריין, ווי א שווערער האמער. צום ערשטען מאהל האָט

קאָלאָסאָוו מיט דער גאַנצער אימה'דיגער קלאָהרהייט און דריקענדער קראַפט דערפילט, וואָס פאר א שרעקליך שוועכע פעראַנטוואָרטליכ־קייט עס ליגט אויף איהם. זיין האַרץ האָט זיך געצאַפעלט, די הענד האָבען געציטערט, און א דראָהענדער קול האָט וויעדער־האָלט: דו ביסט א מערדער... דו ביסט א מערדער!.." — קאָלאָ־סאָוו האָט מורא געהאַט זיך אומצוקוקען: טאָמער וועט ער פלוצלונג בעגעגענען טאַניאַ'ס אויגען און וועט דורכלעזען אין זיי א יאָמערלי־כען רעטונגס־רוף און א בלינדען גלויבען אין איהם? צו וואָס האָט ער זי אין געפענגנים בערוהיגט און האָט זי פערזיכערט, אז א בע־פרייאונג איז מעגליך?..

... אלץ שווארצער וועדט די שרעקליכע אנקלאגע־כמארע, וואָס הענגט איבער טאניאס קאפף. מיט דער זעלבער אכזריות'דיגער רו־היגקייט רעדט דער פראָקוראָר וועגען דער פערגאַנגענהייט פון „טאַנ־קא מיט די וויסע הענד," וועלכע האָט פערשמוצט איהרע וויסע הענטלאָך מיט אונשולדיגע בלוט. דערמאָהנט די גנבה, צוגעבענ־דיג, אז, פיעלייכט, איז זי שוין ניט געווען די ערשטע.

אין דעם שטילען זאל סטאיעט ניט קיין לופט. קאָלאָסאָוו שטיקט זיך. ער פערמאכט די אויגען און, ווי א פערברעכער פאר דער הינ־ריכטונג, זעהט ער אין דער טיעפער וויטקייט די זונן, די גרינע לאָנקעס, דעם העל־בלויען ריינעם הימעל. ווי שטיל און רוהיג עס איז יעצט ביי איהם אין דער היים! די קינדער שלאָפען אויף זייערע בעטלאָך; עס וואָלט גוט געווען צוועקגעהען יעצט צו זיי. צוועק־שטעלען זיך אויף די קניע און צולייגען דעם קאָפף, ווי זוכענדיג שוץ, צו זייער ריינינק,ן קערפערעל. מען דארף לויפען פון דיעזער אימה! לויפען!... לויפען? אָבער זי האָט דאָך אויך געהאט א קינד? נור אין איין געשריי, אין איין לאנגען, פערצווייפעלטען, ווילדען גע־שריי וואָלט קאָלאָסאָוו געקענט אויסדריקען זיינע געפיהלען. אָה, וועז ער וואָלט געהאט די שפראך פון די געטער! וואָס פאר א דו־נערענדע, וואהנזיניגע רעדע עס וואָלט זיך געלאָזט הערען פאר דיעזען המון! עס וואָלטען זיך צוועפענט אכזר'ישע הערצער, א יאָמער וואָלט אָנגעפיהלט דעם זאל, די ליכט וואָלטען פערלאָשען געווארען פון אימה, און די וועגט וואָלטען פערציטערט געווארען פון מיטלייד און וועהטאג! ווי שווער עס איז צו זיין א מענש, א פשוט'ער מענש!..

דער פראקוראר האט געענדיגט זיין רעדע. א מינוט האט מען געהוסט, געריינigט די נעזער און צופיהרט די פיס, און דערנאך האט אנגעהויבען רעדען פאכיראנצעוו. זיין גלאטע, שהנע רעדע האט זיך געגאסען, ווי א טייכעלע. דער געזונטער, וויך ווירירענ־דער קול פערטרייבט אזוי ווי די פינסטערנים. אט האט זיך דערהערט א לייכטער געלעכטער — דאס האט פאמראנצעוו פערביייגעהענד געזאגט א ווייז איבער'ן פראקוראר, קאלאסאוו קוקט אויף'ן חבר'ס פולען, שהנעם נעזיכט, פאלגט נאך זיינע רונדע בעוועגונגען און זיפצט: „גוט איז דיר; ווייסט ניט פון קיינע יסורים און פער־שטהסט זיי ניט..." ווען קאלאסאוו האט ענדליך אנגעהויבען רע־דען, האט ער ניט דערקענט זיין אייגענעם קול: א טויבער, סקרי־פענדער, איז ער איהם אליין נעווען אונאנגענעהם. די איינגעשוואר־נע האבען צוערשט אנגעשטעלט מויל און אויערן, אבער נאך די ערשטע פראזען האבען זיי זיך אנגעהויבען בעוועגען, קוקען אויפ'ן זייגער, נעניצען. די פראזען זיינען געמאכטע, אונאטירליכע, פא־סען זיך ניט צוזאמען, און מאבען לאנגווייליג די פערמאטערטע ריכ־טער. איינע פון יענע געווהנליכע, עקעלהאפטע רעדעס, וועלכע זיי האבען געהערט אין די הונדערטע. דער פארזיצענדער הערט זיך אויף צוצוהערען צו דער רעדע און שפּצעט זיך וועגען עפּעם איבער מיט א געריכטס־מיטגליעד. „הלוואי ענדיג איך שוין וואס שנעלער!"— טראכט קאלאסאוו.

די איינגעשווארענע זיינען צוויפל אין בעראטהונגס־צימער, ווי מאטערענד־לאנג עס שלעפט זיך דיעזע האלבע שטונדע! קאלאסאוו ווייל אויסמיידען חברים און געשפּרעכען, אבער איינער, א יונגער, א פרעהליכער, א גראבער, וואס פערשטעהט ניט, וואס מען מעג און וואס מען טאהר ניט זאגען, יאגט איהם אן:

— וואס האט איהר עס, פאטעריל, היינט אזוי שלעכט געמאכט? און מיר זיינען אומישטען געקומען אויף הערען.

קאלאסאוו שמייכעלט העפליך, בורטשעט עפּעס אונטער, אבער יענער, דערזעהענדיג פאמראנצעוון, טהוט זיך א לאז צו איהם, שרייענדיג פון דער ווייטענס:

— גוט גערעדט, סערגעי וואסילעוויטש! א געזונדע רעדע! אט קלינגט מען שוין. דאס שפּרעכענדע, שפּאציערענדע און

רויבערעגדע פובליקום טהוט זיך א שפּאר אין זאל אריין, שטופּענדיג זיך אין טהיר. פון בעראטהונגם־צימער געהען ארוים איינער נאך'ן צווייטען די איינגעשוואָרענע און דער זאל וואָרט מיט איינגעהאלטענעם אטהעם. די מיילער זיינען האלב אפען, די אויגען זיינען מיט געשפּאנטער נייגעריגקייט געווענדעט אויפ'ן פּאפּיר, וועלכען דער פּאָרזיצענדער נעהמט רוהיג צו פון דעם הויפּט אייגנעשוואָרענעם, לעזט גלייכגילטיג איבער און צייכענט אונטער. קאלאסאָוו שטעהט אין טהיר און נעהמט קיין אויג ניט ארונטער פון דער בלייבער טאניא.

דער הויפּט איינגעשוואָרענער לעזט, מיט מיה די אונדייטליכע האנדשריפּט.

— איז די פויערטע פון מאסקווער גובערניע, בראָנניצקער אויעזד, טאטיאנא ניקאָנאָראָוונא פּאלאצאווא, איין און צוואנציג יאהר צלט, שולדיג אין דעם, אז אין דער נאכט פון אכטען אויפ'ן ניינטען דעקאבר . . . האָט זי מיט'ן צווענק פון רויב . . . מיט דער הילפע פון אנדערע פערזאנען . . . דערשטיקט . . .

— יא, שולדיג.

האָט עס זיך נור אויסגעווייזען קאלאסאָוון, אדער טאניא האָט זיך ווירקליך א שאקל געטהון ? אדער אפשר האָט ער זיך גאר אליין א שאקל געטהאן ?

מען דארף וואָרטען נאך א האלבע שטונדע, ביז דאס געריכט וועט ארויסטראָגען דעם אורטהייל. אנדרעי פּאוולאָוויטש איז ניט אים שטאנד צו פערבלייבען אין דער מיט פון דעם לעבענדיגען פובליקום און געהט אווענק אין די וויטע, פוסטע און שוואך בעלויכטענע קאָרידאָרען. לאנגזאם געהט ער הין און צורוק, און זיינע טריט הילכען אב אונטער דער סטעליע. אָט האָט זיך דערהערט פון זאל א רעש פון טריט, א נערוויש, קולות — אלעס איז צו ענדע. קאלאסאָוו לאָזט זיך שנעל געהען צו דער מאסטע, הערט הויכע, כמעט "שמחה'דיגע קולות „צעהן יאָהר קאטאָרגע"... און ער בלייבט שטעהען ביי דער טהיר, פון וועלכער עס געהען ארוים די פערבראכער. וועו טאניא געהט פערבייי איהם, נעהמט ער אן איהר לעבענסלאָזע אראָבגעלאָזטע האנד, בויגט זיך אן און זאגט :

— טאניא ! זיי מיר מוחל !

קאלאסאָוו און פּאמאראנצעוו זיינען שכנים און זיי זיינען דא־

רום געפאָהרען אהיים מיט איין פוהרמאן. אויפ'ן וועג האָט פאָמעראַנ־ צעוו פיעל גערעדט וועגען היינטיגען משפט, האָט מיטלייד נעהאַט מיט טאניאַן און האָט זיך געפרעהט, וואָס מען האָט חאָבאָטיעווען פערמינדערט די שטראָף. קאָלאָסאָוו האָט פויל געענטפערט מיט איינצעלנע זילבען. אין דער היים האָט זיך קאָלאָסאָוו לאַנגזאַם אויס־ געטהאָן, האָט א פרעג געטהאָן, צו זיין פרוי שלאָפט שוין, און פער־ בייגעהענדיג די קינדער־שטוב. האָט ער געוואָלט, ווי געוועהנליך, אַרייננעהען און א קוש טהאָן די קינדער, ער האָט אָבער חרטה נע־ קראָגען און איז אַוועק גלייך צו זיך אין שלאָף צימער.

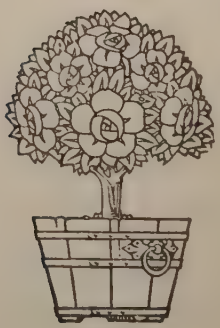

שטאבס קאפיטאן קאָבלוקאָוו

דורך די פענסטער־שויבן, וואָס זיינען געווען פערפרוירען און בעדעקט מיט אייז־אוואָרען, האָבען ארייגגעדרונגען די פריהמאָרגען־שטראהלען פון דער ווינטער־זונן און האָבען אָנגעפיהלט מיט א קאלטען, אָבער שמחה'דיגען ליכט די צוויי גרויסע, הויכע און נאקעטע צימערען, וועלכע האָבען אין איינעם מיט דער קיך צוזאמענגעשטעלט די וואָהנונג פון שטאבס־קאפיטאן ניקאלאי איוואָנאָוויטש קאָבלוקאָוו און זיין דענטשטיק*) קוקושקין. עס האָט געשיינט, אז דער פראָסט איז בייגאָבט שטארקער געוואָרען, וויל אויף די פענסטער, ביי די ווינקלען פון די שויבן, זיינען אָנגעוואָקסען אייז־געשווירען, און ביים אטהעמען האָט זיך געהויבען א פארע אין דער קאלטער לופט, וועלכע האָט זיך פאר דער נאָבט אָבגעריניגט פון דעם טאבאק־ריח.

— קוקושקין, — האָט מיט א מוטהיגען באריטאָן א געשריי געטהאָן ניקאלאי איוואָנאָוויטש, זופענדיג פון גלאָז די הייסע שטארקע טהעע.

פערטשעפענדיג זיך אין טהיר, איז ארייגגעקומען דער דענשטשיק, וועלכען מען האָט בעפריים פון דיענסט אין רעגימענט פאר זיין אומגעלומפערטקייט, ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער פעלד־פעבעל. זיין קלייגער קאפף מיט גרויסע הייגגענדע אויערען האָט טרויעריג ארויסגעשטעקט פון לאנגען און דאָרען קערפער, וועלכער האָט צופרידען אָנגענומען יעדע פאָזע אויסער דער, וואָס מען האָט פון איהם פערלאנגט.

— אוי ביסטו, ברודערי, ניט ריהרעווידיג, — האָט איהם דער קאפיטאן געמאכט א וויינכען פאָרוואורף. — מען דארף זיך שנעל אָבדופען וועו מען דופט.

*) דענשטשיק איז א סאלדאט וואָס דיענט ביי א קאמאנדיר אין הויז.

— אמת, ריכטיג אזוי, — האָט זויער א בורטשע געטהאָן קו־קושקין און האָט פערקאטשעט די אויגען.

— אוי ביסטו א שוטה, ברודערלע. און וואָס דרעהסטו מיט דער מאָרדע ? ביסטו שיכור געווען ?

— ניטא פאר וואָס צו טרינקען.

ניט וועלענדיג זיך פערדאַרבען דעם געמיטה, האָט ניקאָלאי אי־וואַנאָוויטש שווייגענדיג א קוועטש געטהאָן מיט דער פלייצע און האָט זיך געהייסען דערלאַנגען בראנפען און צובייסען און איינהיי־צען דעם אויוועג.

— וואָס איז דאָס ! — האָט דער קאָפיטאַן אָנגעוויזען מיט די אויגען אויף דעם טהעע־בעכער מיט פערשיעדענפארביגע בילדלעך, וועלכער איז געווען, וואהרשיינליך, קוקושקינס אייגענטהום, און וועל־כען ער האָט דערלאַנגט צוואמען מיט א פלאש בראנפען און סאר־דינס. — א וויין גלעזעלע ? — דער קאָפיטאַן האָט אראָבנעלאָזט די אויגען.

— אמת, ריכטיג אזוי.

— נו, ביסטו א שוטה. נעהם ביי דער בעל־הבית'טע.

בשעת דער דענשטשיק האָט זיך געפאָרעט ביים אויווען און האָט, בריהענדיג זיך, אונטערגעהייצט מיט קאָרע דאָס נאסעס, שנעע־בעדעקטע האלץ, האָט ניקאָלאי איוואַנאָוויטש ארומגעטראכט זיינע פלענער אויף מאָרגענדיגען אבענד. דער קומענדער יום־טוב האָט גע־פאָדערט פון איהם עפעס יום־טוב'דיגעס, און מאָרגען, וויינאכטען, האָט דער קאָפיטאַן בעשלאָסען צו מאכען ביי זיך א סעודה ; אבער אפנים ניט פאר פרויען, וועו מען נעהמט אין אכט די צאהל אנ־געגרייטע געטרענקע. דער קאָפיטאַן האָט שוין לאנג ניט אָנגעקוקט קיין פרוי, וויל די דאמען פון רעגימענט, מיט וועלכע ער פלעגט שפילען אין קארטען, האָט ער ניט גערעכענט פאר פרויען, און מיט אנדערע איז איהם ניט אויסגעקומען צו בעגעגענען זיך. דער קאָפי־טאַן האָט צוואמענגעשטעלט א ליסטע פון וויינען און צובייסענס און האָט עס דערלאַנגט עטוואָס אונצופרידען דעם דענשטשיק, וועל־כער האָט אָנשטאָט דער ערוואַרטעטער הסכמה געענטפערט, וויי א פאָפוגאי : „אמת, ריכטיג אזוי.“ און „איך געהאָרך !“ אבער וואָס מעהר ער האָט „געהערט,“ אלץ מעהר צושטרייטער און מרה־שחורה'־

דיגער איז געוואָרען דער אויסדרוק פון זיינע אויגען ; דער קאפיטאן וואָלט געוואָגט, אז אין זיי לייכט זיך דורך א אירגניע, וועו ער זאָל ניט וויסען אויף געווים, אז קוקושקין איז א נאר און איז ניט פעהיג צו אירגניזירען. אויסגעבען האָט מען בעדארפט א רובעל צעהן, אבער דער קאפיטאן האָט גענהצט נור א פינף־און־צוואנציגער, און ער האָט איהם דערלאנגט דעם דענשטשיק. ניט פערלירענדיג נאָך אלץ די האָפנונג צו בעלעבען קוקושקינען און ארויסצורופען אין איהם א מעהר אקטיווע בעציהונג צו דער ווירקליכקייט, האָט איהם ניקאָלאי איוואנאָוויטש אונטערגעטראָגען א בעכער בראנפען, זאָגענדיג אז דאָס איז צוליעב דעם פראָסט. קוקושקין האָט זיך איבערגע'צלם'ט, האָט אויסגעטרונקען דאָס בראנפען, אבער ער האָט ניט א קרעכץ געטהאָן, האָט ניט אבגעשפיגען און האָט ניט בעדאנקט ווי זיין שטייגער איז געווען, ער האָט נור אבגעווישט די ליפען מיט אזא ערביטערונג, אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט פערניכטען יעדען שפור פון דאָס געטרונקענע. שפעטער מיט עטליכע מינוט האָט שטארק א קלאפ געטהאָן די קיך־טהיר.

— וואָס פאר א פליעג האָט עם איהם א בים געטהאָן ? — האָט א טראכט געטהאָן דער קאפיטאן. — געווען א יונג, ווי עם דארף צו זיין, און איצט ווי פון זינען אראָב, האָט גראָב געענטפערט אייערנעכטען. די בעל־חבית'טע בעקלאָגט זיך. נו, דער טייפעל נעהם איהם. לאָמיר בעסער טראכטען, ווי גוט און פרעהליך עס וועט זיין כאָרגען אויפדערנאכט.

ניקאָלאי איוואנאָוויטש האָט אויסגעטרונקען נאָך צוויי גלעזלאָך בראנפען, איז זיך דורכגענאָנגען איבער'ן צימער, האָט ארויסגעקוקט אין'ם פערפרוירענעם פענסטער, פון וועלכען עם האָט שוין אנגעהויבען ארונטעררינען וואָסער, דאן האָט ער גענומען א קליינעם קאסטען און האָט זיך צוגעזעצט אויף איהם ביים בורטשענדען און שיפענדען אויוועו. פון דער אפענער לאָך האָט אויף איהם א זעץ געטהאָן א היץ. דאָס שיפען האָט אויפגעהערט, און געלע פלאָם־צונגען האָבען זיך פויל אנגעבויגען און האָבען אבגעלעקט די צונעברענטע שייטלאָך האלץ.

עם איז שוין אוועק צוואנציג יאָהר, זייט ניקאָלאי איוואנאָוויטש איז אט אזוי געזעסען אויפ'ן קאסטען ביים אוויוועו. דאן איז ער נור

וואָס אַריינגעפאַלען אין דיעזען שמוציגען שטעדטעל און אין דיעזער אונגליקליכער דיווייזיע, וואו די אָפיצירען לעבען אזוי לאַנג און וואו מען געהט אזוי לאַנגזאַם פאַרווערטס. דאָן האָט ער נאָך ניט געהאַט קיין פּליק און אָט דעם רויטען צוקנייטשטען פּנים. גאָר מיט אַן אַנדער שפּראַך האָט דאָן גערעדט דערזעלבער פּייער, וואָס בלאָזט כּיט אַזא אונאַנגענעהמער היץ אין געזיכט אַרײַן. יענע שפּראַך איז געווען וועניגער פערשטענדליך, ווי די איצטיגע ; עפּעס א נאַרריש און לעבערליכע שפּראַך איז דאָס געווען. זי האָט גערעדט וועגען דער אָקאַדעמיע, וואוהין ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש וועט פאָהרען לערנען זיך ; יענע שפּראַך האָט שטיל און געהיימניספּאָל געשעפּצעט וועגען עפּעס א שענער און גוטער מיידעל, וועלכע וועט זיך אין איהם איינליבען ; דער פּייער האָט געמאַהלען לעבעדיגע בילדער פון א פּרעכטליכען רעש'דיגען באָל, אויף וועלכען דער שעהן־גענאַקסענער אפּיציר כּיט א פּערצוויגענער טאַליע טאַנצט קונציג און צום טאַקט א מאַזורקע און פּיהרט א וויציגען און אינטערעסאַנטען שמועס. טענץ . . . וואָס פּאַר א לעבערליכע זאַך טענץ זיינען !

ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש האָט בעטראַכט זיין קייליעדיגען בויך און, פּאַרשטעלענדיג זיך טאַנצענדיג און שמועסענדיג מיט א פּריילין, האָט ער א שמייכעל געטהאָן.

— און איצט איז דען ניט גוט ? בייגאָט, ס'איז גוט ! — האָט דער קאַפּיטאַן געענטפערט עמיצען און אום צו איבערצייגען, אז איהם איז גוט, האָט ער אויסגעטרונקען נאָך א גלעזעל בראַנפּען, אָבער צום אוועון האָט ער זיך מעהר ניט צוגעזעצט. עס איז געווען פּערנינפּטיגער אַרומצושפּאַנען איבער'ן צימער. עס זיינען איינגעפאַלען געווען הנליכע, רוהיגע, פויליע געראַנקען — וועגען דעם, ווי דער זשיד אַבראַמקא האָט קאַליע געמאַכט דעם פּאַרוטשיק אילין זיינע לאַקירטע שטיוועל ; וועגען דעם, וויפּיעל גילד ער וועט קריגען, אז ער וועט זיין ראַטנער קאַמאַנדיר, און אז דער קאַוואַטשעי איז א גוטער מענש, אבווהל ער איז א פּאָלאַק.

די לעצטע יאָהרען איז ניקאָלאַי איוואַנאָוויטשען אויסגעקומען צו זוכען שטאַרקע בעווייזע, אז עס לעבט זיך איהם גוט, אזוי, ווי מען דארף לעבען. אָבער די בעווייזע האָבען זיך איהם ניט געליגט אויפ'ן זינען, ביז דער קאַפּיטאַן האָט זיך ניט פערזאָרגט מיט א מעכטיגען

מיטהעלפער — די פלאש. וועז ער פלעגט אין־דער־פריה אויסטרינ־קען צוויי־דריי גלעזלאך ברענפען, איז אלעס פאר איהם געווארען קלאהר, פערשטענדליך און פראסט. דאס שמויגיג, נאקעטע צימער האט זיך ניט געווארפען אין די אויגען מיט זיין ארימקייט; ער האט אויך ניט בעמערקט, אז ער אליין איז געווארען אונריין און פויל: ער בייט קיין וועש ניט וואכענווייז, פוילט זיך צו רייניגען די נעגעל; און וועז ער פלעגט זיך אפילו יא ארומקוקען דערויף, האט ער באלד געהאט א תירוץ: „איך דארף דאך ניט אומגעהן מיט פרייליינס.“ זיין הפקרות האט איהם אויך געפאסט ביי דער ארבייט; עס האט איהם אויך ניט אזוי שטארק בעליידיגט דער פאקט, וואס ער איז צו פוס־ציג יאהר א שטאבס־קאפיטאן, אין דער צייט וועז אייניגע פון זיינע חברים זיינען שוין פאלקאוניקעס, און זאגאר גענעראלען. עס האט איהם אויך ניט אויפגעהערט צו מאטערען דאס פורכטבאזע בעוויערען, וואס ער האט א פערטעל יאהרהונדערט אוועקגע'הרג'עט אויף א זיג־לאזען לעבען, וואס, אין זיין קלייניכע יאגעניש נאך דעם מא־גענ דיגען טאג, האט ער פערלארען אויפ'ן וועג שטיקלעכווייז זיין נשמה. א לייכטער אומגענעהמער וואלקען האט זיך געטראגען פאר ני־קאלאי איוואנאוויטש און האט פערשטעלט פאר זיינע אויגען אלעס, וואס איז ניט דער פערטער רעגימענט פון דעם חאראנער רעזערוו באטאליאן מיט דעם זשיד אבראמקא, מיט א קליינעם פרעפעראנס, מיט רעגימענטס־פערדרנונגען און אנדערע טאג־טעגליכע אינטערע־סען.

—

און נור צוויי מאהל אין יאהר האט פאסירט, אז דעם קאפיטאנס מיטהעלפער האט זיך פערוואנדעלט אין זיין ערגסטען שונא. מיט א מאטערענדע קלאהרקייט און וועהטאג פלעגט ער דאן אייניזהען די שרעקליכע זינלאזיגקייט פון זיין לעבען, — און ניקאלאי אי־וואנאוויטש פלעגט דאן שיכור'ען צו צוויי וואכען נאכאנאנד, זיצענ־דיג צו הויז נור אין אונטערוועש מיט אן אנגעשוואלענעם רויטען פנים. מיט שיכור'ע אויגען האט ער זיך בעקלאגט פאר זיינע חברים, אז מען האט איהם רואינירט, און וועז די חברים האבען פערלאזען דעם מענש, וואס פלעגט וויזלד און האלב משוגע וויינען פון דעם אלקאהלישען סם, פלעגט ער אוועקשטעלען דעם דענשטשיק ביי דער טהיר און, אנשטרייגענדיג זיך מיט די לעצטע כוחות צו פערהאל־

טען זיך מיט ווירדע, האָט ער איהם דערצאהלט מיט א שטרענגען קול, אז ער, דער קאפיטאן, איז א גוטער מענש, אבער מען האָט איהם ניט פערשטאנען. און וועז דער דענשטשיק פלעגט אויך אוועקגעהען פון דעם משוגע'נעם „זיין וואהלגעבורט," האָט זיין וואהלגעבורט אוועק־געלייגט דעם קאפּף אויפ'ן טיש און געווויינט אליין, אלץ ביטערער, אלץ ערנסטער און שטארקער, אבוואהל ניט ווייסענדיג פאר וואס ער ווייגט. וועז דער שיכורת־אנפאל פלעגט פערבייגעהען, האָט זיך דער קאפיטאן ניט געקענט בעפרייען פון א רייהע דונקלע, שוועדע ער־אינערונגען, אבוואהל ער האָט זיך געשעהמט צו דערמאהנען אוז צו רעדען וועגען זיין שיכור'ן. איינע פון די לייכטע אראינערונגען איז געווען וועגען דעם, ווי קוקושקין האָט אזוי ווי געהאלפען אוז מיטגע־פיהלט מיט'ן קאפיטאן. צו איז ער געווען שטארקער אויף די פיס, ווי אנדערע דענשטשיקעס, אוז האָט לענגער געקענט אויסשטעהען, וועז דער קאפיטאן פלעגט זיך צולאזען, ווי זיין שטייגער איז געווען א מאהל מיט א גלאז אין קאפּף אדער עפעס מיט אן אנדער זאך, וואס האָט זיך געמאכט אונטער'ן האנד, צו האָט ער אויף אן אנדער מין אופן אויסגעדריקט זיין צערטליכע בעהאנדלונג. דער קאפיטאן האָט זיך ניט געקענט קלאָהר ערקלעהרען, אבער ער האָט געפיהלט א דאנקבארקייט צו קוקושקינען. צולעב דעם האָט ער ביז איצט ניט ארויסגעטריבען קוקושקינען אוז האָט געדולדעט זיין אפיציעל אנ־ערקענטע נארישקייט אוז זיין גאנצע אונבעדייטונג אין דעם קאפיטאנס ווירטהשאפט ; וואס קוקושקין האָט ניט געקענט צוברעכען, האָט ער קא־יע געמאכט אויף אן אנדער מעהר אדער וועניגער שארפ־זיניגען אופן. דעם קאפיטאנס בעפעהלע האָט ער פערשטאנען אזוי קא־פויער, אז זאגאר אנדערע דענשטשיקעס האבען געלאכט.

אויסטרינקענדיג נאך א גלעזעל, איז ניקאלאי איוואנאוויטש אוועק אויף בעזוך צו בעקאנטע, איבערגעבענדיג דער בעל־הבית'טע, וואס האָט געוואהנט אין שכנות, די שליסעל אוז די זארגען פון דער וואהנונג. דער קאפיטאן האָט זיך צוריקגעקערט שפעט בייי־נאכט, אבער קוקושקין איז נאך ניט געווען. עס איז אוועק די נאכט, אוז נאך איהר דער פאלגענדער טאג — אוז קוקושקין איז נאך אלץ ניט געווען צוריק.

אראינלייגענדיג דעם קאפיטאנס ליסטע אין ארבעל אריין, איז

קוקושקין ארויסגעגאנגען, און אונטער'ן איינפלוס פון דער קרעפטי־גער, פראסטיגער לופט איז ער ניט ווילענדיג געגאנגען האסטיגער, ניט אזוי ווי ער פלעגט שלעפען די פיס ווען ער איז געווען אין רעגימענט, פאר וואס מען האט איהם פון דארט ארויסגעיאגט. אויפ'ן פראסט האט זיך בעזאנדערס געלאזט פיהלען די וואַרעמקייט פון דעם אויסגעטרונקענעם בראנפען, אבער דאס האט ניט פערבעסערט זיין געמיטה. שיקענדיג צו אלע רוחות א ווייבל, וואס האט איהם א שטופ געטהאן, און וועלבע האט פון איהר זייט מיט א געוויסען רעספעקט איהם מיטגעטהיילט, אז זי האט נאך קיין מאהל ניט געזהען אזא לאנגען טייפעל, איז קוקושקין דעמאנסטראטיוו פערבייגעגאנגען אונטער דעם סאמע נאז פון א צובושעוועטען פערדעל, און ווען דער פוהרמאן האט איהם געמאכט א פאַרוואורף, האט ער איהם נאכגעשריען:

— וואס פאר א טייוואלים טראגען אייך דא, איהר לייצעס־שלעפער!

אלעס, וואס קוקושקין האט שפעטער בעגעגענט אויפ'ן וועג, האט ביי איהם ארויסגערופען פראטעסטען און ביטערע בעמערקונגען. וואס גלאטער, וואס זאטער און יום־טוב'דיג פרעהליכער עס האט אויסגעזהען א פנים, וואס ער האט בעגעגענט, אלץ מיט מעהר האס האט ער געקוקט אויף איהם. „האט זיך אנגעפרעסען, דער פעטער הונד", האט ער אין די געדאנקען בעגריסט א סוחר, וואס איז געזעסען אין שליטען און האט צוגענומען ביי א אינגעל פעק און פעק־לאך. „ס'איז איהם נאך אלץ וועניג: זעה נור, ווי זיין בויך האט זיך צולאזט". דער געדאנק, אז דער קאפיטאן האט איהם געשיקט אויף אן אנדער עק שטאדט, אזוי ווי דא וואלטען קיין גוטע קלייטען ניט געווען, האט ארויסגערופען ביי קוקושקין'ן לויטער מענשען־האס. „מאדעוועט זיך פון וואויל־טאג" — „ביי מאטעקין'ן זאלסטו די הערינג קויפען, הערסט?" האט ער איבערגעקרימט דעם קאפיטאן און האט מיט עקעל אויסגעשפיגען.

— און אפשר זאל איך גאר אין שיינק ארייגעהען? האט קוקושקין א פרעג געטהאן ביי עמיצען, וואס האט איהם צורוה ניט געלאזען, און, א שטופ טהועגדיג פערעכטליך מיט דער פוס די טהיר פון שיינק, איז ער פערשוואונדען הינטער איהר.

— אט בין איך אריינגענאנגען און געכאפט א טרונק ! — האט ער טריומפירענד צוגעגעבען, ארויסגעהענדיג פון שיינק און ארויס־לאזענדיג א כוואליע פון שטינקענדער לופט. ווי ארויסרופענדיג די גאנצע וועלט אויף א קאמפף, האט זיך קוקושקין שטאלץ ארומגע־קוקט, און, דערזעהענדיג אן אפיציער, האט ער זיך מאמענטאן אויסגעצויגען און סאלוטירט.

פון א הויכען בארג־העראב האט זיך קוקושקין בעדארפט אראב־לאזען אויף א בריק. אויף יענער זייט טיף, הינטער א רייהע קוי־מענס פון שטאדט, וואס האבען ארויסגעלאזט ווייסע געדיכטע און גלייבע זיילען רויך, האט זיך געזעהען דאס ווייטע ווייסע פעלד, וואס האט געבלישטשעט אויף דער זון. ניט אכטענדיג אויף די ווייטקייט, האט כען געקענט זעהען דעם שליאך און אויף איהם א לאנגע, אונבעוועגליכע רייהע פון פוהרען. רעכטס האט זיך געהוי־בען, ווי א בלויער רויך, דער וואלד. זעהענדיג דאס ריינע פער־שנעעטע פעלד, האט א רעשיגער און ביטערער פראטעסט מיט א נייער קראפט אנגעפילט קוקושקין'ס אונרוהיגען קאפ. „און דו זיין דא !" — האט ער א טראכט געטהאן ווי מיט כעס, אדער פער־צוויפלונג.

מיט א וואכען דריי צוריק האט קוקושקין בענעגענט אויפ'ן מארק א לאנדסמאן, וועלכער, דערצעהלענדיג איהם אלע נייעס פון דארף סאבאקינע, האט ער איהם אריינגעווארפען אין א פער'כישופ'־טע וועלט פון דארפס־אינטערעסען — פער'כישופ'טע, ווייל קוקושקין איז אי געבוירען געווארען, אי געלעבט, אי צוגענומען געווארען פון דארף — אלעם אהן א פארוואס. דיעזע אינטערעסען האט שוין קו־קושקין עטוואס פערגעסען, אבער אפילו נור א לייכטע עראינערונג אן זיי האט צורודערט זיין פויערשע בלוט, וועלכע האט גערופען קוקושקין'ען צו שווערער האנד־ארבייט—צו דער עדר און דער סאכע. דער לאנדסמאן האט איהם אויף דערצעהלט, אז ביי איהם, קו־קושקין'ען, איז א טאכטער געבוירען געווארען, אבער זיין יונגע פרוי איז קראנק און מען האדעווט דאס קינד מיט א זויג־פלעשל. ווי־טער האט ער זיך דערוואוסט, אז קוקושקין'ס פאטער האט קיין אר־בייטער ניט, אז מיט'ן ברודער איוואן אליין קען ער די ווירטהישאפט ניט פיהרען, און ער איז אין גאנצען אבגעשוואכט ; עס סטאיעט

ניט קיין ברויט און אויף וויינאכטען וועט ער מוזען באָרגען ב״י אי־לײַ איוואַנעטש, אויב ער וועט נור געבען. „און מיט טרעהרען בעט מען דעם לעבען זוהן פּעטרושא צו שיקען גאַלד, וויל כאַטש נעהם און שטאַרב״. קוקושקין האָט געשיקט מיט'ן לאַנדסמאַן א רובל, אָבער אַליין איז ער פערצוויפעלט געוואָרען. אין זיינע צורודערטע געדאַנקען האָט זיך געטראָגען א קלאָהר בילד פון דער ביטערער נויטה אין דערהיים, און וואָס נאָהענטער דער יום־טוב איז געקומען, אַלם קלאָהרער און מאַטערנדיג איז געוואָרען דאָס בילד. ניט זייענדיג גע־וואָהנט צו הקירות, האָבען זיך דעם דענשטשיקס געדאַנקען שווער בעוועגט, זיך אנשטרייננענדיג מיט אַלע קרעפטען צו פערשטעהען דעם פאַקט, וואַלבער איז געווען אויסגעדריקט אזוי פּראָסט: אין דערהיים זיצט מען אָהן הענד און אָהן ברויט, און איך קויף ביי מאָ־טעקין האַלענדער הערינג״.

און איצט האָט קוקושקין בעטראכט דיזעזן נאקעטען פאַקט און, ניט קענענדיג פילאָזאָפירען, האָט ער געשפּיגען און האָט פּרוכט־לאָז פּראָטעסטירט מיט זיין גאַנצען וועזען — צו זיין אייגענער פער־וואונדערונג און זאָגאר ערגערנים, וויל דיעזער צושטאַנד האָט איהם אויסגעזעהען זעהר אונאנגענעהם און עפּעם ווי אן אָנגענעשיקטע זאך פון דער זייט. צוערשט האָט ער געטראכט וועגען אנטלויפען, אָבער דאָס איז געווען אזוי נאַריש, אז קוקושקין האָט גאַנצע צוויי טעג נאך דעם זיך בענאַנגען מיט'ן קאפיטאן מיט א בעזונדערער אירָאניע און האָט פאר דער צייט געפּאַרט פון זיין קאַלענע — דענשטשיק טיוטקין די צוואַנציג קאָפּיקעס, וואָס ער האָט איהם געליהען, און וועז יענער האָט איהם צוליעב פּאַרמעלע אורזאכען ניט געגעבען, האָט ער איהם אָנגעזידעלט רופענדיג איהם דאַרף־יונג און לומפּ.

קוקושקין האָט זיך דערנעהענטערט צו דער קלייט, וועז צוזאַמען מיט דער עראינערונג אן דעם גאַלד, האָט איהם עפּעם אינעווייניג א שטאַרקען זעץ געטהאָן, און פון זיך אַליין איז ארויסגעשפרונגען די פראגע:

— און אפשר זאָל איך צו'גנב'ענען?

— נאָט זאָל זיך ערבאַרמען!" — האָט זיך קוקושקין דערשראָקען און זיך איבערגע'צלם'ט. „אין אונזער גאַנצער משפּחה זיינען קיינע גנבים ניט געווען, און איך זאָל צו'גנב'ענען. די תליה איז דאָך וועניג

דערפאר. וואָס א מענש קען דיר אויסטראכטען,"—האָט קוקושקין ניט ערנסט א שמייכעל געטאָן און האָט זיך צוגעאייַלט. אָבער דער פינף־און־צוואַנציגער האָט זיך בעוועגט אין קעשענע, און פון אינ־וועניג האָט עפעס גענשטופּט, געשטופּט — און האָט אַרויסגעשטופּט אן ענטפער!

— אָיך וועל זאָגען, אז איך האָב פערלאָרען.

— „גאָט זאָל זיך ערבארמען!" האָט ווידער אויסגעשריען קו־קושקין און האָט זיך מיט שרעק א לאָז געטהאָן אין דער ערשטער טהיר. דאָס איז געווען די טהיר פון א שיינק.

דער צובייזערטער און בעאונרוהיגטער ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש? האָט געלאָזט וויסען אַלע אָפיצערען, וואָס האָבען זיך געקליבען צו איהם, אז זיין דענשטשיק איז פערשוואונדען מיט דעם געלד, און, דערנאָך קומענדיג אהיים, האָט ער געפונען דעם פערשוואונדענעם דענשטשיק אין קיך. קוקושקין איז געזעסען אויף א באנק, און ווי־נענדיג זיך און צושאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ, האָט ער פלייסיג געפוצט דעם קאָפיטאַנס א שטיוועל.

— וואו ביזטו עס פערפאַלען געווארען, לומפּ? ביזט שיכור?

— נ—נ—ניין, אייער וואהלגעבורט.

— שיכור ווי לוט . . . ווי האָסטו עס געוואגט זיך אָנצו־שכור'ען? א?

— אויף מיינע קאָסטען גע'שיכור'ט, ניט אויף אייערע.

— וואָס? וועסט נאָך אנטקעגען ענטפערען? וואו איז דאָס אייגנעקויפטע, וואו איז דאָס געלד?

— פערלאָרען. אָט איך שוואר אייך ביים אויבערשטען . . .

דער קאָפיטאַן האָט א פאָטש געטהאָן מיט די הענד און האָט שוויגענדיג אָנגעשטעלט אויפ'ן דענשטשיק זיינע פערגאָסענע אויג־לאָך. אויב דער קאָפיטאַן האָט בשעת מעשה דערמאָנט נאָפאָלעאָנען, איז קוקושקין געווען אָקסאָן, וואָס האָט אָהן מורא אריבערגעטראָגען דעם בליק פון וועלט־הערשער. די פערוואָלקענטע אויגען פון דענשטשיק זיינען מיט דער גוטער רוהיגקייט פון אן אונשולדיגען בעליידיגטען געווען געווענדעט אויף ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש'ן.

— האָסט צוגע'גנב'עט? זאָג!

— וואס־זשע, משפט. פיעלייכט, טאקע צוגע'גנב'עט. א מענ־
שען קען מען אימער בעליידיגען. — קוקושקין האט זיך צואווייגט.

דער קאפיטאן, פיהלענדיג, ווי עס שטיקט איהם דער כעס, האט דורך די צייהן ארויסגעשיפעט:

— שלאפען געה, בהמה. מארגען אין רעגימענט אריין.

— ווי איהר ווילט, אבער איך וועל אומזיסט אומקומען.

— ש—שוויג! שווייג, זאג איך!

דער קאפיטאן האט א טופע געטהאן מיט די פיס און איז ארויס פון קיך, און קוקושקין האט געפרופט ווידער זיך נעהמען פאר'ן שטי־ וועל, ער האט זיך אבער צו שטארק א בעווע גענטהאן און א פיהר טהאנדיג מיט דער בארשט. איז ער אומגעפאלען אויף דער באנק.

דעם קאפיטאן'ס כעס, וואס האט דערגרייכט די העכסטע שטופע און האט זיך אויסגעגאסען אין איינצעלנע אויסגעשרייען, איז באלד פערטרונקען געווארען אין עטליכע גלעזלאך בראנפען און האט זיך פערריטען אויף א געפיהל פון ביטערער בעליידיגונג. "אפילו א יום־טוב לאזט מען אויך ניט צו בעגענגען ווי עס דארף צו זיין" — האט זיך ג־ ערגערט דער קאפיטאן, דורכלעבענדיג אין די גערענקען דאס ליכטי־ גע בילד פון דער שמחה, וואס האט ניט שטאטגעפונען. "ווי גוט עס וואלט געווען." דעם קאפיטאן'ס בליק האט זיך אבגעשטעלט אויף א ווייע אויפ'ן בילד פון דער אונערפילטער שמחה, און דאס בילד איז אזוי ווי פינסטער געווארען. „אבער איך וועל איבערצייגען, אז עס וואלט גוט געווען!" האט אויסגעשריען דער קאפיטאן און האט אנ־ געהויבען ברענגען בעוויזיג. אבער א זאנדערבארע זאך: וואס מעהר בעווייזע דער קאפיטאן האט געבראכט, אלץ אפטער האט ער אריינ־ געגאסען אין זיך דעם ארגומענט פון פלאש, אלץ צווייפלהאפטער איז געווארען דאס בילד.

„א שיכרות־אנפאל!" — האט מיט אימה א טראכט געטהאן נ־ קאלאי איוואנאוויטש, אבער דיעזע אימה האט זיך באלד פערביטען אויף פרייד, — אויף די פרייד פון א מענשען, וואס וואלפט זיך אין אבגרונד, אום צו בעפרייען זיך פון קאפ־וועהטאג. ווי צורייסענדיג די שמידענדע קייטען, האבען זיך פאר'ן קאפיטאן א לאז געטהאן בילדער, מרה־שחורה'דיגע, שוועלע און מאטערנד־טרויעריגע. דער געשטאלט פון דער ליעבער מיידעל, וואס האט געזאלט ברענגען דעם

קאָפּיטאַן זיין גליק, איז ארויסגעשוואומען פאר איהם א דיינע, אן אנציהענדע. „ליבינקע מיינע !" — האָט ניקאָלאי איוואַנאָוויטש צערטליך צונויפגעליינט זיינע גראָבע ליפּען. און פאר איהם זיינען אליין געשוואומען און געשוואומען אַנדערע. דער קאָפּיטאַן איז געזעסען אויפ'ן ברעג פון דיזעזן טייך, וועלכער האָט געטראָגען אין אַבגרונד אריין זיינע האָפנונגען און טרוימען פון מענשליכען גליק, און ער האָט זיך געפיהלט אליין טרויעריגער, האָט אליין מעהר מיטלייד געהאַט מיט זיך. אין פלאָש איז פערבליבען אליין וועניגער בראַנפען, וואָס האָט זיך אומגעוואַנדלט אין געפיהלען, וועלכע עס איז איהם זעלטען בעשערט געווען צו וועקען אין דער מענשליכער נשמה : געפיהלען פון מיטלייד, פון ליבע און תשובה. קיינער דארף איהם ניט, דעם קאָפּיטאַן ; קיין איין נשמה וועט ניט ליכטיג ווערען, דערוועהענדיג זיין צוגאָסענעם, שיכור'ען און שמוציגען פּנים. זיין גראָבען, אָפּאָפּלעקסישען האַלז וועלען ניט ארומנעהמען קיינע ווייכע קינדערשע הענטלאָך, צו זיין שטעכעדיגער מאָרדע וועט זיך ניט צוטוליען קיין צערטליכע באָק. אנדערע האָבען כאָטש א הונד, וועלכען זיי האָבען ליעב און וועלכער האָט זיי ליעב. דעם קאָפּיטאַן'ס געדאנקען האָבען זיך זאַנדערבאר צונויפגעפלאָכטען, און ער האָט זיך דערמאָהנט אן קוקושקין'ען. פאר וואָס זאל איהם קוקושקין ליעב האָבען ? קוקושקין . . . און וואָס איז אייגענטליך דיעזער קוקושקין ?

שווער אויפהויבענדיג זיך פון בענקעל„ האָט דער קאָפּיטאַן גענומען דעם לאָמפּ און איז אוועק אין קיך אריין. דער דענשטשיק איז געשלאָפען, מיט א פערוואָרפענער קאָפּ. אין זיין לינקער האַנד האָט ער נאָך געהאַלטען דעם שטיוועל, די רעכטע איז שווער ארָבגעגאַנגען פון באַנק. זיין פּנים איז געווען בליך און קראַנקהאַפט. דער קאָפּיטאַן האָט צום ערשטען מאָל געזעהען קוקושקין'ען, ווי ער שלאָפט, און ער האָט איהם אויסגעוויזען גאָר אן אַנדער מענש. צום ערשטען מאָל האָט ער בעמערקט קנייטשען אויף דיעזען יונגען פּנים אָהן וואָנצעם, און דיעזער פּנים מיט קנייטשען, מיט אין עטוואָס אויפגעהויבענער ברעם האָט אויסגעזעהען דעם קאָפּיטאַן אונבעקאַנט, אָבער נעהנטער, ווי יענער פּנים, וועלכען ער האָט געזעהען יערען טאָג, ווייל דיעזער איז געווען א פּנים פון א מענשען. דער אייג-

דרוק איז געווען אזוי נייַ און זאָנדערבאר, אז ניקאָלאי איוואַנאָוויטש איז אויף די שפּיץ פינגער ארויס פון קיך און האָט זיך מיט ספּאַ־ ארומגעקוקט: עס האָט זיך איהם אויסגעווייזן, אז דאָס צימער איז אויך ניט דאָס זעלבע.

עס איז אַוועק א האַלבע שטונדע. איבער די צימערען האָט זיך דערהערט א שאָלענדער קול:

— קוקושקין!

אָבער אין דעם הייזערישען קול האָבען געקלונגען נייע, אונבעקאַנ־ טע נאָטען.

קוקושקין האָט זיך א ריהר געטהאָן, און נאָך דעם צווייטען געשריי איז ער אריין אין צימער, פּאָרזיכטיג קלאָפענדיג מיט די אָב־ זאצען. ער איז געבליעבען שטעהען ביי דער שוועל מיט אן ארָאבגע־ לאָזטען קאָפּ, ווי א פערשטאָרבענער. און אויף דיעזען צרה'דיגען מענשען האָט דער קאָפּיטאַן געקענט זיך בייזערען!

— קוקושקין!

דעם דענשטשיק'ס פינגער האָבען זיך קוים א ריהר געטהאָן און זיינען ווידער פערשטיינערט געוואָרען.

— האָסט צוגע'גנב'עט דאָס גאָלד?

— צוגע'גנב'עט . . . ניין . . . ניין . . .

קוקושקין'ס קול האָט א ציטער געטהאָן, און זיינע פינגער האָ־ בען זיך אָנגעהויבען שנעלער בעוועגען. דער קאָפּיטאַן האָט גע־ שוויגען.

— הייסט עס, מיר וועלען דיך איצט משפּט'ען?

— אייער וואָהלגעבורט . . . בריינגט מיך ניט אום.

דער קאָפּיטאַן אין אויפגעשפּרונגען און, צוגעהענדיג צו קו־ קושקין'ען, האָט ער איהם אָנגענומען פאר די שולטערן.

— שוטה, וואָס דו ביסט. מיין איך עס דען אויף דער אמת'ן? אך דו! — דער קאָפּיטאַן האָט א ציה געטהאָן קוקושקין'ען, און, זיך אומקעהרענדיג, איז ער צוגעגאַנגען צום פענסטער'ל, אזוי ווי מען וואָלט געקענט עפּעס זעהן אויף דער גאס אין דיעזער פינסטערער ווייַנאכטען־נאכט. אָבער דער קאָפּיטאַן האָט דערזעהען און, אויפ־ הויבענדיג די האַנד צום געזיכט, האָט ער ארָאבגעווישט עפּעס, וואָס האָט זיך ניט געלאָזט זעהן קלאָהר.

— אייער וואהלגעבורט . . .

אין דעם דענשטשיקס קול האָט זיך געהערט פונקט דאָס זעלבע, וואָס דער קאָפיטאַן האָט אזוי קונציג אַראָבגעווישט. דעם קאָפיטאַן'ס פעטע פּלייצע איז געווען אונבעוועגלעך.

— נו וואָס ? — האָט זיך דערהערט פערטויבט פון'ם פענסטער.

— אייער וואהלגעבורט . . . בעשטראפט מיך.

— געגוג, גענוג שוין נאַרישקייטען רעדען.

ניקאָלאי איוואַנאָוויטש האָט זיך אומגעקערט, און קוקושקין, א וואַרף טהוענדיג זיך מיט אמאָל אויף די קניע, האָט געוואָלט ארומ־נעהמען זיינע פיס. מיט אן אויסדרוק פון פערלאָרענהייט, פון ליי־דען און נעימות אויפ'ן אָנגעשוואָלענעם רויטען געזיכט האָט דער קאַ־פּיטאַן איהם אויפגעהויבען, האָט איהם אונבעקוועם א קוש געטהאָן אין זיינע האָרטע האָאָר און, אַבריסענדיג די האַנד פון זיינע ליי־פּען, האָט ער איהם שפּאַסהאַפט און פערשעהמט אַבגעשטופט פון זיך.

— גאה שוין, נעה ! . . . וואָס בין איך, א גייסטליכער, צו וואָס. גים נור אָן א ביסעל בראנפען אין פלעשעל אַריין ! לעבעדי־גער ! איין פוס דאָרטען, און די צווייטע דאָ זאָל זיין.

א, ווי שרעקליך ! דאָס גראָב־בייכינע פלעשעל, וואָס האָט צעהן יאָהר טרוי און עהרליך געדיענט דעם קאָפיטאַן, איז אונטער־געכאַפט געוואָרען פון דעם דענשטשיק'ס לעבעדיגער האַנד, איז ארויף אין דער לופטען, האָט בעוויעזען זיין פוסטע דנא, האָט זיך א וויילע א דרעה געטהאָן נעבען דער האַנד און, ענדליך בעשליסען־דיג זיך, איז עס אַרונטערגעפאלען און האָט זיך צובראָכען אויף שטיקלאָך.

— ס'מאכט ניט, ברודער. שלעפ די גרעסערע פלאש !

. . . לאַנג און פינסטער איז די ווייגאכטען נאכט. עס שלאָפט שוין לאַנג די קריסטליכע וועלט. נור אין די פענסטער פון דעם קאַ־פּיטאַן'ס שטיבעל לייכט זיך נאָך א פייער'ל, וואַרפענדיג א געלבלי־כען אָבשיין אויפ'ן שנעע . . .

— זאָגסטו, הייסט עס, אז דו האָסט דאָס געלד אהיים אָב־געשיקט ?

— ריכטיג אזוי, אייער וואהלגעבורט. איך וועל אייך, אייער וואהלגעבורט, אבאדרבי . . .

— נו, נו! וואס פאר נארישקייטען?

דער קאפיטאן האט א ציה געטהאן דעם פאפירקאס און, אריינזעצענדיג זיך טיעפער אין צוריסענעם פוטעל, האט ער זאנפט פערמאכט די אויגען. קוקושקין איז געזעסען אויפן עק פון בענקעל און, האלב עפענענדיג דעם מויל, האט ער געכאפט יערע בעווענונג פון קאפיטאן.

— דיינקסטו, הייסט עס, אז זיי פרעהען זיך?

— ווי דען, אייער וואהלגעבורט, דאס האב איך, נו, שוין זשע . . .

— אזוי, אזוי.

. . . לאנג און פינסטער איז די ווינטער־נאכט, אבער זי גיט זיך אויך אונטער דער קראפט פון אלזיגענדען פריה־מארגען . . . עס ווערט ליכטיג אין מזרח־זייט . . .

אין קאפיטאן'ס שטיבעל ליגט מען זיך שלאפען. קוקושקין ציהט אראב פון קאפיטאן די שטיוועל און טהוט עס אזוי פלייסיג אז ער שלעפט אראב פון בעט דעם קאפיטאן. דער קאפיטאן שפארט זיך אן און בעזיענט דעם דענשטשיק'ס פלייסיגקייט. צוטוליענדיג צו זיך צערטליך די שטיוועל, וועלכע קוקען שהמעוודיג אויף דער וועלט מיט דעם דורכגעלעכערטען אבזאץ, געהט קוקושקין ארויס אויף די שפיץ פינגער.

— וואס אויס . . . זאגסטו, הייסט עס, אז א טאכטער?

— ריכטיג אזוי, אייער וואהלגעבורט. אוודאטיא.

— נו, גוה, גוה.

מערקווירדיג איז, וואס די ביטערע גראנקען, וועלכע האבען געזאלט זיין א סימן אויפן אנפאנג פון א שיכרות־אנפאל, האבען אויף דיעזען מאל געזאגט א ליגען; ניט דעם צווייטען טאג, ניט אין די שפעטערע טעג האט זיך דער שיכרות־אנפאל ניט בעוויעזען.

יום־טוב

1.

נאָך לאנג פאר יום־טוב האָט קאטשערין דערפיהלט, אז אין דער וועלט רוקט זיך אָן עפּעס גרויסעס, ליכטיגעס און אביסעל אימה'דיגעס איבער דער גרויסער יום־טוב'דיגקייט. און אָבוואהל דאָס אָנקומענדע האָט זיך געוראפען מיט דעם אלטען וואָרט „יום־טוב" און פאר אלע אנדערע איז דאָס געווען איינפאך און פארשטענדליך, איז דאָס אָבער פאר קאטשערין'ן געווען עפּעס ניי און רעטהזעלהאפט — אזוי ניי, ווי ווען מען קומט צום בעוואוסטזיין פון דער אייגענער עקזיסטענץ, און אזוי רעטזעלהאפט, ווי דיעזע עקזיסטענץ.

אין דעם לעצטען יאָהר האָט זיך קאטשערין'ן אָנגעהויבען צו רוכטען, אז ער איז נור וואָס ערשיענען אויף דער וועלט, און אלעס האָט איהם זיך אויסגעוויעזען וואונדערליך און אינטערעסאנט; און דאָס וואָס איז פריהער געווען און האָט זיך גערופען קינדהייט, האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט פאר שפאסהאפט און פרעהליך און עפּעס אזעלכעס, וואָס האָט מיט איהם קיין שייכות ניט. און ער געדענקט דעם מאָמענט, ווען זיין לעבען האָט זיך אָנגעפאנגען. ער איז געזעסען דאן אין זיין קלאָס און האָט זיך געפיהלט לאנגווייליג; פלוצלונג האָט זיך מיט א וואונדערליכער קלאָהרקייט איהם פאָרגעשטעלט, אז דער דאָזיגער, וואָס זיצט אויף דער דריטער באנק און האָלט אונטערגעשפּאָרט מיט זיין האנד דעם קאָפּ און פיהלט לאנגווייליג, איז דאָס ער, ניקאָלאי ניקאָלאיעוויטש קאטשערין; און אז די איבערינע אלע — יענער, וואָס רערט דאָרט פון קאפערע און די אנדערע שיהלער, וואָס זיינען צוזעצט אויף די בענק — זיינען גאָר אנדערע מענשען און אן אנדער וועלט.

דיעזע פאָרשטעלונג איז פאר איהם געקומען אזוי בולט, אזוי שארף און פלוצלונג, אז קיין מאל דערנאָך האָט ער ניט געקענט

ארויסרופען אין זיך אזא פאַרשטעלונג, הגם ער האָט דאָס גאַנץ אָפט געפרופט דערמיט, וואָס ער האָט זיך געזעצט אין דערזעלבער פאָזע און אונטערגעשפּאַרט זיין קאָפּ מיט דער האַנד. אָבער דער־פאר איז פאר איהם אַלעס געוואָרען איצט נייַ און פול מיט רעטענישען: די חברים, דער טאטע, די מאמע, די ברידער און ער אַליין.

קאטשערין איז געווען א שילער פון זיבעטען קלאַס גימנאזיע, און זיינע אַלטע חברים האָבען איהם געפרופען פשוט „קאָציא", נור די נייַע חברים האָבען איהם געפרופען ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש. ער איז געווען ניט קיין הויכער, א מאגערער, אן אויסדרעלער, מיט א זעהר צארטער געזיכטס־פּאַרב און פלעגט רעדען שטיל און העפליך. וואָנציגעם האָבען זיך נור וואָס אָנגעהויבען ארויסצושלאָגען אויף זיינע פרישע, רויטע ליפּען און האָבען זיך געצויגען, ווי א פוכיג שטעגעל אונטער זיין נאז. קאטשערין'ס עלטערן זיינען געווען זעהר רייכע מענשען און האָבען געהאט אן אייגען הויז אין אייגער פון די ווייטע גאַסען פון שטאָדט. נעבען הויז איז געווען א גרויסער גארטען, אין הויף גרויסע שטאַלען, און זאָגאר א ברונען, פון וועלכען די גאַנצע גאַס האָט געשעפט פאר זיך וואַסער.

קאטשערין האָט געהאט פיעלע חברים און איין פריינד מערקוואָוו, וועמען ער האָט היים און צערטליך ליעב געהאט, און ער פלעגט איהם יעדע וואָך שרייבען א לאַנגען, געדיכט־אָנגעשריעבענעם בריעף. מערקוואָוו איז געווען מיט צוויי יאָהר עלטער פאר איהם; זייט לעצטען הערבסט האָט ער זיך געלערנט אין מיליטער און פלעגט קומען צו פאָהרען אהיים נור אויף די גרויסע ימים־טובים. קאטשערין האָט אויך געהאט שוואַכע, אם וועניגסטען, איין שוגא, א שילער פון רעאל־שוהלע; נאָך אלס קינדער האָבען זיי זיך צושלאָגען, און זייט דאן פלעגט זיך קאטשערין אנבלאָזען, בעגעגענעדיג איהם, און א שטיק צייט האָט ער זאָגאר געטראָגען א קאסטעט אין קעשענע. ער האָט אויך געהאט א געלעבטע — א יונגע, שעהנע און פרעהליכע דיענסט, וועלכע האָט געפאַנגען זיין הארץ. אין גימנאזיע אין דער־היים און ביי בעקאַנטע האָט מען איהם געהאלטען פאר א זעהר גליק־ליכען בחור'ל, אָבער ער אַליין האָט זיך געפיהלט זעהר אונגליקליך. און זיין אונגליק איז בעשטאַנען אין דעם בעוואוסטזיין, אז ער איז זינדיג און פאלש, און אז זיין לעבען ברענגט קיין נוצען ניט. און

עס זיינען איהם איינגעפאלען פיעלע אונלייזבארע פראגען און האָ־
בען ארויסגעשטופט פון זיין קאָפ די לאטיין און מאטהעמאטיק : צו
דארף ער גאָר לעבען און צו וואָס זאל ער לעבען ? וווי זאל ער מאכען,
אז ער זאל זיין צופריעדען מיט זיך און אז אלע זאלען איהם ליעב
האָבען ? דעם לעצטען מאל האָט ער בעקומען אין גימנאזיע צוויי
שלעכטע באלען, און ער איז צוליעב דעם געווען אין געפאהר צו
בלייבען אויף נאָך א יאָהר אין זעלבען קלאס. און ער האָט זיך נאָך
מעהר געערגערט דערפון, וואָס ער לערנט זיך אזוי שלעכט און בע־
האלט עס פון די עלטערן, וועלכע לויבען איהם גוטמוטהיג. און
ווען אָט די אלע, וואָס האלטען פון איהם, וואלטען נאָך געוואוסט,
וואוהין ער נעהט מיט די חברים און וואָס ער טהוט דאָרט !

און דאָס גרויסע, ליכטיגע און אביסעל אימה'דיגע, וואָס האָט
זיך אָנגערוקט אין דער וועלט און האָט זיך גערופען מיט דעם אלטען
נאָמען „יום־טוב", האָט אזוי וווי געבראכט אן ענטפער. און קא־
טשערין האָט זיך געטראכט, אז דער ענטפער קען ניט זיין א טרויע־
היגער, און אז עס וועט זיכער קומען אימיצער, וואָס וועט ער־
קלערען, וווי אזוי מען דארף לעבען און צו וואָס מען דארף לעבען.
צו וועט עס זיין מערקוואָוו, וועלכער וועט קומען א וואָך פאר יום־
טוב, צו אן אנדערער, האָט קאטשערין ניט געוואוסט, און האָט
זיך געטראכט, אז אפשר וועט עס גאָר ניט זיין קיין מענש, נור א
זאך. און ער האָט געווארט.

און דער יום־טוב האָט זיך אָנגערוקט.

.2

דאָס יום־טוב'דיגע און נייע האָט זיך אָנגעהויבען נאָך א וואָך
פאר יום־טוב, אָבער קאטשערין האָט עס ניט באלד דערפיהלט. ער
איז געגאנגען אין קירכע פאר גימנאזיסטען, האָט זיך געזעהען דאָרט
מיט די חברים און לעהרער און עס האָט אלעס אויסגעזעהען וואכעדיג
און אלט. דער אויפזעהער, וועלכען מען האָט געגעבען א זאנדער־
בארע צונעמעניש „גליסט", האָט איהם געכאפט רויכערען, און האָט
איהם געווואלט מסור'ן פאר'ן אינספעקטאָר. אלעס איז געווען לאנג־
ווייליג און גרוי, און אלעמענס געזיכטער האבען אויסגעזעהען מרה־

שחורה'דיג און מען האָט ניט געזעהען אויף זיי דאָס, וואָס פריהער — דיזעלבע האָפנונג אויף אן אונגעוועהנלעכע שמחה, ווי ביי איהם. אפשר, איז דער שלעכטער וועטער געווען שולדיג דערין, ווייל יעמעס זונטאָג האָט געשנעעט און דריי טעג נאָכאַנאַנד נאָכדעם איז געווען קאַלט און נאַס, און מען האָט ניט געקענט קיין פענסטער עפענען. אָבער אין דער לופטען האָט זיך פאָרט געטראָגען עפעס אזוינס, וואָס האָט אויפגערעגט. אויף די גאַסען איז מען געפאָהרען און גענגען מעהר ווי אימער, מען האָט זיך בעווענט האַסטיגער, מען האָט גערעדט העכער, און אַלע האָבען נור געשמועסט ניט וועגען דעם היינט, נור וועגען דעם, וואָס זיי וועלען טהאָן דאָן, אז עס וועט זיין יום־טוב. אזוי ווי די געגענווארט וואָלט ערגעץ איינגעזונקען, און אַלע וואָלטען נור געהאַט אין זינען די צוקונפט.

און וועז די זונן האָט זיך פרייטאָג בעווייזען און האָט באַלד אָנגעווארעמט און אויסגעטריקענט די ערד, האָט אַלעמען בעהערשט דער קומענדער יום־טוב, און קאַטשערין האָט איהם דערפיהלט אין אַלע ווינקעלאָך. אָבער דאָס איז נאָך אַלץ געווען ניט מעהר ווי ערוואַרטונג, און עס האָט אויפגערעגט און געמאַטערט. קאַטשערין האָט בעזוכט די שטאַהל, — דאָרט האָבען דער קוטשער און דער הויף־דיענער געוואַשען די עקיפאַזשען און גערייניגט די פערד, און זיי זיינען געווען בייז און ניט רעידעוודיג. ער האָט עטליכע מאָהל אַרויינגעקוקט אין קיך — דאָרט איז פאַרגעקומען עפעס אונגעוועהנלעכעס. ביי די קאַטשערינס האָט מען אויך אין דער וואָכען א סך און גוט געעסען, אָבער איצט האָט מען אַלץ געקאָכט און געבאַקען, און מען האָט זיך צו קיין זאַך ניט געטהאָרט צוריהרען, ווייל עס איז אַלעס געווען אויף יום־טוב. די מוטער און דער פאָטער זיינען אָבגעפאָהרען אויף אן אַלט וועגעלע און האָבען געבראַכט אַלץ נייע פעקעלאָך און זיינען ווידער געפאָהרען, און איבער'ן גאַנצען הויז האָט זיך געטראָגען אן אויפרעגענדער, אונגעוועהנלעכער ריח פון וואַניליע, פרישען טוויג און אייער. פאר אַלע הויליגע בילדער האָבען לעמפעלאָך געברענט, און די אם האָט געשאַלטען די קינדער און האָט זיי ניט אַרויינגעלאָזט אין זאל און גאַסט־צימער, וואו מען האָט שוין אויסגעריניגט די דילען און אַלעס אויפגעראַמט. אין דער פריה האָט מען נאָר ניט אָנגעבייסען, און דער וואַרעמעס איז געווען אזוי שלעכט, אזוי ווי איצט

האָט מען גאָר ניט בעדאַרפט עסען. די דיענסט דאַשא האָט בעגעגענט קאַטשערינען אין שפּיז־קאַמער, וועו דאָרט איז קיינער ניט געווען, און אָבוואָהל זי האָט איהם א קוש געטהאָן, אָבער זי האָט עס געטהאָן האַסטיג און נאכלעסיג. איהרע האָאר זיינען ניט געווען פערקאַמט און פון די נאַקעטע הענד האָט געשפּארט דערזעלבער אויפרעגענדער ריח פון וואַניל.

— קום ארויס אין גאָרטען — האָט קאַטשערין געזאָגט.

— ניין־ניין־ניין ! — האָט דאַשא פערוואָרפען מיט הענד און פים. — אָט ! — האָט זי צושפּרייט די הענד, וויזענדיג, וויפיעל ארבייט זי האָט.

קאַטשערין איז ארויסגענאַנגען אין גאָרטען, און עס האָט זיך איהם אויסגעוויעזען, אז די זעלבע לידענשאַפטליכע ערוואַרטונג פיהלט אָן דעם גאָרטען. די שטענגלאַך ארום הויז זיינען שוין געווען אָבגערייניגט און בעשאַטען מיט גראָן זאַמד, אָבער וויטער אין דער טיעפקייט פון גאָרטען איז געווען נאַס און פערלאָזט, ווי שטענדיג נאָך ווינטער. דאָרט זיינען אויף די שטענגלאַך גלעזענען די פאַראַיאָהריגע בלעטער, וואָס האָבען זיך צוגעקלעפט צו דער ערד, פערשוואַרצטע און דורכגענעצטע ; אין די ווינקלען ביי די צאַמען איז נאָך געלעגען דער וויסליכער שוואַמיגער שניי און פון אונטער איהם זיינען גערונען קלייניקע שטראַמען וואַסער, וואָס איז געווען ריין און דורכזיכטיג, ווי א טרערהר. ערטערווייז האָט ארויסגעשפּראַצט אין דונקעל־גרינע בינטלאָך די יונגע קראָפעווע און ניט וויט פון איהר האָט אייגזאַם און מיט שרעק ארויסגעקוקט א דין גרעזל. די בענק, אָנגעוואַרעמטע פון דער זונן, האָבען געבריהט די האַנד, און די גאַנצע אונבעוועגליכע לופט איז געווען געדיכט אָנגעזאַפּט מיט זונען־וואַרעמקייט, מיט א גערוך פון ערד און ניט־זעהבארער יונגער גראָז. שמחה'דיג און שטיל איז געווען אין גאָרטען, און מען האָט געקענט הייטליך הערען, ווי עס סקריפּען די טויערען און ווי מען ציהט וואַסער פון דעם ברונען. אָבער קאַטשערין האָט ניט געקענט קלייבען קיין נחת פון דיעזער רוה, און עס האָט זיך איהם געדוכט, אז איצט טהאָר מען עס זאָגאָר ניט טהאָן, נור מען דארף וואַרטען דערויף, וואָס מען רופט „יום־טוב." און ער איז געגאַנגען פון איין באַנק צו דער צווייטער, האָט זיך צוגעזעצט אויף א ווילע און איז געגאַנגען

וויטער. אזוי האָט ער זיך ארומגערעהט איבער'ן גאנצען גאָרטען, אזוי ווי ערוואַרטענדיג און זוכענדיג עפּעס, איז ווידער געווען אין שטאָהל און האָט עטליכע מאָהל אַרויסגעקוקט אין גאס, אזוי ווי דער יום־טוב וואָלט בעדאַרפט קומען פון דאָרטען. אזוי איז ער ארומגע־גאנגען איבער'ן הויז און איבער'ן הויף ביז שפּעט אין דער נאכט און האָט איטליכען געשטערט, און האָט ביי יעדען שווייגענדיג זיך נאָכגעפרעגט: ווען וועט ער שוין ענדליך קומען, אייער יום־טוב?

שבת בייטאָג גיט איהם די מאַמע א זאָג:

— דיין מערקוואָוו איז שוין געקומען, מיר האָבען איהם נור וואָס געזעהען אויף מאָסקווער גאס. ער האָט צוגעזאָגט צו קומען אויפדערנאכט.

קאָטשערין האָט פערשעהמט א שמייכעל געטהאָן.

— מיך פרעהט עס אויך, — האָט די מוטער געענטפערט אויף זיין שמייכעל. — וועסט זיך ניט פיהלען אזוי לאַנגוויליג און וועסט ניט שטערען יעדען איינעם.

יעצט האָט קאָטשערין קלאָהר פערשטאַנען אלעס ארום זיך און ער האָט אָנגעהויבען געדולדיג צו וואַרטען, וויסענדיג אז דאָס וואַרט ער אויף מערקוואָוון. ער האָט דורכגעטראַכט, וואָס ער וועט דערצעהלען זיין פרייַנד, און עס האָט זיך איהם אויסגעדרוכט, אז איין פּשוט'ע ערצעהלונג וועט זיין נענוג אום צו צופּלאַנטערען און קלאָהר מאכען דעם פּלאַנטער פון זיין לעבען, וועלכער האָט נור וואָס אויסגעזוהען אונליייבאר און ער האָט זיך צוגעגרייט אויפצונעהמען מערקוואָוון: מיט דאשא'ס הילף האָט ער געקראָגען א פּלאַש רויטען וויין און צוויי גלעזלאַך און האָט דאָס אלעס אוועקגעשטעלט אויפ'ן פענסטער אין זיין צימער. אין יענער מינוט האָט ער פערגעסען, אז אייַנער פון די פּהלערען וואָס רופען ביי איהם ארויס אן עקעל צו זיך אליין, איז זיין געוואָהנהייט צו וויין, וואָס עס האָט זיך אָנגעהויבען מיט איהם יענעם יאָהר.

דער אָבענד האָט זיך אָנגערוקט, און דאָס גרויסע הויז האָט זיך אָנגעהויבען בערוהיגען. זעלטענער האָט געקלאַפּט די טהיר אין קיך און אין קינדער־שטוב האָבען אויפגעהערט דער אָס'ס בייזע גע־שרייען און די הילכיגע קינדערשע קולות. קאָטשערין איז זיך דורכ־געגאַנגען איבער די ריינע און יום־טוב'דיגע שטילע צימערען, אויף

וועלכע דער אויפציטערענדער פייער פון די לעמפעלאך האָט געווארפען א בין־השמשות ליכט. די ווייסע פאַרהענגלאך אויף די פענסטער האָבען אויך אזוי ווי אויפגעציטערט און עס איז אלץ געווען אי אביסעל שרעקליך, אי פרעהליך, פול מיט א שטילער און ליכטיגער ערוואַרטונג, — ווי עס דאַרף זיין אין אזא גרויסען און גוטען יום־טוב.

באלד וועט קומען מערקולאַוו. עס האָט איהם עפעס פערהאלטען.

עס איז געווען שטיל אויף הויף און אין גאַרטען, וואוהין קאטשערין איז זיך אביסעל דורכגענאנגען. אין שטאהל האָט א פערד שטאַרק א קלאפ געטהאָן מיט דער קאָפיטע, און ער האָט א ציטער געטהאָן ביי דיזען קלאַנג און האָט א טראכט געטהאָן: באלד וועט קומען מערקולאַוו. ביי דער צועפענטער טהיר פון שטאהל האָט גערענט א לאַנטערנע און דער קוטשער יעוומען האָט מיט עפעס געשמירט זיינע שטיוועל.

— באלד געהט מען שוין צום מאַרגען־געבעט הא?— האָט ער פריינדליך געפרעגט, דערקענענדיג דעם פריצ'ע'ל אין דער דונקעלער דערער פיגור, און האָט באלד גוטמוטהיג א וואונק געטהאָן: און דאשקא איז אוועק מיט די קויליעטשען.

אזוי ווי אלע אין הויז, אויסער די עלטערען, האָט ער געוואוסט וועגען קאטשערין'ס ליעבע צו דאשען און האָט פריינדליך געקוקט דערויף.

פאר וואָס זשע קומט ניט מערקולאַוו?

קאטשערין איז זיך ווידער דורכגענאנגען איבער אלע פלעצער, וואו ער איז שוין געווען דיעזען אָבענד, און, שעהמענדיג זיך פאר זיך אליין, איז ער צוגענאנגען צום טיהרעל אין טויער. ער איז געווען זיכער, אז ווען ער וועט עס עפענען און וועט ארויסקוקען אויף דער גאס, וועט ער דערזעהען דעם צוקומענדען מערקולאַווען און וועט דערהערען זיין ליעבען קול: „וואָס מאכסטו קאַליא." קאטשערין האָט פאַרזיכטיג און לאַנגזאם געעפענט דאָס טיהרעל, האָט ארויסגעקוקט, איז דערנאָך ארויסגענאנגען אויף גאס און האָט זיך צוגעוצט אויף די קאלטע טרעפלאך פון דעם שטיינערנעם גאנגק. אויף גאס איז געווען פוסט און שטיל. פון דער ווייטענס האָט זיך

דערהערט דער גערויש פון אן עקיפאזש און קאטשערין האָט זיך אויפגעהויבען. עס קומט צו נעהענטער. מיט אלע זייע אייזערנע טהיילען האָט געקלאפט דאָס צובראכען וועגלע, און נאכ'ן קלאנג אליין האָט ער זיך אנגעשטויסען, אז דאָס פאהרט א היים א ליי־דיגער פערשפעטיגטער איזוואזשטשיק. מען האָט געקענט הערען, ווי די רעדער פאלען אריין אין גריבער, וואָס דאָס וואסער האָט גע־מאכט אויפ'ן שליאך און ווי עס פליוסקעט אונטער דעם פערדס פים די נאסע בלאָטע — און ווידער הערשט די טיעפע שטילקייט פון דער פינסטערער אפריל־נאכט. לאנג איז נאָך קאטשערין גע־זעסען און האָט זיך פיעלע מאהל אבגענארט, מיינענדיג, אז אָט קומט שוין ענדליך מערקולאָוו.

מערקולאָוו איז ניט געקומען.

קאטשערין וואלט ניט געקענט מיט ווערטער בעשרייבען יענעם געפיהל, וועלכער האָט איהם בעהערשט, וועז ער האָט זיך אומגע־קעהרט פון דער קעלט אין זיין רייגעם און וואַרעמען צימער. עס האָבען איהם געשטיקט א כעס, אן אומעט און טרעהרען, וואָס האָבען זיך איהם געשטעלט אין האלז. ער האָט אין די גערענקען איבערגע־הזר'ט פאַרוואורפען, וועלכע ער וואלט געמאכט מערקולאָווען, וועז ער קומט יעצט, אבער האָט זיי ניט געקענט פערבינדען, און זיי האָבען זיך פערוואנדעלט אין איין משונה'דיגען און זינלאָזען געשריי :

— לומפ ! לומפ !

לויגט זיך דען נאָך דעם צו לעבען ? א האלבען יאָהר האָ־בען זיי זיך ניט געזעהען ; א האלבען יאָהר האָט ער טאָג ווי נאכט געטראכט וועגען יענער מינוט, וועז ער וועט דערזעהען זיין פריינד און וועט איהם אלעס דערצעהלען, ווי שווער און מאטערענד דאָס לעבען איז, וועז מען האָט קיין צוועק אין לעבען, וועז מען האָט ניט לעבען זיך קיין נשמה, מיט וועלכער מען זאל קענען טהיילען די יסורים. א האלבען יאָהר האָבען זיי זיך ניט געזעהען — און ער האָט ניט געקענט קומען און איז פערבליבען מיט אנדערע קליינליכע מענשען, וואָס זיינען איהם אינטערעסאנט, טהייער און ליעב ! און עס דוכט זיך אויס קאטשערינען, אז די נאכצע לידענשאפטליכע ער־וואַרטונג, וועלכע האָט איהם אזוי לאנג געמאטערט, וועלכע ער האָט געליידענט אויף אלע געזיכטער און זאכען, האָט געהאט א שייכות

נור מיט מערקוּאָוועז. נור ער, נור ער אַליין האָט געהאַט דעם ענטפער אויף דיעזע אַלע מאַטערענדע פראַגען, האָט פערשפראָכען גליק און שמחה און רוהע. אָ, וועז ער וואָלט קומען !

— לומפ !

קאַטשערין שטעלט אַוועק אויפ'ן טיש די פלאַש מיט'ן רויטען וויין און די צוויי גלעזלאַך און קוקט אויף זיי מיט א ביטערען שמייכעל. פון יענעם גלעזעל האָט ער געזאָלט טרינקען. שמייכלענדיג און שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּף, גיעסט קאַטשערין אָן די צוויי גלעזלאַך, נעהמט זיינם און טרינקט לחיים.

— פאר... דיין געזונד ! — זאָגט ער אויף א קול און בע־מערקט עס ניט.

זעה־זשע, דו וואָס ביזט פערבליבען מיט געמיינע מענשען, ווי עס קומט אום דיין פרייַנד, וועלכער האָט דיך אזוי היים געליעבט. זעה, ווי ער שיכור'ט זיך אָן אין אייגזאמקייט, מיט דעם שאַטען פון דער פערגאַנגענהייט פאר די אויגען, ווי ער פאַלט אַלץ נידעריגער און נידעריגער. לוינט זיך דען צולעבען, וועז די מענשען זיינען אזוי קלייגליך און געמיין ! לוינט זיך דען צו לעבען, צו טראַכטען וועגען זיך, וועגען די אייגענע וווּרדע און לעבען, וועז ליגען און פאַלשקייט הערשען איבער דער וועלט. זאָל אַלעם צו גרונד גהען !

קאַטשערין האָט שוין אויסגעטרונקען גאַנצע צוויי גלעזלאַך און איז נאָך געווען פאַלקאָם ניכטער. ער איז ארומגענאַנגען איבער'ן צימער, האָט זיך צוגעלייגט און איז ווידער ארומגענאַנגען, האָט זיך געכאַפּט מיט די הענד פאר די ברוסט און פארן קאָפּף. עס האָט זיך איהם געדוכט, אז באַלד וועט זיך דאָרט עפּעס צורייסען און אָנ־שטאָט קאַלירלאָוז טרעהרען וועט בלוט זיך א גאָס טהאָן פון די אוי־גען. און ער האָט אי געשאַלטען, אי רחמים געבעטען, אי געטראכט וועגען ראַכע, אי וועגען טויט, און ער איז געווען איבערצייגט, אז קיינער אין דער וועלט האָט ניט גליטען אזעלכע יסורים, ווי ער, און אז צו קיינעם זיינען נאָך די מענשען און דאָס לעבען ניט געווען אזוי הארצלאָז. און וועז ער האָט זיך דערמאַנט אָן די ליכטיגע מינו־טען פון ערוואַרטונג און וועגען דעם, ווי לאַנג און געדולדיג ער האָט געווארט, האָט זיך איהם געגלוסט צו בעליידיגען זיך אליין מיט דער שווערסטער און שענדליכסטער בעליידיגונג.

עם האָט זיך דערהערט א קלאַפּ אין טהיר.

— קאָליא, און דו וועסט דען ניט געהען אין קירכע ? — האָט זיך דערהערט דער מוטערס קול.

קאָטשערין האָט האַסטיג א כאַפּ געטהאָן די פּלאַש מיט'ן ווין און די גלעזלאַך און האָט זיי אויף די שפּיטץ פינגער צו גענאָגען צום פענסטער. דערנאָך איז ער צוגענאַנגען צו דער טהיר, שטאַרק קלאַפּענדיג מיט די פּיס, און האָט זי געעפענט.

— און דיין מערקוליוו איז גאָר ניט געקומען, — האָט די מוטער געזאָגט, בעטראַכטענדיג דעם צימער. — איך האָב געדיינקט, דו זיצט דאָ מיט איהם.

— וואַהרשיינליך, האָט איהם אימיצער פערהאַלטען, — האָט קאָטשערין גלייכגילטיג און זאַרגלאָז געענטפערט.

— מן־הסתם. ער האָט דאָך אזוי פיעל בעקאַנטע. און איך מיט'ן פאָטער פאָהרען אַוועק.

די מוטער האָט ווידער בעטראַכט דעם צימער און איז אַרויס־געגאַנגען ; קאָטשערינען האָט זיך אויסגעדאַכט, אז זי האָט בעזאָנ־דערס לאַנג געקוקט אויף די פאָרהענגלאַך פון פענסטער, הינטער וועל־כע עס איז געשטאַנען די פּלאַש.

קאָטשערין האָט דערפיהלט, אז פאַר איהם האָט זיך שוין אלעם געענדיגט אין לעבען און איצט איז נאָנץ ענאל, צו וועט ער נעהן אין קירכע, צו ער וועט בלייבען צו הויז. און עס האָט זיך איהם פערגלוסט געהען זעהען, ווי אלע מענשען זיינען פרעהליך און גליק־ליך, און ווי ער איינער איז אונגליקליך. ער וועט אומיסטנע לאַכען און שפּאַסען, און קיינער וועט זיך ניט אַנשטויסען, אז דיעזער בחור, וואָס איז אזוי יונג, אזוי גוט און פרעהליך, דענקט נור וועגען טויט און וויגשט זיך נור דעם טויט. ער האָט דערזעהען אין שפּי־גל זיינע גרויסע אויגען און דונקעלע פאַסען אונטער זיי און א בלוי־כען צו־וועהטאַגטדינען פנים. קאָטשערין האָט זיך אָנגעבלאָזען, דער־נאָך האָט ער ביטער א שמייכעל געטהאָן און האָט א טראַכט געטהאָן, אז דאָס מאַכט ער נאָר אַן אַנשטעל.

— זאָל זיין איך מאַך אן אנשטעל. איך בין דאָך א טויגע־ניכטס, — האָט ער שמייכעלענדיג א ציה געטהאָן מיט די שולטערן. דער גרויסער און רעטזעלהאפטער יום־טוב איז שוין געווען נאָר

נאהענט, און, ארויסגעהענדיג פון הויז, האָט קאטשערין ווידער דערשפירט דעם זיסען געפיהל פון ערוואַרטונג. פון אומעטום זיינען מענשען געגאַנגען אין קירכע, און דאָס קלאפען פון אונצעהליגע פיס האָט זיך געטראָגען איבער דער שטילער גאס, און עס האָט געשיינט, אז אלע איבעריגע קלאַנגען זיינען אָבגעשטאָרבען. זקנות האָבען לאנגזאם און שוואר געשארט מיט די פיס, האָבען זיך אלע וויילע אבגעשטעלט און געזופצט; מיט אן אפטען, שנעלען טראָט זיינען געגאַנגען די קינדער, און הארט און פעסט האָבען געקלאפט איבער די שטיינער די פיס פון די ערוואקסענע. און אן אונגעוועהנליכע האסטיגקייט האָט זיך געפיהלט אין דעם, ווי דער המון האָט געשטרעבט פאראויס צו עפעס, וואָס איז אונבעקאַנט, אָבער שמחה׳דיג. מען האָט זאָגאר ניט געהערט קיין געשפרעכען, אזוי ווי די מענשען וואלטען מורא געהאט צו פערלירען אפילו איין מינוט און פערשפעטיגען; קאטשערין האָט אָנגעהויבען געהען שנעלער און, וואָס מעהר ער האָט אנדערע אריבערגעיאָגט, אלץ מעהר האָט ער זיך געאיילט.

אָט איז שוין די נימנאזיע. אין דעם גרויסען זאל, אין וועלכען די גימנאזיסטען האָבען פערבראכט צוויישען און אין די פרייע שטונדען, זיינען געשטאַנען אין רייהען קוילעטשען און נעבען יעדען האָט געברענט א ליכט. דאָ האָט מען ניט געקענט הערען די קירכען־דיענסט, אָבער די דיענסטען, וואָס זיינען געשטאַנען ביי די קוילעטשען, האָבען זיך גע׳צלם׳ט. איבער די קאַרריידאַרען האָט ארומגעשפאַצירט א געדיכטער און פערשיעדענפארביגער המון פון גימנאזיסטען אין יוניפאָרמען און פרייליינס אין וויסע און קאַלירטע קליידער; און עס איז געווען זעהר זאַנדערבאר צו זעהען דיעזע פרעמדע, פרעהליכע, רעדעווידיגע מענשען אין די קאַרריידאַרען, וואו אלעס איז פריהער געווען אזוי שטרענג און ווירדיג, און וואו עס זיינען ארומגענאַנגען לעהרערס אין פראקען און מיט זשורנאלען. און אלע שפאַצירענדע האָבען גאלאכט, גערעדט, און אויף אלעמענס געזיכטער האָט געשיינט א פרייד — מן הסתם איז שוין פאר זיי געווען יום־טוב. אזוי ווי עס וואלט שוין געשעהען עפעס אונגעוועהנליך־שמחה׳דיגעס, אָדער עס קומט יעצט פאָר, און די מענשען קוקען זיך צו. אזוי ווי דער טייך, פון וועלכען די מענשען האָבען ערוואַרט

זייער פרייד, וואָלט שוין ארוים אָדער געזאָלט יעדע מינוט ארוים פון די ברעגעס.

קאַטשערין האָט געפיהלט, ווי עס הויבען זיך אַלץ העכער און העכער ארום איהם די כוואָליעס פון לִיכטיגער פרייד, און ווי די מענשען פערכלינען זיך אין איהר. ער האָט זיך צוגעהערט צו די גע־שפרעכען; ער האָט אריינגעקוקט אין די פנים׳ער, האָט זיך צו־פרעגט ביי די לאַכענדע אויגען — און אַלעס אין זיי איז געווען נייַ, אונבעקאַנט און פרעמד. די אַלטע בעקאַנטע געווארהנלִיכע פראַזען האָבען געקלונגען זאָנדערבאַר־פרעהלִיך און זאָגאר, אזוי ווי קלוג. מענשען האָבען זיך בעגעגענט, האָבען געשמייכעלט, האָבען זיך בעגריסט, און עס האָט אויסגעזעהען, ווי א קוש. ביים ווארעמען שיין פון די לִיכט, וואָס האָט זיך געגאָסען פון אַלע זייטען, האָבען זיך פערגלעט די קנייטשען אויף די געזיכטער, און מען האָט זיי ניט געקענט דערקענען, און אין די אויגען האָט געשיינט א נייַ פייער׳ל: אפשר איז עס געווען דער אבשיין פון די לִיכט, און אפשר דער אבשיין פון אן אינערלִיכען לִיכט. אַלץ העכער און העכער איבער קאַטשערין׳ס קאָפּ האָבען זיך געהויבען די כוואָליעס פון רוישיגער און שמחה׳דיגער פרייד, אָבער קיין איין טראָפּען איז ניט אריין צו איהם אין ברוסט און האָט ניט ערפרישט זיינע לִיפּען, וואָס זיינען פערטריקענט געוואָרען פון דורשט. און אזוי ווי דאן אין קלאָס האָט א שיין געטהאָן דאָס בעוואוסטזיין פון זיין אייגזאמקייט און האָט בעלויכטען דעם שוואַרצען אָבגרונד, וואָס האָט אָבגעטהיילט דיעזען מרה־שחורה׳דיגען בלאָנדזשענדען מענשען פון דער גאנצער וועלט און אַלע אַנדערע מענשען.

— יום־טוב . . . ווי שרעקלִיך דאָס איז — יום־טוב, — האָט געשעפצט קאַטשערין און איז אָבגעטראָטען פאר די שפּאַרענדע פרהלִיכע, צופריעדענע מענשען, וועלכע האָבען אזוי פרייַנדלִיך געקוקט אויף איהם, אָבוואָהל זייערע נשמות זיינען געווען אזוי ווייט פון איהם. און מיט אן אימה, וועלכע פלעגט איהם אזוי לִייכט בע־הערשען, האָט זיך קאַטשערין מיט א מערקווירדיגער דייטלִיכקייט פאַרגעשטעלט, אז ער איז עפעס אן אויסוואורף, א קין, אויף וועל־כען עס לִיגט דער שטעמפעל פון א פערשאָלטענעם. די גאנצע וועלט פון לעבעדיגע מענשען און ניט־לעבעדיגע זאכען האָט גערעדט מיט

דערזעלבער פרעהליכער, שאלענדער שפראך. און נור קאטשערין האט ניט פערשטאנען דיעזע שפראך און עס האט איהם געמאטערט דאם משונה׳דיג בעוואוסטזיין פון איינזאמקייט.

און קאטשערין האט פערלאזען די גימנאזיע מיט איהרע פייערען און איז אוועק זוכען רוהע אין די פינסטערע גאסען. אבער וואו ער איז געגאנגען, האט ער אומעטום בעגעגענט שטראהלענדע קירכען, און נעבען זיי האט זיך רוישיג געשפאלטן דער המון, און דורך די פענסטער־שויבען האט ער געזעהען יונגע און אלטע געזיכטער אהן קנייטשען, און קעפ, וואם האבען זיך לאנגזאם געבויגען אין תפילה. קיין קלאנג איז ניט דורך די דיקע שויבען, און דיעזע שטומע רייהע פון שיינענדע געזיכטער, וואם האבען געציטערט אין א גע־פיהל פון אייניגקייט מיט גאט, האט געווארפען אן אימה אויפ׳ן יונגען אויסוואורף. אזוי איז ער געגאנגען פון איין קירכע צו דער צווייטער, האט אומעטום ארייגעקוקט אין די פענסטער און האט געזעהען דיזעלבע געבויגענע קעפ און שעפצענדע ליפען. און אלץ משונה׳דיגער האט זיך קאטשערין געפיהלט. עס האט זיך איהם אויס־געדוכט, אז דיזעלבע קירכע מיט דיזעלבע מענשען וואקסט יעדע וויילע אוים פאר זיינע אויגען און פערשטעלט איהם דעם וועג, און דונערט מיט איהרע פייעריגע פענסטער, מיט אלע איהרע בייזע, מעכ־טיגע גלעקער:

— פערפלוכטער! פערפלוכטער!

און וועז קאטשערין האט זיך דערמאהנט אן זיינע יסורים פון דעם וואם מארקוואו איז ניט געקומען און האט איהם פערראטהען, האט ער פערשטאנען ווי אונבארייטענד און שוואך דיזע יסורים זיינען אין פערגלייך מיט דיעזער אימה פון איינזאמקייט און פערוואהרפענ־הייט, וואם האט בעהערשט זיין נשמה. און אלץ מעהר רעטזעלהאפט און שרעקליך איז געוואהרען דער יום־טוב, וועלכען ער האט שוין אר־מעטום געזעהען, אבער ער האט איהם ניט געפיהלט און ניט פער־שטאנען. די גרויזאם־פרעהליכע גלאקען, וואם האבען איהם פון אלע עקען פון דער פינסטערער שטאדט געשיקט קלות און חוזק, זיינען אנשוויגען געווארען, און גאנץ מאשינאל האט קאטשערין אנ־געהויבען קריכען צוזאמען מיט אנדערע מענשען אויף עפעם א גלאק־קען־טהורם. א געריכטער חשך האט איהם ארומגעכאפט אויף די

הויבע און שמאלע טרעפ. עס האבען געסקריפעט די טרעפלאך אונ־
טער די שוערע טריט, און קאטשערין האט זיך מיט איין האנד גע־
האלטען פאר'ן גליטשיגען שטאנג און די צווייטע געהאלטען אויסגע־
צויגען פאר זיך ; און ער האט געטראכט, ווי שטיל און געהיימנים־
פול דא איז און ווי פערשידען פון דעם, ווי ניט ווייט אונטען דא־
ווענט א המון פון טויזענדער און מען זינגט הייליגע תפילות.

אבער אט האט א צארט ווינטלע פון פריהלינג־נאכט א בלאז
געטהאן אויף זיין קאפ, און ער האט דערזעהען נעבען זיך די מע־
שענע, שווייגזאם רוהענדע פערזעהענישען, און אונטען די פלאטשי־
גע דעבער פון הייזער, אזוי ווי זיי וואלטען געלענגען אויף דער ערד.
אויף די אייזערנע עקען פון די דעכער האבען געברענט לאנטערנלאך
און זייער פלאם האט זיך געבויגען פון'ם שטילען ווינטל, וועלכען
נור זיי האבען געשפירט. און אויף ווי ווייט דער בליק האט געקענט
כאפען, האט ער געזעהען נור רוהיג־שווייגענדע גלאקען־טהורעמס
און פייערלאך פון לאנטערנעס, וואס האבען ארויסגעקלעטערט אזוי
הויך, ווי שטערן. דא איז אויך געווען יום־טוב, אבער אן אנדער
יום־טוב — א רוהיגער, פייערליכער און צארטער, ווי די לאשצענדע
פריהלינגס־לופט. דיעזער יום־טוב האט ניט געמאטערט קאטשערינען,
האט איהם ניט גערייצט מיט זיין העלען פייער און רוישיגער פרייד,
נור ער איז ארויסגעדרונגען צו איהם אין ברוסט, אזא פריינדליכער
און שטילער אז עס איז איהם ווארעם געווארען אויפ'ן הארצען. אין
וועג קאטשערין האט אנגעריהרט מיט דער האנד דעם קאלטען עק פון
גלאק, האט ער ארויסגעגעבען א שטילען און עטוואס טרויעריגען
קלאנג, וואס האט ניט אויסגעזעהען אזוי שרעקליך און אכזריות'דיג,
ווי אונטען. אזוי ווי זיין מעשענע ברוסט וואלט אויך מיעד געווארען
פון די שטורמיגע קלאנגען פון רוישיגער פרייד.

פערטראכט און מיט א ווייכע הארץ האט זיך קאטשערין אראב־
געלאזט פון טהורעם און איז אריין אין קלויסטער, וועלכער איז איהם
געווארען נאהענט און טהייער, וויל פון אלע קלויסטערס האט ער
אינער איהם בעגענעט אזוי פריינדליך און גוט. עס איז וואהר־
שיינליך נעווען אן ארימע געגענד, אדער אפשר זיינען אלע גוט־
געקליידעטע, רייכע לייט געשטאנען נאהענטער צו דער בימה און
צו גאט, ווי זיי האבען געמיינט, אבער אין דעם ענגען המון פון

דאוונענדע זיינען ניט געווען קיין אויפרעגענדע פערשיעדענפאר־ביגע און העלע יום־טוב קליידער און נור אויף זייערע פנים'ער האָט געשיינט דער יום־טוב, דער זעלבער גוטער און שטילער יום־טוב, וואָס אין דער הויף. רוקענדיג זיך פאָרזיכטיג צו דער וואַנד, האָט קאטשערין בעמערקט א מיידעל אין זיינע יאָהרען, און אין א דונקעל־ברוינעם נימנאזיסטישען קלייד, און ער האָט זיך אוועקגעשטעלט הינטער איהר. זי האָט לאנג ניט בעמערקט זיין צודרינגליכען בליק, אָבער דערנאָך האָט זי זיך אומגעקעהרט און האָט איהם בעגריסט מיט'ן קאָפּ, וויעל זיי זיינען געווען בעקאנט, און זי האָט פרייִנדליך און ליעבליך א שמייכעל געטהאָן. קיין בושה און קיין נייגעריגקייט האָט ער ניט געזעהען אין דעם בליק פון איהרע קלאָהרע אויגען, און איהר שמייכעל איז געווען אזוי פראָסט, צוטרויליך און ליעב, וויִ איהר נאנצער יונגער, שעהנער פנים. די צוטרויליכקייט און פראָסט־קייט האָט מען געקענט מערקען אין דעם, וויִ זי האָט לאנגזאם אויפ־געהויבען איהרע נעריכטע וויהעם, אין דער דורכזיכטיגער און רייִ־נער געזיכטס־פארב, אָבער בעזאָנדערס האָט זיך קאטשערין אייִנ־געזעהען אין די פראָסטע און נאַיוו־ליעבליכע רינגלאָך פון די דונ־קעלע האָאר, וואָס האָבען זיך געהויבען פון דעם וווייסען נאקען.

און עס האָט זיך אויסגעווייזען קאטשערינען, אז אזוי האָט טאקע בעראַרפט געשעהען: אז ער זאָל קומען אהער און זיך שטעלען נע־בען איהר, און אנדערש האָט גאָר ניט געקענט זיין. אימיצער האָט לאנג און שווער א זיפץ געטהאָן הינטער קאטשערין'ן, אימיצעם תפילה האָט אריינגערונגען אין זיין אויער, און ער האָט געקוקט אויף די בימה, וואָס איז געווען פערצוויגען מיט רויך און האָט בליק געבלישצעט, ער האָט געקוקט אויף די רינגלאָך האָאר, און אויף די וווייסע, צארטע האנד, וואָס האָט אלנבעוועגליך געהאלטען די ליכט, און ער האָט ניט פערשטאנען, וואָס עס הויבט זיך אזוי הייס אין זיין ברוסט. אימיצענס האנד האָט פאָרזיכטיג אנגעריהרט זיין שולטער און האָט אויסגעצויגען צו איהם א וויים ליכטעל, וואָס איז געווען ארומגענומען מיט א דין גאלדען פאסיקל.

— פאר'ן ערלייזער! — האָט אן אונבעקאנטער קול שטיל גע־בעטען פייער.

קאטשערין האָט אויף אזוי פאָרזיכטיג אנגעריהרט דער מיי־

דעל׳ם שולטער און א שעפּצע געטהאן, אויסציהענדיג די ליכט :
— פּאר׳ן ערלייזער !

זי האָט ניט איינגעהערט, וויל זיין קול איז געווען טויב און האָט געציטערט, האָט מיט א פּראגע אויפגעהויבען פּרייַנדליך איהרע געדיכטע וויהעם און האָט נאהענטער צוגעבויגען דעם אויער. און אזוי פיעל ריהרענדער צוטרויליכקייט איז געווען אין דיעזער פּראָסטער בעווענונג, אז זי האָט מיט אן אונבאקאנטער, וואונדערליכער קראפט פערניכטעט די וואנד, הינטער וועלכער, פערפרעמדט פון מענשען און דער וועלט, עס האָט זיך געמאטערט אן איינזאמע נשמה. כוואליעס פון וואונדערליכע פרייד, דורכזיכטיגע, ליכטיגע כוואליעס האָבען זי אונטערגעכאפט און זי אוועקגעטראָגען, און די נשמה איז געווען גליקליך אין איהר אונבאהילפליכקייט. איבערגעבענדיג די ליכט מיט א ציטערענדער האַנד, איז קאטשערין געפאלען אויף די קניע — און די וועלט האָט פערלאָרען פאר איהם איהר וויהרליכקייט. ער האָט ניט פערשטאַנען, וואָס ער איז, וואר עס שטעהט נעבען איהם און וואָס מען זינגט דאָרטען און פון וואַנען עס גיסט זיך אויף איהם אזוי פיעל ליכט. ער האָט ניט געוואוסט, וועגען וואָס ער וויינט מיט אזעלכע ביטערע און אזעלכע גליקליכע טרעהרען, און ער האָט פערשעהמט בעהאלטען, קינדערש פערשטעלענדיג מיט די הענד דעם פנים. ער האָט זיך געפיהלט אזוי גוט און בעקוועם בייַ די מענשליכע פיס, וואָס האָבען איהם פערשטעלט פון אלע זייטען.

אלעס, וואָס עס האָבען געזעהען זיינע אויגען און וואָס עס האָט געפיהלט זיין גייסט, האָט זיך צוזאמענגענאָסען אין איין מעכטיגען און האַרמאָנישען אקקאָרד : אי זי, דיעזע ליעבע און רייַנע מיידעל, צו וועלכער עס איז אן אימה זיך צוצוריהרען, וויי צו א הייליגקייט, אי דער ברענענדער אומעט פאר זיין אייגענע זינדיגקייט און שלעכטקייט, אי א האַרצריייסענדער ליידענשאפטליכער געבעט נאָך א ניי און ליכטיג לעבען. עס איז ניט געווען קיין פרייד אין דיעזען וואונדערליכען ליעד פון אן ערוואכטער נשמה, אבער פאר איין ריינעם, בייַנקענדען קלאנג פון דיעזען ליעד האָט מען געמענט אוועקגעבען די גאנצע פרייד, וואָס די גרענצלאָזע וועלט פערמאָגט. און קאטשערין האָט געווויינט, און יערע טרעהר האָט געבלישטשעט אין זיין נשמה, ווי א קאָסטבארער שטיין. מיט א שרעקעדיגער צערטליכקייט האָט

קאטשערין צוגעפרעסט די ליפּען צום ברוינעם קלייד, און זיין דין פּאסיקעל, וואָס ער האָט געהאלטען צווישען די ליפּען און דער פּאַרזיכטיגער האנד, איז ניט געווען קיין גראָב און שטויביגע שטיקעל בילדער שטאָף, נור עס איז געווען דאָס רייַנע און ליכטיגע, צולייעב וועלכען עס לוינט זיך צו לעבען אויף דער וועלט.

עס איז געקומען אויך קאטשערין'ס יום־טוב.

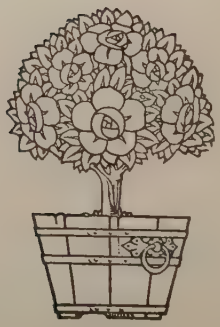

מיינע כתבים

1.

איך בין דאן אלט געווען זיעבען־און־צוואנציג יאָהר, איך האָב נור־וואָס מיט ערפאָלג געענדיגט מיין ווערק אום צו בעקומען דעם דיפלאָם אלס דאקטאָר פון מאטהעמאטיק — וועז מען האָט מיך אין מיטען נאכט צוגענומען און אריינגעשלייפערט אהער אין טורמע. איך וועל זיך דאָ ניט נעהמען גענוי דערצעהלען וועגען דעם שוידערליכען פערברעכען, אין וועלכען מען האָט מיך בעשולדיגט: עס גיבען אזעלכע פאסירונגען, וועלכע עס איז בעסער אז מענשען זאלען ניט גערוינקען, זאלען ניט וויסען, כדי זיי זאלען ניט דערפיהלען אן עקעל גענגען זיך גופא; אבער מסתמא געפינען זיך נאָך אין לעבען מענשען וועלכע גערוינקען יענעם שרעקליכען פראצעס פון דעם „מענשען־חיה", ווי מיך האָבען דאן די צייטונגען אנגערופען. זיי גערוינקען נאָך געווים, ווי די גאנצע געביילדעטע געזעלשאפט פון לאנד האָט אין איין קול געפאָדערט טויט־שטראף פאר דעם פערברעכער, און בלויז דעם בעזונדערען חסד פון דעם דעמאָלטיגען קאָפּ פון דער רעגיערונג האָב איך צו פערדאנקען דעם פאקט, וואָס איך לעב און שרייב איצט דיעזע ציילען אלס מוסר השכל פאר שוואכע און אונ־ענטשלאָסענע מענשען. איך וויל בלויז זאגען קורץ: מיין פאטער, מיין עלטערער ברודער און א שוועסטער זיינען בעסטיאליש ערמאָר־דעט געוואָרען, און דעם דאָזיגען פערברעכען האָב איך יאקבי בע־גאנגען כדי צו בעקומען אן אונגעהויער גרויסע ירושה.

איך בין איצט שוין אן אלטער מאן, וועל באלד שטאָרבען און איהר האָט קיין שום גרונד ניט צו צווייפלען אין מיינע רייד, וועז איך וועל אייך זאגען, אז איך בין געווען לחלוטין אונשולדיג אין דער שוידערליכער רציחה, פאר וועלכע די צוועלף עהרליכע אוז גע־וויסענהאפטע ריכטער האָבען מיך איינשטימיג פער'משפט צום טויט,

וואס איז דערנאך פערביטען געוואָרען אויף לעבענסלענגליכע געפענג־
ניס אין איינצעל־האפט. עס איז פשוט געווען אזא אונגליקליכער צו־
פאל, צו פערדאנקען פערשיערענע־ערליי קלענערע און גרעסערע אומ־
שטענדען, צו פערדאנקען מיין דונקעלען שווייגען און אונקאָהרע
ווערטער, וואס איך, דער אונשולדיגער האָב אויסגעזוהען פאר אלע־
מען אלס דער מערדער. און עס וועט זיין א גרויסער טעות, ווען
עמיצער וועט מיינען אז איך האָב עפעס געגען מיינע שטרייגג ריכ־
טער. ניין, זיי זיינען געווען פאָלשטענדעג גערעכט, פאָלשטענדיג
גערעכט. אלס מענשען, וועלכע קענען אורטהיילען וועגען זאכען און פא־
סירונגען ליוט ווי זיי זעהען אויס, און האָבען ניט די מעגליכקייט
אריינצודרינגען אין די בעהאלטענע סודות פון זאכען, האָבען זיי ניט
געדארפט און ניט געקענט אנדערש האנדלען. עס האָט שוין אזוי אונ־
גליקליכערווייז פאסירט, אז דער אמת וועגען מיינע האנדלונגען האָט
אויסגעזוהען ווי א מיאוסער, געמיינער שקר, און דעם אמת האָב
איך בלויז אליין געוואוסט. און ווי זאָנדערבאר דאס זאל ניט אויס־
זעהען פאר מיין ליעבענסווירדיגען און ערענסטען לעזער, האָב איך
נ י ט ד ו ר ך ז א ָ ג ע ן ד ע ם א מ ת, נ ו ר ד ו ק א
ד ו ר ך ז א ָ ג ע ן ל י ג ע ן ג ע ק ע נ ט ב ע ו ו י י ז ע ן,
א ז א י ך ב י ן א ו נ ש ו ל ד י ג. וועג איך האָב דערנאך,
שוין זיצענדיג אין געפענגנים, נאך אמאל צונומען און איבערגע־
טראכט אלע אייגצעלהייטען פון דעם פערברעכען און פון דעם פראָצעס
און האָב זיך געפרופט פאָרשטעלען, ווי איך וואלט געהאנדעלט וועג
איך וואלט געוועג אייגער פון די ריכטער, בין איך יעדען מאל גע־
קומען צו דער איבערצייגונג, אז איך וואלט אויך געמוזט קומען צום
שלוס, אז איך בין דער שולדיגער. דאן אָבער, בעת דעם פראָצעס,
האָב איך אויפגעטהאן א זעהר אינטערעסאנטע און בעלעהרענדע אר־
בייט: איך האָב אין גאנצען אוועקגעלייגט אן א זייט די פראגע וועג־
גען אמת און ליגען; איך האָב בלויז גענומען די פאקטען און ווערטער
און האָב זיי אויף אזא אופן קאמבינירט, ווי קינדער בילדען א בנין
פון קלעצלעך, אזוי אז הגם די פאקטען און ווערטער גופא זיינען
געווען פאלש, זיינען זיי אָבער אזוי געווען צונויפגעשטעלט, אז מיין
ווירקליכע אונשולד זאל דורך דעם בעוויזען ווערען קלאָהר און
זיכער.

איך געדיינק נאָך עד היום יענע איבערראשונג, וועלכע איך האָב געפיהלט מיט פּחד, וועז איך האָב אונערוואַרטעטערהייט געמאכט די פאלגענדע ענטדעקונג: זאָגענדיג דעם אמת ברייגג איך א מין פערבלענדונג אויף די מענשען אוז זיי פאלען אריין אין טעות'ן, דאָם הייסט, אז איך נאר זיי אָב דערמיט; זאָגענדיג אָבער ליגען, עפּען איך זיי די אויגען, אז זיי זאלען דערזעהען דעם ווירקליכען אמת. איך האָב נאָך דאן ניט פערשטאַנען, אז מיט מיין אונערוואַרטעטער ענטדעקונג, ווי ניוטאַן'ס ענטדעקונג מיט זיין בעריהמטען עפּעל, האָב איך ערפונען יענעם געזעץ, אויף וועלכען עם איז געבויט די גאנצע געשיכטע פון מענשליכען דיינקען, וועלכער זוכט ניט דעם אמת, וואָם איז אונמעגליך צו וויסען, נור דאָם וואָם עם שיינט צו זיין אלס אן אמת, דאָם הייסט, די האַרמאָניע צווישען דאָם זעהבארע און דיינקבארע אויפ'ן גרונד פון שטרייגג געזעצע פון לאגישען דיינקען. און אנשטאט דעם וואָם איך זאל זיך פרעהען מיט מיין ענטדעקונג, האָב איך מיט א נאיוועד פערצוויפלונג פון א יונגען מענשען אויסגעשריען: „וואו זשע איז דער אמת אין דיעזער וועלט פון גשפענסטער און שקרים? וואו זשע איז דער רייגער אמת!"

איך וויים אז איצט, וועז מיר איז בלויז געבליעבען צו לעבען נאָך א וועלכע ניט איז פינף אדער זעקס יאָהר, וואָלט מען מיך לייכט געקענט בעגראדיגען, וועז איך זאל דערלאנגען א בקשה וועגען דעם, אָבער שוין א חוץ דעם וואָם איך בין געווהנט געווארען צום גענגנים-לעבען און אנדערע וויכטיגע אורזאכען, וועגען וועלכע איך וועל רייכען שפעטער, האָב איך פשוט קיין רעכט ניט צו בעטען בעגראדיגונג און דערמיט שטערען דעם נאטירליכען גאנג פון זאכען און דעם געזעצליכען און פאלשטענדיג גערעכטען אורטהייל. איך וואָלט בשום אופן ניט וועלען, אז מען זאל צו מיר צופאסען די וועדטער „א קרבן פון א געריכטליכען טעות", ווי עס האָבען זיך ליידער אויסגעדריקט מאנכע פון מיינע גוטהערציגע בעזוכער. איך ווייסדרהאל, אז קיין טעות איז ניט מעגליך דארט, וואו צו פערדאנקען געוויסע פאקטען, קומט דער נארמאלער און ענטוויקעלטער מח צו איין און איינציגען שלום.

איך בין מיט רעכט פעראורטהיילט געוואָרען, הגם איך בין ניט בענאנגען קיין פערברעכען — אזוי איז דער פשוט'ער, קלאָהרער

אמת, אויס אכטונג צו וועלכען איך דערלעב מיינע לעצטע יאָהרען אויף דער ערד.

דער אייגצעלנער צוועק, וואָס בעוועגט מיך צו שרייבען דיזעז כתבים, איז כדי צו וויזען דעם גוטען לעזער, ווי אין די שוועריסטע אומשטענדען, וועו עס בליבט, דובט זיך, קיין פּלאץ ניט, ניט פּאר האָפענונג ניט פּאר לעבען, קען דאָך דער מענש, אָלס א העכערעם וועזען, וואָס בעזיצט א שכל און א רצון, געפינען ביידע זאכען, אי האָפענונג אי לעבען. איך וויל וויזען, ווי א מענש, ווי אַ ס איז פערזוכט ניילט צום טויט, האָט מיט פרייע אויגען א קוק געטהאָן אויף דער וועלט דורך דעם גראטען־פענסטער פון זיין תפיסה און האָט ענטדעקט די גרויסע צוועקמעסיגקייט, האַרמאָניע און שעהנהייט — און עס מעגען זיך שעהמען יענע אונזיניגע מענשען, וועלכע לעבען אין פרייהייט, פערגעניגען און גליק און פערלוימדען שענדליך דאָס לעבען.

מאָנכע פון מיינע בעזוכער מאָכען מיר פאָרוואורף אין נדלות און פרעגען פון וואָנען האָב איך זיך גענומען דאָס רעכט צו לעהרען אַנדערע און פרעדיגען: זיי זיינען אזוי אכזריש אין זייער שוואכען דיינקען, אז זיי וואָלטען וועלען פערשאָגען דעם שמייכעל פון׳ם פנים פון א מענשען, וועלכער איז אויף אייביג אינגעשפּאַרט אין גענענגנים אלס מערדער. ניין — עס וועט ניט אראָב פון מיינע ליפּען דער גוט־ווינשענדער און מונטערער שמייכעל, וואָס איז אן עדות פון א ריינעם און אונפערפלעקטען געוויסען, און עס וועט ניט פערפינסטערט ווערן מיין נשמה, וועלכע איז אהן פּחד דורכגעגאנגען דורך די קלאַמערען פון לעבען און האָט מיט דער מעכטיגער ערהויבונג פון׳ם וויליען אריבערגעטראָגען מיך איבער יענעם שרעקליכען תהום, וואו אזוי פיעל גבורים האָבען געפונען א הערשאישען, אבער ליידער א פרוכטלאָזען טויט. אויב דער טאָן פון מיינע כתבים וועט זיך אויסוויזען פאר׳ן וועלטהען לעזער אלס צו זיבער, איז דאָס ניט דערפאר חס וחלילה, ווייל מיר פעהלט בעשיידענהייט, נור דערפאר, וויל איך בין פעסט איבערצייגט אז איך בין נערעכט און ווינש צו זיין ניצליך פאר אנדערע אויף וויפיעל מיינע שוואכע כחות זיינען ביכולת.

איך מוז זיך אבער דא גליך ענטשולדיגען, אז איך וועל זיך

אין מיינע כתבים בענוצען אפט, אויף וויפיעל דאס וועט זיין נויט־ווענדיג, מיט מיין „טאגע־בוך פון א געפאנגענעם" וועלכער איז דעם לעזער ניט בעקאנט. די פולע פערעפענטליכונג אבער פון מיין טאגע־בוך רעכען איך פאר צו פריהצייטיג און אפשר זאגאר פאר גע־פעהרליך. איך האב איהם אנגעהויבען צו שרייבען נאך אין מיין פרי־הער יוגענד, אין דער צייט פון שרעקליכע ענטוישונגען, וועו אלע האפנונגען און דער גאנצער גלויבען זיינען אין מיר צושמעטערט גע־ווארען, און ער אטהעמט מיט דער טיעפסטער פערצווייפלונג. פלע־צער־וויז קען ער דיענען אלס ערות, אז זיין פערפאסער איז געווען אין א צושטאנד, אויב ניט פון פולער משוגעת איז יערענפאלס גאנץ נאהענט דערפון. און אויב מיר וועלען ווי אנשטעקענד עס איז אזא קראנקהייט, וועט דאן פאר אונז גאנץ פערשטענדליך זיין פאר וואס איך מוז מיט דער בענוצונג פון מיין טאגע־בוך זיין זעהר פאר־זיכטיג.

א, בליהענדע יוגענד! מיט טרעהרען אין די אויגען דערמאהן איך זיך אויף יענע רייכע חלומות, יענע געוואגטע פאנטאזיען און שטרעבונגען, יענע ברויזענדע קרעפטען — אבער איך וואלט ניט וועלען דו זאלסט זיך אומקעהרען צוריק צו מיר, דו בליהענדע יוגענד! בלויז וען מיר בעקומען שוין גרויע האאר, דאן קומט צו־אונז דער קלאהרער שכל און די גרויסע פעהיגקייט פון אונליידענ־שאפטליכער בעאבאכטונג, וועלכע מאכט אלע אלטע לייט פאר פילא־זאפען, און זאגאר פאר חכמים.

2.

יענע פון מיינע נוטהערציגע בעזוכער, וועלכע טהוען מיר אן די עהרע מיט דעם וואס זיי דריקען אוים זייער ענטציקונג, און אפילו — זאלען זיי מיר מוהל זיין דיעזע קלייניע אונבעשיידענהייט — אפילו פערעהרונג פון מיין קלאהרען שכל, קענען זיך קוים פארשטעלען, וואס איך בין געווען, וען איך בין אריינגעראכט געוואָרען אהער אין טורמע. די צעהנדליגע יאהרען, וואס האבען זיך אריבערגע־

טראָגען איבער מיין קאָפּ און וואָס האָבען וויים געמאַכט מיינע האָאָר, קענען ניט פערטויבען יענע לייכטע אויפרעגונג, וועלכע איך פיהל וועו איך דערמאָהנן מיך אויף יענע מינוטען, וועו עס האָבען זיך מיט א סקריפּעריי פון די פערראָסטע זאוויעסעס געעפענט און דערנאָך זיך אויף אייביג פערמאַכט הינטער מיר דיעזע אימה'דיגע טהירען.

ניט האָבענדיג קיין ליטעראַרישען טאַלאַנט, וואָס איז אייגענטימליך א נאטירליכע אייגענשאפט אויסצוטראַכטען, לויגען זאָגען, וועל איך זוכען פאָרצושטעלען פאר מיין גוטהערציגען לעזער וואָס איך בין געווען אין יענער לאנג פערגאָפענער צייט.

שטעלט זיך פאָר א יונגען מאן פון זיעבען־און־צוואַנציג יאָהר, ווי איך האָב שוין איין מאל אויבען דערמאָהנט, מיט א ניט אייגנעהאלטענער נאטור, א פעהיגער אויף שארפע וועגרונגען, א טרוימער, ווי אלע יונגע זיינען, א זעלבסט־ליעבענדער, און אזא וועלכער ווערט בעליידיגט פון יעדער קליניגקייט און שפרינגט אויף ביי יעדער מינדעסטער געלעגענהייט, מיט א היציגער נייגונג צו לייזען וועלט־פראָבלעמען, מיט אנפלע פון מרה־שחורה, וועלכע פערבייטען זיך אויף לעבען אזעלכע וויילדע אנפלע פון שמחה. דאָס אלעס האָט צוגעגעבען דעם יונגען מאטהעמאטיקער א שוואנקענדען כאראקטער פון א טרויעריגער און שארפער דיסהארמאָניע. אזא בין איך דאן געווען.

איך רעכען פאר ניט איבעריג צו דערמאָהנען אויך, אז איך בין צו אלעם דעם געווען נאָך זעהר גדלות'דיג ביי זיך — דאָס איז א פאמיליען־פעהלער, וועלכען איך האָב ג'ירש'נט פון מיין מאמען, און דיעזער כאראקטער־צוג האָט מיר אפט געשטערט צוזוהערען זיך צו די עצות פון געניטערע און עלטערע מענשען. דערצו בין איך נאָך געווען א גרויסער עקשן אין אויספיהרען מיינע צוועקען — אן אייגענשאפט, וועלכע איז ניט קיין שלעכטע אייגענטליך, וועלכע ווערט אבער געפעהרליך אין יענע פעלע, וועו דער געשטעלטער צוועק איז ניט געגוג דורכגעטראכט און בעגרינדעט.

און דארום האָב איך אין די ערשטע טעג פון מיין געפאנגענשאפט געפיהרט זיך ווי אלע יענע אוכזיניגע מענשען, וועו זיי פאלען אריין אין טורמע. איך האָב הויך, און זעלבסטפערשטענדליך אומזיסט,

געהאלטען אין איין שרייען וועגען מיין אונשולד און האָב ווילד געפאדערט מען זאָל מיך גלייך בעפרייען ; איך האָב זאָגאר געקלאפט מיט די פויסטען אין טהיר און אין די וועגד, פון וואָס די טהיר און די וועגד זיינען געבליעבען טויב ווי געוועזן און נור מיינע הענד האָבען געפיהלט דעם ווייהטאָג. איך געדיינק, אז איך האָב זאָגאר געשלאָגען זיך קאָפ אן דער וואגד און פלעג שטונדען־לאנג בלייבען ליגען אהן זינען אויף די שטיינערנע דיליען פון מיין געפענגנים־קאמער ; און אין פערלויף פון א געוויסער צייט, דערגעהענדיג ביז פערצווייפלונג, האָב איך זיך ענטזאגט פון געברויכען נאהרונג, ביז וואנען די שטרייננג פאדערונגען פון מיין ארגאניזם האָבען ניט מנצח געוועזן מיינע עקשנות. נאטירליך איז מיין גייסטיגער לעבען געוועזן אויף דעמזעלבען אופן. איך האָב פערשאלטען מיינע ריכטער און האָב געסטראשעט צו נעהמען פון זיי נקמה ; איך האָב ענדליך פערפלוכט דאָס גאנצע מענשליכע לעבען, די גאנצע וועלט, און אפילו דעם הימעל האָב איך אנגעהויבען רעבענען פאר איין גרויסער אונגערעכטיגקייט, פאר א מין חוזק־מאכעריי פון מענשען. איך האָב זיך דאן פערגעסען, אז אין מיין לאגע איז אונמעגליך אז א מענש זאָל קענען אונפאר־טייאיש אורטהיילען ; איך האָב מיט דער זיכערהייט פון א יונגען מענשען, מיט דער שמערצליכער שארפקייט פון א געפאנגענעם אנגעהויבען צו פערלייקענען פאלשטענדיג דאָס לעבען און דעם גהיסען זינען פון לעבען. דאָס זיינען ווירקליך געוועזן שוידערליכע טעג און נעכט, וועז א פערשטיקטער פון די וועגד, ניט בעקומענדיג קיין ענטפער אויף קיין איינע פון מיינע פראגען, האָב איך אונאויפהערליך ארומגעשפרייזט אין מיין צעלע און האָב איינס נאָך דאָס אנדערע געשליידערט אין תהום אלע גרויסע וועלטהען, וועלכע דאָס לעבען האָט אונז געשיינקט : פרייהדשאפט, לייבע, שכל און יושר.

איך קען זיך בלויז אייניגער־מאסטען פערענטפערען דערמיט, וואָס אין יענע ערשטע און שווערסטע יאָהרען האָט געטראָפען א גאנצע רייהע פון פאסירונגען, וועלכע האָבען שרעקליך געווירקט אויף מיין פערשטאנד. איך האָב זיך דאן מיט טיעפער ערביטערונג דערוואוסט, אז דאָס מיידל, וועמעס נאָמען איך וועל דאָ ניט אָנרופען און וועלכע האָט געדארפט וועהרען מיין פרוי, האָט געהיראטה מיט אן אנדערען. זי איז געוועזן איינע פון די ווייניגע, וועלכע האָבען ג־

גלויבט אז איך בין אונשולדיג. נאָך ביי אונזער לעצטען שיידען זיך האָט זי זיך געשווארען, אז זי וועט מיר בלייבען טרייַ ביז'ן טויט, און וועט ליעבערשט שטאַרבען איידער בלייבען אונטרייַ צו איהר ליעבע. און עס האָט ניט געגומען מעהר פון א יאָהר ווי זי האָט חתונה געהאַט פאַר א מאַן, וועלכען איך האָב געקענט — א מענש מיט אייניגע מעלות, אָבער זעהר ניט קיין חכם. איך האָב זיך ענטזאָגט צו פערשטעהען אויף וויפיעל אזא הייראטה איז געווען גאָנץ נאַטירליך פאַר א שעהן, יונג און געזונד מיידעל, וועלכע איז נאָך דערצו געווען בעגאַבט מיט א בעזונדער נייגונג צו מוטערליכקייט ; זייענדיג אליין פעראורטהיילט צו א לאַנגזאַמען טויט האָט זיך מיר געוואָלט ניט אנדערש, אז זי זאָל טהיילען מיין שיקזאָל, סתם אָהן א פאר־וואָס און פאר־וועג. בעזונדער ווילד קומט נאָך אויס אזא בליק, וועג מען זאָל זיך דערמאָנען, אז איך בין געווען גוט בעקאַנט מיט נאַטור־וויסענשאפט און האָב געקענט פערשטעהען בעסער פון אלע אנדערע, ווי בעפעהלענד עס זיינען די פאָדערונגען פון א געזונדער נאַטור. אָבער איך, מיר פערגעסען אלע וועגען נאַטור־וויסענשאפט, וועג די גלייבטע וועלט אונז אונטרייַ. זאָל מען מיר מוחל זיין דיעזען קלייגעם שפאס. מאדאם נ. נ. איז איצט א גליקליכע און רעספעקטאָבל מוטער און דאָס ווייזט בעסער פון אלעס, ווי צוועקמעסיג און איינשטימיג מיט דער פאָדערונג פון נאַטור און לעבען יענע הייראטה איז געווען, וועלכע האָט מיר אזוי פיעל שמערצען פערשאפט.

איך מוז זיך אָבער מודה זיין, אז אין יענער צייט בין איך געווען וויט פון צו קענען רוהיג זיין. איהר בעזונדער ליעבליכער בריעף, אין וועלכען זי האָט מיר געמעלדעט וועגען איהר הייראטה, אויסדריקענדיג טיעפע בעדויערונג, וואָס די געענדערטע אומשטענדען און פלוצלונגע ליעבע צווינגען זי צור צוציהען איהר געגעבענעם פערשפרעכען — דער דאָזיגער ליעבער, וואהרהייטליכער בריעף איהרער, וואָס האָט געשמעקט מיט פערפיום און האָט געטראָגען די שפורען פון איהרע אייידלע פינגער איז פאר מיר דאן געווען אלס א שריפט פון'ם סאמע טייפעל.

די פייערינג שריפט האָט געברענט מיין צומאטערטען מח און איך האָב מיט ווילדען צאָרען געטרויסעלט די טהירען פון מיין צעלע און האָב גערופען, שרייענדיג : „קום ! לאָז מיך בלויז איינקוקען אין

דיינע פאלשע אויגען ! לאז מיך בלויז הערען דיין פאלשע שטימע ! לאז מיך נור אנריהרען מיט מיינע פינגער דיין צארטע האלז און אין דיין געשריי פון טויטען־אנגסט ארייננייעסען מיין ביטערען געלעכטער." (פון מיין טאגע בוך פון א נעפאנגענעם" פון פערצוהנטען דעצעמבער ... 18)

פון דעם געבראכטען אויסצוג פון מיין טאגעסבוך וועט מיין גוטהערציגער לעזער דערזעהען ווי גערעכט עס זיינען געווען די ריכטער, וואס האבען מיך פעראורטהיילט פאר מארד : זיי האבען באמת ארויסגעזעהען אין מיר דעם פערברעכער.

צו דער מרה־שחורה'דיגקייט פון מיין דאמאלסדיגער וועלט־אנשויאונג האבען בייגעטראגען נאך אנדערע פאסירונגען, אבער מיין צומישטער מוח האט דאן ניט געקענט פערשטעהען די נאטירליכקייט פון יענע פאסירונגען. אין צוויי יאהר ארום נאך מיין כלה'ס חתונה, ד. ה. דריי יאהר נאך דעם ווי מען האט מיך איינגעשפארט אין געפענגנים, איז געשטארבען מיין מוטער. און ווי מען האט מיר איבערגעגעבען איז זי געשטארבען אויס הארצווייטאג איבער מיר. ווי זאנט דערבאר דאס זאל ניט זיין, זי האט אבער ביז די לעצטע טעג פון איהר לעבען געלויבט אויף זיכער, אז איך האב דאס בעגאנגען דעם שוידערליכען פארברעכען. א פנים ווי די דאזיגע איבערצייגונג איז געווען דער קוואל פון יסורים און די הויפט אורזאכע פון יענער מעלאנכאליע, וועלכע האט פערזיגעלט איהרע ליפען צום שווייגען און וואס האט געבראכט איהר טויט פון א הארץ־שלאג. ווי מען האט מיר דערצעהלט האט זי קיין מאל ניט דערמאנט מיין נאמען, ווי אויך ניט די נעמען פון די אומגעקומענע און האט די גאנצע ירושה, אין בער וועלכער מען האט געמיינט אז דער מארד איז בעגאנגען געווארען, אבגעשריעבען פאר פערשיעדענע וואהלטהעטיגע אנשטאלטען. כאראקטעריסטיש איז נאך דאס, וואס ניט קוקענדיג אויף אזעלכע אומשטענדען, איז דאך ניט פערשטיקט געווארען אין איהר דער איניסטינקט פון א מוטער. אין א בעמערקונג צו דער צואה האט זי אבגעשריעבען אויף פאר מיר א גאנץ בעריטענדע סומע און האט דערמיט פערזיכערט מיין אויסקומעניש ווי אין טורמע אזוי אויך וועו אויך זאל זיין פריי.

איצט פערשטעה איך, אז ווי נרויס עס איז ניט געווען איהר

בראָך, פון דעסטוועגען וואָלט דאָס אַליין נאָך ניט בריינגען איהר קיין טויט — די אמת'ע אורזאַכע איז געווען דאָס וואָס זי איז שוין געווען גאָנץ אַלט און האָט געליטען א גאַנצע רייהע פון קראַנקהייטען, וואָס האָבען צוטרויסעלט איהר אמאָליגען געזונדען אָרגאַניזם. אין נאָמען פון גערעכטיגקייט מוז איך זאָגען, אז מיין פערשטאָרבענער פאָטער, וועלכער איז געווען א מענש מיט זעהר א שוואַכען כאַראַקטער, איז גאָר ניט געווען אזא טרייער מאַן און פאָטער און דאָס וואָס ער האָט מיט זיינע אונטרייהייטען, מיט זיין פאַלשקייט און אָבנאַרונגען, געטריבען מיין מוטער אין פערצווייפלונג, האָט אָהן אַן אויפהער בעליידינט איהר שטאַלץ און איהר שטרייבענג, פעסטע וואהרהייטליבקייט. אָבער דאָן האָב איך דאָס ניט פערשטאַנען, און מיין מוטער'ס טויט האָט מיר אויסגעווייזען זיך אלס אייגע פון דער שרעקליכסטער וועלט־אונגערעכטיגקייט. און דאָס האָט אין מיר ארויסגערופען א נייעם שטראָם פון צוועקלאָזע און גאָט־לעסטערנדע בעגריפע.

איך ווייס ניט, אויב עס איז נאָך נויטיג צו מיער מאַכען דעם לעזער מיט דערצעהלען נאָך די איבריגע עהנליכע פאַסירונגען, וואָס האָבען דאָן געטראָפען. איך וועל נור בעמערקען אין קורצען, אז איינער נאָך דעם אנדערען האָבען מיך אויפגעהערט צו בעזוכען מיינע פרייגד, וועלכע זיינען מיר געבליבען פון יענער צייט, וועו איך בין געווען גליקליך און פריי. לויט זייערע וועלטער האָבען זיי גלויבט אז איך בין אונשולדיג און אויף דער ערשטער צייט האָבען זיי מיר היים אויסגעדריקט זייער מיטפיהלען. אונזער לעבען — מיין לעבען אין געפענגנים און זייער לעבען אין פרייהייט — איז געווען אזוי פערשיעדען, אז ביסלעכווייז, אונטער דעם דרוק פון נאטירליכע אורזאכען, ווי פערגעסליכקייט, בעשעפטיגונג און פערשיעדענע פפליכטען, די אבווועזנהייט פון געמיינשאפטליכע אינטערעסען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו בעזוכען מיך אלץ זעלטענער און זעלטענער און זיינען ענדליך אין גאנצען פערשוואונדען. איך קען ניט איינהאלטען זיך פון א שמייכעל צו טהאָן וועו איך דערמאהן זיך: אפילו דער טויט פון מיין מוטער, אפילו די אונטרייהייט פון מיין גלייבטער האָבען ניט ארויסגערופען אין מיר אזא ביטער געפיהל, ווי עס האָבען ארויסגערופען אין מיר דיעזע הערען, וועמענס נעמען איך נעדיינק שוין קוים.

וואָס פאר אן אימה ! ווי שמערצליך ! פריינד מיינע, איהר האָט מיך איבערגעלאָזען איינעם אליין ! פריינד מיינע, קענט איהר פערשטעהן וואָס איהר האָט געטהאָן ? איהר האָט מיך איבערגעלאָזען אליין ! איז עס דען מעגליך, אז א מענש זאל קענען בלייבען איינער אליין ? אפילו א שלאנג האָט דאָך א חבר, אפילו ביים שפּין איז דאָך פּאַראַן א פרייַנדין — און איהר האָט א מענשען איבערגעלאָזען איינעם אליין ! מען האָט איהם געגעבען א נשמה — און איבערגעלאָזען איינעם אליין. מען האָט איהם געגעבען א האַרץ, א שכל, געגעבען א האַנד, מיט וועלכער צו גערייסען, ליפּען, מיט וועלכע צו קושען — און איבערגעלאָזען איינעם אליין. וואָס זשע זאל דער מענש טהאָן, וועו מען לאָזט איהם איבער איינעם אליין ? אזוי האָב איך געשריעבען אין מיין טאָגעבוך פון א געפאַנגענעם און מיין האַרץ איז צוריסען געוואָרען פון יסורים, פון ניט פערשטעהן עס.

זייענדיג פערבליענדעט פון מיין יונגקייט, מיט א יונג און אונ־ערפאַהרען, צוואוויטאָגט האַרץ, האָב איך אלץ ניט געוואלט פער־שטעהן, אז אויזאמקייט, אויף וואָס איך האָב זיך אזוי בעקלאָגט, איז א מתנה פון גאָט, ווי דער שכל, און איז געגעבען געוואָרען דעם מענשען אלם א פאַרטהייל, מיט וואָס ער צייכענט זיך אויס פון אַנדערע בעשעפענישען, אום ער זאל קענען בעשיצען פון פרעמדע בלי־קען די הייליגע סודות פון זיין נשמה. זאל מיין ערנסטער לעזער אליין בעטראכטען, וואָס וואלט געוואָרען פון׳ם מענשען, וועו מען זאל פון איהם אבנעהמען זיין רעכט, זיין פּפליכט צו זיין אליין מיט זיך ? אין דער מסיבה פון פּוסטעפאסנע פלויטערזעק, אין דער לאנגווייליגער געמיינשאפט פון דורכזיכטיגע, גלעזערנע פּופּען, וועל־כע טויטען איינע די אנדערע מיט זייער איינטעניגקייט, אין דער ווילדער שטאָדט, וואו אלע טהירען זיינען אפען, די פענסטער צו־עפענט און דער פערבייגעהער זעהט תמיד דיזעלביגע סצענעס פון פאמעליען־לעבען. בלויז יענע בעשעפענים, וואָס איז איינזאם, האָט א פנים ; און ביי יענע ברואים, וואָס וווייסען ניט פון זיין אליין, פון דער גרויסער, געבענשטער, הייליגער איינזאמקייט פון דער נשמה, ביי יענע איז א מאַרדע אנשטאט א פנים.

און רופענדיג מיינע פרייַנד „פעררעטהער, אונטרייַע, מוסרים" האָב איך, אונגליקליכער יונגער מענש, ניט געקענט פערשטעהן יע־

נעם פערנינפטיגען געזעץ פון לעבען, לויט וועלכען קיין זאך איז ניט אייביג : ניט פריינדשאפט, ניט ליעבע, ניט אפילו די צערט־ליכסטע געפיהלען פון א שוועסטער אן א מוטער. זייענדיג פערבלענ־דעט פון דער ליגענהאפטיגקייט פון די פאעטען, וועלכע פראקלאמי־רען די אייביגקייט פון ליעבע אן פריינדשאפט, האב איך ניט גע־וועלט זעהען דאס, וואס מיין גנעדיגער לעזער בעאבאכטעט טאג־טעגליך פון די פענסטער פון זיין וואהנונג : ווי פריינד, קרובים, מוטער אן פרוי, בעגאסענע, רוכט זיך, מיט טרעהרען אן פער־צווייפעלטע, גענען צו דער לויה פון זייער טהייערען פערשטארבע־נעם אן קעהרען זיך צורוק. קיינער בעגראבט זיך ניט צוזאמען מיט דעם געשטארבענעם, קיינער בעט איהם ניט א רוק טהאן זיך אן לאזען נעבען זיך א פלאץ פאר איהם אין קבר. אן אויב די פערצווייפעלטע פרוי שרייט נעבען קבר בעגיסענדיג זיך מיט טרעהרען : „א, בענראבט מיך צוזאמען מיט איהם !" דריקט זי בלויז דערמיט אוים סימבאליש איהר אויסערסטע פערצווייפלונג, און ניט מעהר : אין וואס מען קען זיך איבערצייגען, וועו מען זאל צום ביישפיעל פרובירען, צום שפאס בלויז, א שטוים טהאן זי אין קבר. אן די, וואס האלטען זי צוריק דריקען אויף בלויז סימ־באליש אוים זייער מיטגעפיהל, כדי צוצוגעבען דערמיט דער בע־גרעבענים דעם אונפערמיידליכען כאראקטער פון פייערליכען טרויער.

דער מענש דארף געהארכען די געזעצע פון לעבען אן ניט פון טויט, אן ניט די אויסטראכטונגען פון פאעטען, ווי שעהן דאס זאל ניט זיין. אן ווי קען נאר אויסגעטראכטעס זיין שעהן ? איז דען ניטא קיין שעהנהייט אין דעם שטרייגען אמת פון לעבען ? איז דען ניטא קיין שעהנהייט אין דער מעכטיגער ווירקונג פון איהרע אונפער־ענדערליכע געזעצע, וועלכע מאכען אונטערטעניג צו זיך די בעווע־גונג פון די הימלישע קערפער, אן אזוי אויך די אונרוהיגע פערבינ־דונג פון יענע קלייניגקע בעשעפענישען, וואס רופען זיך מענשען !

איך דערמאהן מיך דערביי אויף אן אינטערעסאנטען פאל, וועל־כער האט פאסירט אין יענער וויים־פערגאנגענער צייט, וועו איך בין געווען נאך א יונג בחור'ל — א סטודענט פון צווייטען קורס. צוזאמען מיט מיינע חברים סטודענטען, האב איך עקספערימענטירט אויף דעם טויטען קערפער פון עפעם אן אונבעקאנטען, שוין עלטערען

מענשען. איך געדיינק וואָס פאר אן עקעל איך האָב דערפיהלט פון דעם פויל־ען ריח, א געפיהל פון אבשטויס און זאָגאר פּחד, וועו איך האָב זיך דאָס ערשטע מאל צוגעריהרט מיט מיינע לעבעדיגע פינגער צו די פויל־ענדע פלייש. אָבער פאראינטערעסירט אין דער פאר־שענדער ארבייט, בין איך ביסלעכווייז געוואָהנט געוואָרען צום שלעכ־טען געוּרוּף, און אין גיכען בין איך שוין געוואָגן גאָנץ גלייכגילטיג צו דעם. איין אוועג וועו מיר איז אויסגעקומען צו ארבייטען איינער אליין, האָב איך אונגערוואַרטעט דערפיהלט א טיפּע ענטציקונג פון דאָס, וואָס איך האָב פאר זיך געזעהען — דאָס איבערגעהן פון׳ם שטאָף פון לעבען צום טויט; ווי עס פערוואַנדעלט זיך דער קאמפּלי־צירטער לעבעדיגער ארגאניזם אין די איינפאכסטע עלעמענטען פון מאטעריע. לאנג האָב איך געקוקט מיט א מין רעליגיעזע בעגיים־טערונג און הנאה געהאט צו זעהען דעם טויטען קערפער, בלייבענדיג שטעהן מיט׳ן לאנצעט אין איין האנד און מיט אן אויפּגעהויבענע צווייטע האנד אונבעוועגליך, ווי דער געגענשטאנד פון מיין בע־אבאכטונג. אזוי האָט שוין אויך אין די יונגע יאָהרען מיך בעזוכט צופעליג די שעהנע וואהרהייט, וועלכע איך בעזיץ ערשט איצט פאל־שטענדיג און האָב א רעכט דערויף שטאלץ צו זיין.

נאָך דעם ווי איך האָב זיך ערלויבט אבטרעטען א ווייל פון מיין ערצעהלונג, געה איך איצט איבער צו דעם ווייטערען סיפור המעשה.

.3

אזוי האָב איך טרויעריג אבגעלעבט אין געפענגנים פינף אדער זעקס יאָהר.

דער ערשטער רעטענדער שטראהל האָט פאר מיר א שיין געטהאן אקוראט פון יענער זייט, פון וועלכער איך האָב איהם ווייניגער ווי פון אנדערש־וואו געקענט ערוואַרטען. דא מוז איך זיך אבער ענט־שולדיגען פאר די לעזער, בעזונדער נאָך פאר די צויבערליכע לעזע־רינען, וואָס איך וועל געצוואונגען זיין צו רעידען וועגען זאכען, וועל־גען וועלכע מען שווייגט געווהנליך אדער מען בעשרייבט זיך בלויז

מיט אנדייטונגען. אבער זאל דער גרויסער שכל, וועלכען איך האב ענטדעקט, דורך לאנגע נסיונות און יסורים, אין אלע ערשיינונגען פון לעבען, געבען אייך די מעגליכקייט קלאהר צו זעהען דאס, וואס ניט קלוגע און אונווייסענדע מענשען, און אפט צבועקעס, פערדונ־קעלען און פערפינסטערען אין די וויכטיגסטע זייטען פון מענשענס לעבען. אויב די וויייטערע ערצעהלונג וועט האבען אויסערליך אונאנ־שטענדיגעס, דערפאר אבער וועט דאס פערענטפערט ווערען דורך דעם אונשולדיגען, ריינעם און הויכען זינען, וואס ליעגט אין דעם, וואס איך וועל דערצעהלען.

ווי איהר האט שוין וואהרשיינליך אליין געטראפען האנדלט זיך דא וועגען דער זאנענאנטער „שענדליכער עבירה", צו וועלכער איך בין געבראכט געוואָרען, נאטירליך, צו פערדאנקען אלע אומשטענדען. אנפאנגס, וועו איך האב געפיהלט א מיאוס'ען אבשטויס, האב איך זיך האַרטנעקיג גערענגעלט מיט דער נאטירליכער רייצונג; אבער ענדליך האבען די זיסע האלוצינאציעס און חלומות און די פאלשטענ־דיגע אונמענליכקייט צו קעמפפען וויייטער געגען דעם גוף, וועלכער האט געוועלטיגט געפאדערט דאס זייניגע, געבראכט מיך דערצו, אז איך האב אפען און דרייסט אנגעהויבען קינסטלעריש צו בעפריעריגען די געשלעכטליכע פאדערונג. זייענדיג פון דער נאטור בעגאבט מיט א פאנטאזיע, איז דיעזע פאדערונג געוואָרען מיין געוועזענע כלה, מיין ליעבע, מיין טרוים און איך האב מיט איהר גלעבט, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, ווי מיט א געזעצליך נעהייראטער אין פערלויף פון די צעהנדליגע יאהרען, ביז וואנען איך בין אלט געוואָרען און אין מיר איז נאנץ נאטירליך פערלאשען געוואָרען די לוסט צו געשלעכטליכער פערבינדונג. און די מאכט דער צייט, וועל־כע גלייבט אויס פאקטען מיט פראדוקטען פון דער פאנטאזיע, אז עס בלייבט פון זיי בלויז אן עראינערונג און וויייטער ניט, גיט מיר די זיסע מעגליכקייט פון דיעזע עראינערונגען. אויב איך וואלט ניט מורא האבען, אז איך וועל מיער מאכען דעם לעזער, וואלט איך איהם געקענט איבערגעבען א לאנגע ערצעהלונג פון ליעבעס־ענטציקונגען, יסורים פון אייפערזוכט, בייגקשאפטליכע ערווארטונג און שמחה פון פלוצלונגע, געהיימע בעגעגענים. און איך בין זיכער, אז דיעזע ערצעהלונג וואלט געווען בשום אופן ניט ערגער, ניט קירצער און

ניט ווייניגער רעאליסטיש אלס יענע, וועלכע עס וואלט אונז געקענט דערצעהלען דער פאקטישער מאן פון מאדאם נ. נ. וועגען זיין לעבען מיט איהר.

דיעזער פאל איז פיעלייכט ניט אזא בעדייטענדער, אבער ער האט מיר געוויעזען, אז דער מענש אלס פערזינפטיגע בריאה איז בעגאבט ניט נור מיט אן אינסטינקט נור אויך מיט א שכל און ער קען זיך ערהויבען העכער פון די אומשטענדען און געפינען אן אויסגאנג דארט, וואו דאס טהיער, וואס האט קיין שכל ניט וואלט זיכער אומגעקומען אלס א קרבן פון מאטערענדע אונבעפריעדיגונג.

דער צווייטער פאל האט געטראפען כמעט אין דערזעלבער צייט, וואס איך האב חתונה געהאט — דאס איז געווען מיין קומען צום פערשטאנד אז אנטלויפען פון טורמע איז פאר מיר בשום אופן ניט מעגליך.

אין דער ערשטער צייט פון מיין געפאנגענשאפט האב איך, ווי א היציגער יונגער מענש און פאנטאזיאר, געפלאנט אלערליי מיטלען ווי צו אנטלויפען און מאנכע פלענער האבען זיך מיר געדוכט אלס פאלשטענדיג מעגליך אויסצופיהרען. האבענדיג דיעזע פאלשע האפענונגען, וואס האבען זיך קיין מאל ניט געקענט פערווירקליכען, האט עס מיך נאטירליך שטענדיג געהאלטען אין אן אויפגערעגטען צושטאנד און האט מיך געשטערט צו קאנצענטרירען מיינע געדאנקען אויף וויכטיגערע און ווירקליכערע זאכען. וועז איך פלעג פערצוויפעלט ווערען דורך דער אונמעגליכקייט פון איין פלאן, פלעג איך גלייך זיך נעהמען בויען אן אנדער פלאן, אבער אין אמת'ן האב איך דערמיט ניט געמאכט קיין שריט פארווערטס און האב זיך בלויז בעווענגט אין א פערשלאסענעם קרייז. עס איז איבעריג צו דערצעהלען, אז ביי יעדען איבערגאנג פון איין טרוימעריישען פלאן צום צווייטען, האב איך שרעקליך גלייטען און דאס האט געפייניגט מיין נשמה, ווי דער אדלער האט געפייניגט פראמעטעאוס'ס קערפער.

אבער ענדליך האב איך מאל זיך פערקוקט מיט א מיעדען בליק אויף די וועגד פון מיין צעלע און איך האב פלוצלונג דערפיהלט, ווי אונדורכדרינגליך דיק עס זיינען די שטיינער, ווי שטארק עס איז דער צעמענט, וואס פעראייניגט זיי און ווי קינסטליך און זיכער אויסגערעכענט עס איז געווארען די פעסטקייט פון דיעזען אימה'דינען

מויער. אמת, זעהר שוועך איז מיר געווען דאס צו דערפיהלען; דאס איז געווען די אימה פון פערליערען יערע האפענונג.

איך קען בשום אופן זיך ניט עראינערן, וואס מיט מיר איז פאָרגעקומען אין די ערשטע צוויי אדער דריי מאנאטען נאך דעם, ווי איך האב דאס דערפיהלט. איך וויים נור אז מען האט מיר דאן געגעבען נייע קלייד־ער און אז איך בין דיקער געוואָרען. (זעה טאגבוך פון א נעפאנגענעם פון 16 אפריל . . . 18.)

דער פאקט איז, אז ווי עס זיינען אין מיר פערלאשען געוואָרען אלע האפענונגען צו אנטלויפען און איך האב אויפגעהערט צו זיין אזוי אויפגערעגט, האט זיך דערמיט בעפרייט פון שקלאפערייַ מיין שכל, וועלכער איז שוין דאן געווען געניגט צו העכערע אנשויאונגען און צו האבען נחת פון מאטעריעלע מאטעריאלע. איך האב אנגעהויבען צו פערברענגען מיין צייט אויף צו טרעפען און אונגעפעהר אויסצורעכענען די דיקקייט און פעסטקייט פון וואנד, איינשליסענדיג דעריין אויך יענע וועגן וואס האבען פון אלע זייטען ארומגערינגעלט אונזער טורמע. די פיעלע צייכענונגען, וועלכע נעפינען זיך אין מיין דאמאלסדיגען טאגעבוך, קענען ערות זאגען וועגען יענער פלייסיגער ארבייט פון מיינע ערוואכטע גראנקען. און אין צוויי פלעצער נעפינט זיך נאך פערצייכענט דאס אונטערגעשטריכענע וואָרט „יעוורעקא", וואס האט מיר געגעבען דעם שמאלץ צו פערגלייכען זיך מיט דעם בעריהמטען חכם פון אלטערטהום, וועלכער האט געקענט לייזען גרויסע פראבלעמען אונטער דעם האגעל פון דעם שונא'ס פיילען, אויף די חורבות פון זיין היימאט־שטאדט.

אבער אלס ערשטען ווירקליכען טאג פון מיין בעפרייאונג רעכען איך דעם פאלגענדען: דאס איז געווען א שעהנער פריהלינגס־מארגען דעם זעקסטען מאי און אין אפענעם פענסטער האט ארייניגעשטראמט די לעבהאפטע, ערפרישענדע לופט; און שפאצירענדיג אין מיין צעלע האב איך יעדע וויילע אונבעוואוסטערהייט אומגעקוקט זיך צום הויכען פענסטער, וואו עס האט זיך שארף און בולט אבגעצייכענט די אייזערנע גראטע אויף דעם גרונד פון בלויען, וואלקענלאזען הימעל.

— פאר וואס איז דער הימעל אזוי שעהן דוקא דורך דער גראטע? — האב איך נעטראכט ארומשפאצירענדיג אין מיין קאמער.

צו איז דאָס ניט א פאַלגע פון׳ם עסטעטישען געזיץ וועגען קאָנטראַס־טען ? און דארום פיהלט זיך דאָס ב ל ו י ע בעזונדער בולט אין איין רייהע מיט ש ו א ר ץ. אָדער צו איז דאָס ניט אן אויסדרוק פון עפעס א נייעם העכערען געזיץ לויט וועלכען דאָס א ו נ ע נ ד ־ ל י כ ע קען בעגריפען וועדען פון מענשליכען שכל בלויז דאן, וועז מען פיהרט איהם אריין אין דאָס ענדליכע, אין דאָס בעגרענעצטע, צום ביישפיעל אייגשפּאַרען איהם אין א פיער־עק ?

וועז איך האָב זיך דערנאָך דערמאָהנט, ווי אין אמאַליגען לע־בען, וועז איך פלעג קוקען אין א ברייטען, אָפענעם פענסטער, פלעג איך דערפיהלען א בעגעהר צו פליהען — א בעגעהר, וואָס מאַטערט אויס דערפאר ווייל ער איז אומזיסט און זינלאָז, — האָב איך פלוצ־לונג דערפיהלט א צערטליכקייט צו דער גראַטע, א מין צערטליכע דאַנקבארקייט, כמעט לייבע. די גראַטע, וואָס איז געשמידט גע־וואָרען מיט די הענד, מיט די שוואַכע הענד, פון א וועלכען ניט איז אונויסענדען שמיער, וועלכער האָט אליין ניט פערשטאַנען דעם טיפען זינען פון זיין שאפונג ; די גראַטע, וואָס איז איינגעמויערט געוואָרען אין וואַנד פון אן אונויסענדען מולייער, איז געוואָרען דער מוסטער פון צוועקמעסיגקייט, נאָבעלקייט און קראפט. איינפאסענ־דיג אין איהרע אייזערנע פיער־עקען דאָס אונענדליכע, איז זי פער־גליווערט געוואָרען אין א קאלטער און שטאָלצער רוהיגקייט, שרעקענ־דיג דונקעלע מענשען, געבענדיג שטאָף צום נאַכדיינקען פאר מענשען דיינקענדע און ענטציקענדיג די חכמים !

דיעזע גליקליכע בעאַבאַכטונג, וועלכע איך האָב געמאַכט אין דעם גליקליכען פריה־מאַרגען פון זעקסטען מאי, איז נור געווען אן אָנפאנג פאר א גאַנצער רייהע פון אזעלכע בעאַבאַכטונגען. אָבוואַר־פענדיג אלעס פערזענליכעס, איינקוקענדיג זיך אין דאָס ארומיגע מיט דעם בליק פון א קאלטען און פּאַרשענדען בעאַבאַכטער, בין איך באלד געקומען צו דעם שעצבארען אויספיהר, אז אונזער גאַנצע טורמע איז אויסגעמויערט געוואָרען לויט זעהר א צוועקמעסיגען פלאן, וועלכער רופט ארוים אן ענטציקונג מיט זיין גאַנצקייט.

4.

אום צו מאכען די ווייטערע ערצעהלונג פערשטענדליכער פאר דעם לעזער, בין איך געצוואונגען צו זאָגען עטליכע ווערטער וועגען דער אויסשליסליכער שטעלע, וואָס איך פערנעהם אין אונזער טורמע; א שטעלע, מיט וועלכע איך וואָלט געמעגט שטאָלצירען, הגם איך האָב עס פיעלייכט ניט פערדיענט. פון איין זייט מיין קלאָהרער שכל, מיין בעשטימטע וועלטאנשויאונג און די נאָבעלקייט פון מיינע ג־פיהלען, וואָס איז אן איבערראשונג פאר אלע, וועלכע פערבריינגען מיט מיר; פון דער אנדער זייט, די אייניגע קליינע טובות, וואָס איך האָב געטהאָן פאר דעם נאטשאלניק פון טורמע, דאָס צוזאמען האָט מיר גענעבען די מעגליכקייט צו האָבען א גאנצע רייהע פון פריוויליגיען, מיט וועלכע איך בענוץ זיך געווהנליך ניט צופיעל דערפאר וויל איך ניט פארלעצען דעם אמאָליגען פלאָן און סיסטעם פון אונזער טורמע. די פריוויליגיען זיינען: מען לאָזט צו זעהען זיך מיט מיר אלעמען, וועו עס האָט נור א פערלאנג מיך צו זעהען אין דער צייט פון בעזוך יעדע וואָך, און אפט האָב איך א גאנץ היב־שען אוידיטאריום. איך נעהם זיך ניט די העזה צו גלויבען, ווי אונ־זער נאטשאלניק זאָגט א ביסעל אירגנישע, אז איך וואָלט געקענט זיין דער שטאָלץ פון דער „גליעבטער טורמע", אָבער פון דעסטוועגען וועל איך זיך ערלויבען צו זאָגען אהן פאלשקייט, אז מיינע ווערטער ווערען גערעכענט פאר זעהר וויכטיג און אז צווישען מיינע בעזוכער קען איך אנרעכענען א היבשע צאהל הייסע פערעהרער און בעגייסטער־טע פערעהרערינגס. איך וויל נאָך דערבייַ זאָגען, אז אפילו דער הערר נאטשאלניק אליין, און אזוי אויך זיין געהילף, טהוען מיר אפט אן די עהרע צו־צוהערען זיך צו מיינע רייד, שעפענדיג דערפון קרעפטען פאָרטצוועצען זייער ניט גרינגע ארבייט. נאטירליך, בענוץ איך זיך גאנץ פריי מיט דער ביבליאטהעק פון טורמע און מיט איהר ארכיוו. אמת, עס האָט געטראָפען אז דער נאטשאלניק האָט מיר אבגעזאָגט אין מיין בקשה צו געבען מיר א פאלשטענדיגען פלאן פון דער טור־מע, אָבער דאָס איז ניט דערפאר וויל ער זאָל חלילה צו מיר ניט

האָבען קיין צוטרוי, נור דערפאר וויל אזא פּלאן איז א שטאָטס־געהיימניס.

דאָס וואָס איך וועל איצט דערצעהלען וועגען אונזער טורמע, וועט נעווים ניט זיין קיין פּאָלשטענדיגע בעשרייבונג, וואָרום אין גרונד גענומען קומען מיינע אויסקינפטע בלויז פון דאָס וואָס איך האָב אלליין בעאָבאכטעט; ווייטער, וואָס עס אנבעלאנגט דעם אויסערלי־כען אויסזעהען פון דער טורמע, האָבען מיר מיינע בעזוכער געגעבען א פּינקטליכע פּאָרשטעלונג וועגען דעם און האָבען מיר זאָגאר צוגע־שטעלט א היבשע ביסעל שריפטליכע און מינדליכע שילדערונגען, צייכענונגען און זאָגאר פּאָטאָגראטישע בילדער. איך בין זיך מודה, אז איך פיהל אביסעל אונרוהיג, וועו איך געה שילדערען אונזער טורמע.

דאָס איז א מוראַ'דיג גרויסער בנין, פינף עטאַזש די הויך, מיט וועגד, וואָס זיינען אויף פינף און זעקס ציגעל דיק. זי שטעהט ביים ברעג שטאָדט, ניט ווייט פון א פּוסטען, מיט דערנער פערוואָקסע־נעם פעלד און זי פּאָקט דעם בליק פון דעם וואַנדערער מיט איהרע אונגעהויערע פּאָרמען, וואָס באטען איהם אן שטילקייט און רוה פון זיינע אונענדליכע וואַנדערונגען. זייענדיג אָהן שטוקאטור האלט אויף די געבוידע איהר נאטירליכען דונקעל־ברוינעם פארב פון אלטע ציגעל. פון נאָהענט מאכט זי, זאָגט מען, א טרויעריגען, דראָהענדען אייגדרוק, בעזונדער נאָך אויף נערוועזע מענשען, וועלכע דערמאָהנען זיך אויף בלוט און אויף בלוטיגע שטיקער מענשען־פלייש, וועו זיי דערזעהען די רויטע ציגעל. די קלייגע, דונקעלע, פלאכע פענסטער מיט די אייזערנע גראטעס גיבען נאָך נאטירליך מעהר צו דיעזען אייגדרוק, און צוואמען מאכט דאָס אן אייגדרוק פון א בייזער האר־מאָניע, פון א טרויעריגער, מרה־שחורה'דיגע שעהנהייט. אפילו אין שעהנע טעג, וועו די זונן לייכט אויף אונזער טורמע, הערט זי אלץ ניט אויף אויסצוזעהען גדלות'דיג־בייז און פינסטער־מעכטיג און הערט ניט אויף צו דערמאָהנען דעם מענשען, אז עס עקזיסטי־רען נעזעצע און אז די פערברעכער ערוואַרט שטראָף, שטראָף און שטראָף.

מיין צעלע נעפינט זיך אין דער הויך, אויף דעם פינפטען עטאַזש און אין דעם גראטען־פענסטער צוועפענט זיך א שעהנער בליק אויף

דער ווייטער שטאדט און אויף א טהייל פון פוסטען פעלד, וואס שפרייט זיך אוים צו רעכטס. צו לינקס קען שוין מיין בליק ניט זע־ען; דאָרט געפינט זיך די פּאַרשטאָדט, ווי מען האָט מיר דער־צעהלט, און דער קלויסטער מיט דעם שטאָדטישען בית־עולם הינטער איהם. איבריגענס האָב איך וועגען דער עקזיסטינץ פון׳ם קלויסטער און בית־עולם שוין געוואוסט פון פריהער, הערענדיג דעם גלאָקען־קלאַנג, ווי דער מנהג איז וועו מען איז עמיצען מקבר.

דער אינעווענדיג פון טורמע איז אויך אזוי צוועקמעסיג און האר־מאָניש אייגעריכט ווי זיין אויסערליכע זייט. אום קלאָהר דאָס פּאַר־צושטעלען פאר מיין לעזער, וועל איך זיך ערלויבען בריינגען א משל פון א משוגענעם, וועלכען עס וואָלט אַרויף אויפ׳ן זינען צו אנטלוי־פען פון אונזער טורמע. לאָמיר אַננעהמען, אז דער געוואָנטער יונג האָט כח פון א הערקולעס און ער ברעכט דורך דעם שלאָס פון זיין טהיר. אָבער וואס געפינט ער? א קאַרידאָר, וועלכער איז פיעל־פאכיג איבערגעצאמט מיט גראטען־טהירען, וואס קענען אפילו פון קאנאנען ניט אויפגעריסען ווערען, און בעוואפענטע אויפזעהער. לאָמיר אננעהמען, אז איהם געלינגט שוין אויסצו׳הרג׳ענען אלע אויפזעהער, דורכברעכען אלע טהירען, און ארויסלויפען אין הויף. מיינט ער אפשר, אז ער איז שוין פריי? און די וועגד וואו זיינען! די וועגד, וועלכע רינגלען ארום אונזער טורמע מיט א דרייפאכען מויער־רינג!

איך האָב מיט א כיון דא ניט גערעדט וועגען דער שמירה. און די שמירה שלאָפט ניט. טאָג ווי נאכט הער איך הינטער דער טהיר די טריט פון דעם וועכטער; טאָג ווי נאכט קוקט אין קלייגעם פענסטער׳ל פון מיין טהיר עמיצענס אויג, קאנטראלירענדיג מיינע בעוועגונגען, לעזענדיג אויף מיין פנים מיינע געדאנקען, מיינע אבזיכטען און אפילו מיינע חלומות. בייטאָג קען איך נאָך פערשלעפערן זיין אויס־מערקזאמקייט מיט ליגען, וווייזענדיג איהם א פרעהליכען אונבעזאָרג־טען פנים, אָבער איך האָב נאָך כמעט אזא מענשען ניט בעגעגענט, וועלכער זאל קענען פאלש זיין אפילו אין שלאָף. ווי איך האָב זיך ניט געהיט בייטאָג, פלעג איך זיך אָבער ביינאכט, אין שלאָף, ניט קענען פערשטעלען: א קרעכץ, א געווין פון שלאָף, דער פנים קרימט זיך און נעהמט אָן דעם אויסדרוק פון מיעדקייט, און ביינקשאפט, און

אזוי נאָך אַנדערע ערשיינונגען פון אַן אונרוהיגען און ניט רייגעם גע־ווייסען. בלויז גאַנץ ווייניג מענשען, מיט א זעהר שטאַרקען ווילען, קענען ליגען זאָגען אויך אין שלאָף. זיי בעהערשען אזוי קונציג די מוסקולען פון פנים, אז אפילו אין שלאָף זעהט מען א העפליכען שמיי־כעל אויף זייערע ליפען, אין דער צייט, וועז זייער נשמה ציטערט פון די אימה'דיגע געשפענסטער. אָבער אזעלכע זיינען אַן אויסנאַהם און מען האָט זיי דאָרום ניט וואָס צו רעכענען. און איך רעכען זיך פאַר גליקליך דערמיט וואָס איך בין ניט קיין פערבערעכער, וואָס מיין געווויסען איז רוהיג און רייז: „לעז, מיין פריינד, לעז!" — זאָג איך דער וואַכענדער אויג א.ן לייג זיך רוהיג שלאָפען — „אויף מיין פנים וועסטו נאָרנישט אויסלעזען."

נור איין מאָל האָט פאַסירט אז יענער וועלכער גיט אויף מיר אכטונג, איז געווארען ניט ווילענדיג מיין אנפערטרויטער. דער לעזער פערשטעהט מסתמא, אז איך רייד דאָ וועגען מיין געליבטער נ. נ. — איך מוז אָבער פון דעסטוועגען זאָגען דעם אמת, אז מיין שומר טרעט אָב גאַנץ אויידעל, וועז ער דערזעהט מיין אויפגערייצטען צושטאַנד און מיינע פאַרבערייטונגען דערצו. זעהר מעגליך, אז אזוי האָט אָב־גענעבען זיין בעפעהל דער נאַטשאַלניק, פיהלענדיג נאַטירליך דאַנק־בארקייט, וואָרום דאָס פענסטערל אין טהיר איז מיין אייגענע ער־פינדונג. י א, ד א ס ה א ב א י ך ערפונדען דאָס פענסטערל אין טיהר.

דערנאָך שוין, וועז איך האָב געזעהען מיין ערפאַלג אין דיעזער ערפינדונג, האָב איך אַנגעהויבען ענטדעקען און אויספיהרען קלייגע פערבעסערונגען אין פערשיידענע זאכען, וואָס זיינען שייך צום לעבען פון אונזער טורמע: די פאַרמען פון די שלעסער און אַנדערע אזעל־כע קלייניגקייטען, וועלכע האָבען אלע צוזאַמען פערגרעסערט די פינקטליכקייט און די שהנקייט פון געפענגנים, אָבער קיין שטעמ־פעל וואר דער פערפאַסער זייערער איז, דאָס איז אויך זיי ניט געליי־בען. א חוץ דעם, האָט מען לויט מיין עצה געענדערט די קאַנדאַלען אין אונזער טורמע: אַנשטאָט וואָס די קייטען זיינען פריהער געווען פון רינגען, האָב איך ערפונדען א האַלב־אָוואַלען דאָפעל־רינג אין דער פאָרם פון יענע צייטען, וועלכער סימבאָליזירט אין מאטהע־מאטיק אונענדליכקייט. איבריגענס בעלאַנגט דיעזע ערפינדונג צו דעם ראיאן פון פילאַסאפיע, ד. ה. לשם אויספוצען זיך, וואָרום אין פראַק־

טישען זינען האבען די פריהערינע ניט חכמה'דיגע רינגען געדינט פאלשטענדיג פאר דאם, וואם מען האט זיי געדארפט. אבער דאס פענסטערעל אין טהיר איז מיין ערפינדונג און יעדערער וואם וועט דאם וואגען אבצולייקענען איז א ליגנער און א לומפ.

און געקומען בין איך צו מיין ערפינדונג דורך פאלגענדע אומשטענדען: עס האט געטראפען איין מאל, אז אין צייט פון רעוועירען, וועו דער אויפזעהער איז אריין אין טורמע, האט איין ארעסטאנט א כאפ געטהאן א פיסעל פון בעט און האט איהם דער'הרג'עט. נאטירליך האט מען דעם לומפ אויפגעהאנגען באלד דא טאקע אין הויף פון אונזער טורמע. די לייכטזינניג אדמיניסטראציאן האט זיך דערפון בערוהיגט, מיינענדיג אז אלעס איז שוין אין אָרדנונג; מיך האט עס אבער ניט געלאזט רוהען: וועו עס זיינען מעגליך אזעלכע שוידערליכע זאכען, איז וואם איז די הארמאנישע צוועקמעסיגקייט פון אונזער טורמע. וויי איז עס מעגליך געווען ניט צו בעמערקען, אז דער ארעסטאנט האט אויסגעבראכען א פוס פון זיין בעטעל? וויי האט מען דאס ניט בעמערקט זיין אויפגערעגטען צושטאנד, אין וועלכען ער האט זיך מסתמא געמוזט געפינען איידער ער איז בענאגען דעם פערברעכען. וועו מען וואלט איהם נעגוי בעטראכטען וואלט מען דאך מסתמא בעמערקען פון פריהער אין וואם פאר אן אויפגערעגטען צושטאנד ער איז און עס וואלט דאן מעגליך געווען צו פערהיטען, אז דאס זאל ניט פאסירען!

קוקענדיג אזוי גלייך און ריכטיג אויף דער פראגע בין איך שוין דערמיט אליין געווען נאהענט פון איהר לייזונג. און אין פערלויף פון צוויי דריי וואכען האב איך די פראגע ווירקליך געלייזט; גאנץ אונערווארטעט איז מיר נעקומען דער געדאנק פון מיין גרויסער ערפינדונג. איך מוז אבער מודה זיין זיך נאנץ אפענהערציג, אז ביז וואנען איך האב עס אויסגעזאגט דעם העררן נאטשאלניק האב איך איבערגעלעבט זעהר שווערע מינוטען; מיר איז געווען שווער צו ענטשליסען זיך איהם אויסצוזאגען מיין ענטדעקונג. אט וואס איך האב דאן פערשריבען אין מיין טאגע־בוך; איך וועל יענע וועהרטער ציטירען פאר'ן לעזער.

„וויי שווער איז די לאגע פון א מענשען, וועלכער איז אונשולדיג פעראורטהיילט, אזוי וויי איך. איז ער אומעטיג און האלט די ליפען

פערשלאָסען און די אויגען אראָפגעלאָזען, זאָגט מען : ער האָט חרטה, דער געוויסען פלאָגט איהם. פערקעהרט, אויב ער איז אין זיין אונשולד מונטער און א ליכטיגער שמייכעל שפיעלט אויף זיין פנים, דאן זאָגט מען : דאָס איז א ביסעל א פאלשער, פערשטעלטער פנים. קורץ, וואָס ער זאָל ניט טהאָן, דוכט זיך אז ער איז שולדיג. אזוי איז שוין די מאכט פון פּאַראורטהייל, געגען וועלכע מיר קומט אויס צו קעמפפען. אָבער איך בין אונשולדיג און וועל פאר זיך אליין זיין זיכער אז מיין קלאָהרער גייסט וועט צושטערען דעם בייזען כישוף פון פּאַראורטהייל."

אויף מאָרגען האָט מיר שוין דער נאטשאלניק פון טורמע גע־דריקט די האַנד אנערקענענדיג מיין ניצליכע ענטדעקונג, און אין א מאָנאט ארום האָבען שוין אין אלע טהירען, אין אלע טורמעס פון דער מלוכה געזעהען זיך פיצינקע פענסטערלאָך, דורך וועלכע מען זאָל קענען בעאָבאכטען די געפאָנגענע. מיך האָט שוין איצט געפרעהט דאָס בעוואוסטזיין, אז אויך אין דער צוועקמעסיגקייט פון געפענג־נים זיינען נאָך פאראן וועלכע עס איז חסרונות, איז דאָס ניט מחמת דעם, וואָס דאָס זאָל חליהּ אין גרונד זיין א פאלשע אידעע, נור מחמת דעם, וואָס דעם מענשענס כוחות זיינען נאָך בעשרייבקט ; אָבער דאָס וואָס איינער קען ניט אויפטהאָן קען אויפטהאָן דער אנ־דערער, און אזוי בעוועגט זיך די מענשהייט אין דער גענעראלי־כער, פרייגדליכער ארבייט און שטרעבט צו דער פערווירקליכונג פון די גרויסע געבאָט פון שכל און די שטרייבגע פאָדערונגען פון יושר.

די נאָכצע אָרדנונג וואָס איז אייגנעפיהרט אין טורמע גיט מיר גרויס בעפריעדיגונג. די שטונדען וועו אויפצושטעהן און וועו צו שלאָפען, וועו צו עסען און וועו צו שפאציערען זיינען אזוי ראציאנאל אייגנעטהיילט געוואָרען, לויט די ווירקליכע פאָדערונגען פון דער נא־טור, אז עס פערלירט זיך גאנץ גיך דער איינדרוק פון צוואנג און דאָס וועדט א גאנץ נאטירליכע זאך, דאָס וועדט זאָגאר א טהייערע געוואָהנהייט. און בלויז דערמיט קען איך ערקלעהרען דעם פאקט, וואָס זייענדיג אויף דער פרייהייט א נערוועזער, א שוואכער בחור'ל, געניגט אָפט צו פערקיהלען זיך און קראנק וועדען, בין איך אָבער דא, אין אונזער טורמע אזוי געזונד און שטארק געוואָרען, אז אלס א זעכציג יאָהריגען מעג מען מיר מקנא זיין. איך בין ניט דיק

און ניט מאָנער, האָב געזונדע לונגען און כמעט נאָך אלע צייהנער, מיט דער אויסנאַהם פון צוויי צייהנער, וואָס פעהלען מיר אויף דער לינקער זייט; מיין כאראקטער איז פאַרטרעפליך, מעסיג, שלאָפ שטאַרק, האָב כמעט נאָר קיין חלומות ניט. מיין פיגור, וועלכע דריקט אוים א מין רוהיגע קראַפט און זיכערהייט און אזוי אויף מיין פנים, דערמאָנט אויף מיקעל־אנדזשעלאָס בילד פון משה — אזוי וויניגסטענס זאָגען מאַנכע פון מיינע לייעליכע בעזוכער.

פאַר דער קרעפטיגונג פון מיין נשמה און מיין קערפער האָט נאָך געווירקט ניט אזוי די געזונדע און ריכטיגע אַרדנונג, ווי יענע וואונדערליכע, פערשטענדליכע און נאטירליכע אייגענשאפט פון אונזער טורמע, לויט וועלכער עס פערשווינדט אין גאנצען דער עלעמענט פון צופאל, פון אונערוואַרטעטעס. ניט האָבענדיג ניט קיין הויזגעזינד, ניט קיין פריינד, בין איך פטור פון יענע שרעקליכע יסורים, וואָס א מענש האָט פון זונטריישאפט, פון דער קראַנקהייט און ענדליך פון דעם פערלוסט פון זיינע נאָהענטע. זאָל זיך דער לעזער דערמאָנען וויפיעל מענשען עם זיינען אומגעקומען פאר זיינע אויגען ניט איבער זיך גופא, נור דערפאר בלויז, וויל דער קאַפריזנער שיקזאָל האָט פערבונדען זייער לעבען מיט אונווירדיגע מענשען. ניט אויסוועקסלענדיג מיין געפיהל פון ליעבע אויף קליינע, פערזענליכע פערבינדונגען, בעפריי איך איהם דערמיט גופא, אז ער זאָל קענען זיין דער געפיהל פון מעכטיגע, ברייטע ליעבע פאר דער גאנצער מענשהייט. און אזוי ווי די מענשהייט איז אונשטערבליך און בעווענט זיך אלס גאנצעם צו האַרמאָנישער פאלקאמענהייט, דערפאר איז די ליעבע צו דער מענשהייט א גראַנטיע פאר קערפערליכער און גייסטיגער געזונדהייט.

מיין טאג איז קלאָהר, און אזוי קלאָהר זיינען אויך אלע קומענדע טעג, וועלכע שווימען גראד און ליכטיג מיר אנטגעגען. צו מיר וועט זיך אהער ניט אריינרייסען קיין גזלן, קיין רוצח; מיך וועט קיין צוטראָגענער אויטאָמאביל ניט צוקווועטשען; קיין קראַנקהייט פון מיינעם א קינד וועט מיך קיין יסורים ניט בריינגען; צו מיר וועט זיך פון דער פינסטער ניט אונטער'גנב'ענען א בייזער מסור; מיין געראַנק איז פריי; מיין האַרץ איז רוהיג; מיין נשמה איז ליכטיג און קלאָהר. די קלאָהרע און פינקטליכע רעגעלען פון אונזער געפענג־

נים בעשטימען אלעס, וואס איך טאר ניט טהאן, און דאס בעפרייט מיך פון יענע אונערטרעגליכע ספיקות און טעותים, מיט וועלכע עס איז אזוי פול דאס פראקטישע לעבען. אמת, אז אפילו אין אונזער טור־מע דרינגען דורך אמאל דורך די הויכע וועגע יענע ערשיינונגען, וואס די מענשען, אין זייער אונווויסענהייט, רופען באשערט אדער שיק־זאל, וואס עס איז אבער אין דער ווירקליכקייט א נויטווענדיגע אב־שפיגלונג פון אלגעמיינע געזעצע. אבער דאס לעבען, וואס האט זיך אויף א ווייל א טרויסל געטהאן, קעהרט זיך באלד צוריק און געהט זיין גראדען גאנג, ווי א טייך נאך א פערפלייצונג.

אזא פאל האט געטראפען, וועלכע איז דא ערמאר־דעט געווארען, אדער וועלכע עס טרעפט א פערזוך צו ענטלויפען, וואס עס גלינגט קיין מאל ניט. און אזוי אויך, וועלכע עס וועלט איטיצער הינגעריכטעט אין וויטען הויף פון אונזער טורמע. אבער דא דארף איך רעכטפערטיגען יענע קלוגע צוועקמעסיגקייט, מיט וועלכע עס וועלט דורכגעפיהרט א הינריכטונג. דאס קומט פאר געוועהנליך פארטאג, אין דער צייט פון שטארקסטען שלאף, און אויף אזא וויטער שטרעקע פון אונזערע צעלעס, אז זיי שטערען ניט די רוהע פון זייטיגע און ניט פארשינטערעסירטע מענשען. בלויז איין מאל פארטאג האב איך דערהערט אימיצענס אן אויפגערעגטען געשריי, אבער עס קען זעהר זיין אז איך האב געמאכט א טעות, מיינענדיג אז דאס רופט וועלט צו הילף; דאס איז אפשר געווען דאס נעכטליכע יאמערן פון עפעס א חיה, און פיעלייכט גאר א שטיקל פון מיינעם אן אייגענעם חלום.

און ענדליך איז דא נאך א בעזונדער אייגענשאפט אין דער אדר־נונג פון אונזער טורמע, וועלכע איך רעכען פאר דער ניצליכסטער און וועלכע גיט צו צו דאס גאנצע עפעס א כאראקטער פון שטרייע־גער, שטאלצער גערעכטיגקייט. זייענדיג אנגעוויזען אויף זיך אליין און בלויז אויף זיך אליין, קען דער גפאנגענער ניט האפען אויף קיין שטיצע, אויף קיין פאלשע פערדרימליכע רחמנות, וואס עס פאלט אפט אוים אויף דעם גורל פון שוואכע מענשען און גיט זיי מגליכ־קייט צום לעבען, וואס דאס איז געגען דעם גרונד־צוועק פון דער נאטור. איך מוז זיך מודה זיין, אז איך טראכט מיט שטאלץ וועל־גען דעם, וואס די אכטונג און אנערקענונג, וועלכע איך האב פון

אלעמען, האָב איך צו פערדאַנקען בלויז זיך אליין, מיין אייגענע קראפט און פעסטיגקייט. וויפיעל שוואכע מענשען וואלטען שוין אומגעקומען, וועו זיי וואלטען געווען אויף מיין פלאץ! זיי וואלטען אומגעקומען אלס קרבנות פון פערצווייפלונג און בייזקשאפט. אבער איך האָב דאָס אלעס בעזיעגט. איך האָב געמאכט אן איבערקעהרעניש אין דער וועלט. איך האָב מיין נשמה פארמירט אזוי ווי מיין געדאנק האָט עס געווואונשען. ארבייטענדיג איינער אליין אין דער וויסטעניש, אן אויסגעמאטערטער פון מיעדקייט, האָב איך אויפגעשטעלט א וואונדערליכען בנין, אין וועלכען איך לעב איצט מונטער און רוהיג ווי א קיסר. פרובירט איהם חרוב מאכען, וועל איך מארגען אנפאנגען א נייעם, און בעזיסענדיג מיט בלוטיגען שוויים וועל איך דעם בנין אויסבויען, ווארום איך מוז לעבען.

זאל מיר דער לעזער ענטשולדיגען פאר דעם פאטהאס פון די לעצטע שורות, וועלכער פאסט גאָר ניט פאר מיין רוהיגע און מעסיגע נאטור. עס איז שווער צו בלייבען קאלטבלוטיג, וועו איך דערמאָן זיך אויף דעם וועג, וועלכען איך בין דורכגענאנגען. איך האָף איבריגענס, אז איך וועל מהר ניט שטערען דער שטימונג פון מיין לעזער מיט אויסדריקע פון אויפגערעגטע געפיהלען. שרייען שרייט בלויז יענער, וועלכער גלויבט ניט אין דעם אמת פון זיינע וועדטער. פאר דעם אמת אָבער פאסט קאלטע פעסטקייט און אייגפאכקייט.

איך געדיינק ניט, צו האָב איך שוין געוואגט אדער ניט, אז דעם מערדער, וועלכער האָט דער'הרג'עט מיין פאטער, האָט מען נאָך ער היום ניט געפונען.

פון צייט צו צייט וועל איך מוזען פערלאזען די רוהיגע פארמע פון א היסטאָרישע ערצעהלונג און זיך אבשטעלען אויפ'ן געגענווערטיגען מאמענט. איך וועל זיך ערלויבען אין עטליכע שורות צו בעקענען מיין לעזער מיט א נאענ אינטערעסאנטען עקזאמפלאר פון'ם מענשליכען מין, וועלכען איך האָב צופעליג ענטדעקט אין די גרעסטע פון אונזער טורמע. פאלגענדער אומשטאנד האָט פראורזאכט די בעקאנטשאפט. ניט לאנג צוריק אין א נאכמיטאג שטונדע האָט מיך געפעליגסט בעזוכט דער הערר נאטשאלניק צוליעב אונזער ג-

וועהנליכען שמועס, און ער האָט צווישען אנדערעם בעמערקט, אז אין טורמע געפינט זיך איצט זעהר אן אונגליקליכער מענש, אויף וועלכען איך וואָלט געקענט אויסאיבען א גוטען איינפלוס. איך האָב זיך העפליך ערקלעהרט גרייט דאַרויף, און שוין עטליכע טעג נאָכ־אנאנד זייט דאן, ווי מיט דער ערלויבענים פון דעם הערר נאטשאל־ניק פיהר איך לאַנגע געשפּרעכען מיט'ן מאהלער ק. יענע ערשטע פיינדליכקייט, זאָגאר שטרייטיגקייט מיט וועלכע ער האָט מיך בע־בעגענט און פערשאָפט ענמת נפש ביים ערשטען וויזיט, זיינען איצט אין גאנצען פערשוואנדען אונטער'ן איינפלוס פון מיינע רייד. נערן און מיט אינטערעסע הערט ער אויס אימער פרידען־שאפענדע ווערטער, און ביסלאכווייז נאָך א גאנצער רייהע פון צוררינגליכע פראגען, האָט ער מיר דערצעהלט זיין גאנץ אונגעווהנליכע גע־שיכטע

דאָס איז א מאן פון א יאָהר זעקס־זיבען און צוואנציג, מיט אן אנגענעהמען אויסזעהען און דורכאוים אנשטענדיגע מאנירען, וואָס ווייזען אויף א גוטע ערציהונג. בעהערשט זיך ניט א ביסעל, אָב־וואָהל נאטירליך, אין זיינע רייד, א לידענשאפטליכע בעווענליכקייט, מיט וועלכער ער דערצעהלט וועגען זיך, וויליעוויז א ביטערער, זאָ־גאר אירָאנישער, געלעכטער, און באלד נאָך דעם א שווערע פער־טראכטקייט, פון וועלכער עס געלינגט קוים מיט מיה צו בעפרייען איהם, זאָגאר מיט א בעריהרונג — אָט דאָס איז דער אנליק פון מיין נייעם בעקאנטען. מיר פּערזענליך איז ער ניט זעהר סימפּאטיש און זאָנדערבאר איז, וואָס בעזאָנדערס אונאנגענעהם ווירקט אויף מיר זיין אבשיילכע געוואָהנהייט צו בעווייזען שטענדיג זיינע די־נע דארע פינגער און אָנצוכאָפען מיט זיי אונבעהילפליך די האנד פון'ם מיט־שפּרעכענדען.

וועגען זיין פערגאנגענהייט האָט מיר הערר ק. וועניג וואָס דערצעהלט.

— נו, וואָס מאכט עס אויס! איך בין געווען א מאהלער און ניט מעהר — חזרט ער איבער מיט א פערדרים־ליכען קנייטש און זאָגט זיך אין גאנצען אָב צו רירדען וועגען יענער „אונמאראלישער טהאט", פאר וועלכער מען האָט איהם פעראורטהיילט צו אייניא־מע געפענגנים.

— איך וויל אייך ניט פערדאַרבען, זיידעניו, בלייבט אַן עהר־ליכער מאַן — ווערטעלט ער זיך מיט א מין אונאַנשטענדיגער פא־מיליאַריטעט, וועלכע איך ערלויב איהם נור צוליעב מיין וואונש צו טהאָן א געפאַלען דעם הערר נאַטשאַלניק פון טורמע דערמיט, וואָס איך וועל ארויסקריגען בייס ארעסטאַנט די אמת'ע אורזאַכע פון זיינע יסורים, וועלכע נעהמען אָפט אַן א שווערע פאַרמע פון סקאַנ־דאַלען און דראָהונגען. און ווירקליך, אין איינע פון די שווערע מי־נוטען, וועו די שלאָפלאָזיגקייט, וואָס מאַטערט הערר ק. האָט אָבגע־שוואַכט ביי איהם דעם ווילען צו ווידערשטאַנד, האָב איך זיך צו־געזעצט צו איהם אויפ'ן בעט, האָב איהם א לאַשצע געטהאָן א ביסעל און האָב זיך אין אַלגעמיין בענומען צו איהם מיט אזא פאַטער־ליכער ווייכקייט, אז ער האָט טאַקע באלד אלעס אויסגעפאַפלט. איך ווייל ניט ערמידען דעם לעזער מיט א פינקטליכער פאַרשטעלונג פון זיינע היסטעריישע אויסגעשרייען, געלעכטערס און טרעהרען, איך וועל נור איבערגעבען דעם אינהאלט פון זיין ערצעהלונג. די צרות פון הערר ק. וועלכע זיינען פאַר מיר פון אָנפאַנג געווען אונפער־שטענדליך, בעשטעהען דערין, וואָס צום צייכנען גיט מיין איהם ניט קיין פאַפיער און ניט קיין ליווועט נור א גרויסע שיפער־טאַפעל מיט א גריפעל. (אַנב אורהא, מוז איך אייך זאָגען ! אז מערקווער־דיג איז די קונסט, מיט וועלכער ער האָט בעהערשט זיין נייעם מאַטעריאל : איך האָב געזעהען אייניגע פון זיינע ווערק, און, ווי מיר שיינט, קענען זיי צופרידענשטעלען דעם שטרייענסטען מבין אויף גראפישע קונסט ; אַרי־ זיך פערזענליך בין גלייכגילטיג צו מאַלעריי, שעצענדיג מעהר די לעבעדיגע און וואהרהייטליכע נאַטור.) אויף אזא ארט, א דאנק דער אייגענשאפט פון מאַטעריאל, קען הערר ק. אָנהויבען א נייי בילד ערשט דאן, וועו ער ניכטעט דאָם פריהע־ריגע, ארבוויישענדיג עם און ריין מאכענדיג די טאפעל ; און דאָם זאָל, הייסט עם, ווירקען אויף איהם ביז צום וואהנזין. —

— איהר קענט זיך ניט פארשטעלען, וואָס דאָם הייסט — האָט ער דערצעהלט, אָנכאפענדיג מיינע הענד מיט זיינע דינע, גרייפענדע פינגער, — ביז איך צייכען, פערשטעהט איהר מיך, פער־געס איך גאר, אז דאָם איז צוועקלאָז, וועו זעהר אויפגעלייגט און פייף עפעס אונטער זאָנאר און בין טאַקע איין מאל געזעסען דער־

פאר אין קארצער, ווייל אין אייער פערפלוכטער טורמע טאר מען אפילו ניט פייפען. אבער דאס איז א קליניגקייט, איך האב זיך דארט לכל הפחות אויסגעשלאפען. אבער וועז איך ענדיג... ניין, זאגאר וועז איך האלט ערשט ביים ענדיגען, דא הויב איך זיך אן פיהלען, זיידעניו, אזוי מוראדיג, אז עס ווילט זיך ארויסרייסען דעם מארך פון קאפ און טרעטען אי־ם מיט די פים. פערשטהט איהר מיך?

— איך פערשטעה, מיין פריינד, איך פערשטעה זעהר גוט און פיהל מיט מיט אייך.

—ווירקליך ? נו, טא הערט ווייטער, זיידעניו. די לעצטע שטרי־כען מאך איך שוין מיט אזא וועהטאג, מיט אזא בענקשאפט און האפנונגסלאזיגקייט, אזוי ווי איך וואלט זיך אויף אייביג געזעגענט מיט דעם בעליבטעסטען מענשען. אבער האט האב איך געענדיגט — איהר פערשטעהט, וואס דאס מיינט ? דאס מיינט, אז עס האט אויפגעלעבט, עס לעבט, מיט זיין אייגען געהיימניספאלען לעבען. און צו דערזעלבער צייט איז עס פעראורטהיילט צום טויט, עס איז שוין געשטארבען, עס איז שוין טויט, ווי א הערינג, — קענט איהר עפעס פערשטעהן אין דעם ? איך פערשטעה עס ניט אויף א האאר. און שטעלט זיך נור פאר, וואס פאר א נאר איך בין, אז איך פרעה זיך דאך, איך וויין און פרעה זיך. ניין, טראכט איך מיר, דאס וועל איך שוין ניט פערניכטען, עס איז אזוי גוט, אז איך וועל עס ניט פער־ניכטען, זאל עס לעבען. און ריכטיג אין יענער צייט גלוסט זיך מיר קיין נייעס ניט מאהלען, עס הויבט זיך נאר ניט אן צו גלוסטען. אבער עס איז דאך שרעקליך — פערשטעהט איהר מיך ?

— פאלקאם, מיין פריינד. אהן צווייפעל, אויפ'ן צווייטען טאג הערט אויף דאס בילד צו געפעהלען אייך...

— פוי, זיידעניו, וואס פאר אן אונזינן איהר פלאפעלט ! (אט פונקט אזוי האט ער זיך אויסגעדריקט „אונזינן"). ווי קען א שטאר־בענדעם קינד אויפהערען צו געפעלען ? נו, נאטירליך, וועז ער וואלט געלעבט אביסעל, וואלט פון איהם געווארען א ריכטיגער לומפ, אבער וועז ער שטארבט... ניין, ניט דאס זיידעניו, ניט דאס. איך אליין הרג'ע איהם דאך אוועק. איך שלאף ניט א נאנצע נאכט, שפרינג אויף, קוק אויף איהם און האב איהם אזוי ליעב, אז עס ווילט זיך מיר אוועק'גנב'ענען איהם. ביי וועמען גנב'ענען ? וואס וויים איך. און

וועז עס ווערט טאָג, פיהל איך שוין אז איך קען ניט, אז איך מוז ווידער שאפען. וואָס פאר א אירא־ניע, שאפען ! וואָס בין איך דען, א קאטאַרזשניק ?

— מיין פרייַנד, איהר נעפינט זיך ווירקליך אין א קאטאַר־זשנער טורמע.

— זיידעניו, זיידעניו ! וועז איך הויב זיך אָן אונטערצו־גנב'ענען מיט דער שוואָם צו דער טאפעל, בין איך דאָך עהנליך אויף א מערדער. עס פאסירט, אז א טאָג צוויי דרעה איך זיך אַרום דער צייכנונג... איהר ווייסט, איין מאל האָב איך זיך צוביסען א פינגער אויף דער רעכטער האנד, כדי ניט צו צייכנען, אָבער ס'איז, נאטירליך, א קליניגקייט, ווייל איך האָב זיך אָנגעהויבען לערנען מיט דער לינקער. וואָס איז דאָס פאר א בעדירפניס צו שאפען ? צו שאפען, ניט אכטענדיג אויף אלע שטערונגען, צו שאפען אין יסורים, צו שאפען וויסענדיג, אז עס וועט אלעס פערניכטעט ווערען, פערשטעהט איהר עס ?

— ענדיגט מיין פרייַנד, רעגט זיך ניט אויף, דערנאָך וועל איך אייך פאָרלייגען מיין מיינונג.

צום בעדויערען האָט מיין עצה געהאָט א קנאפען איינפלום אויף הערר ק. אין איינעם פון יענע פערצווייפלונגס־אנפעלע, וועל־כע האָבען אזוי אָנגעשראקען דעם הערר נאטשאלניק פון טורמע, האָט ער זיך אָנגעהויבען וואַרפען אויפ'ן בעט, ריסען אויף זיך די קלייַדער, שרייַען און ווייַנען, און האָט אין אלגעמיין ארויסגעוויזען אלע סימנים פון קריינקונג. טיף געערגערט האָב איך צו געזעהען די יסורים פון דעם אונגליקליכען יונגען מאן (אין פערגלייך מיט זיך וואָלט איך איהם נעקענט אָנרופען א בחור'ל) און אומזיסט האָב איך זיך אָנגע־שטרייַנגט אויפצוהאלטען זיין פינגער, וואָס האָבען נעריסען די קלוי־דער — איך האָב נעוואוסט, אז פאר אזוי איבערטרעטען די ריס־ציפלין ערווארטעט איהם א נייער קארצער. „א, לייַדענשאפטליכ־יוגענד, — האָב איך נעטראכט, וועז ער האָט זיך עטוואָס בערוהיגט, און איך האָב צערטליך צונומען זיין רינע פערפלאָנטערטע האָאר— ווי לייכט דו ווערסט פערצווייפעלט ! וויפיעל יסורים עס קען דיר פערשאפען עפעס א צייכנונג, וועלכע וואָלט סוף כל סוף, פיעלייכט, פערפאלען נעגאנגען ביי א שמוציגען אלטווארג העגדלער, ביי א

סוחר פון אלטער בראָנזע און צוזאַמענגעקלעפטען פּאָרצליי". אָבער, עס פערשטעהט זיך אז איך האָב עס ניט געזאָגט מיין יונגען פרויַנד, ווייל איך האָב ניט געוואָלט אויפרעגען איהם אין אזא פאל מיט צופיעל ווידערשפרעכע.

— א דאַנק אייך, זיידעניו, — האָט געזאָגט הערר ק., שייַנבאר א בערוהיגטער. — דעם אמת זאָגענדיג, האָט איהר מיר צוערשט אויסגעזוהען זעהר זאָנדערבאר: דער פּנים איז ביי אייך אזא בכבוד'ער, און אין די אויגען... איהר האָט קיינעם ניט ערמאָרדעט, זיידעניו?

איך בריַינג דאָ מיט א כיון דיעזע בייזע און אונפאָרזיכטיגע פראָזע, אום צו ווייזען, ווי אין די אויגען פון לייכטזיניגע און אויבערפלעכלעכע מענשען שטעמפּעלט זיך אָב א שווערע בעשולדיגונג, אזוי ווי דער פערברעכען וואָלט פון זיי טאָקע בענאַנגען געווארען. בעהערשענדיג דעם ביטערען געפיהל, האָב איך רוהיג בעמערקט צום פרעכען יונג:

— איהר זייט א מאהלער, מיין קינד, פאר אייך זיינען אָפּען די סודות פון'ם מענשליכען פּנים, פון דיעזער בויגזאַמער בעווענלישכער און ענדערליכער מאַסקע, וועלכער שפּיגעלט אָב אין זיך, ווי דער ים, די פערבייליפענדע וואָלקענס און בלויען עפיר. דאָס יסוואַסער, וואָס איז אַליין גרין, וועלט בלוי אונטער א קלאָהרען הימעל און ווערט שווארץ, ווען עס איז שוואַרץ דער הימעל און עס זיינען מרה־שחורה'דיג די שוועלט חמאַרעס. קענט איהר דען ערוואַרטען עפעס אַנדערש פון מיין פּנים, איבער וועלכען עס היינגט שוין דריסיג יאָהר די בעשולדיגונג אין אכזריות'דיגסטער גזילה.

אָבער, זייענדיג פערנומען מיט זיינע געדאַנקען. האָט דער מאהלער, וואהרשיינליך, ניט געשוויַנקט קיין בעזונדערע אויפמערקזאמקייט מיינע ווערטער, און ער האָט פּאַרטגעזעצט מיט א אבגעשוואכטען קול:

— וואָס־זשע בלייבט מיר צו טהאָן? איהר האָט נעזעהען יענע צייכנונג מיינע — איך האָב זי פערניכטעט, און שוין א גאנצע זאָך נעהם איך ניט קיין בלייפעדער אין האַנד. נעווים, — האָט ער פּאַרטגעזעצט נאָכדיינקענדיג, רייבענדיג דעם שטערען, — עס וואָלט

בעסער געווען די טאפּל נאָר צו ברעכען, וואָלט מען מיר דאָן אלס שטראף א נייע ניט געגעבען...

— ניט זיי דאָס בעסער אָב צוריק.

— נו, גוט, וועל איך אויסהאלטען נאָך א וואָך און דערנאָך ? איך קען זיך דאָך אליין. דער יצר הרע שטופט דאָך שוין איצט אונטער מיין האַנד : נעהם די בלייפעדער, נעהם די בלייפעדער.

בלאָנדזשענדיג מיט א צוישטרייטען בליק איבער דער קאַמער, האָב איך פונקט דאָן בעמערקט, ווי א טהייל פון דעם מאהלערס קליידער, וואָס איז געהאַנגען אויף דער וואַנד, איז אונגאטירליך צונומען און איין עק איז קונציג פערטשעפעט מיט דעם וועגטעל פון בעט. מאכענדיג אן אַנשטעל, אז איך בין מיעד און וויל זיך פשוט דורכגעהען איבער דער קאַמער, האָב איך זיך א שאָקעל געטהאָן, אזוי ווי עס וואָלטען א ציטער געטהאָן מיינע פיס פון אלטקייט, און האָב א צופּ געטהאָן די קליידער : ד י ג א נ צ ע ו ו א נ ד א ו נ ט ע ר ז י י א י ז ג ע ו ו ע ן ב ע ד ע ק ט מ י ט א מ א ס ס ע צ י י כ נ ו נ ג ע ן

דער מאהלער איז שוין אופגעשפרונגען פון בעט, און מיר זיינען געבליבען שטעהען שווייגענדיג איינער געגען דעם צווייטען. מיט א וווייכען פאַרוואורף זאָג איך איהם :

— ווי האָט איהר זיך געקענט ערלויבען אזוינס, מיין פרייַנד ! איהר וווייסט דאָך די רעגלען פון געפענגנים, לויט וועלכער עם וועלען ניט דערלאָזען קיינע אויפשריפטען און צייכנונגען אויף די וועגד !

— איך וויים ניט פון קיינע רעגלען ! — האָט אָנגעבלאָזען געזאָגט הערר ק.

— און דערצו — האָב איך שוין שטרייַנג פאַרטגעזעצט, — האָט איהר מיך אָבגענארט, מיין פרייַנד. איהר האָט געזאָגט, אז שוין די גאַנצע וואָך האָט איהר ניט געגומען קיין בלייפעדער אין די הענד..

— געווים, ניט געגומען — האָט זאָגדערבאר א לאָך געטהאָן דער מאהלער. אין אלגעמיין, אָבווהל מען האָט איהם געכאפט ביי דער האַנד, האָט ער נאָר ניט ארויסגעוויזען קיינע סימנים פון תשובה און האָט גיכער געקוקט שפאַטיש, אלם שולדיג. צוקוקענדיג זיך נעהענטער צו די בילדער אויף דער וואַנד, וועלכע האָבען פאַרגע־

שטעלט עפעס מענשלאך אין פערשיעדענארטיגע פאָזען, האָב איך זיך פעראינטערעסירט מיט דעם זאָנדערבארען רויט־געלען קאָליר פון אן אונבעקאַנטען בליישטיפט.

—איז דאָס יאָד ? האָט איהר געזאָגט, אז עס טהוט אייך עפעס וועה און האָט געקראָגען יאָד ?

— ניין, בלוט.

— בלוט ?

— יא.

אָפען געראדט, איז ער מיר אין דיעזער מינוט זאָגאר געפעהלען געוואָרען.

— ווי אזוי האָט איהר זי געקראָגען ?

— פון דער האַנד.

— פון דער האַנד ? ווי זשע איז אייך געלונגען צו בעהאלטען זיך פון דעם, וואָס פאסט אויף אויף אייך דורכ'ן פענסטערעל ?

ער האָט כיטרע א שמייכעל געטהאָן און זאָגאר א וואונק געטהאָן.

— וויסט איהר דען ניט, אז מען קען אימער אָבנארען, אבי דו ווילסט נור ?

מיין סימפאטיע צו איהם איז גלייך פערשוואונדען : איך האָב געזעהען פאר זיך ניט קיין גאנץ קלוגען און שיינבאר א שטארק פערדאָרבענעם מענשען, וועלכער קען זיך זאָגאר ניט פאָרשטעלען, אז עס עקסיסטירען מענשען, וועלכע זיינען ניט אים שטאַנד און קענען פשוט ניט לאיגען. געדענקענדיג אָבער מיין פערשפרעכען, וואָס איך האָב געגעבען דעם הערר נאטשאלניק, האָב איך מיט רוהיגער זעלבסטווירדע און אזוי צערטליך, ווי נור א מוטער קען ריידען צו איהר קינד, זיך געוועגדעט צו איהם :

— וואונדערט זיך ניט און פערדאמט ניט מיין שטרייגקייט, מיין פרייגד. איך בין א זקן, וואָס האָט האלב פון זיין לעבען פערבראכט אין דיעזער געפענגנים, איך האָב שוין געקראָגען געוויסע געוואָהנהייטען, ווי אלע אלטע לייט, איך אליין וואַרף זיך אונטער די רעגלען פון טורמע, און פיעלייכט, זיינען מיינע פאַרערונגען צו אַנדערע עטוואָס איבערטריבען. איהר וועט דאָך געווים אליין אבמעקען דיעזע צייכנונגען — ווי דאָס זאל מיר ניט באנק טהאָן, ווייל איך ווער פון זיי ווירקליך נתפאל — און איך וועל קיין וואָרט ניט

זאגען דער פערוואלטונג. און מיר וועלען עס אלץ פערגעסען, אזוי ווי עס וואלט קיין זאך ניט פאסירט. גוט ?

ער האט פויל געענטפערט :

— גוט.

— וואס אנבעלאנגט דער פראגע זעלבסט וועל איך אייך זאגען פאלגענדעס. אין אונזער טורמע, וואו מיר האבען דאס טרויעריגע פערנויגען צו געפינען זיך אין דיעזער מינוט, איז אלעס געבויט לויט א העכסט איינגעארדעטען פלאן און איז אונטערוואָרפען די שטרייננסטע געוועצען און רעגלען. און יענע פערארדנונג, וועלכע, איך מוז צוגעבען, איז זעהר שטרייניג, און א דאנק וועלכער עס איז אזוי קורץ און, לאמיר זאגען פערביילויפענד די עקסיסטענץ פון אייערע שפפונגען, איז אויך ול מיט דער טיעפסטער חכמה. זי לאזט אייך פערפאלקאמענען אין אייער קונסט און צו דער זעלבער צייט מיידעט זיי פערנינפטיג אוים, אז אייערע ווערק זאלען האבען, פיעלייכט, א שענדליכען אינפלום אויף אנדערע מענשען ; און, יערענפאלס, פיהרט זי אוים לאגיש, פערשטארקט און מאכט קלאהרער די בעדייטונג פון אייזאמער געפענגנים. וואס מיינט אייזאמע געפענגנים אין אונזער טורמע ? דאס מיינט, אז דער מענש איז נאנץ אליין. און וועט ער דען זיין אליין, וועו מיט זיינע ווערק וועט ער אזוי אדער אנדערש זיך טהיילען מיט זייטיגע פערזאנען ?

נאך'ן אויסדרוק אויפ'ן געזיכט פון הערר ק. האב איך בעמערקט מיט א געפיהל פון טיעפער פרייד, אז מיינע ווערטער האבען געמאכט אויף איהם דעם געהערינען אייגדרוק, אז זיי האבען איהם פון א געגענר פון פאטעטישע פאנטאזיען צוריקגעקעהרט אין א לאנד פון א שטרענגער, אבער פראכט־שהנער ווירקליכקייט. און אויפהויבענדיג מיין שטימע, האב איך פאָרטגעזעצט :

— און וואס אנבעלאנגט דער רעגל, לויט וועלכער מען טהאר ניט מאכען קיינע אויפשריפטען און צייכענונגען אויף די וועגנר פון אונזער טורמע, און וועלכע איהר האט איבערטראטען, איז זי אויך ניט וועניגער לאגיש. עס וועלען אוועקגעהען יאהרען, אויף אייער פלאץ וועט, פיעלייכט, ערשיינען אזא ארעסטאנט, ווי איהר, און ער וועט דערזעהען דאס, וואס איהר האט אויסגעמאהלען — קען מען דען אזוינס דערלאזען ! טראכט זיך גוט איין ! און וואס וואלט

ענדליך געווארען פון די וועלט פון אונזער טורמע, וועו יערער אייגער וואלט אינערגעלאזען אויף זיי זיינע לעמטערנדע שפורען !

— צום טייפעל !

— א ז ו י, אט פונקט א ז ו י האט זיך אויסגערויקט הערר ק. און געזאגט האט ער ע ס אויף א קול און זאגאר, דוכט מיר, רוהיג.

— וואס ווילכטו זאגען דערמיט, מיין יונגער פרייגד ?

— איך ווייל זאגען, אז דו מעגסט זיך דא פגר'ן, מיין אלטער פרייגד, איך וועל אבער אוועק פון דאנען.

— פון אונזער טורמע קען מען ניט לויפען — האב איך איהם שטרענג געענטפערט.

— האט איהר דען געפרופט ?

— יא. געפרופט.

ער האט אהן צוטרוי א קוק געטהאן אויף מיר און האט א שמייכעל געטהאן. ער האט א שמייכעל געטהאן !

— איהר זייט א פייגלינג, זיידעניו. איהר זייט פשוט א פייגלינג, נעבעך.

איך — א פייגלינג ! א, וועו דיעזער זעלבסט־צופרידענער הינטעל וואלט געוואוכט, וואס פאר א שטורם פון צארן ער האט ארויסגערופען אין מיין נשמה — וואלט ער זיך צוקוויטשעט פאר שרעק און וואלט זיך בעהאלטען אונטער'ן בעט. איך — א פייגלינג ! די וועלט איז חרוב געוואָרען איבער מיין קאפ און האט מיך ניט דערהרג'עט, און פון איהרע שרעקליכע חורבות האב איך בעשאפען א נייע וועלט — לויט מיין צייכנונג און פלאן ; אלע בייזע קרעפטען פון לעבען : איינזאמקייט, געפענגנים, פערראטה און ליגען, אלע זיינען אויפגעטראטען געגען מיר — און זיי אלע האט מיין ווילען בעהערשט. און איך, וואס האב זאגאר פערשקלאפט די חלומות, איך בין — א פייגלינג ! . . . איך וועל אבער ניט ערמיעדען די אויפמערקזאמקייט פון מיין ליעבען לעזער מיט דיעזע לירישע בעמערקונגען, וואס האבען ניט צו טהאן מיט'ן ענין. איך זעץ פארט.

נאך א קורצער פויזע, וועלכע נור דאס הויכע אטהעמען פון הערר ק. האט אונטערבראכען, האב איך איהם טרויעריג געזאגט :

— איך בין א פייגלינג ! און דאס זאגט איהר א מענשען,

וועלכער איז געקומען מיט'ן איינציגען צוועק — אייך צו העלפען. העלפען אייך ניט נור מיט ווערטער, צו וועלכע איהר זייט, צום בעדויערען, גלייכנילטיג, נור אויך מיט טהאט.

— העלפען ? ווי אזוי ?

— אין וועל אייך קריגען פאפיער און א בלייישטיפט.

דער מאהלער האָט נעשווייגען. און זיין קול איז געווען שטיל און שרעקעריג, ווען ער האָט שטאמלענדיג א פרעג געטהאן :

— און... מיינע צייכנונגען... וועלען פערבלייבען ?

— יא, זיי וועלען פערבלייבען.

עס איז שווער אויסצומאהלען יענע שטורמדיגע שמחה, וואָס האָט בעהערשט דעם עקזאלטירטען יונג : די נאָאיווע און אָפענהערציגע יוגענד וויסט ניט קיין גרענעצען ניט אין טרויער, ניט אין פרייד. ער האָט מיר היים געדריקט די הענד, האָט מיך אָנגערופען פריינד, באָנורוהיגענדיג מיינע אלטע בייגער, האָט מיך אָנגערופען פרייגד, פאטער, זאָגאר „ליעבער, אלטענקער" און מיט טויזענדער אנדערע צערטליכע און עטוואָס נאָאיווע ווערטער. צום בעדויערען, האָט זיך אונזער שמועס פערצויגען, און איך האָב זיך גאָאייגט צו זיך, ניט אכטענדיג אויף די ביטעס פון'ם יונגען מאן, וועלכער האָט ניט געוואָלט צושיידען זיך מיט מיר.

איך בין ניט געגאנגען צום הערר נאטשאלניק פון טורמע, וויייל איך האָב זיך געפיהלט עטוואָס אויפגערעגט. אזוי ווי אין יענער ווייטער צייט, האָב איך ביז שפעט אין דער נאכט ארומגעשפרייזט אין בער'ן קאמער, און זיך געמאטערט צו פערשטעהען, מיט וואָס פאר א מיטעל מען קען אנטלויפען פון אונזער געפענגנים. קען מען ווירקליך אנטלויפען פון אונזער טורמע? ניין, איך קען עס ניט צוגעבען, איך טהאָר עס ניט צוגעבען. און ביסלעכווייז עראינערענדיג זיך אן אלעם, וואָס איך האָב געוואוסט וועגען אונזער טורמע, האָב איך פערשטאנען, אז הערר ק. האָט זיך אָנגעכאפט אן עפעס אן אלטען מיטעל, וועלכען איך האָב שוין לאנג פערוואָרפען, און ער וועט זיך, אזוי ווי איך, איבערצייגען, אז מען קען איהם ניט פערווירקליכען. עס איז אונמעגליך צו לויפען פון אונזער טורמע.

אָבער נאָך לאָנג האָב איך, געמאטערט פון ספקות, געמאָסטען

מיט טריט מיין אייגצעלנע קאמער, צוטראכטענדיג פערשיעדענע פּלענער, ווי אזוי צו פערלייכטערן די לאגע פון הערר ק. און דערמיט יעדענפאלס אבצוציהען זיינע מחשבות פון אנטלויפען: אויף קיין פאל טהאר ער ניט אנטלויפען פון אונזער טורמע. דערנאך בין איך איינגעשלאפען מיט א רוהיגען און טיעפען שלאף, מיט וועלכען די וואהלטהעטיגע נאטור האט בעשאנקען מענשען מיט א רייגעם גע־ווישען און קלאהרער נשמה.

אגב אורחא, אום ניט צו פערגעסען, וועל איך בעמערקען, אז אין דיזער נאכט האב איך פערניכטעט מיין „טאגעבוך פון א גע־פאנגענעם". איך האב זיך שוין לאנג געקליבען דאס צו טהאן, אבער עם האט מיך אבגעהאלטען יענער נאטירליכער מיטלייד און ציטערניג ליעבע, וועלכע מיר פיהלען אפילו צו אונזערע פעהלערן און חסרונות; דערצו איז אין „טאגעבוך" ניט געווען קיין זאך, וואס וואלט מיך געקענט קאמפראמיטירן. און אויב איך האב איהם איצט פערניכ־טעט, האט מיך בעוואויגען דערצו דער א י י נ צ י ג ע ר פערלאנג צו פערגעסען אן מיין פערגאנגענהייט און אויסלייזען דעם מענליכען לעזער פון לאנגע, לאנגווייליגע קלאגעס און וועה־געשרייען, פון אימה'דיגע פערלעצענדע קללות. עליו השלום!

.6

דערצעהלענדיג דעם הערר נאטשאלניק פון טורמע דעם אינהאלט פון מיין געשפרעך מיט'ן הערר ק., האב איך איהם געבעטען ניט צו בעשטראפען איהם פאר די קאליע געמאכטע וועגן, אום ניט ארויס־צוגעבען מיך, און כדי צו רעטטען דעם ארעמען יונג, האב איך פאר־געשלאגען פאלגענדען פלאן, וועלכען דער הערר נאטשאלניק האט אנגענומען, אבוואהל נאך אייניגע ריין־פארמאלע ערווידערונגען.

— איהם איז וויכטיג, — האב איך געזאגט, — אז זיינע צייכ־נונגען זאלען פערבלייבען, — אבער אין וועמענם הענד זיי געפינען

זיך, איז איהם, שיינבאר, גאנץ ענגל. טא זאל ער אויסנוצען זיין קונסט דערמיט, וואם ער וועט מאכען אייער בילד, הערר נאטשאל־ניק, און דערנאך די בילדער פון אלע קלענערע בעאמטע. שוין ניט רעדענדיג וועגען דער עהרע, וועלכע איהר וועט איהם טהאן דערמיט, אן עהרע, וועלכע ער וועט זיכער קענען אבשאצען, קען דאם בילד ברייננגען געוויסע נוצען אייך אויך, אלם א זעהר אריגינעלע ציערונג פאר אייער גאסט־צימער אדער קאבינעט. ענדליך קען אונז גארנישט ניט פערוועהרען צו פערניכטען די צייכנונגען, אויב מיר וועלען עם וועלען, וויל דער נאיוואר און עטוואם זעלבסט־פערליעבטער יונג דערלאזט זאגאר ניט דעם גראנק, אז אימיצעגם האנד זאל וואגען אנריהרען זיינע ווערק.

מיט זעהר א העפליכען שמייכעל, וועלכער האט מיר שטארק גע'חנפ'עט, האט דער הערר נאטשאלניק פארגעשלאגען, אז די סעריע פארטרעטען זאל זיך אנפאנגען פון מיר. א י ך ג י ב א י ב ע ר ו ו א ר ט פ א ר ו ו א ר ט, ו ו א ם ד ע ר ה ע ר ר נ א־ט ש א ל ניק הא ט מ י ר ג ע ז א ג ט :

— אייער גזיכט איז אזא, וואם בעט זיך אויף לייוועגט. מיר וועלען אויפהיינגען אייער פארטרעט אין קאנצעלאריע.

ניט אנדערש, ווי שפפונגם־וואוט, קען איך אנרופען יענע לייד־נשאפטליכע שווייגנדע אויפרעגונג, מיט וועלכער הערר ק. האט ארויסגעבראכט מיינע גזיכטס־ציגע. אבוואהל גוועהנליך א רעדעוודיגער, האט ער דא גשווייגען שטונדענווייז, ניט ענטפערענ־דיג אויף מיינע וויצען און בעמערקונגען.

— שווייגט ! שווייגט ! — האט ער כמעט גשריען אויף מיר, ניט שענקענדיג קיין אויפמערקזאמקייט מיינע ווערטער, אז וועו איך שווייג, קריגט מיין גזיכט אן אויסדרוק פון אונאטורליכער מרה־שחורה ; און אז נור א גוטמוטהיגער, וויכהערציגער גלעבטער וואלט גקענט ארויסבריינגען זיין אמת'ן כאראקטער.

— שווייגט, זיידעניו, שווייגט — איהר זעהט אוים אם בעס־טען, וועו איהר שווייגט, — האט ער מיט עקשנות ווידערהאלט, און זיין ענטציקונג פון א פראפעסיאנאל האט ארויסגערופען ביי מיר א שמייכעל.

מיין פארטרעט, ביילגענד צו דיעזען בוך, וועט אייך דערמאה־

נען, גוטהאַרציגער לעזער, אן יענער געהיימניספולער אייגענשאפט, וועלכע בעווענט די קינסטלער אריבערצוטראַגען זעהר אפט זייערע אייגענע געפיהלען, זאַגאר געזיכטס־ציגע אויפ'ן געגענשטאַנד פון זייער שעפפונג. ארויסבריינגענדיג, צום ביישפיעל, מיט מערק־וירדיגער עהנליכקייט די אונטערשטע טהייל פון מיין נעזיכט, וואו עם פעראייניגען זיך אזוי האַרמאַניש גוטמוטהיגקייט מיט אן אויס־דרוק פון אויטאַריטעט און רוהיגער ווירדע, האַט אַבער הערר ק. אַהן צוויפעל אריבערטראַגען אין מיינע אויגען זיינע אייגענע יסורים און זאַגאר אימה. זייער שטיל־געבליבענער, פערשטיינערטער בליק, דער וואהנזינן, וואַס שימערט ערגעץ אין דער טיעפעניש, די אויסגעשפראַכענע יסורים פון א גרונדלאזער און גרענצלאזן איינזאמער נשמה, — דאַס אלעס איז נית מיינס.

— בין איך דען עס? — האַב איך אויסגעשריען מיט געלעכטער, וועז פון'ם לייוועט האַט אויף מיר א קוק געטהאַן דיעזעס שרעקליכע געזיכט, וואַס איז פול מיט ווילדע ווידערשפריכע. — מיין פרייגד, איך גראטוליר אייך ניט מיט דיעזען ביילד. עס שיינט מיר ניט גע־לונגען.

— איהר, זיידעניו, איהר! און אומזיסט לייקענט איהר עס, זעהר גוט געמאהלען. וואו וועט איהר איהם אויפהיינגען?

ער האַט וויעדער אַנגעהויבען פלאפלען, ווי א סאַראַקע, דיעזער ליעבער יונג, און נור דערפאר, וואַס זיין שמירעכץ וועט אויף א צייט פערבליבען. א לויידענשאפטליכע, א גלויקליכע יוגענד! דא האַב איך זיך ניט געקענט איינהאלטען צו שפיעלען א קלייניעם שפאס מיט'ן צוועק אביסעל דורכצולערנען דעם זעלבסט־פערזיכערטען יונ־גאטש; און מיט א שמייכעל האַב איך א פרעג געטהאַן:

— נו, ווי־זשע דיינקט איהר, הערר מאהלער, בין איך א מער־דער אדער נייז?

דער מאהלער, פערזשמורענדיג איין אויג, האַט מיט'ן צווייטען קריטיש בעטראַכט מיך און דעם פאַרטרעט. און, אונטערפייפענדיג עפעס א פאלקע, האַט ער גלייכגילטיג געענטפערט:

— דער טייוועל וויים אייך, זיידעניו!

איך האַב געשמייכעלט. הערר ק. האַט ענדליך פערשטאַנען מיין

שפּאַס, האָט זיך צולאכט און האָט דערנאָך מיט א פּלוצלונגער ערנסטקייט נעזאָגט :

— אָט זאָגט איהר : דאָס מענשליכע געזיכט, ווייסט איהר אָבער, אז עס איז ניטאָ קיין ערגערע זאַך אויף דער וועלט, ווי דאָס מענשליכע געזיכט ? אפילו זאָגענדיג אן אמת, אפילו שרייענדיג: וועגען אמת, לאיגט עס, זיידעניו, ווייל עס רעדט אויף זיין אייגענער שפּראַך. איהר ווייסט, זיידעניו, מיט מיר האָט פּאַסירט א שרעקליכער צופאל, דאָס איז געווען אין א בילדער־גאַלעריע אין שפּאניען, איך האָב בעטראכט קריסטוסען און פּלוצלונג . . . קריסטוס, נו, איהר פערשטעהט דאָך, קריסטוס : גרויסע־גרויסע אויגען, אזעלכע שווארצע, אימה'דיגע יסורים, אן אומעט, טרויער, לייַדע, — נו, מיט איין ווארט, קריסטוס. און פּלוצלונג האָט מיך א זעץ געטהאָן א נעדאנק : עס איז מיר פּלוצלונג איינגעפאַלען אז דאָס איז דער גרעסטער פערברעכער, וואָס וועלט געמאַטערט פון די גרעסטע, אונגעהערטע יסורים פון חרטה . . . זיידעניו, וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר ? זיידעניו !

צורוקענדיג מיינע אויגען צום מאַלערס סאמע געזיכט, האָב איך מיט א פּאַרזיכטיגעם שעפּצען, ווי עס האָבען געפּאַדערט די אומשטענדען, איהם לאַנגזאם געפרעגט, אבטהיילענדיג יעדעס וואָרט :

— דיינקט איהר ניט, אז וועז דער טייוועל האָט א י ה ם געבראכט צו נסיונות אין דער מדבר, האָט ע ר זיך ניט אָבגעזאָגט פון איהם, ווי ער האָט נאָכדעם דערצעהלט, נור האָט איינגעשטימט, האָט זיך פערקויפט — ניט אָבגעזאָגט זיך, נור זיך פערקויפט, איהר פערשטעהט ? דיינקט איהר ניט, אז דיעזעם אָרט אין יעוואנגעליום איז צ ו ו י י פ ע ל ה א פ ט ?

דאָס געזיכט פון מיין יונגען פרייַנד האָט אויסגעדריקט אן אונגעהויערען שרעק ; זיך אנשפּאַרענדיג מיט זיינע ביידע דאַלאניעס אן מיין ברוסט, אזוי ווי אָבשטופּענדיג מיך, האָט ער ארויסגערעדט מיט אזא שטילען קול, אז איך האָב קוים געקענט איינהערען זיינע ווערטער :

— וואָס איז ? וואָס רעדט איהר : יעזוס — זיך פערקויפט . . . צו וואָס ?

איך האָב שטיל ערקלעהרט :

— כדי די מענשען, מיין קינד, די מענשען זאָלען גלויבען אין א י ה ם.

— נו ? !

איך האָב געשמייכעלט. די אויגען פון הערר ק. זיינען געווא־רען רונד, אזוי ווי עס וואָלט איהם געשטיקט א פעטלייע ; און פלוצ־לונג, אהן שום אכטונג צו אלטקייט, ווי זיין שטייגער איז, האָט ער מיט א שטארקען שטופ מיך אומגעוואָרפען אויפ'ן בעט און איז אליין אבגעשפרונגען אין א ווינקעל. און ווען איך האָב אנגעהויבען לאנגזאם, ווי עס פאסט פאר מיינע יאהרען, ארויסקלעטערען פון מיין אונבעקוועמער לאגע, אין וועלכער עס האָט מיך אוועקגעשטעלט די אונבעהערשבארקייט פון דיעזען יונג (איך בין געפאלען מיט'ן פנים ארָאָב, מיט'ן קאָפּ צווישען דער קישען און דער בעטס וועגטל), האָט ער הויך א געשריי געטהאָן אויף מיר :

— ניט דערוועג זיך ! ? ניט דערוועג זיך אויפצושטעהן ! טיוועל !

אבער איך האָב אפילו ניט געטראכט אויפצושטעהען. איך האָב זיך נור געזעצט אויף דער בעט, און זיצענדיג שוין, האָב איך ניט ווילענדיג א שמייכעל געטהאָן אויף דעם יונג'ס היציגקייט, האָב גוט־מוטהיג א שאקל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און האָב זיך צולאכט :

— אך, יונגער מאן, יונגער מאן ! איהר האָט דאך מיך אליין אריינגענארט אין דיעזען שמועס וועגען געטליכקייט.

אבער ער האָט עקשנות'דיג אויסגעשטעלט אויף מיר זיינע אוי־גען און האָט איבערגע'חזר'ט.

— זיצט, זיצט ! איך האָב דערפון ניט געהערט. ניין, ניין !

— ניין, דאָס האָט איהר געהערט דערפון, איהר, מיין יונגער פרייַנד, איהר. איהר געדיינקט, איטאליען, בילדער־גאלעריע . . . אך, איהר קלייַנער וויצלינג ! האָט געזאגט עפעס און זאגט זיך אָב דערפון, מאכט חוזק פון מיין ניט־ריהרעווידיגער אלטקייט. אי־אי־אי !

הער ק. האָט פלוצלונג אבגעלאָזען די הענד און האָט זיך שטיל מ ו ד ה ג ע ו ו ע ן :

— יא, דאָס האָב איך געזאגט. אבער איהר, זיידעניו . . . איך געדיינק, אייגענטליך, ניט, וואָס ער האָט דערנאך גערעדט:

עס איז אזוי שווער צו געדיינקען דאס נאנצע קינדערשע פּלאפּלען פון דיעזען גוטען, אבער, צום בעדויערען, צו לייכטזיניגען יונגען מאן. איך געדיינק נור, אז מיר האבען זיך פריינדלעך צושיידט, און ער האט היים געדריקט מיינע הענד, אויסדריקענדיג זיין ערנסטע דאנקבארקייט, האט מיך זאגאר אנגערופען, אויף ווי ווייט איך גע־דינק, זיין „ערלייזער".

אגב אורהא, עס איז מיר געלונגען צו איבערצייגען דעם הערר נאטשאלניק, אז דאס בילד אפילו פון אזא מענשען, ווי איך, וואס איז דאך אן ארעכטאנט, פאסט ניט פאר אזא פייערלעך־אפיציעלען פלאץ, ווי די קאנצעלאריע פון אונזער טורמע. און איצט געפינט זיך דאס בילד אויף דער וואנט פון מיין קאמער, בעצירענדיג אנגע־נעהם די קאלטע אינארטיגקייט פון איהרע פלעקלאז־וויסע וועגט.

פערלאזענדיג אויף א צייט אונזער מאהלער, וועלכער איז איצט שטארק פּראינטערעסירט מיט'ן פּאָרטרעט פון'ם הערר נאטשאלניק פון טורמע, וועל איך איבערגעהען צו דער וויטערער ערצעהלונג.

7.

ווי איך האב שוין געהאט דעם פערגעניגען מיטצוטהיילען דעם לעזער, האט מיין גייסטיגע קלאהרקייט בעשאפען א היבשען קרייז פון מיינע פערשהרערס און פערעהרערינס. ניט אהן א פערשטענדלי־כער אויפרעגונג וועל איך דערצעהלען וועגען יענע אנגענעהמע שטונ־דען פון הארציגען שמועס, וועלכע איך וועל אנרופען בעשיידען: „מיינע אונטערהאלטונגען".

איך קען קוים ערקלעהרען, מיט וואס איך האב עס פערדיענט, אבער די מיסטע בעזוכער בעגעהען זיך געגען מיר מיט א געפיהל פון טיעפסטער אכטונג, זאגאר פערעהרונג, און נור איניגע ערשיינען מיט'ן צווועק צו פיהרען א דיסקוסיאן, וועלכע טראגט, אייגענטליך, אימער א מעסיגען און אנשטענדיגען כאראקטער. געווענליך זעץ איך זיך אוועק אין מיטען צימער, אין א וויכען און בעקוועמען פו־טעל, וועלכע דער הערר נאטשאלניק האט מיר אנגעבאטען פאר דיע־

זען פאל, און די צוהערער רינגלען מיך ארום אין אן ענגען קרייז, און איניגע, די מעהר עקזאלטירטע יונגע מענער און פרייליינס, זעצען זיך זאנאר אוועק נעבען מיינע פיס.

אזוי ווי מיין אוידיטאריום בעשטעהט מעהר ווי האלב פון פרויען און איז נאנץ אינשטימיג אויפגעלייגט צו גונסטען מיר, וועגד איך זיך געווהנליך ניט אזוי פיעל צום פערשטאנד, וויפיעל צום געפיהל־כאלען און וואהרהייטליכען הארצען. צום גליק, פערמאג איך אביסל רעדנערישע פעהיגקייטען, און יענע נאנץ געווהנליכע עפעק־טען פון דער רעדנערישער קונסט, וועלכע עס געברויכען און האב־בען געברויכט אלע פרעדיגער, נאך פון מאנאמעט׳ס צייטען אן, און וועלכע איך קען נאנץ ניט שלעכט אויסנוצען — ערלויבען מיר צו בעאינפלוסען מיינע צוהערער אויף א געווינשטען אופן. עס איז נאנץ פערשטענדליך, אז פאר מיינע ליעבע צוהערינס ערשיין איך גיכער אלס גרויסער מארטירער פאר א ניט־נאנץ פערשטענדליכער, אבער גערעכטער זאך, ווי אלס א חכם, וואס האט ענטדעקט דעם סוד פון דער אייזערנער גראטע; וווייכענדיג פון אבסטראקטע ויכוחים, כאפען זיי נייגעריג אונטער יעדעם מיטפיהלענדעם און לאשצענדעם ווארט, און ערווידערען דאסזעלבע. ערלויבענדיג זיי צו ליעבען מיך און צו גלויבען אין מיין אמת׳ער לעבענס־ערפאהרונג, פערשאף איך זיי די גליקליכע מעגליכקייט צו פערלאזען כאטש אויף א וויילע דאס קאלטע לעבען מיט זיינע מאטערנדע ספקות און פראבלעמען.

איך וועל זאגען אפענהערציג אהן דער ליגנערישער בעשיידענ־הייט, וועלכע איך האס, ווי נשיאת פנים: עס זיינען געווען לעק־ציעס, וועלכע זענען אלייין אין א צושטאנד פון פאטהאס, האב איך ביי איניגע פון מיינע אם מיסטען נערוועזע בעזוכערינס אין מיין אוידיטאריום ארויסגערופען אן אויסרגעועהנליך געהויבענע שטימונג, וועלכע פלעגט אריבערגעהן אין א היסטערישען געלעכ־טער און טרעהרען. געווים, איך בין ניט קיין נביא, איך בין פשוט א בעשיידענער דענקער, אבער איך בין אין ספק, אויב עס זאל אי־מיצען געלינגען צו איבערצייגען איניגע פון מיינע פערעהרערינס, אז אין מיינע רייד איז ניטא קיין זין און בעדייטונג פון א נבואה.

איך גערייניק אזא מין לעקציע מיט א פאאר מאנאט צוריק. אין דיעזעו נאכט האב איך, געגען מיין געוואהנהייט, ניט געקענט

איינשלאפען ; קען זיין פשוט דערפאר, וואם עס איז געווען א פולע לבנה, וועלכע, ווי בעקאנט, בעאיינפלוסט דעם שלאף און מאכט איהם אונרוהיג און נערווועז. ניט קלאהר געדיינק איך יענעם זאנדערבאַרען א ינדרוק, וואם עס האט געמאכט אויף מיר דער לבנה'ס בלייכעם געזיכט, וועו עס האט זיך בעוויעזען הינטער מיין פענסטער, און די אייזערנע קוואדראטען האבען מיט בייזווילינג לינין איהם צושניטען אויף קלייניגקע זילבערנע בעצירקען. „הייסט עס, אז די לבנה איז אויך אזוי" האב איך געטראכט דורכ'ן שלאף, איינזוהענדיג עפעס א נייע גרויסע און וויכטיגע ווארהייט, וועלכע איך האב, צום בעדויערען, פערגעסען באלד, ווי איך האב זיך אין גאנצען אויפגעכאפט.

און געהענדיג צו דער לעקציע, האב איך זיך געפיהלט מיער און נעניגט גיכער צו שווייגען, אלס צו שמועסען : די נאכט־ערשיינונג האט מיך בעאונרוהיגט. אבער וועו איך האב דערזעהען דיעזע לינבע געזיכטער, דיעזע אויגען, פול מיט גלויבען און היסען געבעט נאך א פריינדליכער עצה, וועו איך האב דערזעהען פאר זיך דיעזען רייכען פעלד, וואם איז שוין געאקערט און וואַרט נור אויף א גוטער זריעה, — האט זיך מיין הארץ אנגעצונדען מיט ענטציקונג, מיטלייד און לינבע. אויסמיידענדיג די נעווענהנליכע פאַרמאַליטעטען, וועלכע בעגלייטען א בעגעגעניש פון מענשען, ניט אכטענדיג אויף די גרויסענד־אויסנעשטרעקטע הענד, האב איך זיך געוועגדעט צו די צושויער, וועלכע זיינען שוין געווען געריהרט נור פון מיין אויסזעהען, מיט א בענייענדער בעווענונג, וועלכער איך קען צוגעבען א בעזונדערע גרויסקייט.

— קומט צו מיר — האב איך אויסגעשריען, — קומט צו מיר, איהר אלע, וואם זייט אוועק פון יענעם לבעבן ; דא, אין דער שטילער וואהנונג, אונטערען הייליגען שוץ פון דער אייזערנער גראטע, נעבען מיין הארצען, וואם איז איבערפילט מיט לינבע, וועט איהר געפינען רוהע און נחת. געלינבטע קינדער מיינע, ניט מיר אוועק אייער טרויעריגע צוואוועהטאגטע נשמה, און איך וועל זי אנטהאן אין ליכט, איך וועל זי אריבערטראגען אין יענע געבענשטע לענדער, וואו עס נעהט קיין מאל ניט אונטער די זונן פון אייביגער וואהרהייט און לינבע !

פיעלע האָבען שוין אָנגעהויבען ווייגען ; אָבער עס איז נאָך ניט געקומען די צייט פאר טרעהרען אוֹן, איינהאלטענדיג זיי מיט א צייכען פון פאטערליכער אונגעדולדיגקייט, האָב איך פּאָרטגע־ זעצט :

— דו, ליעבע מיידעל, וואָס קומט פון יענער וועלט, וועלכע רופט זיך פרוי — וואָס פאר טרויעריגע שאָטענס ליגען אויף דיין ליעבען וואונדערשהנעם געזיכט ? אוֹן דו, מיין בראָווער יונג, וואָרום ביסט דו אזוי בלייך ? וואָרום זעה איך ניט אין דיינע אָראָב־ געלאָזטע אויגען דעם שרעק פאר א דורכפאל, אוֹן ניט די שיכור'ע פרייד מיט א זיעג ? אוֹן דו, עהרליכע מוטער, זאָג מיר נור : וועלכער וויגד האָט געמאכט רויט דיינע אויגען ? וועלכער מורא'דיג שטורמענדער רעגען האָט נאס געמאכט דיין פערעלטערט געזיכט ? וועלכער שנעע האָט אזוי ווייס געמאכט דיינע האָאָר — אמאל זיינען זיי דאָך דונקעל געווען !

אָבער דער געוויין און יאָמער, וואָס האָבען זיך אויפגעהויבען, האָבען כמעט פערטויבט די ענדע פון מיין רעדע, אוֹן איך בין זיך מודה אָהן בושה, אז איך אליין האָב אראָבגעוויישט ניט איין פעררע־ טעריש טרעהר. ניט וואָרטענדיג, אז די אויפרעגונג זאל זיך אין גאנצען איינשטילען, האָב איך אויסגעשריען מיט א קול פון שטרענגען אוֹן וואָהרהייטליכען מוסר זאָגער :

— צו ווייגט איהר ניט דערפון, וואָס אייער גייסט איז דונקעל, וואָס צרות האָבען איהם דערשלאָגען, וואָס כאָאָס האָט איהם פער־ בלענדעט, וואָס ספקות האָבען איהם אָבגעהאקט די פליגלען, — טאָ גיט־זשע איהם מיר אַוועק, אוֹן איך וועל איהם פיהרען צו ליכט, צו אָרדנונג אוֹן פערשטאָנד. איך ווייס די וואָהרהייט ! איך האָב בע־ גריפען די וועלט ! איך האָב ענטדעקט דעם גרויסען פרינציפ פון צוועקמעסיגקייט ! איך האָב געטראָפען די הייליגע פאָרמולע פון דער אייזערנע גראָטע ! איך פאָדער פון אייך : שוועדט מיר ביים קאלטען אייזען פון איהרע קוואָדראטען, אז פון איצט אוֹן וויטער וועט איהר מיר מודה זיין אָהן בושה אוֹן מורא אלע אייערע געשעפ־ טען, אלע פעהלערען אוֹן ספקות, אלע בעהאלטענע שטרעבונגען פון גייסט אוֹן טרויטען פון דעם ליידענשאפטליכען קערפער !

— מיר שוועדען ! מיר שוועדען ! מיר שוועדען ! ערליז

אונז ! ענטדעק אונז די וואהרהייט ! נעהם אויף זיך אונזערע זינד ! ערלייז אונז ! ערלייז אונז ! — האבען זיך דערהערט א מאסע גע־שרייען.

איך מוז דערמאהנען א טרויעריגען פאל, וועלכער האט פאסירט פונקט אויף דיעזער לעקציע. אין יענעם מאמענט, וועז די אויפרע־גונג האט דערגרייכט די העכסטע שטופע, אוז עס האבען זיך שוין גע־עפענט די הערצער אום צו ענטפלעקען, האט עפעס א יונג בחור'ל, מיט א מרה־שחורה'דיגען אוז בייזען אויסזעהען, אויף א קול אויס־געשריען, זיך וועגדעגדיג, שיינבאר, צו מיר :

— לינגער ! ניט הערט איהם, ער לאיגט !

דער גוטהארציגער לעזער וועט לייכט גלויבען, אז נור מיט גרויס מיה איז מיר קוים געלונגען צו רעטען דעם אונפארזיכטיגען פון דעם צארן פון די פערזאמעלטע : בעליידיגט אין דעם הייליגסטען, וואס דער מענש פערמאגט, אין זייער גלויבען אין דעם גוטען אוז געטלי־כען זינען פון לעבען, האבען זיך מיינע צוהערערינס טומעלדיג א וואלף געטהאן אויפ'ן משוגענעם אוז אין א מינוט ארום וואלטען זיי איהם אכזר'יש צושלאגען. געדיינקענדיג אבער, אז איין זינדער, וואס האט חרטה געקראגען, בריינגט מעהר פרייד דעם פרעדיגער, ווי צעהן צדיקים, האב איך אבגעפיהרט דעם יונג אן א זייט, וואו קיינער זאל אונז ניט קענען הערען, אוז האב געהאט מיט איהם א קורצען שמועס.

— דאס האסטו מיך אנגערופען לינגער, קינד מיינס ?

גאריהרט פון מיין גוטהארציגקייט, האט זיך דער ארימער יונג פערשעהמט אוז האט שטאמלענדיג געענטפערט :

— ענטשולדיגט מיין שארפקייט, אבער מיר שיינט, אז איהר רעדט ניט קיין אמת.

— איך פערשטעה אייך, מיין פריינד : אייך האט, וואהר־שיינלייך, צוטומעלט יענער עטוואס איבערשטיגענער עקסטאז, אין וועלכען עס געפינען זיך די פרויען, אוז איהר, אלס א קלוגער מענש, וואס איז ניט גענייגט צו מיסטיציזם, האט מיך פערדעכטיגט אין ליגען, אין שענדליכער פאלשקייט. ניין, ניין, ענטשולדיגט זיך ניט, איך פערשטעה אייך. טא פערשטעהט־זשע אויך איהר מיך : אייגענטליך פון דער בלאטע פון אבערגלויבענס, פון'ם טיעפען אב־

גרונד פון פאראורטהיילע און ניט־בעגרינדעטע גלויבענס וויל איך ארויסציהען זייער פערבלאנדזשעטען גייסט און אוועקשטעלען איהם אויף די פעסטע יסודות פון א שטרענג־לאגישען דענקען. די אייזערנע גראטע, וועגען וועלכער איך האב הערמאהנט, איז אויף קיין פאל ניט עפעס א מיסטישער צייכען, עס איז נור א פארמולע, א פשוט'ע, ניכטערע, עהרליכע, מאטהעמאטישע פארמולע. אייך, אלס א קלוגען מענשען, בין איך גרייט פארצולייגען, צו ערקלעהרען דיעזע פארמולע: די גראטע — דאס איז יענע פארמע, אין וועלכער עס זיינען איינגעאדרענט די געזעצע, וואס רעגיערען די וועלט, וואס שאפען אב דעם כאאס און שטעלען אויף אויף זיין פלאץ די שטרענגע, אייזערנע, אונצוישטערבארע אדרענונג, אן וועלכער עס האבען פרעגעמען די מענשען. אלס א מענש מיט א קלאהרען פערשטאנד, וועט איהר לייכט בעגרייפען . . .

— ענטשולדיגט, איך האב אייך ווירקליך ניט פערשטאנען, און, אויב איהר וועט ערלויבען, וועל איך . . . אבער צו וואס האט איהר זיי געצוואונגען שווערען?

— מיין פרייגד, דער מענשליכער גייסט, וואס דיינקט, ער איז פריי, און וועט שטענדיג געמאטערט פון דיעזער לייגנערישער פרייהייט, פאדערט פאר זיך אונפערמיידליך קייטען, פאר אייניגע איז עס א שבועה, פאר אנדערע א נדר, פאר דריטע פשוט אן עהרען־וואורט. איהר וועט דאך געבען אייער עהרען־וואורט?

— איך גיב.

— און דערמיט שטרעבט איהר נור אייניצוטרעטען אין די וועלט־ליכע הארמאניע, וואו אלעס איז שטרענג אונטערווארפען דעם געזעץ. מיינט דען ניט דער פאל פון א שטיין די ערפילונג פון דער שבועה, פון יענער שבועה, וואס רופט זיך גראוויטאציאן — געזעץ?

איך וועל ניט איבערגעבען געניו דיעזע און אונזערע פאלגענדע שמועסען, וועלכע האבען געבראכט דערצו, וואס דער קריגעריישער און אויפגערעגטער יונג, וועלכער האט מיך בעליידיגט מיט'ן צוגע־מעניש לייגנער, איז געווארען אייניער פון מיינע הייסעסטע אנהענ־גער און האט ניט נור געגעבען די געפאדערטע שבועה, נור האט אויך

ערפילט פיעלעם אנדערעם, וואם עם האט געפאדערט פון איהם דער פלאץ צווישען מיינע שילער.

איך וועל דערצעהלען ווייטער. אין דער צייט, וואם איך האב געשמועסט מיט'ן יונגען מאן, האט ביי מיינע צויבערליכע נייגעהרטע דער דורשט נאך וידוי דערגרייכט די גרעסטע שטופע; ניט האבענדיג קיין קראפט צו דערוואהרטען זיך אויף מיר, האבען זיי אין א מין ליידענשאפטליכען וואוט זיך מודה געווען איינע פאר דער צווייטער, צוגעבענדיג דעם צימער דאם אויסזעהען פון א גאר־טען, וואו עס צוויטשערען גלייכצייטיג צעהנדליגע גן־ערן פויגלען. און וועו איך האב זיך בעפריידט, האבען זיי איינע נאך דער צווייטער, געפעפנט פאר מיר זייער גאנצע אויפגערעגטע נשמה אין א טיפען, אינטימען שמועס, וואם איז פערבארגען פון פרעמדע אויערען.

דער סוד פון וידוי איז הויליג, און איך וועל זיך, נאטירליך, ניט ערלויבען ניט דא, ניט אויף אן אנדער פלאץ בעקאנט צו מאכען דאם, וואם עס האבען מיר אנפערטרויעט, אמאל מיט טרעהרען, אמאל פערשעהמט מיט יסורים, מיינע ליעבע אנהענגערינס, וואם האבען זיך אנגעהויבען מתודה צו זיין. געבונדען דורך א שבועה, מיט א גלייכגילטיגען זקן אלם א צוהערער, וועמען עס איז פרעמר דאם לעבען מיט זיינע קליינליכע, שמוציגע אינטערעסען, האבען זיי ציטערנדיג געגאסען אין מיין אויער א הייסען וידוי, און האבען זיך לאנג אבגעשטעלט אויף יענע שיינבאר אונבעדייטענדע, אבער אין תוך געמומען וויכטיגע איינצעלהייטען, וועלכע זיינען דער סאמע גוף פון א פאסירונג. אויב עס האבען זיי אמאל צוטומלט מיינע פראנקע, צודרינגליכע פראגעם, האט עס אנגעהאלטען נור א מאמענט; און פאלקאם נאקעט איז ערשיינען פאר מיר דעם מענשענם געהיימנישפולע נשמה. איך האב געזעהען, ווי פון טאג צו טאג, פון שעה צו שעה האבען געקעמפפט אין איהר דער אור־אלטער און שרעק־ליכער כאאס מיט'ן הייסען וואונש נאך הארמאניע און אדרנונג; ווי אין דעם בלוטיגען קאמפף פון דעם דורות־אלטען ליגען מיט'ן אונ־שטערבליכען אמת, איז ליגען פערוואנדעלט געוואהרען אין אמת, און אמת איז געוואהרען ליגען. אין דעם מענשען'ס נשמה האב איך גע־פונען אלע קרעפטען, וואם זיינען דא אין דער וועלט, און קיין איינע

פון זיי האָט ניט געדרעמעלט, און אין א שטורמדיגען קעפעל־גרוב איז יעדע נשמה געוואָרען עהנליך צו א וואסער־שטורם, וועמעס יסוד עס איז דער תהום פון ים, און וועמעס אויבען עס איז דער הימעל. און יעדער מענש, ווי איך האָב דערקענט און איינגעזעהען, איז געוען עהנליך צו יענעם רייכען און שטאַרקען הערר, וועלכער האָט אראנזשירט א רייבען מאסקאראד אין זיין שלאָס און האָט בעלויכטען דעם שלאָס מיט א מאסע ליכט; און עס זיינען זיך צונויפגעפאָהרען פון אלע זייטען זאַנדערבאַרג מאסקען, און ליעבליך בוקענדיג זיך, האָט זיי בעגריסט דער הערר, אומזיסט פרעגענדיג, ווער זיי זיינען; און עס זיינען געקומען נייע, אלץ מעהר זאַנדערבאַרג, אלץ שרעקליכערע און אלץ ליעבליכער האָט זיי בעגריסט דער הערר, פאלענדיג פון מיעדקייט און שרעק. און זיי האָבען געלאכט און האָבען זיך. זאַנדערבאַר שפּאַנדיג, דורכגעשמועסט וועגען דעם אייביגען כאָאָס, פון וועלכען זיי זיינען געקומען, פאַלגענדיג דעם רוף פון זייער הערר. מיין גוטהאַרציגער לעזער וועט ליכט פערשטעהן, אז צום קלייגעם געפיהל פון שרעק, וועלכען איך האָב געשפירט, האָט זיך באַלד צוגעמישט די טיפּסטע ענטציקונג און זאַגאר האַרציגע פרייד; וויי איך האָב באַלד דערזעהען, אז עס איז בעזיענט דער אור־אלטער כאָאָס און עס הויבט זיך אויף צום הימעל דאָס טריאומפירענדע ליעד פון ליכטיגער האַרמאָניע. ניט דערמאָהנענדיג קיין נעמען, אויסמיידענדיג זאַגאר יעדען וואונק, וואס וואָלט געקענט פעסטשטעלען די פערזאָן, וועל איך אָבער זאָגען, אז צווישען די, וואס האָבען זיך איבערגעגעבען צו מיר איז געווען א מערדער; אָבער אפילו אין דער נשמה פון א מערדער האָב איך געפונען אן אונערשעפליכען קוואל פון ריינעם אמת און גרענצלאָזער שטרעבונג צום גוטען.

צום בעדויערן, האָבען ניט געפעהלט קיין מיספערשטענדניסע, וועלכע זיינען אזוי אָפט אין אונזער לעבען. אזוי צום ביישפיעל, האָט עפעס א יונגע פרייליין, מיט א גאנץ דונקעלער פערגאַנגענהייט פאר א פרייליין, שלעכט פערשטאנען דעם צוועק פון מיינע פראָגעס, וועלכע האָבען, אמת, אָנגעריהרט די אינטימסטע זאכען, און זי האָט אויף דיעזען גרונד בעשאפען א גאנצע געשיכטע, וועלכע האָט געקענט זיך אויסלאָזען גאנץ אונאנגענעהם. איך מוז דערמאָהנען דיעזען אונבעדייטענדען פאקט נור צוליעב דעם, כדי נאָך אמאל

אויסצודריקען אין דיעזע שורות מיין הייסע דאנקבארקייט דעם הערר נאטשאלניק פון אונזער טורמע, וועלכער האָט מיט זיין גוטען בליק געקענט אונטערשיידען, וואו אמת איז און וואו ליגען, און ער האָט דורכגע׳מוסר׳ט די לייכטזיניגע און נארישע פרייליין. דאָך, האָב איך געמוזט אויף א קורצע צייט זיך אַבהאלטען פון מיינע געשפרעכען ; אויסער זיך פון דער אונגערעכטיגקייט, האָב איך זיך אזוי געערגערט, אז איך האָב פאַרגעסיגען אייניאמקייט, ניט אכטענדיג אויף די טענות פון׳ם הערר נאטשאלניק, אז אויב פאר מיר איז נויטיג געוואלשאפט, בין איך נאָך מעהר נויטוועגדיג פאר דער געוואלשאפט.

ניט אכטענדיג אויף אייניגע מיספערשטענדניסע, ווי די אַבינגע, האָבען אַבער מיינע געשפרעכען א פעסטען און בעשטענדיגען ערפאָלג, און די צאָהל פון ניי־בעקהרטע וואקסט, אַבוואָהל די אומשטענדען פון מיין לעבען זיינען דערצו א זעהר ערנסטע הינדערנים. ניט אָהן שטאָלצקייט וועל איך דערמאָהנען יענע קליינע מתנות, מיט וועלכע מיינע ליעבע בעזוכערינס וויליען אויסדריקען זייערע געפיהלען פון ליעבע און פערעהרונג. אַבוואָהל איך פיהל, ווי קאָמיש דאָס איז, האָב איך אַבער קיין מורא ניט פאר א שמייכעל אויף די ליפען פון מיין לעזער, און איך וועל דערצעהלען, אז צווישען די מתנות, בעזונאדערס די ערשטע צייט, זיינען געווען זעהר פיעל פרוכטען, געבעקס און פערשיעדענע געקליעבענע נאשערייען. איך האָב אַבער מורא, אז קיינער וועט ניט גלויבען, אז איך האָב זיך ווירקליך אַבגעזאָגט פון אזעלכע מתנות, וועלענדיג ליעבערסט אַבהיטען. די געפענגנים־אַרדנונג אין איהר נאָנצער שטרענגקייט, איידער ערליבען זיך יענעם לוקסוס, צו וועלכען עם האָבען מיך געטריבען די דאמען פון צופיעל ליעבע און זאָרגזאמקייט. אגב אורחא, אויף מיין לעצטער לעקציע האָט אייניג, א ליעבע און אנגעזעהענע דאמע גערואכט מיר א גאנצען קאָרב מיט לעבעדיגע בלומען. צום בעדויערן, בין איך געווען געצוואונגען אין זעהר העפליכע אויסדריקע זיך אַבצוזאָגען אויף פון דיעזער מתנה.

— ענטשולדיגט, מאדאם, אבער בלומען קומען ניט אריין אין דער סיסטעם פון אונזער טורמע. איך שעץ זעהר אייער גרויסמוטהיגע אויפמערקזאמקייט — איך קוש אייערע הענטלאך, מאדאם! — אבער פון די בלומען מוז איך זיך אבזאגען. געהענדיג איבער א שטעכענדיגען וועג פון העלדענטהאט און זעלבסט־פערלייקנונג, טהאר איך ניט צערטלען מיינע אויגען מיט דער וועלקענדער און פערגעהענדער שעהנהייט פון דיעזע צויבערליכע ליליען און ראזען. אין אונזער טורמע שטארבען אלע בלומען, מאדאם.

נאך אנאנדער דאמע האט מיר נעכטען געבראכט זעהר א קאסטבארען קרייץ מיט יעזום'עס קערפער, געמאכט פון עלפאנטען־ביין; ווי זי האט מיר געזאגט, איז עס א פאמיליען־שאץ. ניט ליידענדיג פון'ם זינר פון נשיאת פנים, האב איך אפענהערציג געזאגט דער מתנה־ברענגערין, אז מיין געדאנק, ערצויגען אין געזעצע פון א שטרענג וויסענשאפטליכען דענקען, קען ניט אנערקענען ניט קיין נסים, ניט די געטליכקייט פון י ע נ ע ם, ו ו א ס ווערט מיט רעכט גערופען דער ע ר ל י י ז ע ר פון דער וועלט. אבער אין דער זעלבער צייט, — האב איך געזאגט — פיהל איך די טיעפסטע אכטונג צו זיין פערזאן און פערזהר אהן א שיעור זיינע פערדינסטע פאר דער מענשהייט.

— וועז איך וועל אייך זאגען, מאדאם, אז דער הייליגער טעסטאמענט איז שוין לאנג מיין סידור, אז עס איז ניטא קיין טאג אין מיין לעבען, וועז איך זאל ניט עפענען דיעזען גרויסען בוך, אום צו שעפען פון איהם קראפט און מוטה אויף מיין שווערען וועג — וועט איהר פערשטעהן, אז אייער רייכע מתנה האט ניט געקענט אריינפאלען אין מעהר פאסענדע הענד. פון היינט אן וועט א דאנק אייך אפט פערשווינדען די אייגזאמקייט פון קאמער: איך בין ניט אליין. איך בענש דיך, טאכטער מיינע.

איך קען דא ניט פערשווייגען יענע זאנדערבארע רעיונות, צו וועלכע עס האט מיך געבראכט דער קרייץ, היינגעדיג ביי דער זייט פון מיין פארטרעט. דאס איז געווען בין השמשות; הינטער דער וואנד אין אן אונזיכטבארען קלויסטער האט לאנגזאם געקלונגען דער גלאק, צונויפרופענדיג גלויביגע; אין דער וויטענס, איבער'ן פוסטען, מיט בוריאן פערוואקסענעם פעלד, האט זיך ווי א שוואַרץ פינטעל,

בעוועגט עפעס א פערבייגעהער, אויפ'ן וועג צו דער אונבעוואוסטער ווייטקייט; און שטיל איז געווען אין אונזער טורמע, ווי אין א קבר. איך האָב לאנג און אויפמערקזאם אריינגעקוקט אין יעזוס'עס געזיכטס־ציגע, אזעלכע רוהיגע, אזעלכע שמחה'דיגע אין פערגלייך מיט דעם, וואס האָט זיך שווייגענדיג און טויב אראָבגערוקט פון דער וואנד ביי זיין זייט. און מיט דער געוואָהנהייט צו רעדען הויך מיט לעבעגסלאָזע זאכען, וואס די לאנגע יאָהרען פון איינזאמקייט האָבען אין מיר אויסגעארבייט, האָב איך שפאסהאפט א זאָג געטהאָן צום אונבעוועג־ליבען קערפער אויפ'ן קרייץ.

— שלום עליכם, י ע ז ו ס! עס פרעהט מיך צו בעגריסען דיך אין אונזער טורמע. מיר זיינען דאָ אין דרייען: ד ו, איך און יענער, וואס קוקט פון וואנד און איך האָף, אז מיר וועלען אלע דריי לעבען בשלום ושלוה. יענער שווייגט און קוקט, ד ו שווייגסט, און ד י י נ ע אויגען זיינען צוגעמאכט — איך וועל ריידען פאר אונז דרייען: דאָס איז א גוטער סימן, אז אונזער פריעדען וועט קיין מאל ניט געשטערט ווערען.

יענע צוויי האָבען געשווייגען, און, פאָרטזעצענדיג דעם שפאס, האָב איך זיך געוונדעט צום פאָרטרעט. איך האָב מיט פאָרוואורף א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפ און געזאָגט:

— וואוהין קוקסטו אזוי דורכדרינגליך און זאָנדערבאר, מיין אונבעקאָנטער פרייַנד און שכן? אין דיינע אויגען זעה איך א סוד און א פאָרוואורף — ניט שוין וואנסטו דען צו מאכען א פאָרוואורף י ע נ ע ם? ענטפער!

און מאכענדיג אן אנשטעל, אז דער פאָרטרעט ענטפערט, האָב איך פאָרטנעזעצט מיט א פערענדערטען קול, מיט אן אויסדרוק פון העכסטער שטרענגקייט און גרענצלאָזען טרויער:

— יא, איך מאך א י ה ם פאָרווירפע. יעזוס, יעזוס! פאר וואס איז אזוי ריין, אזוי שיינענד דיין פנים? נור איבער'ן ברעג פון מענשלעכע יסורים, ווי איבער'ן ברעג פון א תהום, ביסטו פער־בייגענאנגען, און דיך האָט אנגעריהרט נור די פיינע פון בלוטינע און שמוציגע כוואלעיעס — שוין־זשע הייסטו מיר, א מענשען, צו טובלעען זיך אין דער שוואַרצער טיעפקייט? גרויס זיינען דיינע יסורים, יעזוס, אבער צו בכבודיג און שמחה'דיג זיינען זיי, און עס איז

ניטא אין זיי דער איינער קליינער, אבער זעהר אינטערעסאנטער שטריך : די אימה פון צוועקלאזיגקייט !

דא האב איך איבערגעשלאגען די רייד פון דעם פארטרעטער מיט אן אויסדרוק פון צארן.

— ווי וואגט מען עס — האב איך אויסגעשריען — ווי וואגט מען צו רעדען וועגען צוועקלאזיגקייט אין אונזער טורמע ?

יענע ביידע האבען געשוויגען ; און פלוצלונג האט יעזוס, ניט עפענענדיג די אויגען נור אזוי ווי נאך פעסטער פערמאכענדיג זיי, שטיל געענטפערט :

— ווער וויים די סודות פון יעזוסעם הארץ ?

איך האב זיך שטארק צולאכט, און מיין געהערטער לעזער וועט לייכט פערשטעהען דיעזען געלעכטער : עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז איך, א קאלטער און ניכטערער מאטעמאטיק, בעזיץ כמעט א פאעטישען טאלאנט און קען שאפען גאנץ אינטערעסאנטע קאמעדיען. יעזוסעם ענטפער, וועלכען איך האב אליין צוגעטראכט, אבער אזוי אונערוואַרטעט, האט זיך מיר אויסגעוויזען אזוי צויבערליך, אז א דריי פיער מאל האב איך איהם מיט ענטציקונג איבערגע'חזר'ט :

— ווער וויים די סודות פון יעזוסעם הארץ ?

איך וויים ניט מיט וואם עס וואלט זיך פערענדיגט דיעזע פאַרשטעלונג־שפיעל, וויל איך האב שוין געגרייט א דונערנדען ענט־פער פאר מיין געאכטעטען שכן, וועלכער אנקומען פון געפענגנים־ועכטער, וואם האט מיר געבראכט עסען, האט זי פלוצלונג איבער־געריסען. נור וואהרשיינליך האט מיין געזיכט געהאט שפורען פון אויפרעגונג, וויל דער בכבוד'ער מענש האט מיט א שטריינגען מיט־געפיהל געפרעגט :

— איהר האט געדאוועט ?

איך געדיינק אבער ניט וואם איך האב איהם געענטפערט. אין אונזער טורמע זיינען די עס־שטונדען אזוי צוטהיילט : אין־דער־פריה קריגען מיר הייסע וואסער און ברויט, צוועלף דעם זייגער גיט מען אונז דעם מיטאג־מאהלצייט, און זעקס דעם זייגער גיט מען צוואמען מיט הייסע וואסער אויך דעם אבענד־מאהלצייט ; עט־וואם איינפאכעם, ניט קיין פערפוצטעם, אבער נעענוג געשמאק און געזונד. אמת, די שפייז איז אביסעל צו איינארטיג, אבער דאם איז

בעסער, ווייל עס ציהט ניט אונזער אויפמערקזאמקייט אויף פוסטע אנשטרייגונגען צופרידענצושטעלען דעם מאגען, און דערמיט בעסער פרייט עס אונזער גייסט פאר העכערע בעשעפטיגונגען.

8.

פאראכטאגען זונטאג האט אין אונזער טורמע געפענגנים פאסירט א גרויסער אונגליק: הערר ק., דער מהלער, וואס איז שוין בעקאנט דעם לעזער, האט זיך געגומען דאס לעבען, אראבווארפענדיג זיך מיט'ן קאפ אראב פון טיש אויף די שטיינערנע דיעלען. דער אונגליקליכער מענש האט אזוי קונציג אויסגערעכענט דעם פאל און די קראפט פון'ם שלייערר, אז זיין שארבען האט זיך צוהאקט אויף צווייען. עס איז אונמעגליך צו בעשרייבען די צרות פון'ם נאטשאלניק פון טורמע. אריינרופענדיג מיך צו זיך אין קאבינעט, האט דער הערר נאטשאלניק, זאגאר ניט דערלאנגענדיג מיר די האנד, אין זעהר צארנדיגע און שארפע אויסדריקע מיר פארגעווארפען, אז איך בין א ליגנער, און ער האט זיך בערוהיגט נור נאך מיינע הייסע ענטשולדיגונגען און פערשפרעכונגען, אז מעהר וועלען אזעלכע פעלע זיך ניט ווידערהאלען: איך וועל צוזאמענשטעלען אזא פלאן ווי צו וואכען איבער די פערברעכער, אז זעלבסטמארדען וועלען ווערען די זאך הערר אונמעגליכקייט. הערר טויט פון דעם מאהלער האט אויך שטארק געערגערט די גאנצטעטע פרוי פון'ם הערר נאטשאלניק, וועמעס פארטרעט איז נאך ניט געווען געענדיגט.

נאטירליך, איך אליין האב אויך ניט ערווארט אזא אויסגאנג, אבוואהל שוין עטליכע טעג פארן זעלבסטמארד פון הערר ק., האט ער אין איין פאל ארויסגערופען ביי מיר א שטארקע אונרוהיגקייט: אריינקומענדיג צו איהם אין קאמער מיט א פריה־מארגענדיגע בעגריסונג, האב איך א פערוואונדערטער דערזעהען, אז הערר ק. זיצט ווידער פאר זיין שיפער־טאפעל און מאהלט אויף איהר עפעס מענשעלאך.

— וואס הייסט עס, מיין פרייגד? — האב איך זיך ערקונ־

דיגט מיט אזא פֿארזיכטיגקייט.ווי עס האָט געפֿאָדערט דעם יונג׳ס מרה־שחורה׳דיגער און ניט־רעדעוודיגער חאראקטער. — און וואָס איז מכח דעם פֿאָרטרעט פון דעם הערר יונגען געהילפֿס־נאטשאלניק?

— צום טייפעל !

אָבער איהר האָט דאָך...

— צום טייפעל !

נאָך א קורצע פויזע האָב איך צושטרייט בעמערקט :

— אייער פֿאָטרעט פון׳ם הערר נאטשאלניק האָט א גרויסען ער־פֿאָלג. אָבוואָהל אייניגע, וואָס האָבען איהם געזעהען, בעהויפּטען, אז די רעכטע וואָנציע איז עטוואָס קורצער פון דער לינקער...

— קורצער ?

— יא, קורצער. אין אלגעמיין געפינען זיי, אז די עהנליכקייט איז אייך זעהר געלונגען.

הערר ק. האָט אוועקגעלייגט דעם גריפעל און, שיינבאר, פֿאל־קאָם רוהיג האָט ער געזאָגט :

— זאָגט אייער נאטשאלניק, אז מעהר וועל איך ניט מאָהלען דיעזע אלע געפֿענגנים־לומפּען.

נאָך דיעזע ווערטער איז מיר נור פערבליבען אוועקצוגעהען, און איך האָב עס טאקע געוואָלט טהאָן. אָבער הערר ק., וואָס האָט זיך ניט געקענט בעגעהען אָהן הארץ־אויסגוס, האָט מיך אָנגעכאפּט פֿאר דער האַנד און האָט געזאָגט מיט זיין געוועהנליכער היציגקייט :

— שטעלט זיך פֿאר, זיידעניו, וואָר פֿאר אן אימה דאָס איז. יעדען טאָג זיצט פֿאר מיר א נייע עקעלהאפֿטע צורה. זיצט און קוקט אויף מיר מיט אויגען פון א זשאבע. וואָס־זשע איז עס אזוינס ? צוערשט האָב איך גלאָכט, עס איז מיר זאָגאָר געפעהלען, אָבער יעדען טאָג אויגען פון א זשאבע, עס איז אויף מיר אָנגעפאלען א מורא, און אפשר וועט עס נאָך אָנהויבען קוואקען : קוואַ־קוואַ ! וואָס איז עס אזוינס ?

אין די אויגען פון דעם מאהלער איז ווירקליך געווען אויסגע־דריקט א מין שרעק, זאָגאָר א וואהנזינן, — וועלכער האָט איהם באלד געטריבען אין זיין פריהצייטיגען קבר.

— זיידעניו ! מען דארף האָבען עטוואָס שהנעס, פערשטעהט דאָך מיך.

— און דעם הערר נאטשאלניקס פרוי ? איז דען...

איך וועל פערשווייגען יענע העכסט אונאנשטענדיגע אויסדריקע, אין וועלכע הערר ק., אין זיין אויפרעגונג, האָט געריסן וועגען דער דאמע. איך מוז אָבער מודה זיין, אז ביז א געוויסער מאָם איז דער מאהלער געווען געריכט אין זיינע טענות. איך בין אייניג מאָל אנ־ וועזענד געווען ביי די סעאנסען, און האָב בעמערקט, אז די אלע, וואָס האָבען פאָזירט פארן מאהלער, האָבען זיך געהאלטען ניט גאנץ נאטירליך. מענשען אפענהערציג און נאיוועו, בעגרייפענדיג די אונ־ געוועהנליכקייט און וויכטיגקייט פון זייער לאָגע, זיינען זיי, וואהר־ שיינליך, געווען איבערצייגט, אז זיערע געזיכטסציגע, פעראייביגט אויף לייוועגט, וועלען איבערגעהען צו די דורות, און זיי האָבען דאָרום עטוואָס איבערשטיגען יענע אייגענשאפטען, וועלכע זיינען אזוי חא־ ראקטעריסטיש פאר זייער הויכען און פעראָנטוואָרטליכען פאָסט אין אונזער טורמע. אן עטוואָס גאוה'דיגע פאָזע, אן איבערשטיגענער אויס־ דרוק פון שטרייגער הערשאפט און אפענער אנערקענונג פון אייגענער וויכטיגקייט, און דאָרום א שיינבארע פעראכטונג צום געגענשטאנד, אויף וועלכע די בליקען זיינען געווענדעט — דאָס אלעס האָט צוקרימט זייערע גוטע און ליעבליכע געזיכטער. אָבער איך פערשטעה ניט, וואָס האָט דער מאהלער נעפונען שרעקליכעס דאָרט, וואו עס איז נור געווען פלאץ פאר א שמייכעל. נאָך מער, עס האָט מיך ערנסט אויפגעבראכט יענע אויבערפלעכליכע בעהאנדלונג, מיט וועלכער דער מאהלער, וואָס רעכענט זיך פאר א טאלאנטפאלען און קלוגען מענשען, איז פערבייגענאנגען מענשען, און האָט ניט בעמערקט, אז ביי יעדען פון זיי שימערט דער גוטליכער פונק. זוכענדיג עפעס א פאנטאסטישע שעהנהייט, איז ער לייכטזיניג פערבייגענאנגען יענע אמת'ע שעהנ־ דייטען, מיט וועלכע עס איז פול די מענשליכע נשמה. איך קען דאָ ניט פערשווייגען מיין מיטלייד־געפיהל צו יענע אונגליקליכע מענ־ שען, ווי הערר ק., וועלכע צוליעב עפעס א בעזונדערען גאבע פון זייער מאָרך, וועגדען אימער זייערע בליקען אין דער זייט פון דאָס דונקלע, וועו עס איז דאָ אזוי פיעל פרייד און ליכט אין אונזער טורמע!

ערקלעהרענדיג דאָס אלעס דעם הערר ק., האָב איך, צום בע־ דויערען דערהערט דעם זעלבען סטערעאָטיפען און אונאנשטענדיגען ענטפער :

— צום טייפעל !

מיר איז נור פערבליבען א קוועטש טהאן מיט דער פּלייצע, און איך האָב עס געטהאן ; דער מאהלער, פּלוצלונג אין גאנצען פערענדערענדיג זיין טאָן און בענעהמונג, האָט זיך ערנסט געוואנדעט צו מיר מיט דער פראגע, וועלכע איז אויך נאָך מיין מיינונג געוג אונאנשטענדיג.

— צו וואָם לאיגט איהר, זיידעניו ?

נאטירליך, איך האָב זיך פערוואונדערט :

— איך — לאיג ? !

— נו, וויי איהר וויילט, זאל זיין עס איז אן אמת, אבער צו וואָם? אט קוק איך און טראכט : צו וואָם ? צו וואָם ?

מיין גענעדיגער לעזער, וואָם וויים גוט, וואָם עס האָט מיך אבגעקאסט דער אמת, וועט לייכט פערשטעהן מיין טיעפען צאָרן : איך בריינג מיט א כיון דיעזע פרעכע און עהנלייכע רכילות'דיגע פראזען, אום צו ווייזען, אין וואָם פאר אן אטמאָספערע פון בייזקייט, אונצוטרוי און אונאכטונג עס קומט מיר אוים דורכצומאכען מיין שווערען וועג פון נסיון. און ער איז גראָב צוגעשטאנען :

— ניין, נעגוג מיר אייער שמייכלען, איהר זאגט מיר גלייך : צו וואָם ?

דאן, מוז איך מודה זיין, בין איך געוואָרען אין כעס :

— דו ווילסט וויסען, צו וואָם איך זאג דעם אמת ? דערפאר, ווייל איך פערהאס דעם ליגען און פערשילט איהם אויף אייביג ! דערפאר וואָם דער בלינדער שיקזאל האָט מיך געמאכט פאר א קרבן דער אונגערעכטיגקייט, און, אלם א קרבן, אלס יענער, וואָם האָט געגומען אויף זיך דער וועלט'ס גרויסע זינד און איהרע גרויסע יסורים, וועל איך אנצייגען די מענשען דעם וועג. צרה'דיגער עגאיסט, דו וויסט נור זיך און דיין אונגליקליכע קונסט, און איך — ליעב די מענשען.

מיין צאָרן איז געוואקסען, איך האָב געפיהלט, ווי עס בלאזען זיך אן די אדערען אויף מיין שטערען :

— פערריקטער, צרה'דיגער מאהלער, אונגליקליכער שילער־יונג, וואָם איז פערליבט אין קאָלירען ! פאר דיר געהען פערביי מענשען,

און, דו, נור דו זעהסט אויגען פון זשאבעס — ווי האָט זיך ביי דיר א דרעה געטהאָן דער צונג צו זאָגען אזוינס ? א, ווען דו וואָלסט כאטש איין מאָל אריינגעקוקט אין דער מענשליכער נשמה ? וואָס פאר א יוצרות פון צערטליכקייט, ליעבע, רוהיגען גלויבען, הייליגער תשובה וואָלסט דו דארט ענטדעקט. און עס וואָלט זיך דיר אויס־געווויזען, פרעכער יונג, אז דו ביסט אריין אין א טעמפעל — אין א ליכטיגען, מיט פייערען שיינענדען טעמפעל. אָבער — שיט ניט קיין בריליאנטען פאר חזירים, דאָס איז געזאָגט געוואָרען וועגען אזעלכע, ווי דו.

דער מאהלער האָט געשוויגען, נידערגעשלאָגען פון מיין צאָרעניגער אויגען, צום בעדויערען, ניט גאָנץ איינגעהאלטענער רעדע ; ענדליך, א זיפץ געבענדיג, האָט ער געזאָגט :

— ענטשולדיג מיך, זיידעניו, איך רעד נאָרישקייטען, געווים, אבער איך בין פאָרט אונגליקליך און אזוי איינזאם. געווים, ליעבער זיידעניו, דאָס איז אלעס ריכטיג וועגען דעם געטליכען פונק און וועגען דער גאנצער שהנהייט, אָבער אן אבנעגלאנצטער שטיוועל איז אויך שעהן ! איך קען ניט, איך קען ניט. שטעלט זיך פאָר, קען דען א מענש האָבען אזעלכע וואנציעס, ווי ער. און ער בעקלאָגט זיך נאָך : די לינקע וואנציע איז א קורצע !

ער האָט קינדערש א לאָך געטהאָן און א זיפץ געבענדיג צוגעלייגט.

— איך וועל נאָך א מאָל פרואווען. איך וועל מאהלען דיעזע דאמע. אין איהר איז ווירקליך דא עטוואָס גוטעס. אבוואהל זי איז דאָך — א בהמה !

ער האָט זיך ווידער צולאכט און האָט זיך פארזיכטיג, אום ניט אבצואווייזען מיטן ארבעל די שוואבע צייכנונג, אבגעטראָגען די שיפער־טאפעל אין א ווינקעל. א ו ן ד א ה א ב א י ך ג ע ט ה א ן ד א ס, ו ו א ס ע ס ה א ט ג ע פ א ד ע ר ט פ ו ן מ י ר מ י י ן פ פ ל י כ ט : כ א פ ע נ ד י ג ד י ט א־פ ע ל, ה א ב א י ך ז י מ י ט א ש ט א ר ק ע ן ק ל א פ צ ו ב ר א כ ע ן א ו י ף ש ט י ק ע ר. איך האָב געריינקט, אז דער מאהלער וועט זיך מיט א וואוטה א וואָרף טהאָן אויף מיר, אבער דאָס איז ניט געשעהען. זיין שוואבען מוח האָט מיין טהאט אויס־

געוויזען אזוי פערשוועכענד, אזוי איבערנאטירליך — שרעקליך, אז קיין ווארט האבען ניט געקענט אויסרייד־ען זיינע טויט־געווארענע לי־פען

— וואס האט איהר געטהאן ? — האט ער ענדליך שטיל גע־פרעגט — איהר האט זי צובראכען ?

און אויפהויבענדיג די האנד, האב איך פייערליך געענטפערט :

— איך האב געטהאן דאס, פערריקטער יונג, וואס איך וואלט געטהאן מיט מיין הארצען, וועז עס וואלט אנגעהויבען שפאסען און לאכען פון מיר ! אונגליקליכער, זעהסטו דען ניט, אז דיין קונסט לאכט שוין לאנג פון דיר, אז פון דיין טאפעל שטעלט דיר ארויס זיינע לומפישע צורות דער טייפעל אליין !

— יא ! דער טייפעל !

— ווייט פון דיין וואונדערליכער קונסט, האב איך צוערשט ניט פערשטאנען ניט דיך, ניט דיין טאפעל — ניט דיין אימה פון צוועק־לאזיגקייט. אבער וועז איך בין היינט אריינגעקומען און דערזעהען דיך ביי דיעזער אומבריינגענדער בעשעפטיגונג, האב איך געזאגט צו זיך אליין : זאל ער בעסער גאר ניט שאפען, איידער שאפען א ז ו י. הער מיר אויס.

דא האב איך צום ערשטען מאל ענטדעקט דיעזען יונגען מאן די הייליגע פארמולע פון דער אייזערנע גראטע, וועלכע, אייגטהיי־לענדיג דאס אונבעגרענעצטע אויף קווארדאטען, פערשקלאפט עס דערמיט צו אונז. מיט א שוידער האט זיך הערר ק. צוגעהערט צו מיינע רייד, קוקענדיג מיט דער אימה פון אן אונווייסענדען אויף יענע צייכענס, וועלכע האבען, אהן צווייפעל, געשיינט, ווי קבלה, און וועלכע זיינען געווען די געוועהנליכע צייכענס וואס ווערען בענוצט אין דער מאטהעמאטיק.

— איך בין אייער שקלאף, זיידעניו, — האט ער ענדליך גע־זאגט, קושענדיג מיין האנד מיט זיינע קאלטע ליפען.

— ניין, דו וועסט זיין מיין געליעבטער שילער, מיין זוהן. איך בענש דיך.

און עס האט זיך מיר נעדוכט, אז דער מאהלער איז ערלייזט געווארען. אמת, ער האט זיך בענומען נענען מיר מיט גרוים פרייד, וועלכע מען קען אבווהל לייכט ערקלעהרען מיט יענער אויסערגע־

וועהנליכער אכטונג, וועלכע איך האָב ארויסגערופען אין איהם צו זיך, אָבער ער האָט אזוי איבערגעבען און אזוי פלייסיג געמאָהלען דעם פאָטרעט פון דער מאדאם נאטשאלניצע, אז די בכבוד'ע דאמע איז געווען ערנסט געריהרט. און זאָנדערבאר : דעם מאהלער איז געלונגען ארייננצולייגען אזוי פיעל זאָנדערבארער שעהנהייט אין די געזיכטסציגע פון דיעזער שוין ניט יונגער און עטוואָס דיקער פרוי, אז אפילו דער הערר נאטשאלניק, וועלכער איז שוין לאנג צוגעוואָהנט געווארען צום געזיכט פון זיין ווייב, איז אויך געווען ערנסט ענטציקט פון זיין נייעם און ניט־געזעהענעם אויסדרוק. אויף דיעזען ארט, איז אלעס, שיינבאר, געגאנגען אויסגעצייכענט, און פלוצלונג דיעזע נאכט־קאטאסטראָפע, די גאנצע אימה, וועגען וועלכער עס ווייס נור איך אייגער.

איך בין מודה, אין דער האָפנונג ניט מיספערשטאנען צו ווערען, אז די לעצטע עטליכע טעג האָב איך פערבראכט אין א צושטאנד פון העכסטער, זאָגאר עטוואָס קראנקהאפטער אונרוהיגקייט.

אום ניט ארויסצורופען איבריגע רייד, האָב איך פערבאָרגען פון דעם הערר נאטשאלניק, אז דער מאהלער האָט פאר זיין טויט מיר אונטערגעווארפען א בריעף, וועלכען איך האָב, צום בעדויערען, בעמערקט ערשט אין־דער־פריה. איך האָב ניט בעהאלטען דיעזעם פאפירעל, און איך גדיינק ניט אלעס, וואָס עס האָט מיר אָנגערערט צום נעגעזענגען זיך דער אונגליקליכער יונג ; מיר דוכט, עס איז געווען א דאנקזאגע פאר מיין אָנשטרייננונג צו רעטען איהם און אן ערנסטעם בעדויערען, וואָס זיינע שוואכע קרעפטען גיבען איהם ניט די מעגליכקייט צו בענוצען זיך מיט מיינע עצות. אָבער איין פראָזע איז פערבליבען אין מיין זכרון, און איהר וועט פערשטעהן וואָרום, וועו איך וועל זי ציטירען אין איהרע נאָנצער שרעקענדער פראָסטקייט :

„איך נעה אוועק פון אייער טורמע" — אזוי לויטעט דיעזע פראזע.

און ער איז ווירקליך אוועק : אָט זיינען די ווענט, אָט איז דאָם פענסטערל אין טהיר, אָט איז אונזער נאנצער טורמע, און ער איז ניטא, ער איז אוועק. הייסט עס אז איך האָב אויך נעקענט אוועקנעהען ; אָנשטאָט צו פערברייננען צעהנדליגע יאָהרען אויף א

טיטאנישע ארבייט, אנשטאט צו שטארבען אין פערצווייפעלטע אנ־
שטרייננוגען צו מאכען די וועלט פאר א שקלאף פון מיין געדאנק
און מיין ווילען, פערלירענדיג דערבי די כחות פון אימה פארן ג־
זיכט פון אונענטדעקטע סודות, וואלט איך געקענט ארויפקריכען אויפ'ן
טיש און — איין מאמענט פון אונפיהלבארען וועהטאג — איך בין
שוין אויף דער פרייהייט, איך טריאומפיר שוין איבער'ן שלאם און
וועגט, איבער אמת און ליגען, איבער פרייד און יסורים. איך וועל
ניט זאגען, אז איך האב פריהער ניט געטראכט וועגען זעלבסטמארד,
אלם איין מיטעל צו ענטלויפען, אבער צום ערשטען מאל איז אין
איהר גאנצער פערפיהרערישער אנציהענדקייט ענטשטאנען פאר מיר
דיעזע מעגליכקייט. אין אן אנפאל פון נידריגער ווילענס־שוואכקייט,
וועלכע איך וועל ניט בעהאלטען פון מיינע לעזער, ווי איך בעהאלט
ניט פון איהם מיינע גוטע זייטען, אפשר, זאגאר אין אן אנפאל פון
צייטווייליגער משוגעת, האב איך באלד פערגעסען אן אלעס, וואס
איך האב געוואוסט וועגען אונזער טורמע און איהר גרויסער האר־
מאניע, איך האב פערגעסען — א שאנד צו זאגען — זאגאר די גרוי־
סע פארמולע פון דער אייזערנע גראטע, וועלכע איך האב פערשטאנען
און בעגריפען נאך אזוי פיעל מיה ; און איך האב שוין פארטיג
געמאכט פון א האנדטוך א טויטע פעטליע, אום צו ווארגען זיך.
און ערשט אין דער לעצטער מינוט, וועו אלעס איז געווען פערטיג
און עס איז נור פערבליבען אבצושטופען דאס בייגעל, האב איך,
מיט דער נייגונג צו דייגען, וועלכע האט מיך ניט פערלאזען אין
דיעזע מינוטען, א טראכט געטהאן : אבער וואוהין־זשע געה איך ?
דער ענטפער איז געווען : איך געה צום טויט. און וואס איז טויט ?
און דער ענטפער איז געווען : איך וויים ניט.

און דיעזע קורצע געדאנקען זיינען געווען געגוג איך זאל קו־
מען צו זיך און מיט א ביטערען געלעכטער איבער מיין גייסטיגער
שוואכקייט ארונטערנעהמען פון האלז די געפעהרליכע פעטליע. אזוי
ווי א מינוט פאר דעם בין איך געווען גרייט צו יאמערען פון אומעט,
אזוי האב איך איצט געלאכט, געלאכט, ווי א וואהנזיניגער, ביים
געדאנק, אז איך האב גלענצענד אויסגעמידען נ א ך א י י ן
נ ע ץ, וועלכע עם האט מיר אונטערגעליגט דער שפאטענדער צו־
פאל. א, וויפיעל נעצען עם זיינען פאראן אין דעם מענשען'ס לעבען :

ווי א כיטרער פישער, כאפט איהם דער שיקזאל, א מאל א דאנק דער צוציהונגס־קראפט פון עפעס א וואהייט, א מאל מיט א דונקעלען ליגען, ווי מיט א האריגען וואהרעם, א מאל מיט שאטען פון לעבען, א מאל מיט'ן שאטען פון טויט. מיין טהייערער יונג, מיין צויבער־ליגען, ווי מיט א האריגען וואהרעם, א מאל מיט'ן שאטען פון לעבען, זאגט, אז אונזער טורמע ענדיגט זיך דא, אז פון א י י ן ט ו ר־מ ע, זיינט איהר ניט אריינגעפאלען אין א צ ו ו י י ט ע ר, פון וועלכער עס איז א ספק, אז עס זאל אייך געלינגען צו לויפען! איהר האט זיך צוגעאייגט, מיין פריינד, איהר האט זיך שרעקליך צוגעאייגט, איהר האט פערגעסען א פרעג צו טהאן מיך ו ו ע ג ע ן ע פ ע ס, און איך וואלט אייך עפעס געזאגט: איך וואלט אייך געזאגט, אז איבער דעם וואס איהר רופט לעבען און עקזיסטענץ, ווי אייך איבער דעם, וואס איהר רופט ניט־עקזיסטענץ און טויט, קיניגינט דער זעלבער אלמעכטיגער ג ע ז ע ץ. נור נארהנים שטארבענדיג דיינקען, אז זיי ענדיגען מיט זיך — זיי מאכען נור צו ענדע איין פארמע זייערע, אום זאפארט אנצונעהמען א צווייטע.

אזוי האב איך נאכגעדיינקט, לאכענדיג פון דעם נארישען זעלבסט־מערדער, דעם לעכערליכען צערשטערער פון די קייטען פון אייביגקייט; און אט וואס איך האב געזאגט, וועגענדיג זיך צו יענע צוויי שטומע שכנים מיינע, וואס האבען זיך אונבעוועגליך צוגעקלעפט צו דער ווייסער וואנד:

— אני מאמין, אז אונזער טורמע איז אונשטערבליך. וואס וועט איהר זאגען דערויף, מ י י נ ע פ ר י י נ ד?

אבער זיי האבען געשווייגען. און, צולאכענדיג זיך גוטמוטהיג — וואס פאר א שטיל שכנים עס זיינען ביי מיר! — האב איך זיך ניט וויל־ענדיג אויסגעטהאן און בין רוהיג אייגעשלאפען. און אין הלום האב איך געזעהען אן אנדער הערליכע טורמע, און פראכט־פאלע וועכטער מיט ווייסע פליגלען הינטער דער פליצע, און דעם הערר ה ו י פ ט נ א ט ש א ל נ י ק פון טורמע; איך געדיינק ניט, אויב עס זיינען געווען פענסטערלאך אויף די טהירען, אדער ניין, אבער מיר דוכט, עס זיינען געווען; עס נעדיינקט זיך מיר, עפעס איז געווען געווענדעט אויף מיר. מיין גרויסמוטהיגער לעזער

וועט, נאטירליך, פערשטעהען, אז איך שפאם : קיין חלום האָב איך ניט געזעהען, און האָב קיין געוואָהנהייט צו חלומ'ען.

ניט האָפענדיג, אז דער הערר נאטשאַלניק, וואָם איז פערנומען ווי א מלאך'ס אויגען מיט צערטער אויפמערקזאמקייט און ליעבע מיט צודרייענגליכע געשעפטען אין זיין פערוואַלטונג, וועט אין גאנצען פערשטעהען און אָבשעצען מיין געדאנק וועגען דער אונמעגליכקייט צו אַנטלויפען פון אונזער טורמע, האָב איך זיך בעגניגענט אין מיין דאָקאָד נור מיט אן אָנצייגע פון אייניגע מיטלען, דורך וועלכע זעלבסטמאָרדען קענען פערמידען וועלען. מיט א גרויסמוטהיגער קורצזיכטיגקייט, וועלכע איז די אייגענשאפט פון צוטרויליכע געשעפטסלייט, האָט דער הערר נאטשאַלניק ניט בעמערקט די שוואכע זייטען פון מיין פראַיעקט און האָט מיר היים געדריקט די הענד, אויסדריקענדיג זיין דאנקבארקייט אין נאָמען פון אונזער נאנצער טורמע. דיעזען טאָג האָב איך צום ערשטען מאָל געהאַט די עהרע צו טרינקען טהע אין דער סאמע וואוינונג פון דעם הערר נאטשאַלניק, אין דער אנווועזענהייט פון זיין ליעבער פרוי און צוויבערליכע קינדער, וועלכע האָבען מיך גערופען זיידע. די פריידענס־טרעהרען, וואָם האָבען נאָם גע־מאכט מיינע אויגען, קענען זעהר שוואך אויסדריקען די געפיהלען, וואָם האָבען מיך בעהערשט.

צווישען אנדערעם, האָב איך אויף דער ביטע פון דער מאדאם נאטשאַלניצע, וועלכע האָט געגומען אין מיר א הייסען אנטהייל, דערצעהלט די איינצעלהייטען פון דעם טראַגישען מאַרד, וועלכער האָט מיך אזוי אונערוואַרטעט און שרעקליך געבראכט אין געפענגניס. איך האָב ניט געקענט געפינען קענוג שטארקע אויסדריקע — און עם איז נאָר ניטא אזעלכע אין דער מענשליכער שפראַך, — אום גע־העריג צו בראנדמארקען דעם אונבעקאַנטען גזלן, וואָם האָט ניט נור דער'הרג'עט דריי אונבעשיצטע מענשען, נור וואָם האָט נאָך אין א מין בלינדען און ווילדען וואוטה אזוי מערדערליך ערנידעריגט זיי.

ווי עס האָט בעווייזען די אונטערזוכונג אין פאַלמעסען פון די קערפערס, האָט דער מערדער די לעצטע קלעפ געגעבען איבער טוי־

טע ; און די אייגענשאפט פון אייניגע שטאָך־וואונדען, צוועקלאָזע און אכזריות'דיגע, האבען געזאגט עדות אויף די אוננאטירליך־גע־שלעכטליכע נייגונגען פון דעם עקעלהאפטען גזלן. אבוואהל עס איז זעהר מענליך, — מען מוז זיין גערעכט אפילו צו גזלנים, — אז דיעזער מענש, פער'שיכור'ט פון'ם אנבליק פון בלוט פון אזוי פיעל אונשולדיגע קרבנות, האָט אויף אזויל ע אויפגע־הערט צו זיין א מענש און איז געוואָרען א חיה, א זוהן פון'ם כא־אָטישען תהו ובהו, א קינד פון פינסטערנים און שרעקליכע בעגעהרען. עס איז חאראקטעריסטיש, וואָס דער מערדער האָט נאָך דער פערברע־כיישער טהאט, געטרונקען וויין און געגעסען ביסקווויטען — אי־בער־געבליבענע טהיילען פון בידע זיינען געפונען געוואָרען אויפ'ן טיש מיט שפורען פון פערבלוטינטע פינגער. אבער עס איז דאָ נאָך עפעס שרעקליכערעס, וואָס עס קען ניט פער־שטעהען, ניט ערקלעהרען מיין מענשליכער שכל : פערוויכערענדיג אליין, האָט דער מערדער, וואהרשיינליך אין א געפיהל פון עפעס א זאנדערבארער פריינדליכקייט, אריינגעלייגט א פערוויכערטען סיגאר אין די צוזאמענגעדריקטע צייהן פון מיין פערשטארבענעם פאטער.

שוין לאנג האָב איך זיך ניט עראינערט אן דיעזע אימה'דיגע איינצעלהייטען, וועלכע די האנד פון צייט האָט שוין כמעט אבגע־וישט ; און איצט , פאַרלייגענדיג זיי פאר די שוידערנדע צוהערער, וועלכע האבען ניט געוואָלט גלויבען, אז אזעלכע שרעקענס זיינען מענליך, האָב איך געפיהלט, ווי עס איז בליק געוואָרען מיין פנים און די האָר האבען זיך בעוועגט אויף מיין קאָפ. אין אומעט און צאָרן האָב איך זיך אויפגעהויבען פון פאטעל און, אויסגלייבענדיג זיך, האָב איך אויסגעשריען :

— נערעכטיגקייט אויף דער ערד איז אָפט קראפטלאָז, — אבער איך אפעליער צו דער הימעלשער נערעכטיגקייט, איך אפעליער צום נערעכטיגען לעבען, וועלכעס איז קיין זאך ניט מוחל, איך אפעליער צו אלע העכע־ע געוצעע, אונטער וועמעס הערשאפט עס לעבט דער מענש, — זאל דער שולדיגער ניט רעטען זיך פון זיין פערדיענטער שטראף ! שטראף !

זייענדיג נעריהרט ביז צו טרעהרען פון מיין יאמערן האבען די

צוהערער אויפ'ן שטעל אויסגעדריקט זייער הייסען וואונש צו ארבייטען וועגען מיין בעפריאונג און כאטש אין א קליינער מאס אויסקוויפען דערמיט די אונגערעכטיגקייט, וועלכע איז געגען מיר בעגאנגען געווארען. און איך, בעטענדיג אום ענטשולדיגונג, בין אוועק צו זיך אין קאמער.

הפנים, מיין אלטער גוף איז שוין ניט בכח אויסצוהאלטען אזעלכע שטורעמס; און עס איז טאקע זעהר שווער, וואס פאר א שטארקער מענש מען זאל ניט זיין, — שווער ארויסצורופען אין דער ערינערונג אמאליגע בילדער און ניט ארבעהן דערביי פון זינען: בלויז דערמיט קען איך ערקלעהרען יענע האלוצינאציעס, וואס שטעלען זיך פאר פאר מיינע מיערע אויגען אין דער אינזאמקייט פון מיין געפענגנים־קאמער. ווי א פארגליווערטער, האב איך צווקלאז געקוקט אויף דער פערריגעלטער שווארער טהיר, און מיר האט זיך פלוצלונג אבגעדוכט, אז אהינטער מיר שטעהט אימיצער. מיט מיר האט עס געטראפען א פאאר מאל אויך פריהער, און אנפאנגס האב איך ניט געוואגט א קעהר צו טהאן זיך. וועהן איך האב זיך דערנאך א קעהר געטהאן אויף צוריק, האב איך דערזעהן פאלגענדעס: אין'ם חלל צווישען דעם געקרייציגטען און מיין פארטרעט איז אזוי ווי געהאנגען אין דער לופט מיין פאטער'ס קערפער. עס איז מיר שווער איבערצוגעבען די אינצעלהייטען, וואהרום עס איז שוין געווען פינסטערליך, נור איך קען אויף זיכער זאגען, אז דאס איז געווען ווירקליך דאס בילד פון א מת און ניט פון א לעבעדיגען מענשען, ה ג ם א ן מ ו י ל ב י י א י ה ם ה א ט ז י ך ג ע ר ו י כ ע ר ט א ס י ג א ר. ריכטיגער געזאגט, קיין רויך פון סיגאר איז ניט געגאנגען, עס האט זיך נור גלויכטען שוואך א רויטליך־שמוקלענד פייער'ל. כאראקטעריסטיש איז, וואס איך האב אין יענער מינוט, און ניט אפילו שפעטער, ניט געפיהלט דעם געריך פון טאבאק. איך אליין רויכער שוין ניט פון לאנג; איך מוז זיך דא מודה זיין אין מיין שוואכקייט, וואס דאס ווייזט, ווי טוישענד עס איז אונזער חוש הריאה — איך האב אנגעהויבען רויידען מיט דעם געשפענסט. צוגעהענדיג נעהנטער, אויף וויפיעל דאס איז מעגליך געווען, האב איך געזאגט צום געשפענסט:

— איך דאנק דיר, פאטער. דו ווייסט, ווי שווער עס איז פאר

דיין זוהן, אוֹן דו ביסט געקומען, ביסט געקומען אום אן עדות צו זיין אין מיין אונשולד. איך דאנק דיר, פאטער. גיב מיר דיין האנד, אוֹן איך וועל מיט דאנקבארקייט פון א זוהן דיר ענטפערן אויף דיין אונערוואַרטעטען קומען . . . דו ווילסט ניט? גיב מיר דיין האנד! דיין האנד גיב, זאָג איך דיר, וואַרום אַז ניט, וועל איך דיך רופען ליגנער!

איך האָב אויסגעשטרעקט מיין האנד, אָבער נאָטירלעך, דער געשפענסט האָט מיר ניט געענטפערט, אוֹן איך בין אויף אייביג גע־רויבט געוואָרען פון דער מענלעכקייט צו פערזוכען די בעריהרונג פון א שאטען. מיין געשריי האָט אָנגעמאכט א גאנצען רעש אין טורמע, אוֹן גאקומען איז דער גשריי דערפון, וואָס דאָס געשפענסט איז פלוצלונג פערשוואונדען; אזוי פלוצלונג, אז די פוסטקייט, וואָס איז געבליבען אויף דעם פלאץ, האָט מיר אויסגעזוהען שרעקלעך פון דעם נס. אזוי איז די קראפט פון דעם מענשנס פאנטאזיע. וועו זי איז אויפגערייצט, שאפט זי געשפענסטער אוֹן פאַרשטעלונגען אוֹן פילט מיט זיי אָן די שווייגענדע פוסטקייט. ס'איז טרויעריג מודה צו זיין זיך, אז עס זיינען פאראן מענשען, וואָס גלויבען אין געשפענסטער אוֹן בויען אויס גאנצע טהעאָריען וועגען די בעציהונגען צווישען דער וועלט פון לעבעדיגע מענשען אוֹן צווישען דער אונבעוואוסטער וועלט, וואו עס וואָהנען די מתים. איך פערשטעה, אז דעם מענשענס געהער קען זיין אבנארמט אוֹן אפילו דעם מענשענס אויג, אָבער ווי אזוי קען פארקריבען אין אזא לעבערליכער אבנארונג דער גרויסער אוֹן ליבטיגער מענשליכער שכל?

איבריגענס, האָב איך א זאָג געטהאָן דעם געפענגנים־וועכטער:

— איך פיהל עפעס זאָנדערבאר, עפעס ווי דאָ וואָלט געשמעקט מיט דעם רויך פון א סיגאר. דוכט זיך אייך ניט דאָס זעלביגע?

דער געפענגנים־וועכטער האָט א שמעק געטהאָן די לופט אוֹן האָט געענטפערט:

— ניין, איך געפין דאָס ניט איין. עס האָט זיך אייך נע־דוכט.

נוֹן, אויב אייך איז נויטיג א בעשטעטיגונג, קענט איהר דערויף האָבען א ריכטיגען בעוויז, אז אלץ, וואָס איך האָב געזוהען, אויב

דאָס האָט אפילו עקזיסטירט — האָט עקזיסטירט נור אויף דער היי־
טעל פון מיין אויג.

.9

עס האָט פּאַסירט עפּעס זעהר אונערוואַרטעטעס: די בעמיהונ־
גען פון מיינע פּריינד, פון דעם הערר נאַטשאַלניק און פון זיין פּרוי
זיינען געקרוינט געוואָרען מיט ערפאָלג. און אָט זיינען שוין אַריבער
צוויי מאָנאַט וויי מען האָט מיך אַרויסגעלאָזען פּריי. איך בין גליק־
ליך צו קענען מעלדען, אז באלד ווי איך בין ארויס פון אונזער טורמע
בין איך גלייך געוואָרען אָנגעזעהען, וואָס איך האָב גאָר קיין מאָל
ניט געקענט ערווארטען. וויסענדיג מיינע בעשיידענע מעלות. די
גאַנצע פּרעסע האָט מיך איינשטימיג בעגעגנט מיט פּרייד; פּיעלע
זשורנאַליסטען, פּאָטאָגראפיסטען, אפילו קאריקאטוריסטען (די
מענשען פון אונזער צייט האָבען דאָך אזוי ליעב שפּאס און געלונגענע
וויצען) האָבען אין הונדערטע ארטיקלען און בילדער געשילדערט די
גאַנצע געשיכטע פון מיין מערקווירדיגען לעבען. אלע צייטונגען, ווי
זיי וואָלטען זיך צונויפּרייידען, האָבען מיר א נאָמען געגעבען „לעה־
רער" — א הויכער, בכבודער נאָמען, וועלכען איך האָב ענדליך אָנ־
גענומען מיט טיעפע דאנקבארקייט.

די מיטלען, וועלכע מיין גוטע מוטער האָט פאר מיר איבערגע־
לאָזען אלס ירושה און וועלכע זיינען פערגרעסערט געוואָרען שטאַרק
פאר דער צייט, וואָס איך בין געווען אין געפענגנים, האָבען מיר
געגעבען די מעגליכקייט איינצוֹאַרדנען זיך ניט נור אנשטענדיגער, נור
זאָגאר זעהר רייך אין איינעם פון די זעהר אריסטאָקראטישע האָטעלען.
איך בעזיץ א גרויסען שטאָב דינער, אן אויטאָמאָביל, און אין אל־
געמיין האָב איך זיך אזוי גוט בענוצט מיט'ן גאלד, אז עס איז פאר
מיר קיין צווייפּעל ניט, דאָס וועט די רייכע סומע וואָלט אריינגעפּא־
לען אין מיינע הענד בעציייטענס, וואָלט דער קאפּיטאל ביי מיר אום־
זיסט ניט גאלגענען. מיינע צויבערליכע פערהערינגס האָבען מיר אי־
בערגעלאָזען אזוי פיעל בלומען, אז מיין וויינקעלע זעהט אויס וויי א

שטיקעל אראנזשערעע אדער זאגאר ווי א שטיקעל טראפישער וואלד. מיין דיענער, וועלכער איז זעהר אן אנשטענדיגער יונגער מענש איז פשוט אין פערצווייפלונג — ער האט נאך קיין מאל ניט געזעהען אזוי פיעל בלומען און ניט געפיהלט אויף אין מאל אזוי פיעל פערשיעדענע בשמים־ריחות. וועז איך וואלט געווען נאך ניט אזוי אויף דער עלטער און וואלט ניט געווען אזוי שטרייגג פינקטליך און צוריקגעהאלטען, ווי איך פערהאלט זיך צו מיינע בעזוכערינס, וויים איך ניט אין וואס עס וואלטען זיך געקענט אויסדריקען מיינע היציגע געפיהלען און ווי ווייט זיי וואלטען געקענט גרייכען. וויפיעל פערפיומירטע צעטעלעך! ווי־פיעל גענוימע, ביינקשאפטליכע זיפצען און בעטענדע אויגען. עס האט אפילו ניט געפעהלט א פרעכטיגע אונבעקאנטע אין א שווארצען שלייער: דרויי מאל איז זי געהויבניספול ערשיענען אין פערשיעדענע שטונדען, נור דערווייסענדיג זיך אז ביי מיר זיצען בעזוכער איז זי געהויבניספאל פערשוואונדען, ווי געהייקניספאל זי איז ערשיענען.

איך מוז נאך דערצעהלען, אז איצט האב איך די עהרע צו זיין ערווועהלט אלס מיטגליעד פון פיעלע אנגעזעהענע געזעלשאפטען. ווי צום ביישפיעל: אין דער „פריעדענס־ליעגא" — אין „פעראיין פאר דער בעקעמפונג פון קינדער־פערברעכען" — אין דער „גזעזלשאפט פון מענשען פריינד" און אין פיעלע אנדערע אזעלכע. אויסער דעם בין איך איינגעלאדען געוואָרען פון דעם רעדאקטאר פון איינער פון די גרעסטע צייטונגען אנצופאננגען פון נעקסטען מאנאט אן א סעריע פון עפענטליכע לעקציעס. איך האב שוין פארטיג געמאכט דעם מא־טעריאל פאר מיינע ערשטע דריי לעקציעס און האפענדיג, אז פאר מיין לעזער וועט דאס זיין אינטערעסאנט, גיב איך דא איבער דעם קאנספעקט פון דיעזע לעקציעס.

ערשטע לעקציע.

כאאס אדער אַרדנונג? דער אייביגער קאמפף צווישען דיעזע צוויי אייביגע רעבעלען און די אייביגע בעזיעגונג פון דעם כאאס־רע־בעל. דער טריאומף פון גוטען און אַרדנונג.

צווייטע לעקציע.

וואס איז עס אזוינס די מענשליכע נשמה? די אייביגע מלחמה

צווישען די צוויי עלעמענטען אין מענשענס נשמה : כאָאָס, פון וועל־כען זי איז בעשאפען, און הארמאָניע, צו וועלכער זי שטרעבט אָהן אויפהער. שקר אלס דאָס קינד פון כאָאָס און אמת אלס דאָס קינד פון הארמאָניע. דער טריאומף פון אמת און די מפלה פון שקר. גאָט׳ס טראָהן איז ליידיג און פאר איהם איז דאָ א פרעטענדענט — דער מענש.

דריטע לעקציע.

די ערקלעהרונג פון דער הייליגער פארמולע פון דער אייזערנער גראטע.

ווי מיין גוטהארציגער לעזער זעהט, איז גערעכטיגקייט דאָך ניט קיין פוסטער קלאנג, און פאר מיינע יסורים בעקום איך איצט קיין קלייניע בעלאָהנונג. אָבער ניט וואָגענדיג אפילו צו מאכען פאר־ווירפע מיין שיקזאל, פיהל איך דאָך ניט יענע בעפריעדיגונג, וועל־כע איך האָב דוכט זיך געדארפט פיהלען. אמת, די ערשטע צייט בין איך געווען פאלשטענדיג גליקליך ; אָבער באלד בין איך געפיהרט געוואָרען צו א גאנצער רייהע ענטוישונגען צו פערדאנקען מיין גע־וואָהנהייט שטרייניג לאָגיש צו בעטראכטען זאכען און בעאָבאכטען די וועלט דורך דער מאטעמאטיש ריכטיגער גראטע.

איך האָב מורא גלייך צו זאָגען עס מיט זיכערהייט, אָבער מיר שיינט, אז זיער גאנצער לעבען אויף דער זאָגענאָנטער פריי־הייט איז דורכאוים זעלבסט־נארריי און פאלשקייט. דאָס לעבען פון יעדערען פון די מענשען, וועלכען איך האָב בעגעגענט אויף דער פריי־הייט פאר דער צייט זינט איך בין ארוים פון געפענגנים, בעוועגט זיך אין א שטרייניג בעשטימטען קרייז, וואָס איז פונקט אזוי ווי די קאריאָרען פון אונזער טורמע ; אויך אזוי פערשלאָסען, ווי דער ציפערבלאט פון זייגער, וועלכען זיי טראָגען צו יערע מינוט צו די אויגען, ניט פארשטעהענדיג די פאטאלע בעדייטונג פון דעם ווייזער, וועלכער בעוועגט זיך שטענדיג און קומט שטענדיג צו צו זיין פלאץ ; — און יעדערער פון זיי פיהלט עס, ווי עס פיהלט נעווים דער פערד פון צירקוס, נור איז אזוי פערבלענדעט, אז ער ווייל זיך

איינשמועסען, אז ער איז פאָלשטענדיג פריי און בעוועגט זיך פ א ר־ ו ו ע ר ט ס. ווי דער נאריישער פויגעל, וועלכער שלאָגט זיך ארויס פון קרעפטען, שלאָגענדיג זיך נאכאנאנד אן דעם דורכזיכטיגען גלעז־ זערנעם צאהם, ניט פערשטעהענדיג וואָס עס דערלאָזט זי ניט אריינ־ צודרינגען ווייטער, אזוי שלאָגען זיך אונבעהילפליך די מענשען אן דער גלעזערנער וואנד פון זייער טורמע. איך קען אָהן פערדרוס ניט רעידען וועגען זייער הימעל, מיט דער טיעפקייט און אונענדליכ־ קייט פון וועלכען זיי ענטציקען זיך אזוי : פרעך נארט ער זיי אָב מיט זיין אונצוגענגליכקייט, מיט זיין פאלשער שעהנקייט. איך וואר עמפעהרט פון דעם אונזינן, וואָס זיי האלטען אזוי בריט צוועפענט די פענסטער, אין וועלכע עס גיסט זיך אריין פריי די אונענדליכ־ קייט ; פונקט אזוי דער אונזינן פון זייערע בריט־צוועפענטע אוי־ גען, וועלכע לייגען נור אוועק א צאהם צווישען זיך און דער אייביג־ קייט דערמיט וואָס זיי פינטלען שטארק. זיי האבען זיך דערשלאָגען ביז דעם געראנקען, אז מען מוז די צייט צוטהיילען אויף מינוטען, אז דעם שטח דארף מען צוטהיילען אויף סענטימעטרען און קענען ניט בייקומען די אייביגקייט, אנציהענדיג אויף איהר אן אייזערנע גרא־ טע. א, וען זיי וואלטען פערשטאהן, אז קיין פרייהייט איז ניטא, אז מען דארף קיין פרייהייט ניט — ווי גלייקליך זיי וואלטען געווען אין זייער בעוואוסטזיין אז זיי זיינען פערנינפטיג אונטערוואָרפען צו די צוועקמעסיגע און שטרייניגע בעפעהלע פון שיקזאל.

מיר דוכט זיך, אז איך האָב גערהאט אויך א טעות אין דער בע־ דייטונג פון יענעם קבלת־פנים, וואָס איך האָב גערהאט וען איך בין ארויס פון טורמע. נעווים האָב איך געוואוסט, אז דאָס בעגריסט מען אין מיין פערזאָן א פאַרשטעהער פון אונזער טורמע, וועלכער איז פערהארטעוועט געוואָרען פון ערפאהרונג ; איך האָב געוואוסט, אז דאָס בעגריסט מען א פיהרער, א וועגווייזער, א לעהרער, וועלכער איז פאר זיי ערשיענען צוליעב דעם, אז ער זאל פאר זיי ענטדעקען די גרויסע געהיימנים פון צוועקמעסיגקייט. און וען זיי האָבען מיך גראטולירט מיט דער פ ר י ה י ט, וואָס מען האָט מיר גע־ שיינקט, האָב איך געענטפערט מיט דאנקבארקייט, ניט האָבענדיג קיין פערדאכט אז זיי לייגען אריין אין דעם דאָזיגען וואָרט אזא אידיאָטישען זינען. זאל מען מיר פערצייהען אזא גראָבען אויסדרוק,

אבער איך קען זיך מעהר ניט צוריקהאלטען און מוז אויסדריקען די פעראכטונג, דעם עקעל וואס איך פיהל אנקוקענדיג זייער אונפא־סיגען לעבען, זייערע געדאנקען, זייערע געפיהלען. וועט דען מיר דער לעזער גלויבען וען איך וועל איהם דערצעהלען פון אזא וויהדער אונפאסיגקייט: קיין צייטונג האט ניט געוואגט דרוקען מיין ערצעה־לונג וועגען דעם, דורך א וועלכען איינפאכען און קלוגען מיטעל איך האב בעפריעדיגט מיינע געשעפטליכע פאדערונגען; זיי האבען געזאגט, אז דאס קען שעדיגען זייער געזעלשאפטליכע מאראל.

— און ווי וואלט איהר געטהאן וען איהר וואלט געוואגט אויף מיין פלאץ? — האב איך א פרעג געטהאן איינעם, אויפ'ן פנים גאר ניט קיין נאריישען העררן, וועלכער האט שהמעוודיג אויסגעהערט מיין ערצעהלונג. ער האט זיך צושטאמעלט, זאגענדיג:

— וואהרשיינליך וואלט איך אויך אזוי געטהאן, אבער דער־צעהלען וועגען דעם . . . און אין אלגעמיין, רעכענען ע ו נ ן פאר א גרויסען מענשען — . . . און ער האט פערעכטליך א בלאז געטהאן מיט די ליפען — איהר מאכט דאס סיידען שפאס?

איך שפאס? ! דומע היפאקריטען, וועלכע האבען מורא צו זאגען דעם אמת אפילו דארט, וואו דאס איז פאר זיי א בעפוצונג. בכלל האט מיין פערהארטעוועטע וואהרהייטליכקייט שטארק גלייטען צוויישען דיעזע פאלשע און קלייגליכע מענשען. עס האט לחלוטין קיין . . . בריאה ניט געגלויבט, אז איך בין אין טורמע געווען גלייקליכער ווי אומעטום. פאר וואס זשע בעוואונדערען זיי מיך אזוי און דרוקען זאגאר מיינע פארטרעטען? זיינען דען פאראן וויניג אידיא־טען, וועלכע רעכענען זיך פאר אונגליקליך אין טורמע! און וואס משונה'דיגער פון אלץ איז: זיי גלויבען מיר ניט אפט אויף קיין גרא־שען, פון דעסטוועגען זיינען זיי ג א נ ץ א ו י פ ר י כ ט י ג ע ר־ה י י ד ענטציקט פון מיר, בעגריסען מיך, דריקען מיין האנד און פלאפלען אויף יעדען שריט און טריט: „לעהרער!" — „לעהרער!" וואלטען זיי לכל הפחות געהאט וועלכע נוצען פון זייער שטענדיגער פאלשקייט — האבען זיי דאך ניט. זיי זיינען לויגענהאפט גאר אהן פניות און זיינען פאלש, ווי עפעס לויט א העכערען בעפעהל; זיי זאגען ליגען, זיי זיינען פאנאטיש איבערצייגט, אז ליגען אונטער־שיידעט זיך ניט בשום אופן פון אמת. פאסקודנע שוישפיעלער, וועל־

כע זיינען ניט פעהיג אפילו צו גרימירען זיך געהעריג ; זיי קרימען זיך דעם גאנצען טאָג פון אין־דער־פריה ביז אויף־דער־נאכט אויף עפעס א מין ביהנע און, שטאַרבענדיג מיט אן אמת ווירקליכען טויט, לייִדענדיג פון אמת ווירקליכע יסורים, טראָגען זיי אין די סאמע ספּאזמען פאר'ן טויט אריין זייערע גראָשענע קונסט צו פארשטעלען זיך. אפילו זייערע שווינדלער זיינען ניט קיין ריכטיגע שווינדלער און שפּיעלען בלויז א ראָלע פון שווינדלער, בלייבענדיג אליין גאנץ עהרליכע מענשען ; און די ראָלע פון עהרליכע מענשען שפּיעלען ביי זיי הויפּטזעכליך די שווינדלער און זיי שפּיעלען דאָס אפילו גאנץ שלעכט ; און דאָס פּובליקום זעהט דאָס, נור אין נאָמען פון דער־זעלבער פאטאָלער פאלשקייט דערלאנגט זיי דאָס פּובליקום קראנצען און בוקעטען. און וועו עס געפינט זיך אמאָל אזא טאלאנטפולער אק־טיאָר, וואָס קען אָבווישען דעם גרענעץ צווישען אמת און שקר אזוי גוט, אז זיי אלייין הויבען שוין אן גלויבען — דאן רופען זיי איהם מיט בעגייסטערונג גרויסער מענש, זאמלען אונטערשריפ־טען אויף צו שטעלען איהם א מאָנומענט, נור קיין געלד גיבען זיי ניט פון דעסטוועגען. געפעהרליכע פייגלינגע, זיי האָבען מעהר פון אלעס מורא פאר זיך אליין און, הנאה האָבענדיג פון זייער אויסזע־הען, קוקענדיג אין שפּיגעל אויף זייער פאלשען, גרימירטען פנים — רעווען זיי אָבער פון פחד און צאָרען, וועו עמיצער שטעלט אונפאָר־זיכטיג אונטער דעם שפּיגעל פאר זייער נשמה.

מיין גוטהאַרציגער לעזער דארף דאָס ניט אננעהמען אין אבסאָ־לוטען זינען ; ער דארף ניט פארגעסען אז א מענש אין מיינע יאָה־רען איז נאטירליך קאָפּריזנע און האָט ליעב צו בורטשען. געווים, איך האָב באגעגענט ניט ווייניג ווערטהפולע מענשען, אמת עהרליכע, אויפריכטיגע און דרייסטע ; איך שטאָלציר דערמיט, וואָס אויך זיי האָבען געפונען נויטיג אָבצושעצען מיין פּערזאָן. מיט זייער הילף האָף איך צו ענדיגען מיט ערפאָלג דעם קאמפּף פאר וואהריים און גע־רעכטיגקייט. פאר מיינע יאָהרען — איך בין איצט 60 יאָהר אלט — בין איך נאָך געזונ שטאַרק : און עס איז, דוכט מיר, ניטא יענע קראפט, וועלכע זאל זיין בכח צו ברעכען מיין אייזערנעם ווילען.

צייטענווייז וואר איך מיער : צו פערדאנקען דער אונגעלומ־פערטער אָרדנונג פון זיי ער לעבען, האָב איך קיין געהעריגע

רוהע ניט אפילו ביינאכט. די מוראדיג גרויסע פענסטער, דיעזע אונזיניגע, שוידערליכע תהום־לעכער, וואס רופען ארויס אפילו דורך די דיקע לאדען א פערלאנג צו פליהען — זיי רעגען מיך אויף און בעאונרוהיגען מיך. און דאס בעוואוסטזיין, אז לייגענדיג זיך שלאפען דעם האב איך אין צוטראגענהייט געקענט פארגעסען צו פערשליסען די טהירען פון מיין שלאפצימער, הויבט מיך צעהנדליגע מאל אויף בייי־נאכט ארויסצושפרינגען פון בעט און שוידערענדיג פון שרעק ארום־צוטאפען דעם שלאס. דא ניט לאנג האט עס מיט מיר אזוי געטראפען: ארויסנעהמענדיג דעם שליסעל פון טהיר און אונטערלייגענדיג איהם אונטער'ן קישען מיט פולער זיכערהייט, אז די טהיר איז פער־שלאסען, האב איך פלוצלונג דערהערט א קלאפ, און דערנאך האט זיך די טהיר אויפגעפענט און אין איהר האט זיך געווי־זען דער שמייכלענדער פנים פון מיין דיענער. איהר קענט זיך לייכט פארשטעלען, ליעבער לעזער, מיין שרעק, וועלן איך האב דאס דער־זעהען: מיר האט זיך געדוכט, אז עמיצער איז דאס ארייניגעקראכען אין מיין נשמה. און הגם איך האב נארנישט וואס צו בע־האלטען, דוכט זיך מיר אבער אז אזא ארייניריסען זיך אין יענעמס נשמה איז זעהר ניט אנשטענדיג.

מיט אייניגע טעג צוריק האב איך זיך אביסעל פערקיהלט — אין זיער פענסטער בלאזט שרעקליך, און איך האב געבעטען מיין דיענער ער זאל נעבען מיר אויף־זיין די נאכט. אין־דער־פריה האב איך איהם אין שפאס א פרעג געטהאן:

— נו, ווי, האב איך עפעס שטארק גענפלויידערט פון שלאף?

— ניין, איהר האט נארנישט ניט גערעדט.

— און מיר האט זיך געחלום'ט עפעס א שרעקליכער חלום, און מיר געדיינקט זיך, אז איך האב אפילו געווייגט.

— ניין, איהר האט די נאנצע צייט געשמייכעלט, און איך האב זאנאר געטראכט: וואס פאר א גליקליכע חלומות אונזער לעהרער זעהט.

ליעבער יונג, אפנים ער איז מיר ערענסט טריי און איבערגעבען, און פאר מיר איז דאס אזוי ריהרענד אין מיינע איצטיגע שוועי־טעג.

מאָרגען זען איך זיך פארפערטיגען מיינע לעקציעס. שוין צייט!

.10

מיין גאָט, וואָס האָט עס מיט מיר פאסירט! איך ווייס ניט ווי איך זאָל וועגען דעם דערצעהלען דעם לעזער. איך בין געווען אויפ'ן ברעג פון אבגרונד. א י ך ב י ן ש י ע ר נ י ט א ו מ ג ע ק ר מ ע ן. וואָס פאר א שווערע נסיונות דער שיקזאָל שיקט אַרויף אויף מיר. איך בין דאָך שוין זעכציג יאָהר אַלט — זעכציג יאָהר. משוגעים, וואָס מיר זיינען; מיר שמייכלען, ניט פארדעכטיגענדיג קיין זאָך, אין דער צייט ווען איבער אונזער קאָפּ פארמעסט זיך עפּעס א רוצח'ישע האנד; מיר שמייכלען און אין א מינוט ארום סטאַרטשען מיר אויס די אויגען פון שרעק. איך — איך האָב עפּעס בעווייניט. איך האָב געווייניט! נאָך איין אויגענבליק און איך וואָלט זיך א שלייַדער געטהאָן ארונטער, דיינקענדיג, אז איך פליה דאָס צום הימעל. עס שטעלט זיך ארויס — עס שטעלט זיך ארויס: יענע „פרעכטיגע אונ־ בעקאַנטע" אונטער דעם שווארצען שלייַער, וואָס האָט דריי מאָל מיך געהייסן־ספּאָל בעזוכט און געוועלט זיך מיט מיר זעהען, איז קיין אנ־ דערע ווי מאדאם נ. נ., מיין געוועזענע כלה, מיין ליעבע, מיין טרויס און מיינע יסורים. א י ך ה א ב ד א ך ק י י ן א י י ן פ ר ו י ע נ צ י מ ע ר, א ו י ס ע ר א י ה ר, נ י ט ג ע ק ע נ ט א ו ן נ י ט ג ע ל י ע ב ט א י ן ד י א ל ע א ו נ ע נ ד־ ל י כ ע, ש ר ע ק ל י כ ע י א ָ ה ר ע ן. און עס שטעלט זיך ארויס...

אָבער אַרדנונג, אַרדנונג! זאָל מיר מיין גוטהאַרציגער לעזער פערצייהען פאר דעם רחמנות'דיגען טאַן פון די לעצטע אייניגע שורות; איך בין דאָך שוין זעכציג יאָהר אַלט און מיינע כחות ווערען שוואכער. מיינע כחות ווערען שוואכער, און איך בין אייגער אַליין. זיי וועניגס־ טענס דו מיין פרייַנד, מיין אונבעקאַנטער לעזער: איך בין דאָך ניט פון אייזען, און מיינע כחות ווערען שוואכער. הער זיך צו מיין פרייַנד: איך וועל זיך געבען די מיהע, געגוי און פינקטליך, ווי

מיין קאלטער און גלייכער פערשטאנד איז אים שטאנדע, איבערצוגע־בען דיר דאס פאַרגעקומענע. און וואס מיין צונג וועט ניט דערדעדען, פערשטעה דו אליין.

איך בין געזעסען און האב פערפערטיגט מיינע לעקציעס, זייענדיג אין גאנצען פערשלונגען פון דער אינטערעסאנטער ארבייט; אין מיטען איז אריינגעקומען מיין דיענער און מעלדעט, אז עס איז ווי עד ער ערשיענען די אונבעקאנטע דאמע מיט'ן שוואַרצען שלייער און בעט די ערלויבנים מיך צו זעהען. איך מוז געשטעהן, אז איך האב שוין גאר געוועלט הייסען זאגען, אז איך האב קיין צייט ניט, אבער די נייגעריגקייט און דערצו דאס ניט וועלען עמיצען בע־ליידיגען האבען מיך בעוועגט צו הייסען אויפנעהמען דעם אונערוואר־טעטען גאסט. איך האב אנגענומען דערביי דעם ערנסטען פנים פון א נאבעלען לעהרער, ווי איך פלעג געוועהנליך אויפנעהמען מיינע פער־עהרער, און דערצו נאך דעם ראמאנטישען אויסדרוק, וועלכער האט זיך געפאדערט אין אזא פאל און איך האב מיין גאסט בעגענעט מיט א גלייכען און אנגענעהם זאנפטען שמייכעל.

— איך בעט אייך, זעצט זיך, מיין טהייערער גאסט! — האב איך העפליך פאַרגעלייגט דער אונבעקאנטער א שטוהל. זי האט נאך אלץ ניט אראבגענומען איהר שלייער און איז געשטאנען אין עפעס א זאנדערבארער פערגלייוועלונג.

זי האט זיך ענדליך געזעצט.

— האבענדיג אכטונג פאר יעדער געהיימנים וואלט איך אייך פון דעסטוועגען געבעטען ארבענהמען דעם טרויעריגען שלייער, וועלכער פערשטעלט אייער פנים. געוויטיגט זיך דען א מענשליך געזיכט אין א מאסקע?

מיט א צוטראגענהייט, די אורזאכע פון וועלכער איך האב ge־מיינט אז איך פערשטעה און וואס עס האט זיך דערנאך בעוויעזען אלס א טעות, האט די זאנדערבארע בעזוכערין זיך ענטזאגט דאס צו טהאן.

— נוט, איך וועל ארבענהמען, אבער בלויז שפעטער. איך וויל פריהער אייך אנקוקען.

די אנגענעהמע שטימע פון דער אונבעקאנטער האט אין מיר ניט ארויסגערופען קיינע עראינערונגען. וועראנדיג שטארק פעראינטע־

רעסירט און זאגאר געשמייכעלט פון אוא בענעהמונג, האָב איך דער בעזוכערין ארויסגעוויזען זעהר גערן אלע אוצרות פון מיין שכל, פון מיין ערפאהרונג און פון מיין טאלאנט. מיט א בעגיייסטערונג, וועל־כע איך האָב שוין לאנג ניט געפיהלט, האָב איך איהר דערצעהלט די גאנצע בעלעהרענדע געשיכטע פון מיין לעבען, בעלייכטענדיג אלע איינצעלהייטען מיט דעם שטראהלענדען גראנאק פון צוועקמעסיגקייט. (איך האָב זיך דערביי בענוצט טהיילוויייז מיט דעם מאטעריאל, אויף וועלכען איך האָב נור וואָס געארבייט פערפערטיגענדיג מיינע לעק־ציעס.) די בעזונדערע אויפמערקזאמקייט, מיט וועלכער די אונבע־קאנטע דאמע האָט זיך צוגעהערט צו מיין רעדע, איהרע אָפטע און טיפע זיפצען, דאָס נערוועזע ציטערען פון איהרע אייד־לע פינגער אין דער דינער האנדשוה, איהרע אָפטע, צוטראָגענע אויסגעשרייען: „א, מיין גאָט!" — דאָס אלעס האָט מיך בעגייסטערט. און איך האָב איהר דערצעהלט דאָס, וואָס איך האלט זיך אימער צוריק פון צו דער־צעהלען פאר מיינע בעזוכערינס; איך האָב איהר געשיל־דערט די גאנצע שעהנע ערצעהלונג פון מיינע לאנג־יעהריגע בעציהונגען צו מא־דאם נ. נ., וועלכע איז פאר מיר געוואָרען וויי א פערקערפערטער גע־דאנק און האָט אלײן ניט וויסענדיג געטהיילט מיט מיר מיין איינזאמ־קייט און מיין געלעגער אין אונזער געפענגנים. זייענדיג אלײן פער־שלונגען פון מיין ערצעהלונג האָב איך לײדער ניט געצאהלט די נוי־טיגע אויפמערקזאמקייט אויף דער זאנדערבארער אויפפיהרונג פון מיין בעזוכערין: זי האָט פערגעסען יעדע צוריקהאלטונג, האָט אָפט אנגעכאָפט מיינע הענד און באלד, אין א מינוט ארום, זיי שארף אבגעשטויסען פון זיך; זי האָט געוויינט און יעדער מאל ווען איך האָב זיך אויף א סעקונד אבגעשטעלט אין לויף פון מיין רעדע, האָט זי זיך געבעטען:

— מען דארף ניט, מען דארף ניט, מען דארף ניט! הערט אויף! שווייגט! איך קען דאָס ניט הערען!

און אין א מינוט, ווען איך האָב דאָס וועניגער פון אלעס ער־וואַרט, האָט זי ארבאָגריסען פון זיך דעם שלייער און פאר מיינע אויגען — פאר מיינע אויגען איז געווען איהר פנים, דער פנים פון מיין ליעבע, פון מיין טרוים, פון מיינע אונענדליכע, ביטערע יסורים. צו דערפאר וואָס איך האָב מיט איהר מיין גאנצען לעבען

פערבראכט אין איין טרוים, בין געווען צוזאמען מיט איהר יונג, בין צוזאמען מיט איהר ערוואקסען געוואָרען און אלט געוואָרען, צוזאמען מיט איהר גערוקט זיך נעהנטער צום קבר — נור איהר פנים האָט מיר ניט אויסגעוויזען ניט אלט און ניט פערוועלקט : דאָס איז געווען אקוראט דער פנים, וועלכען איך האָב געזעהען אין מיינע חלומות, דער אונענדליך טהייערער און ליעבער פנים.

וואָס איז דאָס מיט מיר געוואָרען ! צום ערשטען מאל, נאָך צעהנדליגע יאָהרען, האָב איך פערגעסען אז איך האָב א געוויכט ; צום ערשטען מאל, נאָך צעהנדליגע יאָהרען, האָב איך ווי א בחור'ל, ווי א געבאָפטער פערבראכער געקוקט אונבעהילפליך און האָב ערוואָרט עפעס א טויט־שלאג.

— דו זעהסט, דו זעהסט ! דאָס בין איך. מיין גאָט, דאָס בין איך דאָך ! וואָס זשע שווייגסט דו ? האָסט דו מיך ניט דערקענט ?

צו האָב איך זי דערקענט ? הלואי וואלט איך בעסער קיין מאל ניט געקענט דיזעזן פנים ! הלואי וואלט איך בעסער בלינד געוואָרען איידער וויעדער זי דערזעהען !

— וואָס זשע שווייגסט דו ? וואָס פאר א זאָנדערבארער מענש דו ביסט ! דו האָסט מיך פערגעסען !

— מאדאם . . .

נאטירליך, איך האָב געדארפט פאָרטזעצען אין דיעזען טאָן. איך האָב געזעהען וויי זי האָט זיך אבגעצויגען אויף צוריק ; איך האָב געזעהען וויי זי האָט מיט ציטערנדע פינגער, כמעט אומפאלענדיג, געזוכט איהר שלייער ; איך האָב געזעהען, אז נאָך איין וואָרט פון פעסטען אמת און דאָס שרעקליך פאנטאזיע־בילד פערשווינדעט, אום קיין מאל ניט צוריקצוקעהרען. נור עפעס פרעמדעס, ניט איך, האָט פון מיר ארויסגערעדט די אונפאסיגע, לעכערליכע פראזע, אין וועלכער עס האָט געקלונגען אזוי פיעל אייפערזוכט און האָפנונגסלאזיג האַרצוועה.

— מאדאם, איהר האָט מיך פערראטהען. איך קען אייך ניט. איהר האָט אפשר א טעות געמאכט, ניט אין דער טהיר אריין. אויף אייך וואַרטען געווים אייער מאן און אייערע קינדער. ערלויבט נור — מיין דיענער וועט אייך בעגלייטען צו אייער קארעטע.

האָב איך דען געדיינקט, אז דיעזע ווערטער, וועלכע זיינען ארויסגערעדט געוואָרען אלץ מיט א שטריינגער, קאלטער שטימע, וועלען זיך א ז ו י אברופען אין הארצען פון דער פרויענצימער: מיט א געשריי, די ביטערע לידענשאפטליכקייט פון וועלכען איך בין ניט אים שטאנד איבערצוגעבען, האָט זי זיך א וואָרף געטהאָן פאר מיר אויף די קניע און האָט אויסגעשריען:

— לעבסט דו מיך, ווירקליך!

און דאָ האָט זיך אנגעהויבען, צו מיין שאנדע, יענער ווילדער, איבערנאטירליכער אויסברוך, וועלכען איך קען מיט קיין זאך ניט רעכטפערטיגען. פערגעסענדיג, אז דאָס לעבען איז שוין אריבער, אז מיר זיינען שוין אלטע לייט, אז אלעס איז שוין פאראיבער, צוזעעט, פון דער צייט, אזוי ווי שטויב, און קען זיך שוין קיין מאל מעהר ניט צוריקקעהרען; פערגעסענדיג, אז איך בין שוין גרוי, אז מיין רוקען איז שוין הויקערדיג, אז די שטימע פון לידענשאפט קלינגט משונה פון אן אלטען מויל — האָב איך אויסגעבראָכען מיט וויטהענדע פאָרווירפע און אנקלאגען. ווערענדיג פלוצלונג יונגער אויף צעהנדליגע יאָהרען, האָבען אונזערע קעפ אנגעהויבען צו שווינדלען אין דעם וואהנזיניגען שטראָם פון ליעבע, אייפערזוכט און לידענשאפט.

— יא, איך בין דיר אונטריי געבליעבען! — האָבען מיר געשריען איהרע בלייך געוואָרענע ליפען — איך האָב נעוואוסט, אז דו ביסט אונשולדיג . . .

— שווייג, שווייג.

— פון מיר האָבען נעלאכט אפילו דיינע פריינד, דיין מוטער, וועלכע איך האס איבער דעם; זיי אלע האָבען דיך פערראטהען. בלויז איך אליין האָב ג'טענה'ט: ער איז אונשולדיג! ער איז אונשולדיג!

א, וועז דיעזע פרוי וואָלט וויסען, וואָס פאר מיר בעדייטען איהרע ווערטער. וועז דער טרומייט פון דעם מלאך, וואָס זאגט אן דעם יום הפקודה, וואָלט אנהויבען צו שאלען אין מיינע אויערן, וואָלט ער מיך אזוי ניט דערשרעקען. דער סאמע תהום האָט זיך צוועפענט אונטער מיינע פים און ווי א פערבלענדעטער פון א בליץ, ווי א פער-

טויבטער פון א דונער, האָב איך אָנגעהויבען צו שרייען מיט א משונה'־דיגער טריאומף־שטימע :

— שוויג ! איך . . .

וועז גאָט אַליין וואָלט געשיקט דיעזע פרוי, וואָלט זי געמוזט אנשוויגען וועדען ; וועז דער סאמע טייוועל וואָלט זי געשיקט — וואָלט זי איך דאן מוזען אנשוויגען וועדען. אָבער אין איהר איז ניט געווען ניט קיין גאָט, ניט קיין טייוועל, און א י ב ע ר ש ל אָ־ג ע נ ד י ג מ י ך, ניט געבענדיג מיר די מעגליכקייט צו ענדיגען מיינע וועדטער, האָט זי פּאַרטנעזעצט :

— ניין, איך וועל ניט שוויגען. איך מוז דיר אַליעס דערצעה־לען. אזוי פיעל יאָהרען, ווי איך האָב געוואַרט אויף דיר. הער, הער !

אָבער פּלוצלונג האָט זי דערזעהען מיין פּנים און זי האָט אָבגע־טראָטען אין שרעק.

— וואָס איז דיר ? וואָס טהוט זיך מיט דיר ? פון וואָס לאכסטו ? איך האָב מורא פאר דיין שמייכעל. הער אויף צו לאכען ! הער אויף ! מען דארף ניט !

אָבער איך האָב גאָר ניט געלאכט, איך האָב נור שטיל געשמיי־כעלט. און דערנאָך האָב איך גאנץ ערנסט און אָהן א שמייכעל א זאָג געטהאָן :

— איך שמייכעל, וויל איך בין אזוי נערן דיך צו זעהען. דער־צעהלען דיר וועגען זיך.

און ווי אין חלום האָב איך געזעהען איהר געזיכט אָנגעבויגט צו מיר און איהר שטילער, שרעקליכער מורמעל האָט בעריהרט מיין געהער :

— ווייסטו, איך ליעב דיך. ווייסט, דעם גאנצען לעבען האָב איך געליעבט בלויז דיך אַליין. איך האָב געלעבט מיט אן אנדערען און בין איהם טרייי געווען ; איך האָב קינדער. אָבער ווייסטו, זיי זיינען מיר אַלע פרעמד : אי ער, אי די קינדער און אפילו איך אַליין. יא, איך בין דיר אונטרייי געווען, איך בין א פערברעכערין, אָבער איך ווייס ניט, וואָס מיט מיר איז דאן געשעהען ; דו ווייסט דאָך, וואָס פאר א מענש ער איז. ער איז געווען אזוי גוט צו מיר, ער האָט זיך פערשטעלט ; דערנאָך האָב איך זיך דערוואוסט, אז

ער גלויבט אויך ניט, אז דו ביסט שולדיג, און דערמיט, פערשטעה דאָך, ד ע ר מ י ט האָט ער מיך געקויפט.

— דאָס איז פאַלש!

— איך שוואר דיר. א נאַנצען יאָהר איז ער ארום מיר ארומ־געגאַנגען און האָט געוואַרט בלויז פון דיר. וווייסטו, ער האָט זיך זא־גאר אַמאָל צואוויינט, וועז איך האָב איהם דערצאָהלט וועגען דיר, וועגען דיינע יסורים, וועגען דיין ליעבע.

— ער האָט דאָך אַבער ליגען געזאָגט!

— נו, זיכער, געווים, ליגען. אָבער דאָן האָט ער אויסגעזע־הען אין מיינע אויגען אזוי גוטהערציג, אזוי ליעבליך, אז איך האָב איהם א קוש געטהאָן אין שטערן. אָבער בלויז אין שטערן, מעהר קיין זאָך ניט. איך גיב דיר דערויף מיין עהרען־וואָרט. דערנאָך האָ־בען מיר צוואַמען געטראָגען דיר בלומען אין טורמע. און אָט איין מאָל, וועז מיר זיינען געגאַנגען צוריק — ניין, וואַרט, הער דאָך אויס — האָט ער מיר פלוצלונג פאַרגעשלאָגען איך זאָל זיך מיט איהם דורכ־פאָהרען שפאַצירען. דער אבענד איז געווען אזא שעהנער . . .

— און דו ביסט געפאָהרען! וויזשע האָסטו געוואגט צו פאָה־רען? דו האָסט נור וואָס געזעהען מיין געפענגניס, דו ביסט נור וואָס געווען נעבען מיר — און פון דעסטוועגען ביסטו געפאָהרען מיט איהם? ווי געמיין!

— שווייג, שווייג. איך וויים, אז איך בין א פערברעכערין. אָבער איך בין געווען אזוי מיער, איך בין געווען אזוי אויסגעמא־טערט, און דו ביסט געווען אזוי וויים. פערשטעה דאָך מיך, פער־שטעה דאָך מיך.

זי האָט זיך צואוויינט, ברעכענדיג די הענד.

— פערשטעה דאָך מיך. איך בין געווען אזוי אויסגעמאטערט דאָן. און ער . . . ער האָט דאָך געזעהען אין וואָס פאר א צושטאַנד איך בין . . . און ער האָט געוואגט מיך א קוש צו טהאָן.

— א קוש טהאָן! און דו האָסט ערלויבט. אין די ליפען?

— ניין, ניין, בלויז אין באַק.

— דו זאָגסט ליגען!

— ניין, ניין, איך שוואר דיר. נו, און דערנאָך . . . נו, און דערנאָך.

איך האָב זיך צולאכט :

— נו, און דערנאָך מסתמא אין די ליפען. און דו האָסט איהם געענטפערט מיט דאָס זעלביגע ? איהר זייט זיך ארומגעפאָהרען שפּאַציערען אין וואַלד — דו, מיין כּלה, מיין ליעבע, מיין טרויס. און אלעס פון מיינעט וועגען ? רייד דאָך ! זאָג ! זאָג דאָך !

וואהנזיניג האָב איך איהרע הענד געבראָכען און, דרעהענדיג זיך ווי א שלאַנג, זוכענדיג אָהן האָפענונג צו בעהאלטען פון מיר איהר בליק, האָט זי געשעפצעט :

— פערצייהע מיר ! פערצייהע מיר.

— וויפיעל קינדער האָסטו ?

— פערצייהע מיר !

אָבער איך האָב שוין פערלאָרען מיין פערשטאַנד און ווי א וואהנזיניגער, טופענדיג מיט די פיס, האָב איך געשריען :

— וויפיעל קינדער ? רייד דאָך. וואַרום איך וועל דיך ערמאָרדען !

און דאָס האָב איך ווירקליך געזאָגט : אפּנים ווי איך בין טאַקע שיעור אראָב פון זינען, ווען איך, איך האָב געקענט סטראשען צו ערמאָרדען א אונבעשיצטע פרוי. און זי האָט הפּנים געטראָפען, אז דאָס זיינען בלויז ווערטער און האָט געענטפערט :

— ערמאָרד ! דו האָסט א רעכט דארויף ! איך בין א פערברעכערין. איך בין דיר פאלש געווען. און דו ביסט א מאַרטירער, דו ביסט א הייליגער ! ווען דו האָסט מיר דערצאהלט... איז דאָס אמת, אז אפילו אין די נעראַנקען ביסטו מיר ניט אונטריי געבליבען ? אפילו אין די נעראַנקען !

און ווידער האָט זיך אונטער מיינע פים צוועפענט א תהום ; אלעס האָט זיך געשאָקעלט, אלעס איז געפאלען, אלעס איז געוואָרען א חלום, און מאכענדיג די לעצטע אנשטרענגונג ניט צו פערלירען דעם זינען, האָב איך א נעשריי געטהאָן גראָב :

— אָבער דו ביסט דאָך גליקליך ! דו קענסט ניט זיין אומגליקליך ! דו האָסט קיין רעכט ניט אומגליקליך צו זיין ! וואַרום אז ניט, וועל איך אראָב פון זינען !

אָבער זי האָט ניט פערשטאַנען. מיט א ביטערען געלעכטער, מיט

א וואהנזיניגען שמייכעל, אין וועלכען יסורים זיינען געווען צומישט מיט ליבטיגע הימלישע פרייד, האָט זי געוואָגט :

— איך — גליקליך ? איך — גליקליך ? אָ, פרייַנד מיינער, נור ביי דיינע פיס קען איך גליק געפינען. פון דער מינוט אָן, וואָס דו ביזט פון טורמע ארוים, איז מיר פארהאסט געווארען מיין הויז, מיין פאמיליע, און איך בין דאָרט אן עלענדע, א פרעמדע, אָ, וועו דו וואָלסט וויסען, ווי איך האָס איהם, דעם לומפּ !

— דו רעדסט דאָס וועגען מאן !

— ער איז א גנב. ער האָט מיך צוגענומען פון דיר. מיין מאן ביסטו. דו ביסט א קלוגער, דו האָסט געווייס געפיהלט : ניט אליין ביסטו אין טורמע געווען, איך בין דאָרט שטענדיג מיט דיר געווען . . .

— און ביינאכט ?

— יא, אלע נאכט.

— און וועו־זשע איז געלעגען מ י ט א י ה ם ?

— שווייג, שווייג ! וועו דו וואָלסט בלויז הערען, וועו דו וואָלסט בלויז זעהען, מיט וואָס פאר א שמחה איך האָב איהם א שליידער געטהאָן אין פנים. — לומפּ ! צעהנדליגע יאָהרען האָט דיעזעם וואָרט געברענט מיין צונג ; ביינאכט, אין זיין אומארמונג, פלעג איך שטיל־לינקערהייד פאר זיך ווידערהאָלען : לומפּ, לומפּ, לומפּ ! און דו פערשטעהסט : דאָס, וואָס ער האָט געטעכענט אלס לייַדענשאפט, איז געווען פערבראכטונג, האָס, א שפיי אין פנים. און איך האָב אליין גע־זוכט זיינע אומארמונגען, אום נאָך אמאָל און ווידער אמאָל צו בעליידיגען איהם. זי האָט זיך צוקוייכט פון געלעכטער, שרעקענדיג מיך מיט דעם ווילדען אויסדרוק פון איהר פנים.

— ניין, דו בעטראכט נור : דעם גאנצען לעבען האָט ער אומ־ארעמט בלויז א ליגען. און וועו ער פלעגט איינשלאָפען אן אבנע־נארטער, א גליקליכער, בין איך לאנג און שטיל געלעגען מיט אפע־נע אויגען און שטילינקערהייד געקריצט מיט די ציהן, און מיר האָט־זיך געווועלט א קניפּ טהאָן איהם, א שטאָך טהאָן איהם מיט א שפיל־קע. און דו ווייסט — זי האָט זיך ווייטער צוקוייכט לאכענדיג — בלויז איבער דעם בין איך איהם ניט אונטרייי געבליבען.

מיר האָט זיך געדוכט, אזוי ווי מען וואָלט נעגעל געשלאָגען מיר אין מארך. אָנכאפענדיג זיך פאָרן קאָפּ, האָב איך זיך צושריען :

— דו זאָגסט לִיגען ! וועמען פאַלשעווועסט דו ?

— ניין, לִיבינקער, דאָס איז אַן אמת. אייגער איז מיר זעהר געפעהלען געוואָרען, דו קענסט איהם ניט, און ער האָט מיך זעהר געלִיעבט. אָבער האָב איך דען געקענט אונטריי בלִייבען ד י ר ?

— מיר ?

באמת, מיט א שאָטען איז מיר שוין געווען לִייבטער צו רייַדען, איידער מיט א פרויענצימער ! וואָס האָב איך איהר געקענט זאָגען — מיין מוח האָט זיך געמישט. און ווי האָב איך זי געקענט אָבשטויסען, וועז זי האָט מיט אזא אונבאַגרענעצטע זשעדנעקייט, פול מיט לִיעבע און לִיידענשאפט געקושט מיינע הענד, מיינע אויגען, מיין פנים. דאָס איז זי, מיין לִיעבע, מיין טרויס, מיינע ביטערע יסורים !

— איך לִיעב דיך. איך לִיעב דיך.

און איך האָב אַלעס געגלויבט : איך האָב געגלויבט איהר לִיעבע, איך האָב געגלויבט, אז אָבגעבענדיג זיך דעם לומפ האָט זי געלעבט בלויז מיט מיר, ווי אַן עהרליכע און קיין מאָל ניט אונטרייַע פרוי. איך האָב אַלעס געגלויבט. און ווידער האָב איך דערפיהלט מיינע שווארצע לאָקען — און ווידער האָב איך, דערזעהען זיך א יונגען. און איך בין געפאַלען פאר איהר אויף דִי קניע און האָב לאַנג געוויי:ט און האָב שטיל געשעפצעט, דערצעהלענדיג איהר וועגען מיינע יסורים, וועגען דער בענקשאפט פון עלענד, וועגען א צוברָאכען הארץ, וועגען צוקאַליעטשעטע געדאנקען. און זי האָט ווייַנענדיג און לאַכענדיג געגלעט מיינע האָאר ; און פלוצלונג האָט זי בעמערקט, אז זיי זיינען גרוי, און זי האָט ווילד אָנגעהויבען צו שרייַען.

— וואָס איז מיט דיר, וואָס שרייַסטו ?

— און דאָס לעבען ? איך בין דאָך שוין אַן אַלטינקע.

ניין, איך פערשטעה קיין זאך ניט. איך גלויב ניט, איך קען ניט גלויבען אַלעס דאָס, וואָס איז פאַרגעקומען. שוין לאַנג, שוין אזוי פיעל יאָהרען, ווי אין מיר איז לִיידענשאפט פערלאָשען געוואָרען. פון וואַנען איז זי צו מיר געקומען איצט ווידער מיט אזא קראפט! קענען דען זיין נסים אויף דער וועלט ! איז דאָס מענליך, אז דאָס איז אַן אַלטע פרוי און ניט קיין יונג מיידעל, ניט קיין פרויענצימער, וועלכער ברענט מיט לִיידענשאפט, אומארעמט מיך, דריקט זיך צו מיר מיט איהר בעוועגענדער ברוסט. מיר האָבען געוויינט און גלאַכט.

און אזוי ווייטנדיג און לאבענדיג האבען מיר זיך אבגעגעבען אייגער דעם צווייטען. אָ, שענדליכער אויגענבליק! דערשטיקט און געטוי־טעט זאלסטו ווערען פון פערגעסענהייט. איך ווילֿ דיך ניט צוגעהמען, דו וואהנזיניגע מתנה פון אבלאבענדען שיקזאל — איך ווילֿ ניט, איך ווילֿ ניט.

און זי האט געשרעט, לאבענדיג און ווייטנדיג:

— באדיינק נור, דאם איז דאך אונזער ערשטע חופה־נאכט. באמת, דאָ איז אלם דריטער, אלם ערות, געווען דער שאטען אליין.

עס איז שוין האלב נאך דריי דער זייגער, ווען זי איז אוועק. פאר אלטע לייט א גאנץ שפעטע שטונדע. אוועקגעהענדיג, האט זי געפאדערט אז איך זאל, ווי א יונג בחור'ל, בענלייטען זי ביזן שוועל, און איך האב אזוי געטהאן. ביים אוועקגעהען האט זי מיר געזאגט:

— מארגען קליי־ איך זיך אין גאנצען אריבער צו דיר. איך וויים די קינדער וועלען זיך פון מיר אבזאגען — ווייסטו, מיין טאכ־טער וועט דאך באלד חתונה האבען — אבער זיי זיינען מיר דאך סיי ווי סיי פרעמד, און מיר וועלען אוועקפאהרען... דו ליעבסט מיך?

— איך ליעב.

— ליעבינקער, מיר וועלען אוועקפאהרען ווייט, ווייט. דו האסט עפעס געוואלט לעזען לעקציעס. ניין, מען דארף דאס ניט. מיר גע־פעהלט דאס ניט, וואס דו רעדסט דארט וועגען עפעס אן אייזערנע גראטע. דו ביסט אזוי אויסגעמאטערט, דו דארפסט זיך גוט אויס־רוהען. יא?

— יא, יא.

— אך, איך האב זיך גאר פערגעסען אויף מיין שלייער. בע־האלט איהם ביי זיך, בעהאלט איהם אלם א עראינערונג פון היינטיגען טאג. ליעבינקער!

ווען מיר זיינען ארוים פון פאדער־צימער האט זי אין דער אנ־וועזנהייט פון דעם פערשלאפענעם לאקיי מיך היים געקושט. פון איהר האט געשמעקט א ריח פון א נייעם פערפיום, ניט דערועלבער, מיט וועלכען עס איז געווען פערביומירט איהר בריעף. און געאט־

העמט האָט זי שוועך ווי אן איינגעמאטערטער פערד : אין אזעלכע פאלטע יאָהרען פערגעהט ניט אונבעשטראָפטערהייט א שטאַרקע אויפרעגונג. און איהר לעצטער קאָקעטישער געלעכטער, מיט וועלכען זי דאָט זיך פערשבשיידט,איז געווען עהנליך צו א שלוכצען. זי איז אוועק.

אין דערוועלבער נאכט האָב איך אויפגעוועקט דעם דיענער, האָב איהם געהייסען אַיינפאקען די זאכען און מיר זיינען אוועקגעפאָהרען. איך וועל ניט דערצעהלען וואו איך געפין זיך איצט, נור די גאנצע נעכטיגע נאכט און היינטיגע נאכט האָבען איבער מיין קאָפּ גערוישט בוימער און דער רעגען האָט געשמיסען אין פענסטער. דאָ זיינען קלייגע פענסטערלאָך און מיר איז גרינגער צו זיין הינטער זיי. איהר האָב איך אוועקגעשיקט א גאנץ לאנגען בריעף, דעם אינהאלט פון וועלכען איך רעכען פאר איבעריג דאָ צו בריינגען. איך וועל זיך שוין מיט איהר מעהר קיין מאָל ניט זעהען.

אבער וואָס קען מען מאכען ? זאָל מיר דער לעזער פערצייהען די דאָזיגע צוטומעלטע פראגען. זיי זיינען אזוי נאטירליך אין מיין לאגע. דערצו האָב איך נאָך זיך פערקיהלט אין דער צייט פון מיין איבערקלייבען זיך און בין קראנק געוואָרען אויף רעזומאטיזם, וואָס איז אזוי שמערצליך זאגער געפעהרליך פאר א מענשען אין מיינע יאָהרען און דאָס גיט מיר ניט די מעגליכקייט אפילו צו דיינקען, צו טראכטען רוהיגערהייט. עפעס וויים איך ניט פאר וואָס טראכט זיך מיר איצט אזוי פיעל וועגען מיין יונגען, פריהצייטיגען אומגעקומענעם פרייגר, הערר ק.... ווי מוז איהם איצט זיין אין זיין נייער טורמע ?

מאַרגען פריה, אויב די כחות וועלען מיר ערלויבען, וועל איך געהען בעזוכען דעם הערר נאטשאלניק פון אונזער טורמע און זיין געאכטעטע פרוי, — אונזער טורמע...

.11

איך בין בעזונדער גלייקליך מיט דעם, וואָס איך קען מעלרען מיין טהייערען לעזער, אז מיינע קערפערליכע ווי מיינע גייסטיגע

קרעפטען זיינען צוריק געקומען צו מיר. דאָס לאנגע אָברוהען זיך אויף דעם בוזים פון דער מוטער נאטור, ארומגערינגעלט מיט איהר בערוהיגענדע שעהנהייט, דאָס אָנזעהען פון׳ם דאָרף־לעבען, וואָס איז אזוי איינפאך און אזוי קלאָהר; די אבוועזענהייט פון שטאָדטי־שען רויש און טומעל, וואו אזוי ווי הונדערטע ווינדמיהלען וואָלטען פאכען ביים סאמע נאָז מיט זייערע לאנגע הענד, און ענדליך מיין פאָלשטענדיגע איינזאמקייט, וועלכע איז פון קיין זאך ניט געשטערט, האָבען ווידער געבראכט אין אָרדנונג מיין צוטרויסלטע וועלט־אנשויאונג און האָבען זי ווידער געמאכט פעסט און שטארק. רוהיג און זיכער קוק איך אריין אין מיין צוקונפט, אָבוואהל זי באָט מיר קיין אנדער זאך ניט אָן ווי בלויז אן איינזאמען קבר און די לעצטע וואנדערונג אין אונבעוואוסטע מרחקים. איך בין פערטיג מוטהיג צו בעגעגענען דעם טויט, פונקט אזוי מוטהיג ווי איך האָב אָבגעלעבט מיין לעבען, שעפענדיג קראפט אין מיין איינזאמקייט, אין דעם בע־וואוסטזיין פון מיין אונשולד און פון מיין גערעכטיגקייט.

אויב עס איז אזוי ווי אונזערע טהעאָלאָגען פערזיכערן, אז אונז ערוואַרט א לעבען אויף יענער וועלט און דער לעצטער יום־המשפט, דאן וועל איך אויך דאָרט אויף דעם שרעקליכען משפט פאר די גרויסע הימלישע וועזען הויך אַרויסשרייען מיין אונשולד, ווי יענע אונשול־דיג שעפעלע, וואָס האָט אויף זיך גענומען אָבצוקומען פאר די זינד פון דער וועלט. איך האָב גענומען אויף זיך צו טראָגען אויף מיר די גרויסע זינד־עמערס פון דער וועלט און פאָרזיכטיג, ניט פערגי־סענדיג קיין טראָפען, האָב איך עס דערטראָגען ביז׳ן קבר. אמת, געבראָכען האָבען זיך אונטער דער שווערער משא מיינע קניע, גע־בויגען האָט זיך אונטער איהר מיין רוקען, אָבער מיין האַרץ, וואָס טראָגט אזוי פיעל אריבער, האָט קיין מאָל ניט געבעטען קיין רחמנות און האָט קיין מאָל קיין רחמנות ניט ערוואַרטעט. און אויב אין דעם שרעקליכען גריכטס־טאָג אויף יענער וועלט וועל איך ניט טרעפען קיין גערעכטיגקייט, וועל איך געדולדיג און רוהיג, אין דער אונ־ענדליכקייט פון צייט, וואַרטען אויף א נייעם, אויף דעם ש ר ע ק־ל י כ ס ט ע ן משפט.

איך בין אויך אזוי גליקליך צו מעלדען דעם לעבען לעזער, אז פאַרבריינגענדיג א קורצע צייט אין זייער זאָגענאַנטער פרייהייט, האָב

איך זיך נאָך מעהר איבערצייגט אין דער זיכערהייט פון מיינע גע־דאַנקען, און דאָס האָט נעווירקט, אז מיינע אנשויאונגען זאָלען זיך וויטער ענטוויקלען אין דער זעלבער ריכטונג. דאָס האָט מיר אויך געהאָלפען פּטור צו ווערען פון איין גראָבען מיאוס'ען טעות. איך בין געקומען צום שלוס, אז די „אלגעמיינע קאמערען פאר שווינדלער", וועלכע זיינען איינגעריכט אין אונזער געפענגנים, זיינען עבען אזוי נויטוועניג, לאָגיש און צוועקמעסיג, ווי די איינצעל־צעלען. לע־בענדיג אליין אין איינע פון אזעלכע קאמערען, האָב איך דערפיהלט, וואָס פאר א טיפען טעות איך האָב געהאט. איך קען זיך דאָ ניט איינהאלטען ניט צו דערצעהלען וועגען א געוויסער קוריאָזיטעט, כמעט א וויץ, וואָס כאראקטעריזירט ריכטיג די זאָנדערבאַרע און לע־כערליכע צוטומעלטקייט און צוטראָגענהייט, פון וועלכער עס ליידען אונזערע דיינקער און געלעהרטע. פערברענגענדיג מיט דעם הערען נאטשאלניק און בעשפּרעכענדיג מיט איהם דעם פלאן פון אונזער גע־פענגנים, האָב איך זיך ערקונדיגט וועגען דער אורזאכע, פאר וואָס עס זיינען איינגעריכט געוואָרען „אלגעמיינע קאמערען פאר פערברע־כער".

— וועניג פלאץ. דארום איז פאר שווערע פערברעכער איינצעל־האפט, און פאר אלע אנדערע — נאָך דער מעגליכקייט.

וועניג פלאץ — ווי איינפאך דאָס איז, ווי פערנינפטיג און ווי קלאָהר! און איך, שוטה, וואָס האָב געדעכענט, אז איך בין א גאנצער דענקער, האָב ניט געקענט טרעפען, אז איבער דער צו גרוי־סער צאהל פון דער בעפעלקערונג קען איינצעלהאפט זיין בלויז א פרי־ווילליגיע פאר איינצעלנע אויסערוועלטע — אָדער ווי עס האָט זיך נאָך קורץ און שעהן, אויסגעדריקט מיין געהרטער נאטשאלניק:

— וועניג פלאץ!

איידער איך וועל דערצעהלען, ווי איך האָב זיך בענוצט מיט דער ערקענונג פון מיין טעות און אָנגעוועגדעט דאָס פיר דער איינריכ־טונג פון א נייעם לעבען, וועל איך דערמאהנען נאָך מיט עטלעכע ווערטער מאדאם נ. נ. — ווי די צייטונגען האָבען געמעלדעט, האָט דיעזע עהרענהאפטע דאמע געענדיגט איהר לעבען פלוצלונג אונטער זאָנדערבאַרע אומשטענדען, וועלכע דייטען אן אויף דער מעגליכקייט, אז זי איז בעגאנגען זעלבסטמאָרד. די יסורים פון איהר מאן און פון

די יתומים־געווארענע קינדער זיינען אונבעשרייבלעך. אזוי זאגען די צייטונגען. איך אליין צווייפל אייגענטלעך, אויב דאס איז גע־ווען זעלבסטמארד, ווייל עס איז קיין בעזונדער אורזאכע דאפיר ניט נעווען.

ווען איך צוגליעדער אויפמערקזאם אלעם דאס, וואס איז פאר־געקומען ביי אונזער בענגענישן, קום איך צום טרויעריגען שלום, מיט וועלכען מיין ליעבער לעזער מוז איינפערשטאנדען זיין: עס איז קיין צווייפל ניט, אז מאדאם נ. נ. האט לי ג ען ג ע ז א ג ט, פערזיכערענדיג, אז זי ליעבט ניט דעם מאן, פון וועלכען זי האט צ האלב טוצען קינדער, נור זי ליעבט מיך. נאטירליך, איך קען ניט קוקען צו שטרענג אויף אזא נאיוון ליגען; מען קען דאס זיך לייכט ערקלערן דערמיט, וואס זי איז געווען אין אזא עקזאלטיר־טען צושטאנד, ווען זי האט זיך מיט מיר בענגענט. מודה זיין זיך איינפאך, אז זי איז מיר אונטריי געווען, האט מאדאם נ. נ. ניט געקענט און זעלבסטפערשטענדליך, אז זי האט זיך געכאפט פאר ווייבערשע תירוצים, וועלענדיג, אז עס זאל זיין אנגענעם, אי מיר, אי איהר. פיהלענדיג, אז זי האט זיך עפעס ווירקליך פערשולדיגט פאר מיר, האט זי זיך נאאיילט שנעל צו פארגלעטען דיעזע שולד, ווי זי האט נור געקענט. ליידער, קען איך ניט אנערקענען אלס גוט איהר האלטונג דערייון. איך בין טיף איבערצייגט, אז ווען זי איז געקומען צוריק אהיים צו איהר ווירדיגען מאן, האט זי איהם אליין דערצעהלט וועגען אונזער קאמישען טרעפען זיך — פערשווייגענדיג נאטירליך וועגען אייניגע אינצעלהייטען, וועלכע קענען פאר איהם זיין אונאנגענעהם.

איך האב שיעור ניט פערגעסען צו דערמאהנען, אז דער מאדאם נ. נ. איז געלונגען צו בעקומען ערגעץ מיין אדרעס, און זי האט מיר געשיקט עטליכע בריף, וועלכע איך האב צוריקגעקעהרט ניט געע־פענטערהייט, רעבענענדיג, אז איך וועל דארטען ניט געפינען ניט קיין נייעס, ניט קיין אינטערעסאנטעס, א חוץ די זעלביגע אלטע האלב־פאלשע הארצענס־אויסגוסען. מיט עטליכע טעג פריהער פאר איהר פלוצלונגען טויט איז זי געקומען צו פאהרען אליין, אבער זי האט מיך צו־הויז ניט געפונען — איך בין געווען אויף בעזוך ביי דעם נא־כשאלניק פון אונזער נעפענגנים.

צווישען די קראנצען, וועלכע עס האבען בעפוצט דעם קבר פון מאדאם נ. נ., איז געווען אייגער, וועלכער האט געצויגען אויף זיך אלעמענס אויפמערקזאמקייט איבער זיין אריגינעלער פארמע: דאס איז געווען א שהן־אויסגעפאלטענע גראטע פון בלוט־רויטע ראזען. און דער אויפשריפט אויפ'ן קראנץ איז געווען: „פון אן אונבעוואוסטען פריינד. רוה זיך אויס, דו מיעדעם הארץ."

דאס לעצטע, וואס מיר בלייבט נאך צו דערצעהלען אום צו מאכען א פולען חשבון מיט דעם דאזיגען לעבען, איז דאס וואס איך האב זיך אבגעזאגט פון צו האלטען די לעקציעס. אפשר וועל איך דערנאך איינשטימען דאס צו טהאן — אבער דערווייל האב איך קיין לוסט ניט צו שמועסען מיט דעם לייכטזיניגען פאלק, וועלכער איז פערטיג אלעס צו פרעסען, ווי א חיה וואס קלייבט ניט אויס — פרעסען אי אמת אי ליגען. ווי מוזען אויסגעהן פון ביינקשאפט פאר דיעזען פובליקום די אקטיארען, — פאר דיעזען פובליקום, וועלכען מען קען אזוי לייכט אבנארען, ווי א וואראנע, און וועלכען עס איז אין דער־זעלבער צייט אזוי שווער אבצונארען, וואדום זיין גלויבען גופא איז אבגענארט. און מינוטענווייז, וועז מיר ווילט זיך א לאך טהאן, שטעל איך זיך פאר דעם טייפעל, וועלכער האט אזא פולען זאפאס פון העלישע ליגענס, פאלשקייט און כיטערקייט, ווי ער איז אראב־געקומען אויף דער ערד האפענדיג אז ער וועט געניאל אבנארען די מענשען — און פלוצלונג שטעלט זיך ארויס, אז מען וויים דאס גאר ניט דעם אונטערשיעד צווישען אמת און ליגען, ווי מען וויים דאס אין גיהנום, און א וועלכע ניט איז פרוי, א וועלכע ניט איז קינד קען קונציג פיהרען פאר'ן נאז דעם עלטסטען, געניטעסטען שוישפיעלער!

אבער מיר איז ניט צום לאכען, ווי וויציג אזא שפאס זאל ניט זיין: מיך ערווארט אן אנדער ארבייט, א גרויסע, א ליכטיגע ארבייט, און צו דיעזער ארבייט אייל איך זיך, פערלאזענדיג מיט בעדויערן מיין לעזער. איך האף אבער אז מיר וועלען זיך נאך מאר־גען זעהען און איך וועל האבען צו דערצעהלען **ע פ ע ס נ י י ע ס.**

.12

זאָנטאָג, דער צווייי־און־צוואַנציגסטער אָקטאָבער... 19 יאָהר.

מיט א זאָנדערבאַרען געפיהל האָב איך געעפענט די דאָזיגע פאר־לעגענע בלעטער. וועו איך האָב זיך געזעגענט מיט'ן לעזער, האָב איך אויסגעדריקט די האָפנונג אז מיר וועלען מאָרגען ווידער שמועסען אוו איך האָב זיך גאָר ניט געריכט, אז נאָכצע דריי יאָהר וועלען פאר־געהן ביז איך וועל קענען אָנהויבען דעם איבערגעריסענעם שמועס מיט'ן לעזער. אוו איך האָב אָנגעהויבען איצט אויפצייכענען די עטליכע שורות בלויז דערפאר, ווייל איך האָב ליעב אימער צו דערפיהרען ביז'ן סוף דאָס וואָס איך האָב אָנגעהויבען.

אויב מיין אונבעקאַנטער פרייַנד דער לעזער האָט שוין בעוויעזען צו ענדערען זיך אין די דריי יאָהר, האָב איך זיך פאר דיעזער צייט נאָך מעהר פוו איהם געענדערט אין די אומשטענדען פוו מיין נייעם לעבען. איך האָב דורכגעלעזען דאָס וואָס איך האָב אָנגעשריעבען מיט א טרויעריגען שמייכעל. וועו דאַרף דאָס? — בין איך דען ניט איינער אַליין. אוו איך האָב אַליז געזוכט עמיצען, האָב געוועלט עמיצען איבערצייגען; מיך האָט געמאַטערט, וועו איך האָב גע־דיינקט אז מען גלויבט מיר ניט אוו — האָב אָפט ליגען געזאָגט. יא, איצט קען איך גאנץ אָפענהערציג געשטעהן: איך האָב זעהר פיעל ליגען געזאָגט אין דיעזע צווועלאָזע אוו נאַיווע כתבים. (בעזאָנדערס אונאַנגענעהם דעריין איז מיין דערצעהלונג וועגען דער ערשיינונג פוו'ם געשפענסט.) צו וואָס האָב איך דאָס געטהאָן בין איך דען— ניט איינער אַליין? אוו וואָס פאר א בעטרעף האָבען אפילו די ארעמע אמת אוו שקר אין פערגלייך מיט דאָס מורא'דיגע אוו גרויסע, וואָס איך טראָג איצט אין מיין איינזאמער נשמה. ווי דער ארעמער אקטיאָר אזוי האָב איך געזוכט צו בעקומען אונזיניגע אפלאָדיסמענטען אוו האָב זיך פערנייגט נידריג פאר יערערן וואָס האָט בעצאהלט א גראָשען צו קענען אויף מיר קוקען — וועו דאָ, אין דער פינסטערקייט פוו די קוליסען האָט אויף מיר געווארט די הונגעריגע אייביגקייט! ניט בענוגענדיג זיך מיט דעם אייגענעם בעוואוסטזיין, אז איך בין אוו־שולדיג, האָב איך די גאנצע צייט געזוכט בעווייזען מיין רייַנקייט —

ווי עמיצען וואָלט ווירקליך נויטיג זיין מיין רייזקויט. איבריגענס, ווייל איך ניט מאריך זיין: דער טורעם־שומר וועט באלד פארלעשען דאָס ליכט אין מיין צעלע, און נאָך אמאָל נעהמען זיך פאר די כתבים ווייל איך ניט.

איך וועל זיך אומקעהרען צוריק צו יענער ווייטער צייט.

נאָך לאנגען נאָכדיינקען האָב איך ענדליך בעשלאָסען איינצופיהרען פאר זיך די סיסטעמע פון אונזער געפענגנים מיט איהר גאנצער שטרענגקייט. צוליעב דיעזען צוועק האָב איך אויפגעזוכט ביים עק פון שטאָדט א קליין הויז, וועלכען מען האָט פערדונגען מיר אויף א לאנגע צייט. איך האָב דערנאָך מיט דער גוטהארציגער מיטווירקונג פון דעם נאטשאלניק פון אונזער טורעמ, וועמען איך בין אונבעשרייבליך דאנקבאר, איינגעלאדען אויף דעם נייעם פלאץ איינעם פון די ענגיטסטע געפענגנים־אויפזעהער, נאָך גאָר א יונגער מענש, אָבער שוין א פערהארטעוועטער פון די שטרענגע פרינציפען פון אונזער טורעמ, און צוזאמען האָבען מיר אָנגעוויזען די ארבייטער ווי זיי זאָלען איבערבויען דאָס הויז, אז עס זאָל זיין פונקט אזוי ווי די קאמערען פון טורעמ. מיין נייע וואָהנונג איז אין מאס און אין דער פאָרמע אקוראט נאָך דעם פלאָן פון א טורעמ. דער שטח פון מיין קאמער איז 4 ביי 8 און די הויך אקוראט 4 עלען. די וועגד זיינען אונטען אָבגעפארבט אויף גרוי, און דער אויבערשטער טהייל, ווי אויך דער סופיט, בלייבען וויים. אויבען איז א פיער־עקינער קלוינער פענסטער מיט א מאסיוועד, אייזערנער גראטע, וועלכע איז שוין פערראסט געוואָרען. אויף דער טהיר, וועלכע פערשפארט זיך מיט א פעסטען, שוועדען שלאָס, וואָס גיט א מוא'דיגען קלונג ווי מען גיט נור א קעהר דאָס שליסעל, איז א קליינע לאָך, דורך וועלכער מען זאָל קענען נאָכשפירען, און נידריגער פון קוק־לאָך, איז א קליינטשיק טהירעלע, דורך וועלכער מען דערלאנגט עסען. אין קאמער זיינען: א טיש, א שטוהל און א בעטעל א צוגעשרויפטע צו דער וואנד. אויף דער וואנד היינגט דער נעקרייצטער, מיין פאָרטרעט, און די רעגעלען וויי די געפאנגענע דארפען זיך פיהרען, אייניגעפאסט אין א שווארץ רעהמעל. אין וויינקעל אן אלמער מיט ביכער. דער אלמער מיט ביכער איז אפילו א ווידערשפרוך צו די שטענגע רע־

געלען פון געפענגניס, אבער איך האב אזוי שוין געמוזט טהאן, וואס רום דער געפענגניס־אויפזעהער, וועלכער האט מיר געהאלפען אויס־פיהרען דעם פלאן, האט זיך ענטזאגט צו זיין מיין ביבליאטעקאר און ארויסגעבען מיר ביכער לויט דער פארשריפט פון א טורמע, און דינגען צולייעב דעם א בעזונדער מענשען האט מיר אויסגעזוהען ווי אן איבריגער קאפריז. איך האב שוין אזוי אויך אנגעשטויסען זיך אויף שטארקע געגנער, וועו איך האב געזומען דורכפיהרען מיין פלאן; און ניט בלויז די פראסטע מאסע האט מיך איבער דעם ערקלעהרט פאר א משוגענעם, נור אפילו די מעהר געבילדעטע מענשען זיינען, געווען געגען מיין פלאן. אפילו דער הערר נאטשאלניק אליין האט אומזיסט געזוכט א היבשע צייט אבצורעדען מיך פון אזא פלאן, און בלויז צום סוף האט ער מיר געדריקט פרייוודליך די האנד און האט אויסגעדריקט זיין אויפריכטיגע בעדויערונג, וואס ער קען מיר ניט אבגעבען קיין פלאץ אין אונזער טורמע.

איך מוז ביטער א שמייכעל טהאן, וועו איך דערמאהן מיך אויף דעם ערשטען טאג פון מיין געפאנגענשאפט. א מאסע פרעכט און אונווייסענדע פוסטעפאסניקעם האט פון אין דער פריה ביז דער נאכט געפילדערט אונטער מיין פענסטער, פערריייסענדיג דעם קאפ ארויף (מיין קאמער געפינט זיך אין צווייטען עטאזש) און האט מיך געזויעט מיט אלערליי אונזיניגע בעליידיגונגען. צו דער שאנדע פון מיינע מיטבירגער מוז איך זאגען, אז עס זיינען זאגאר געמאכט געוואלט פערזוכען צוצושמעטערן מיין וואהנונג, און איינשטיין וועלכער האט דורכגעשלאגען דעם פענסטער האט שיער ניט צולעכערט מיין קאפ. נאך גוט וואס די פאליציי איז געקומען אין דער צייט און איהר איז געלונגען צו פערהינדערן א קאטאסטראפע. און וועו איך פלעג אין אבענד ארויסגעהן צום שפאציירען, פלעגען הונדערטע דומע מענשען, ערוואקסענע און קינדער, בעגלייטען מיך מיט פייפערייען און געשרייען, זידלענדיג מיך און זאגאר בעווארפען מיך מיט בלאטע. ווי דער פערפאלגטער נביא, אזוי בין איך אהן פחד געגאנגען מיין וועג צווישען דער צובושעווטער מאסע, ענטפערענדיג אויף קלעפ און זידלעריי בלויז מיט שטאלצען שווייגען.

פון וואס זיינען דיעזע דומע יונגען אזוי אויפגערעגט געווארען? מיט וואס האב איך בעליידיגט זייערע פוסטע קעפ? וועו איך האב

זיי לײגען געזאָגט האָבען זיי געקושט מיר די הענד, וועז אָבער איך האָב זיך איינגעאָרדענט לויט דעם הייליגען אמת פון מיין לעבען, האָבען זיי געדונערט געגען מיר מיט קללות, האָבען מיך פערהאסט און האָבען מיך פערוואָרפען מיט שמוץ. זיי האָט אויפגעבראכט שרעקליך פאר וואָס איך וואג צו לעבען איינזאם, אליין, און בעט פאר זיך קיין פּלאץ ניט אין דער „אלגעמיינער קאמער פאר שווינדלער". ווי שווער עס איז צו זיין וואהרהייטליך אין דיזער וועלט!

אמת, מיין פעסטקייט האָט זיי ענדליך אונטערטעניג געמאכט: ווי די נאָאיווע וויל־דע, וועלכע פארגעטערען אלעם וואָס זיי פערשטעהען ניט, אזוי האָבען זיי אָנגעהויבען פאר מיר צו פערנייגען זיך, אָט שוין דאָס צווייטע יאָהר, און וואָס וויייטער פערנייגען זיי זיך אלץ טיעפער, וואָרום וואָס וויייטער וועלען זיי אלץ מעהר פערוואונדערט און אלץ שטאַרקער וועלט זייער פּחד פאר דאָס, וואָס זיי פערשטעהען ניט. דאָס גופא, וואָס איך ענטפער קיין מאל ניט אויף זייערע בעגריסונגען, בעגייסטערט זיי. וועז איך זאל אָנהויבען צו זיי צו רעדען — וועלען זיי אין מיר ווידער דערזעהען פשוט א מענש און דאן וואָס איך זאל שוין ניט זאָגען וועט זיי ענטטוישען; וועז איך שווייג אָבער וועל איך עהנליך צו זייער אייביג שווייגענדען גאָט. וואָרום אפילו אין גאָט וועלען אויפהערען צו גלויבען דיזעז מענשען, ווי נור גאָט וואָלט אָנגעהויבען רעדען צו זיי. יעדענפאלס רעכענען מיך שוין זייער רע וועלכע פאר א הייליגען; אוז יענע פרויען אוז קראנקע קינדער, וועלכע איך טרעף אָפט ביים שוועל פוז מיין וואָהנונג, ערוואַרטען געווים פוז מיר גאָר א קלייניגקייט — רעטונג אוז נסים. וואָס מיינט איהר, זאל נור אריבערגעהן נאָך א יאָהר אָדער צוויי אוז איך וועל אנהויבען מאכען נסים ניט קיין ערגערע פוז יענע נסים, וועגען וועלכע זיי דערצעהלען מיט אזוי פיעל התפעלות. זאָנדערבאָרע מענשען, ציטטעוויייז האָב איך אויף זיי פשוט רחמנות אוז איך וועל גאָר אָהן שפּאס אין כעס אויף דעם טייפעל, וועלכער האָט אזוי קונציג צוטאשט די קארטען אין זייער שפּיעל, אז בלויז א זשוליק קען וויסען דעם אמת, זיין אייגענעם זשוליקשען אמת וועגען די געצייכענטע פאלשע דאמען אוז אויף אזעלכע פאלשע מלכים. זיי בויגען זיך צו נידריג אוז איבער דעם קען דאָס געפיהל פוז רחמנות צו זיי ניט ענטוויקעלען זיך, וואָרום אז ניט — גיב א שמייכעל אויף מיין שפּאס, גוטער לעזער — וואָרום

אז ניט וואלט איך זיך אין דער ווירקליכקייט ניט קענען איינהאלטען פון׳ם נסיון צו מאכען עטליכע, זעהר עפעקטנע נסים.

איך קעהר זיך צוריק צו דער ווייטערער בעשרייבונג פון מיין טורמע.

וועו איך בין געווען פערטיג מיט אינריכטען מיין געפענגניס־קאמער, האָב איך דעם טורמע־אויפזעהער געשטעלט א תנאי, איינס פון די ביידע: ענטוועדער ער זאל אנוועגדען אין בעצוג צו מיר אלע רעגעלען פון געפענגנים־רעזשים מיט זייער פולער שטרענגקייט אוו דאן וועט ער אין מיין צוהה בעקומען אכגעשריעבען פאר איהם מיין גאנצען פערמעגען; אדער, וועו ער ווי׳ל דאָם ניט טהאָן, דאן וועט ער לחלוטין גאָרנישט בעקומען. דוכט זיך, אז איך האָב דעם תנאי אווועקגעשטעלט אזוי קלאָהר, אז עס האָט קיין צווייפעל ביי איהם ניט געדארפט זיין ווי ער דארף זיך מיט מיר בעגעהען. אבער ווי עס האָט נור געטראָפען דער ערשטער פאל, וועו פאר פערלעצען די רעגעלען פון טורמע האָט ער מיך געדארפט אריינזעצען אין קארצער, אזוי האָט ער שוין ענטזאגט זיך דאָם צו טהאָן. וואָם פאר א נאאי־ווער אוו ציטעריגער מענש דאָם איז. איך האָב איהם געמוזט סטראשען, אז פאר אזא שוואכקייט וועל איך איהם ענטזאגען פון פלאץ אוו אנשטעלען אן אנדערען אנשטאט איהם, וועלכער וועט געוויסענהאפטער ערפילען זיינע פפליכטען. דיזעלביגע אונאנגענעהמליכקייט האָב איך מיט איהם נעהאט דאָם ערשטע מאל, וועו ער האָט פערריגעלט די טהיר אויפ׳ן שלאָס אוו איך האָב איהם געזאגט אז איצט דארף ער קוקען אוו נאכשפירען מיך אין קוק־לאָך פון טהיר. אוו וועו איך פלעג דאן, אין דער ערשטער צייט, וועלען אויספרופען זיין פעסטקייט אוו פלעג איהם הייסען ענדערן אינעם פון די רעגעלען, פלענט ער דאָם גלייך טהאָן זעהר נערען. איין מאל, זעהענדיג אזוי זיין שוואכקייט, האָב איך איהם אמאל א זאג געטהאָן:

— הער, מיין פרייגד, דו ביסט דאָך פשוט א שוטה. אויב דו וועסט אויך מיר ניט אכטונג געבען וויי עס דארף צו זיין, וועל איך דאָך אנטלויפען אין אן אנדער טורמע אוו וועל מיטנעהמען מיט זיך די צואה. וואָם זשע וועסט דו דאן טהאָן?

איך האָב דעם גליק אייך צו מעלדען אז איצט האָט זיך שוין אלעס איינגעשטעלט וויי עס דארף צו זיין, אוו אויב איך האָב זיך

איצט אויף וואָס צו בעקלאגען, איז דאָס גיכער אויף צופיעל שטרייניג־קייט איידער אויף וועלכע ניט איז שוואכקייט פון זיין זייט: ער, מיין געפענגנים־אויפזעהער איז אריין אין דער ארבייט ווי אן עהרלי־כער מאן, ניט פון אייגען־נוץ וועגען, זאָנדערן צוליעב פרינציפ, און ער בעגעהט זיך מיט מיר אויפ'ן שטרענגסטען אופן. אזוי האָט ער אין אָנהויב פון דיזער וואָך בעשלאָסען אריינצוזעצען מיך אויף א מעת־לעת אין קארצער פאר א פערברעכען געגען די רעגעלען, און מיר דוכט זיך, אז איך האָב גאָר אזא פערברעכען ניט בעגאנגען. פּרא־טעסטירענדיג געגען דער אונגערעכטיגקייט, ווי מיר האָט זיך אָבגעדוכט, האָב איך געהאַט די אונפערצייהליכע שוואכקייט צו זאָגען איהם:

— סוף כל סוף וועל איך נעהמען און וועל דיך ארויסיאָגען. פאר־געס ניט אז דו דיענסט דאָך ביי מיר.

— נו. ביז וואָנען דו וועסט מיך ארויסיאָגען, וועל איך דיך פון דעסטוועגען דערווייל אריינזעצען — האָט מיר דער ווירדיגער מענש געענטפערט מיט פשוט'ער עהרליכקייט.

— און ווי־זשע וועט זיין מיט'ן געלד? — האָב איך איהם ge־ענטפערט א פערוואונדערטער — דו וועסט דאָך פערלירען די ירושה.

— איך דארף דען דיין געלד? — זאָגט ער מיר — איך וואָלט אוועקגעגעבען אלעס וואָס איך פערמאג איך זאל נור ניט זיין דאָס וואָס איך בין. אָבער וואָס קען איך דען מאכען, אז דו האָסט אָבער אין דער ווירקליכקייט פערלעצט א רעגעל פון טורמע, און איך מוז דיך אריינזעצען אין קארצער.

איך קען אייך ניט פארשטעלען ווי גליקליך איך בין געווען צו זעהען, אז ענדליך איז אין דעם פינסטערן קאָפּ אויך אריינגעדרונגען דאָס בעוואוסטזיין פון זיין פּפליכט, און אז איצט, וען איך וואָלט אפילו אונטערגעבען זיך דער שוואכקייט און וועלען ארויסגעהן פון מיין טורמע — דער געוויסענהאפטער געפענגנים־אויפזעהער וועט שוין מיך דאָס ניט דערלאָזען צו טהאָן. דאָס ענטשלאָסען פייער'ל, וואָס האָט א בליץ געטהאָן אין זיינע קיללעכדיגע אויגען, האָט מיר דייטליך געווייזען, אז וואוהין איך זאל ניט אנטלויפען וועט ער מיך כאפען און בריינגען צוריק; און אז דער רעוואלווער, וועלכען ער פערגעסט איצט ניט יעדען טאָג צו רייניגען, וועט טהאָן זיין ארבייט, אויב מיר זאל איינפאלען צו אנטלויפען. און דערפאר בין איך דאָס צום

ערשטען מאל פאר דער גאנצער צייט איינגעשלאפען אויף די שטיי־
נערנע דילען פון קארצער מיט א גליקליכען שמייכעל — דאס איז פון
בעוואוסטזיין, אז מיין פלאן איז געלונגען. דער פחד, וועלכען איך
האב דערפיהלט פאר מיין געפענגנים־אויפזעהער, פאר זיינע אויגען,
פאר זיין רעוואלווער; דער וואונש נושא חן צו זיין אין זיינע אויגען
— דאס אלעס האט אבגעקלונגען אין מיין נשמה מיט דעם הארמא־
נישען קלאנג פון די אייביגע און לעצטע קייטען.

אזוי דערלעב איך מיינע לעצטע יאהרען. מיין געזונד איז קרעפ־
טיג ווי פריהער און ליכטיג איז ווידער מיין פרייער גייסט. זאלען
אייניגע זאגען אז איך בין משוגע; זאלען אנדערע אנערקענען אין
מיר א הילפיגען און ערווארטען פון מיר נסים; זאלען אייניגע מיך
רעבענען פאר א צדיק, אנדערע פאר אן אבנארער און ליגנער —
איך אליין, וויים וואר איך בין און בעט פון קיינעם ניט, אז מען זאל
מיך פערשטעהן. און אויב עס וועלען זיך געפינען מענשען, וועלכע
וועלען מיר פארווארפען, אז איך בין פאלש, אז מיר פעהלט נאבעל־
קייט, אז מיר פעהלט אפילו פישוט'ע עהרע — ע ס ז י י נ ע ן
ד א ך ע ד ה י ו ם פ א ר א ן א ז ע ל כ ע ל ו מ פ ע ן,
ו ו א ס ז י י נ ע ן ז י כ ע ר, א ז א י ך ב י ן ב ע נ א נ־
ג ע ן א מ א ר ד — אבער ביי קיינעם וועט זיך א צונג ניט בע־
וועגען, בין איך זיכער, צו בעשולדיגען מיך אין פייגהייט, צו בע־
שולדיגען מיך, אז איך האב ביז דער לעצטער מינוט ניט ערפילט
מיין שווערע פפליכט. פון אנהויב ביז'ן סוף בין איך געבליבען
שטארק. און אויב פאר מאנכע בין איך א סטראשידלע, א פינסטע־
רע אימה, דערפאר אבער וועל איך אפשר אין אנדערע ערוועקען
דעם העלדישען טרוים וועגען דעם מענשענס אונעגלויכער גבורה.

איך האב שוין לאנג אויפגעהערט אויפצונעהמען בעזונער, און
זינט דער נאטשאלניק פון אונזער טורמע איז געשטארבען, האט זיך
איבערגעריסען דער לעצטער פאדים, וואס האט מיך פערבונדען מיט
דער אויסערליכער וועלט, וואהרום בלויז איהם פלעג איך צייטענווייז
בעזוכען אלס דעם אייניגען טרייען פרייגד. איצט בין איך געבליבען
אליין, מיט מיין בייזען געפענגנים־אויפזעהער, וועלכער שפירט נאך
מיט פערדאכט מיין יעדע בעווענונג, מיט דער שווארצער גראטע,
וועלכע האט ארומגעכאפט אין איהר אייזערנע אומארמונג דאס אונ־

ענדליכע, ווי אן אייזערנע צוים אויף זיין בייזען מויל — דאָס איז אין גאנצען מיין לעבען. שווייגענדיג נעהם איך אן די נידריגע פערניינענהער; אין קאלטער אבגעזונדערטקייט פון מענשען גאה איך דורך מיין לעצטען וועג. און אלץ אפטער טראכט איך וועגען טויט, נור אפילו פאר'ן טויט ציטערט אויך ניט מיין בליק: צו דער טויט באָט מיר אן אייביגע רוהע אדער א נייעם, שרעקליכען קאמפף — איך בין פערטיג מקבל באהבה צו זיין אי דאָס ערשטע אי דאָס צווייטע.

אדיע, מיין טהייערער לעזער! ווי א דונקלער געשפענסט ביזט דו פערבייגעלאפען פערבי מיין בליק און ביסט אוועק, איבערלאזענדיג מיך איינעם אליין פאר דעם פנים פון לעבען און טויט. זיי ניט אין כעם, וואָס איך האָב צייטענווייז דיך גענארט אן וואו ניט וואו א ליגען געזאגט: וועז דו וואלסט געווען אויף מיין פלאץ וואלסט דו דאָך מיר אויך אבים[illegible] צוגעפאלשעוועט. אבער איך האָב דיך אויפריכטיג גליעבט און אויפריכטיג געוואונשען דיין ליעבע; און דער גראנק וועגען דיין סימפאטהיע איז פאר מיר געווען ניט קיין קליינע שטיצע אין די שווערע מינוטען און טעג. איך שיק דיר מיין לעצטען אדיע און מיין אויפריכטיגע עצה: פערגעס וועגען מיין עקזיסטענץ, ווי איך וועל פון איצט אן און אויף אייביג פערגעסען וועגען דיר.

די שטונדען פון מיין שפאצירען־גהען זיינען אייגנעריכט געווא־רען זיי זאלען אויסקומען פארנאכט; איך האָב דעם פארנאכט אזוי ליעב פאר זיין פריעדליכער שטילקייט פון פערלאשען וועלען. ניט האָב־בענדיג קיין ארומגעצאמטען הויף, האָב איך געמוזט אבטרעטען פון די שטרענגע רעגלען און שפאצירען „אויף דער פרייהייט". איבריגענס, זאגט מיין שטרענגער פריינד, דער געפענגנים־אויפזעהער, אז מען דארף דאָס אויפהערען; ער איז צו אונרוהיג די דריי פערטל שטונדע, וועלכע איך פערברייגע אָהן זיין שמירה. און ניט לאנג האָב איך דערזעהען אויף אונזער הויף אנגעגרייט ציגעל: דוכט זיך אז ער ווי[illegible] אוועקשטעלען א געמויערטע וואנד ארום מיין טורמע. ביז איצט פלעג איך געהן שפאצירען אליין, נור פון נעכטיגען טאג

אן געהען מיר שוין זאלבענאנד : פאראויס געה איך, און פאר צוויי טריט הינטער מיר געהט ע ר און נעהמט פון מיר ניט אראב די אויגען.

מיין שפאציר־גאנג איז געווען נלייך אזוי : איך געה צו ביז אונזער טורמע, וועלכע איז א פערטעל וויארסט פון מיינער, פערבריינג עטליכע מינוטען אין קוקען אויף איהר, און דאן קעהר איך זיך אום האסטיג צו זיך, איך זאל ניט פעשפעטיגען.

א פוסט פעלד, מיט ווילדע קוסטעם בעוואקסען, אהן ערא, ציהט זיך ווי א טויבער טעפיך ביז דעם סאמע צאהם פון אונזער טורמע, וועמעס גרויסארטיגע אבצייכנונג מאכט אונטערטעניג מיין פאנטאזיע און מיין געראנק. וועז זי ווערט בעלויכטען פון די לעצטע שטראהלען פון דער זונן, און וועז איך זעה בעלויכטען אין גאנצען אין רויט, ווי א קעניגין, ווי א מארטירערין, מיט די שוואַרצע וואונדען פון איהרע גראטען־פענסטער, ערהויבענדיג זיך אזוי שווייגזאם און שטאלץ איבער'ן פלאבען פעלד — ערווועקט זיך אין מיר אזא ביינקשאפט, ווי א פערליעבטער, און איך וועגדע צו איהר מיינע קלאגען, מיינע זיפצען און די צערטליכע פאַרווירפע און הייסע שבועות. ז י — מיין ליעבע, מיין טרוים, מיינע ביטערע און לעצטע יסורים. אייביג וואלט איך וועלען בלייבען ביי איהרע פיס, אבער איך קוק זיך אום און זעה אז אין דער רויטער ראהם פון זונן־אונטערגאנג שטעהט א שווארצער, ע ר, מיין שומר, שטעהט אונבעוועגליך און וואַרט. איך זיפץ זיך אב שטיל און געה שווייגענדיג צוריק, און אהינטער מיר פאר צוויי טריט בעווועגט ע ר זיך און שפירט נאך מיין יעדע בעווועגונג.

וועז די זונן געהט אונטער איז אונזער טורמע פרעכטיג.

א מעשה וועגען סערגעי פּעטראָוויטש

א מעשה וועגען סערגעי פּעטראָוויטש

I.

אין ניטשעם לעהרען האָט מעהר פון אלעם איבערראשט סערגיי פּעטראוויטשען די אידעע וועגען איבער־מענש און אלעם דאָס וואָס ניטשע האָט געערדט וועגען די שטאַרקע, פּרייע און מוטהיגע אין גייסט. סערגיי פּעטראוויטש האָט זעהר קנאפּ געקענט דייטש, ווי־פיעל עס קען געווענהליך א גימנאזיסט, און איבערזעצען איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. אין דער דאָזיגער ארבייט איז איהם נעקומען שטאַרק צו הילף נאוויקאוו — סערגיי איוואנאוויטשעם א חבר, מיט וועלכען ער האָט אין פערלויף פון אנדערטהאלבען לעהר־יאָהרע געוואָהנט אין איין צימער, און וועלכער האָט די דייטשע שפּראך גע־קענט פאלקאמען און איז געווען גוט בעלעזען אין פילאָזאפּיע. אָבער אין אָקטאָבער 1890טען יאָהר, וועז עם זיינען בלויז געבליבען עטלי־כע קאפּיטלען צו ענדיגען די איבערזעצונג פון „אלזא שפּראך זא־ראטוסטרא", איז נאוויקאוו אדמיניסטראטיוו פערשיקט געוואָרען פון מאָסקווא פאר סקאנדאלען, און מיט זיינע אייגענע כחות איז סערגיי פּעטראוויטש ניט זעהר וויים אריינגעפאָהרען; ער האָט דאָס אָבער ניט בעדויערט און האָט זיך פאלשטענדיג בעפריעדיגט מיט דאָס איבערגעלעזענע, וואָס ער האָט געוואוסט גאנצע בלעטער אויסוועניג און נאָך דערצו אויף דייטש.

די זאך איז אזוי, ווי אן איבערזעצונג זאל ניט זיין גוט, פער־לירט זיך דאָך זעהר פיעל פון דעם זינען פון אפאריזמען און זיי ווערן דאן איינפאך, פערשטענדליך און עפּעם אזוי ווי אין זייער געהיים־ניספולער טיעפקייט וואלט דורכלויכטען דער דעק; וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט אָבער געקוקט אויף די גאָטהישע פאָרמען פון די דייטשע בוכשטאָבען, האָט ער אין יעדער פראזע, א חוץ פון פשוט'ען

רעיון, געוועהען נאך עפעס אזעלכעס וואס מען קאן מיט ווערטער ניט איבערגעבען, און די דורכזיכטיגע טיעפקייט איז פינסטער גע־ווארען און איז געווארען אהן א גרונד. אמאל איז איהם ארויף דער געדאנק, אז אויב א נייער נביא וועט ערשיינען אויף דער וועלט וועט ער דארפען ריידען אויף א פרעמדען לשון, כדי אלע זאלען איהם פארשטעהן. די ענדע פון בוך, דאס איינציגע וואס נאווויקאוו האט איבערגעלאזען ניט דערענדיגט פון ניטשעס ווערק, האט טאקע סערגיי פעטראוויטש ניט איבערזעצט.

סערגיי פעטראוויטש איז געווען א סטודענט פון דריטען קורס פון נאטור־וויסענשאפטליכען פאקולטעט. אין סמאלענסק האט ער געהאט עלטערן, ברידער און שוועסטער, פון וועלכע איינע זיינען געווען יונגער פון איהם, אנדערע עלטער. איין ברודער, דער עלטס־טער, איז שוין געווען א דאקטאר און האט גוט פערדינט, אבער העל־פען דער פאמיליע איז ער ניט געווען אים שטאנד, דערפאר ווייל ער האט שוין געהאט זיין אייגענע פאמיליע צו ערנעהרען. סערגיי פעטרא־ווישען איז אויסגעקומען צו לעבען מיט פופצעהן רובל א חודש, און דאס איז פאר איהם געווען גענוג, ווארים מיטאנם האט ער גע־געסען אין דער סטודענטען־קיך אהן גאלד, גערויכערט האט ער ניט אין געטרונקען האט ער ווייניג. כל זמן נאוויק איז נאך ניט אוועק־געפאהרען האט ער געטרונקען פיעל, ווארים אלע הוצאות פון שיכרות האט אויף זיך גענומען נאוויקאוו, ביי וועלכען עס זיינען געווען טהייערע שטונדען אויף שפראכען. איין מאל האט פאסירט, אז איבער נאוויקאווען, וועלכער האט ליעב געהאט, וען ער איז געווען שיכור, צו זיצען אויף די בוימער פון בולוואר, וואוהין סערגיי פעטראוויטש פלענט איהם נאכטהאן און אויף ארויפקלעטערן, זיינען זיי ביידע פער'משפט געווארען אין מיראוואי סוד צו פינפצעהן רובל שטראף, די שטראף האט דעמאלט בעצאהלט נאוויקאוו. אין די פשוט'ע בעציהונגען צווישען חברים איז דאס געווען גאנץ נאטירליך און דאס האט אין קיינעם, א חוץ סערגיי פעטראוויטשען גופא, ניט ערוועקט קיין ספק, אז עס דארף אזוי זיין. אבער אזוי ווי קיין גאלד איז ניט געווען איז דאס אליין שוין געווען א פאקט, מיט וועלכען מען האט זיך געמוזט צופריערען שטעלען.

עס זיינען געווען נאך פאקטען, מיט וועלכע מען האט זיך גע־

מוזט רעכענען, און וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט טיעפער אריינגע־קוקט אין זיין לעבען, האָט ער גערָאכט אז אויך זיין לעבען איז א פּאקט פון דערזעלבּיגער קאטעגאריע. ער איז געווען ניט קיין שעה נער — ניט קיין מיאוסער, נור סתם ניט קיין שעהנער ווי הונדערטע און טויזענדע אנדערע מענשען. א פּלאציגע נאָז, דיקע ליפּען און נידריגער שטערן האָבען איהם געמאכט עהנליך צו אנדערע און האָבען אָבגעמעקט פון זיין פּנים אינדיווידואליטעט. צו א שפּיגעל איז ער צעגענאנגען זעלטען, אפילו קראצען פלעגט ער זיך סתם, אנטא־פּענדיג, און וועז ער פלעגט צוגעהן אמאל צו א שפּיגעל, פלעגט ער זיך לאנג אינקוקען אין זיינע אויגען און זיי האָבען איהם אויסגעזעהען מוטנע, ווי ארבעסענע פערגליווערטע יויך, אין וועלכע דער מעסער קריכט דורך ביז'ן דעק און שטויסט זיך אויף קיין האַרטעם ניט אָן.

אין דער דאָזיגער בעציהונג, ווי אין פיעלע אנדערע, האָט ער זיך אָבגעזונדערט פון זיין פּריינד נאוויקאוו, ביי וועלכען עס זיינען געווען שוינגערע, דרייסטע אויגען, א הויכער שטערן און א כעסיג־אבנעצייבענטער, שעהנער פּנים. און סערגיי פּעטראוויטשען האָט זיך געדוכט אז זיין הויכער גוף, וועז מען דארף אויף איהם טראָגען אזא קאָפּ, איז ניט קיין גרויסע מעלה, פּארקעהרט, איז אחסרון, און עס קאָן זיין, אז דערפּאר האָט ער זיך איינגעהויקערט וועז ער איז נע־נאנגען. אָבער דער שוועדסטער פּאקט פּאר סערגיי פּעטראוויטשען איז נעווען דאָס, וואָס ער איז נעווען ניט קיין חכם. אין נימאָזיע האָבען איהם די לעהרער נערעכענט פּשוט פּאר א שוטה און וועז ער איז נאָך נעווען אין די נידריגע קלאסען האָבען זיי דאָס איהם אָפּען ארויסגעזאָגט. איבער אן אומגעלומפּערטען ענטפּער וועלכען ער האָט אמאל געגעבען האָט איהם א לעהרער איין מאל אָנגערופען „די סמא־לענסקער און מאהליווער אונגעהובעלטקייט", און הגם דער דאָזיגער ביינאמען האָט זיך צוגענומען ניט בלויז צו איהם און איז געוואָרען אן אלגעמיינער ביינאמען פּאר יעדען טעמפּען שילער, האָט סערגיי פּעטראוויטשען פון דעסטוועגען ניט פּארגעסען, אז ער שטאמט פון די סמאלענסקער און מאהליווער. ער אליין איז נעווען דער אייני־ציגער פון גאנצען קלאס, וועלכער איז געבליבען אָהן א בעזונדער נאָ־מען, אויב מען זאל אלס אזעלכען ניט רעכענען דעם נאָמען „סערגיי פּעטראוויטש", ווי אלע פלעגען איהם רופען: די לעהרער פון גימ־

נאויע, די נימנאזיסטען און די שומרים. אין איהם איז קיין זאך אועלכעם ניט נעווען נאך וואם עס זאל זיך צו איהם קענען צופאסען א בייגאמען, א שארפזיניגע בעצייכנונג.

אין אוניווערזיטעט, וואו די סטודענטען האבען בכלל געליעבט אייגצוטהיילען אייגער דעם צווייטען לויט דעם גראד פון זיין שכל, האט מען סערגיי פעטראוויטשען צוגערעכענט צו דער אבטהיילונג פון בעגרעניצטע, אבווהל מען האט דאס איהם קיין מאל גלייך אין פנים ניט נעזאגט; אבער ער פלענט זיך שוין אליין אנשטויסען אז מען האלט איהם פאר אזא, וואהרים קיינער האט צו איהם קיין מאל ניט נעווענדעט זיך מיט ערנסטע פראגען אדער געשפרעכען נור תמיד עפעם מיט א שפאס. ווי נור נאוויקאוו פלענט אבער צוקומען פלענט שוין גלייך דאס געשפרעך איבערגעהן אויף אן ערנסטערע טהעמא.

אנפאנגס האט סערגיי פעטראוויטש אהן דבורים פראטעסטירט נעגען אזא אלנעמיינע מיינונג וועגען איהם אז ער איז א בעגרעניצטער מענש און האט אליץ נעזוכט צו טהאן עפעם אזוינס, זאגען אדער אנשרייבען עפעם חכמה'דיגעם, אבער מעהר ווי חוזק איז דערפון ניט ארויסגע־קומען. ער האט זיך דעמאלט שוין אליין איבערצייגט אין זיין בעגרעניצטקייט און האט זיך דעריין אזוי שטארק איבערצייגט, אז וועז אפילו די נאנצע וועלט וואלט איהם אנערקענען פאר א גאון, וואלט ער ניט נעגלויבט. קאן דען די וועלט וויסען וועגען סערגיי פעטראוויטשען מעהר ווי ער אליין וויים וועגען זיך? די וועלט קאן פון איהם אפשר דערהערען א קלוגען רעיון, אבער די וועלט קאן דאך ניט וויסען אז דעם דאזיגען קלוגען רעיון האט סערגיי פעטראוויטש אדער ג'ננב'עט ערגעז אדער האט דערויף אזוי שווער גאארבייט, אז דאס האט שוין איבער דעם גופא פערלאהרן דעם וועדט.

דאס וואס אן אנדערער פלענט כאפען פערבייגעהענדיג פלענט ער זיך דערויף דארפען מאטערן און ערשט דעמאלט פלענט עס בלייבען ביי איהם אין שכל עפעם א פרעמדע זאך, א זייטיגע זאך, ווי דאס וואלט נעווען ניט א לעבעדיגער גראנק, נור ווי א בוך, וואס איז אריינגעקראכען אין קאפ און שטעכט דארט דעם מארך מיט די ברע־גען. א בעזונדער עהנליכקייט האט אזא גראנק גהאט צו א בוך איבער דעם אומשטאנד, וואס תמיד איז אין איין רייהע מיט דעם גראנק גשטאנען קלאהר און בולט דער בלאט, אויף וועלכען ער

האָט דעם דאָזיגען געדאנק איבערגעלעזען. און אזעלכע געדאנקען, וועלכע האָבען זיך געווייזען אָהן א בלאט און וועלכע סערגיי פעטראוויטש האָט נערעבענט פאר זיינע אייגענע, זיינען געווען פשוט'ע, געווענליכע, ניט קיין קלוגע און זיינען געווען עהנליך צו טויזענדע אנדערע געדאנקען אויף דער ערד, ווי זיין פנים איז געווען עהנליך צו טויזענדע אנדערע פנים'ער. שוועד איז געווען צופריעדען צו שטעלען זיך מיט אזא פאקט, אבער סערגיי פעטראוויטש האָט זיך סוף כל סוף צופריעדענגעשטעלט. אלע אנדערע קלייניגקע פאקטעלעך — די אבווועזנהייט פון טאלאנט, די שוואכע ברוסט, ניט בריה'שקייט, געלדאזיגקייט — האָבען אין פערגלייך מיט דעם דאָזיגען פאקט אויסגעזעהען אונבעדייטענד.

גאנץ אונבעמערקט פאר זיך אליין איז סערגיי פעטראוויטש געוואָרען א טרוימער, א נאיוועד און ניט קיין טיעפער טרוימער. דאָס האָט ער זיך פאָרגעשטעלט, אז ער געווינט 200.000 רובל און מאכט א נסיעה איבער אייראָפּא, אבער ווייטער פון אווענצען זיך אין וואגאן, האָט ער זיך קיין זאך ניט געקאָנט פאָרשטעלען, וואָרים איהם האָט געפעהלט פאנטאזיע. דאָס האָט ער געטראכט וועגען עפעס א נס, וועלכער וועט איהם אין גיכען מאכען ער זאל זיין שעהן, קלוג און זעהר אנציהענד. וועו ער פלעגט ארויסגעהן פון אן אפּערא האָט ער זיך פאָרגעשטעלט אז ער איז א זינגער; האָט ער איבערגעלעזען א בוך איז איהם גלייך נאָך דעם פאָרגעקומען אז ער איז א געלעהרטער; פלעגט ער בעזוכען די טרעטיאקאווסקע קונסט־גאלעריע, פלעגט ער זיך פרופען פאָרשטעלען, אז ער איז א קינסטלער. און יערען מאל פלעגט אין הינטער־גרונד זיין די מאסע, „זיי" — נאוויקאוו און אנדערע — וועלכע בייגען זיך פאר זיין שעהנהייט אדער פאר זיין טאלאנט, און ער מאכט זיי גלייקלעך. וועו סערגיי פעטראוויטש פלעגט מיט לאנגע, אונזיכערע טריט געהן אין סטודענטען־קיך עסען, איז קיינעם ניט אריף אויפ'ן זינען, אז דער דאָזיגער ניט־אנגעזעהענער סטודענט מיט'ן פלאציגען פראסטען פנים איז אין דער מינוט געווען דער געוועלטיגער פון אלע אוצרות פון דער וועלט.

אין סטודענטען־קיך פלעגט ער זיך איינהויקערן, דערשלינגען אין דער גיך דעם לייכטען מאהלצייט און האָט געזוכט צו קוקען אן א זייט, וועו עס פלעגט פערבייגעהן א בעקאנטער סטודענט און מיט

די אויגען אויסזוכען א פרייען פלאץ. ער האָט מורא געהאט פאר אזעלכע בעגעגעניסען, וואריס ער האָט ניט געוואוסט וועגען וואס אנ־צוהויבען ריידען, און האָט געפיהלט אונבעקוועם צו שווייגען. זיינע טרויעריגע האָט זיך אזוי אפט וויעדערהאלט, אז די חלומות האבען שוין אנגעהויבען צו קריגען א שאטען פון וויטקליכקייט, און דעריבער איז נאך בונטער געוואָרען זיין פארשטעלונג וואס ער וואלט געקאנט און וואס ער וואלט געוואלט זיין און דארום איז פאר איהם נאך שווער געוואָרען פריעדען צו שליסען מיט דעם בייזען פאקט — מיט'ן לעבען.

פונקט אזוי אונבעמערקט איז אין סערגיי פעטראוויטשען פאר־געקומען א צושיידונג מיט דער וועלט פון לעבעדיגע מענשען און ער אליין האָט דאס וויניגער פון אלעמען אין זיך פערדעכטיגט. זייענ־דיג נאך פון גימנאזיע געווען הנט צו געזעלשאפטליכקייט, האָט ער זיך בעטהייליגט אין אלע סטודענטישע ארגאניזאציאנען און האָט מיט פינקטליכקייט בעזוכט אלע פערזאמלונגען. דאָרט האָט ער ג־הערט אראטאָרס, האָט געשפאסט וועו מען האָט מיט איהם ג־שפאסט, און וועו עס איז אויסגעקומען צו שטימען, פלעגט ער אויף א שטיקעל פאפיער אוועקשטעלען א פלום אדער א מינוס, און אפט פלעגט ער זיך גאר צוריקהאלטען פון שטימען, וואריס ער האָט אין אזא קורצער צייט ניט געקאנט ענטשיידען וועלכער צד איז דער ג־רעכטער. בכלל אבער האָט זיין ענטשיידונג תמיד געשטימט מיט דער מיינונג פון דער מעהרהייט און האָט זיך פערלאָרען אין דער מעהר־הייט.

צו גאסט פלעגט אויך געהן סערגיי פעטראוויטש און פלעגט זיך דערביי יעדען מאל אנ'שיכור'ן צוזאמען מיט די בעלי־בתים און די איבעריגע געסט. ער פלעגט דעמאלט זינגען מיט זיי אין איינעם מיט זיין דומפען, ברומיגען באסאוועו קול, האָט זיך געקושט און איז געפאהרען צו נקבות. דאס זיינען געווען די איינציגע פרויען, וועלכע ער האָט געקענט, און דאס אויך בלויז שיכור'ער־הייט. וועו ער איז געווען ניכטער האבען זיי איהם נעעקעלט און ער האָט פאר זיי מורא געהאט. קיין אנדערע פרויענצימער, ריינע און גוטע, האָט ער ניט געזוכט, וואריס ער איז נעווען זיכער, אז קיין איינע וועט איהם ניט ליעב בעקומען. ער האָט געהאט בעקאנטע סטודענטקעס און ער

פלעגט רויט ווערען וועז ער האָט זיי געגריסט בעגעגנדיג זיי אין גאס, אָבער זיי האָבען קיין מאָל מיט דעם דאָזיגען בענרעניצטען אוז ניט שעהנעם סטודענט ניט גערעדט, הגם זיי האָבען געוואוסט, ווי אלע, אז מען רופט איהם כערגיי פעטראוויטש. אויף אזא'ן אופן איז דאָס געקומען, אז ער האָט ניט בעלאנגט ניט צו די איינזאמע סטודענטען, וועלכע האָבען געפיהרט אן אבגעזונדערטען, קיינעם ניט בעקאנטען לעבען אוז פלעגען ערשיינען בלויז אין דער צייט פון עקזאמען מיט א מאסטע געשריעבענע פאפיערען, קאנספעקטען אוז מיט א צוטראָגענעם פנים, אוז ער האָט אויך ניט געהאט קיין לעבעדיגע פערבינדונג מיט מענשען, וואָס זאָל מאכען זיין געזעלשאפט אנגענעהם אוז אונפערמיידליך. אוז געליעבט האָט ער ניט קיין איינעם פון די, מיט וועלכע ער האָט געשפאסט, געטרונקען בראנפען אוז געקושט זיך.

וועז סערגיי פעטראוויטש פלעגט ניט טרוימען אוז ניט טהאָן קיין ארבייט, פלעגט ער לעזען פיעל אוז אהן אונטערשיעד וואָס פאר א בוך; ער פלעגט לעזען בלויז צו פערטרייבען דעם אומעט. ערנסטע ביכער האָט ער ניט געליעבט צו לעזען דערפאר, וויל ער האָט אין זיי פיעלעם ניט פערשטאנען; ראָמאנען האָט ער ניט געליעבט צו לעזען דערפאר וויל מאנכע פון זיי זיינען געווען וויי דאָס לעבען אליין, אויך אזוי טרויעריג; אנדערע זיינען געווען פאלש אוז אומ־מעגליך, ווי זיינע טרוימען. ער האָט געקאָנט חלומ'ען, אז ער וועט געווינען מיליאָנען, אָבער וועז ער פלעגט לעזען וועגען אזא פאל אין א בוך פלעגען איהם זיינע אזעלבע חלומות אויסזעהען קאָמיש אוז פערדרייסליך. אלס אמת'ע האָט ער בעטראכט רוסישע ראָמאָנען, וועז ער פלעגט זיי אָבער לעזען פלעגט איהם קריינקען, וואָס ער אליין איז אויך אויער פון די דאָזיגע קליניגקע, לעבענס־פערצעהרטע מענ־שעלעך, וועגען וועלכע עס שרייבען זיך די דאָזיגע דיקע אוז אומ־טיגע ביכער.

עס זיינען אָבער געווען צוויי ראָמאָנען — ביידע איבערזעצטע — וועלכע ער האָט געליעבט צו לעזען אוז נאָך אמאָל לעזען. איינעם פון זיי האָט ער געליעבט צו לעזען, וועז דער טרויעריג־בייגקענדער אוז שווער־זיפצענדער הערבסט האָט אריינגעקוקט אין פענסטער אוז אין דער נשמה, אוז ער האָט זיך נעשעהמט צו רויידען וועגען דעם דאָזיגען ראָמאָן. דאָס איז געווען זשול וועריס „80,000 מיל אונטערן

וואסער". איהם האָט צוגעצויגען צו זיך די מעכטיגע נאַטור־פרייַ
פערזענלעכקייט פון קאפיטאן נעמא, וועלכער איז אוועק פון מענשען
אין די אונדערגרייכבאַרג טיפענישען פון ים און האָט פון דאָרט מיט
שטאָלצער פעראכטונג געקוקט אויף דער ערד. זיין צווייטער גע־
לייבטער בוך איז געווען שפּיעלהאגען'ס ראַמאַן „איינער אין פעלד
איז קיין זעלנער ניט". און ער האָט לייב געהאַט מיט די חברים
צו רייַדען וועגען דעם דאָזיגען בוך און זיי האָבען מיט ענטציקונג
געבויגט זייער קאָפּ פאר דעם נאָבעלעען דעספּאָט לעגאַ. דערנאָך האָט
ער לויט דער עצה פון נאַוויקאוו, וועלכער האָט באמערקט זיין לייבע
צו גרויסע מענשען, אָנגעהויבען לייענען זייערע לעבענס־בעשרייי־
בונגען. ער האָט דאָס געלעזען מיט גרויס אינטערעס, אָבער האָט
יעדען מאָל דערביי געטראכט: ער איז געווען ניט אזא ווי איך.
און וואָס מעהר ער האָט זיך באקענט מיט דעם לעבען פון גרויסע מענ־
שען, אַלץ וויניגער גרויס איז ער בייַ זיך אַליין געווארען.

אזוי האָט סערגיי פעטראוויטש געלעבט ביז דריי־און־צוואַנציג
יאָהר. אויף דעם ערשטען קורס איז ער דורכגעפאַלען אין פיזיק
און פון דעמאָלט אָן האָט ער אָנגעהויבען שטאַרק צו ארבייטען; און
אזוי ווי אין נאַטור־וויסענשאַפטלעכען פאקולטעט איז פאראן פיעל צו
ארבייטען, איז די צייט פערלאָפען אונבעמערקט אין די אייזערנע
אומארמונגען פון ארבייט. ביסלעכווייז האָט זיך פארטעמפּט די
שארפקייט פון די טרויעריגע געדאנקען וועגען דעם ניטגעראטע־
נעם לעבען, און סערגיי פעטראוויטש האָט אָנגעהויבען צוגעוועהנען
זיך צום גערַאנק, אז ער איז א געווועהנלעכער, ניט קיין קלוגער און
ניט קיין אָריגינעלער מענש.

סערגיי פעטראוויטשעס מאַרך איז געשטאַנען אויף יענער מחיצה,
וועלכע טהיילט אָב נארישקייט פון שכל, און פון דאָרט לאָזען זיך
גוט זעהען בייַדע זייטען: מען קאָן פון דאָרט זעהען די העכסטע
נאָבעלקייט פון א מעכטיגען אינטעלעקט און פארשטעהן, וואָס
פאר א גליק דאָס איז פאר דעם וואָס פארמעגט עס, און מען קאָן
אויך זעהען פון דאָרט די ארעמזעליגע נידריגקייט פון דער זעלבסט־
צופריעדענער דומהייט, וועלכע איז גליקליך און זיכער הינטער די
דיקע לייַמענע וועגד, ווי אין א פעסטונג. ער האָט איצט אָפּטער גע־
קוקט אין דער דאָזיגער זייט און האָט געזעהען, אז עס עקזיסטירען

פּיעלע מענשען, וואָס זיינען ערגער פון איהם, און דער אנבליק פון די דאָזיגע מענשען פערשאפט איהם פרייד און רוהיגקייט.

סערגיי פּעטראוויטש האָט אָנגעהויבען וויניגער לעזען און מעהר בראנפען טרינקען. נור געטרונקען האָט ער ניט צופיעל מיט אמאָל, ווי ער פלעגט פריהער טהאָן, נור צו גלעזעלעך פאר מיטאג און פאר אבענד־ברויט; און אזוי איז עס איהם בעסער געפעלען געוואָרען, וואָרים דערפון האָט מען געהאט בלויז הנאה, מען איז פרעהליכער געוואָרען און ניטא די שמערצען וואָס מען פיהלט נאָך שיכרות.

זומער אין סמאלענסק האָט מיט איהם פּאסירט צום ערשטען מאָל אין לעבען א ליעבעס־געשיכטע, זעהר א קאָמישער ראָמאָן פאר אלע ארומיגע, אָבער פאר איהם זעהר אן אנגענעהמער, פּאָעטישער און נייער. די העלדין פון דעם ראָמאָן איז א מיידעל, וואָס פלעגט קומען אין זייער גאָרטען צו פּאָלען די בעיטען, ניט קיין שעהנע, א דומע און א גוטע. סערגיי פּעטראוויטש האָט ניט געוואוסט, פאר וואָס זי האָט איהם ליעב בעקומען, און האָט אליין צו איהר געפיהלט א לייכטע פּעראכטונג פאר איהר ליעבע צו איהם, אָבער איהם איז געפעלען געווען דאָס געהיימע בעגעגנען זיך, דאָס סוד'ען זיך און דער פּחד.

וועג ער איז אין הערבסט אוועקגעפאָהרען קיין מאָסקווא, האָט זי געווייגט, און ער האָט־ביי זיך געפיהלט עפעס ווי ער וואָלט געוועג א נייער מענש — שטאָלץ און צופריעדען מיט זיך, וואָרים עס שטעלט זיך דאָך ארוים, אז ער איז ניט ערגער פון אנדערע: ביי איהם איז אויך פּאראן א ווירקליכע פרויענציימער, וועלכע ליעבט איהם אָהן געלד און וועלכע וויינט וואָס זי דארף זיין צושיידט מיט איהם.

ווי פיעלע אנדערע, אזוי האָט אויך סערגיי פּעטראוויטש ניט געטראכט אז ער לעבט און האָט אויפגעהערט צו באמערקען דאָס לעבען, און דאָס לעבען האָט געפלייסט פלאטשיג, פלאך און מוטנע, ווי א בלאָטיגער שטראָם. עס זיינען אָבער געווען מאָמענטען אין וועלכע ער פלעגט אזוי ווי ערוואכען פון א טיפען שלאָף און פלעגט מיט פּחד קומען צום בעוואוסטזיין, אז ער איז דערזעלביגער פלאכער, אונבעדייטענדער מענש. דאן פלעגט ער א גאנצע נאכט פאנטאזירען פון באגעהן זעלבסטמאָרד, ביז וואנען די בייזע און מאנענדע ערביטערונג געגען זיך אליין און געגען זיין שלימזל פלעגט זיך ניט פערבייטען אויף

א רוהיגען, ווייכען רחמנות אויף זיך. און דערנאָך פלעגט דאָס לע־
בען ווידער איהם בעהערשען און ער האָט זיך ווידער געזאָגט, אז
דאָס לעבען איז א פאקט, מיט וועלכען מען מוז שלום מאַכען.

אין דער דאָזיגער צייט נעמליך, וועז די פאָלשטענדיגע צו־
פריעדענשטעלונג מיט די פאקטען איז געווארען פאר איהם מעגליך
און איז איהם געווארען צום הארצען, איז ער זיך דאָס צונויפגעקומען
מיט נאָוויקאווען. די קאמעראדען האבען ניט פערשטאַנען דאָס דא־
זיגע משונה'דיגע צונויפפאָארונג, ווארים נאוויקאווען האָט מען גע־
רעכענט פאר דעם קליגסטען און סערגיי פעטראוויטשען פאר דעם
בעשרייבקטסטען פון אלע לאנדס־לייט. לסוף אבער האבען זיי גע־
רעכענט, אז דאָס וויל דער זעלבסט־ליעבענדער און כבוד־זוכענדער
נאוויקאוו האבען נעבען זיך א שטענדיגען שפיגעל, אין וועלכען עם
זאָל אבשיינען זיין גלענצענדער שכל און זיי האבען געלאכט, וואָס ער
האָט אויסגעקליבען דוקא עפעם אזא קרומע און ביליגען שפיגעל. נא־
וויקאוו'ס פערזיכערונג, אז סערגיי פעטראוויטש איז גאָר ניט אזוי
דום ווי מען מיינט, האבען די קאמעראדען גערעכענט אויך אלס
אן אויסדרוק פון זיין אייגענליעבע. מעגליך, אז דאָס איז טאקע
אזוי געווען, אבער נאוויקאוו איז געווען אזוי איינגעהאלטען און
טאקטיש ניט צו וויזען וויי וויט העכער ער שטעהט פון איהם, אז
סערגיי פעטראוויטש האָט איהם ליעב בעקומען.

ער האָט שטאָלצירט מיט נאוויקאווען, האָט געלעזען יענע בי־
כער, וועלכע נאוויקאוו האָט געלעזען און האָט אונטערטהעניג גע־
פאָלגט נאָך איהם איבער די רעסטאָראנען, האָט געקלעטערט נאָך
איהם אויף די בוימער און האָט אלץ געטראכט ווי גליקליך ער איז, אז
איהם איז ערלויבט צו זיין דער פרייַנד פון א מענשען, וועלכען דער
שיקזאל האָט בעשטימט פאר גרויסע טהאטען. מיט פארעהרונג און
בעוואונדערונג האָט ער נאָכגעפאָלגט דער ארבייט פון זיין קאָכיגען
שכל, וועלכער האָט איבערגלאָזען הינטער זיך, ווי וויאָרסטען, פי־
לאָזאָפישע, היסטאָרישע און עקאָנאָמישע טהעאָריען און האָט מוטהיג
געשטרעבט אלץ פאָרווערטס און פאָרווערטס.

סערגיי פעטראָוויטש האָט זיך קלעגליך נאָכגעשלעפט נאָך נאָווי־
קאָוו'ען מיט געמאטערטע טריט, ביז וואנען ער האָט ענדליך דער־
זעהען, אז מיט יעדען טאָג בליבט ער אלץ מעהר הינטערשטעליג

אין פערגלייך מיט איהם. און א שווערער טאָג איז עס געווען, ווען סערגיי פּעטראוויטש, וועלכער האָט געוועלט פערטרינקען זיין „איק" אין א פּרעמדען, טיעפּען און מעכטיגען „איק", האָט פערשטאַנען, אַז דאָס איז אונמענלייך און אז ער איז גייסטיג אַזוי ווייט פון זיין פריינד, ווי פון יענע גרויסע לייט, וועגען וועלכע ער האָט געלעזען. און געהאָלפּען איהם פּארשטעהן דאָס האָט ניטשע, וועלכען דערזעלבּיגער נאַוויקאַוו האָט פּאר איהם ענטדעקט.

II.

וועז סערגיי פּעטראוויטש האָט איבערגעלעזען דעם טהייל „אלזא שפּראַך זאראַטוסטרא", האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז אין דער נאָכט פון זיין לעבען האָט אויפגעשיינט די זונן. אָבער דאָס איז געוועז נעכטלייכע, טרויעריגע זונן, און ניט קיין בילד פון שמחה האָט זי בעלויכטען, נור א קאלטען טויטליך־טרויעריגען מדבר, ווי עס איז געווען דאָס לעבען און די נשמה פון סערגיי פּעטראוויטש. אָבער דאָך איז דאָס געווען א ליכטיגקייט, און ער האָט זיך דערפּרעהט מיט דער ליכטיגקייט ווי ער האָט זיך נאָך מיט קיין זאָך אין זיין לעבען אזוי ניט געפּרעהט.

אין דער דאָזיגער צייט, ניט לאַנג צוריק, וועגען וועלכער דאָ ווערט גערעדט, האָבען פון ניטשען נאָך זעהר ווייניגע געוואוסט אין רוסלאַנד, און ניט די צייטונגען און ניט די זשורנאַלען האָבען וועגען איהם קיין וואָרט ניט גערעדט. און די דאָזיגע טיעפּע שווייגענהייט, אין וועלכער זאראטוסטרא איז געווען פערהילט, האָט געמאַכט אז זיינע ווערטער זאָלען זיין בעדייטענד, מעכטיג און ריין און ווי זיי וואָלטען עפּעס פון הימעל אַליין אראבגעפאלען גליך צו סערגיי פּעטראוויטשען. ער האָט ניט געוואוסט און ניט געטראַכט, ווער איז דאָס אזוינס ניטשע, איז ער זעהר שוין בעיאהרענט אָדער ניט, לעבט ער אָדער ער איז טויט. ער האָט געזעהען פּאר זיך בלויז געדאנקען, אנגעקליידט אין שטרייפּיגע און מיסטישע פּאָרמען פון גאָטהישען שריפט; און די דאָזיגע געדאנקען, וואָס זיינען אבגעזונדערט פון'ם מאַרק, וועלכער האָט זיי געשאפען, פון אַלעם ערדישעם, האָט זיי צוגעגעבען עפּעס געטלייכעם און אייביגעם. און ווי דער פייעריג

גלויביגער, יונגער נביא, צו וועלכען עס האָט זיך אראָבגעלאָזען די לאנג־ערוואַרטעטע גאָטהייט, אזוי האָט ער איהם געהאלטען בסוד פון זייטיגע בליקען און האָט געשפירט שמערצען, וועו צו דער גאָט־הייט האָבען זיך צוגעריהרט גראָבע און פרעכע הענד, דאָס זיינען גע־וועו נאוויקאוו׳ס הענד.

עס פלעגט טרעפען אמאל אין אבענד, אז נאָך דעם ווי זיי האָ־בען צוזאמען איבערגעזעצט עטליכע קאפיטלעך, פלעגט נאוויקאוו אָנהייבען ריידען וועגען דאָס איבערגעלעזענע. ער פלעגט זיצען נעבען זיין טיש, ווי הינטער א סטענדער, און האָט נערעדט הילכיג, קלאהר און אָבגעזונדערט, ארויסרייד־נדיג יעדעם ווארט אָבגעצייכענט, שטעלענדיג לאָנגישע אקצענטען און מיט קורצע פויזעס בעציכענען די פונקטאציאָן. זיין גרויסער קאָפּ, קורץ געשוירען און עהנליך צו א נעטאָקטען קויל, נור מיט א שארף אויסגערונדעטען שטערען, איז קרעפטיג און אונבעוועגליך געזעסען אויף זיין קורצען נאקען: זיין פנים איז תמיד געבליבען בליך, און וועו ער פלעגט זיך שטארק צו־היצען, פלעגען בלויז זיינע אָבגעשטעלטע אויערן געפלאמט, ווי צוויי רויטע שטיקלעך צייג, וואָס זיינען צוגעקלעפט צו א גלעזער ביללייארד־קויל. נערעדט האָט ער וועגען ניטשעס פארגענגער אין פילאָזאָפיע, וועגען דער שיכות פון זייערע העלרען מיט די עקאָנאָמישע און סא־ציאלע שטרעמונגען פון דעם יאָהרהונדערט און האָט בעהויפטעט אז ניטשע האָט א שפרונג געטהאָן אויף טויזענד יאָהר פאָראויס מיט זיין גרונד־טעזיס פון אינדיווידואליזם „איך וויל".

מאנכעם מאל פלעגט ער לאכען פון דער נעבעליגער שפראך פון׳ם בוך, אין וועלכען ער האָט געפיהלט עפעס געמאכטעס, און סערגיי פעטראָוויטש פלעגט דאן שוואך פרובירען איבערצושפאָרען איהם. איהם האָט זיך נערוכט, אז אלעס וואָס נאוויקאוו זאָגט איז אזוי קלוג, אז ער אליין וואלט קיין מאל ניט דערשלאָגען זיך צו אזא קלוגשאפט, אָבער עס שטימט ניט איין מיט׳ן אמת. און ער האָט געפיהלט, אז ער פארשטעהט קלעהרער און בעסער זראטוסטראס וועדטער, נור וועו ער הויבט זיי אָן צו פערטייטשען קומט עס ארויס אזוי פלאך און ארעם, און גאָר ניט דאָס וואָס ער האָט נעדיינקט. און ער פלעגט אנשוויגען וועדען, זייענדיג ערביטערט נעגען זיין קאָפּ און זיין צונג. עס פלעגט אָבער טרעפען, אז נאוויקאוו פלעגט הינגעריסען וועדען

פון זאראטוסטראס ריטהמיישער שפּראך און פּלעגט בעאיינפּלוסט וועלען פון דאָס ניט דערזאָגטע. נאָוויקאוו פּלעגט דאן דעקלאמירען מיט זיין קלאהרער און שטאַרקער שטימע, און סערגיי פּעטראוויטש פּלעגט מיט פּאַרגעטערונג הערען אנבויגענדיג זיין ניט־שעהנעם, פּלא־כען קאָפּ און יעדעם וואָרט פּלעגט זיך אַריינברענען אין זיין שלאפּע־דיגען און שווערען מח.

סערגיי פּעטראוויטש האָט אַליין ניט באַמערקט יענעם מאָמענט, וועו אין איהם האָט זיך געענדיגט די רוהיגע אנשויאונג פון פּאקטען און די טעמפּע בייגקשאפט פון׳ם צופריעדען־שטעלען זיך דערמיט. דאָס איז געווען אזוי ווי מען וואָלט צו א פּאם פּולווער צולייגען פּייער, ער האָט ניט געוואוסט ווי לאַנג דער קנויט האָט זיך געדויכערט. ער האָט אָבער געוואוסט, וועו עס האָט דעם קנויט אָנגעצונדען. דאָס איז געווען דער חזיון פון׳ם איבער מענש, פון׳ם זעלביגען אונבענרייפ־ליכען, אָבער מענשליכען וועזען, וועלכער האָט פערווירקליכט אַלע מעגליכקייטען, וואָס זיינען פּארלעגען געוואָרען אין איהם און א גליכבערעכטיגטער געווען עלטיגט ער מיט קראפט, גליק און פּרייהייט.

א זאָנדערבארער חזיון איז דאָס געווען, — א זעהונג וואָס האָט פון בונטקייט געשמערצט זיינע אויגען און זיין הארץ און וועלכע איז געווען דונקעל און אונבעשטימט אין איהרע אבצייכענונגען; א וואונ־דערפולע און אונבענרייפליכע זעהונג, וואָס איז דאָך געווען איינפאך און רעאל. און מיט דער בונטער ליכטיגקייט פון דער דאָזיגער זע־הונג האָט סערגיי פּעטראָוויטש בעקוקט זיין לעבען און איהם האָט זיך געדוכט אז זיין לעבען איז גאָר נייַ, אינטערעסאנט, ווי א בע־קאַנטער פּנים, וואָס איז בעלויכטען געוואָרען מיט דעם פּייער־שיין פון אַ שרפה.

ער האָט געקוקט פּאָראוים און אויף צוריק און דאָס וואָס ער האָט געזעהען איז געווען עהנליך צו א לאנגען, גרויען און שמאָלען קאָרידאָר, אָהן לופט און אָהן ליכט. פון הינטען האָט זיך דער קאָרי־דאָר פערלאָרען אין די גרויע עראינערונגען פון א ניט־פרעהליכער קינדהייט, פּאָראוים איז ער פערטרונקען געוואָרען אין דער חשך־דיגקייט פון אויך אזא צוקונפט. און אויף דער גאנצער לינג פון קאָרידאָר האָט זיך ניט געזעהען קיין איין שארפער קעהר, קיין איין קירעווע ערגעץ־וואוהין, קיין איין טיהר צום דרויסען, אָהין, וואו

עם שיינט די זונן, וואו עס לאכען און ווייגען לעבעדיגע מענשען. רונד און ארום סערגיי פעטראוויטשען שוויימען איבער'ן קאריאר גרויע שא־טענס פון מענשען, וועמען עס פעהלט געלעכטער און טהרערען, און זיי שאקלען מיט זייערע טעמפע קעפ, פון וועלכע די אכזר'ישע נא־טור מאכט אזוי אונערבארמלעך חוזק.

ווי לאנג נאוויקאוו איז ניט אבגעפאהרען פון מאסקווא, האט סערגיי פעטראוויטש געטהאן אלץ דיזעלביגע ארבייט און האט זיך פערגליכען מיט זיין חבר, אויף וועלכען ער האט געזעהען דעם אב־שיין פון'ם איבער־מענש. ער האט בעאבאכטעט זיין פנים, זיינע געדאנקען און באווענונגען און פלעגט רויט ווערען, וועז נאוויקאוו פלעגט א פאק טהאן זיינע טעמפע, אויפמערקזאמע בליקען, ווי ער קוקט אויף איהם. שפעט ביינאכט, וועז נאוויקאוו פלעגט שוין שלאפען, פלעגט זיך סערגיי פעטראוויטש צוהערען צו זיין שטילען און מעסיגען אטהעמען און האט געטראכט, אז אפילו אטהעמען אטהעמט אויך נאוויקאוו ניט אזוי ווי ער. און דער דאזיגער שלאפענדער מענש, וועלכען ער האט פריהער גליעבט, האט איהם איצט אויסגעוויזען פרעמד און א רעטענייש; אלעס אין איהם איז נעווען א רעטענייש: דאס טיעפע אטהעמען, די געדאנקען וואס זיינען בעהאלטען דארט אונטער דעם רונדען שארבען, זיין געבורט און זיין טויט. און עס איז נעווען אונפערשטענדליך ווי אונטער אירן דאך ליגען צוויי מענ־שען, און אין יעדען פון זיי איז עפעס זיינעס, אייגענעס, בעזונדע־רעס, ניט עהנליכעס — אי די געדאנקען, אי דאס לעבען.

וועז מען האט נאוויקאווען ארויסגעשיקט פון מאסקווא האט סערגיי פעטראוויטש ניט געהאט דערפון קיין שברת־הלב. די 24 שטונ־דען, וואס נאוויקאוו האט מיט די חברים פערבראכט, איינפאקענדיג זיינע זאכען און בייזערנדיג זיך, זיינען אריבער אונבעמערקט, און די חברים זיינען ענדליך געווען אויפ'ן וואקזאל. זיי זיינען נעווען ניכ־טער, ווארים מעהר ווי אויף רייזע־קאסטען איז קיין געלד ניט געווען.

— אומזיסט האב איך געגעבען ניטשע, סערגיי פעטרא־ווישש — האט נעזאגט נאוויקאוו מיט יענער משונה'דיגער העפליכ־קייט, וועלכע איז געווען איינע פון די זאנדערבארקייטען פון זייער נעמיינזאמען לעבען און וועלכע איז אנגענאנגען צווישען זיי אפילו

אין יענע שיכור׳ע מינוטען, וועו זיי פּלעגען קלעטערן אויף די בוימער פון בולוואר.

— פּאר וואס עפּעס, ניקאָלאי גריגאָריעוויטש ?

נאוויקאוו האָט געשוויגען, און סערגיי פּעטראוויטש האָט צוגעלייגט :

— איך וועל איהם אפּשר גאָר ניט לעזען. געזונ פּאר מיר. דאָס דריטע גלעקעל האָט א קלונג געטאָן.

— נו, אדיע.

— וועט איהר שרייבען ? — האָט געפרעגט סערגיי פּעטראָוויטש.

— ניין, איך ליעב ניט קיין בריעף־שרייבערייי. אָבער איהר שרייבט.

נאָך א מינוט אונעטשלאָסענהייט האָבען זיי זיך צוקושט, אונגעלומפּערט, ניט וויסענדיג וויפּיעל קושען, און נאוויקאוו איז אוועקגעפאָהרען. און בלייבענדיג אליין האָט סערגיי פּעטראָוויטש פּערשטאַנען, אז ער האָט שוין לאנג געוואונשען און ערוואַרט דעם דאָזיגען טאָג, וועו ער וועט בלייבען אליין מיט ניטשטען און קיינער וועט זיי ניט שטערען. און ווירקליך, פון דער מינוט אָן האָט זיי קיינער ניט געשטערט.

III

אויסערליך האָט זיך סערגיי פּעטראָוויטשעס לעבען שטאַרק געענדערט. ער האָט לחלוטין אויפּגעהערט געהען הערען לעקציעס, צו פּראקטישע ארבייט און האָט אוועקגעוואָרפען אויף דער פּאָליציע דעם אָנגעהויבענעם בוך : „א פּערגלייכענדער כאראקטעריסטיק פון קויפּלענוואסער שטאָף פון דער פעטער רייהע און קויפּלענוואסער שטאָף פון דער אראָמאטישער רייהע". ער האָט אויפּגעהערט אויך צו בעזוכען קאמעראדען און פּלעגט ערשיינען בלויז וועו עס איז געווען א מיטינג, און אפילו דאן פּלעגט ער ניט לאנג פּערבלייבען.

איין מאָל זיינען די סטודענטען געפאָהרען א גאנצע חברה צו פרויענצימער און זיי האָבען דאָרט געטראָפען סערגיי פּעטראָוויטשען, און דער וואונדער איז געווען, וואָס ער איז גאָרניט געווען שיכור,

לחלוטין ניכטער. ער איז רויט געוואָרען, ווי פריהער, וועו מען האָט אָנגעהויבען פון איהם שפּאָס מאַכען; און וועו ער האָט אויסגע־ טרונקען האָט ער געזונגען און האָט כיט א געפּלאַנטערטען צונג גע־ רערט עפּעם וועגען א זאראטוסטרא. עס האָט זיך געענדיגט דערמיט, אז ער האָט זיך צוואוויינט, האָט דערנאָך אָנגעהויבען בויאַנעווען, האָט גערופען אלעכען אידיאָטען און זיך איבערמענש. נאָך דער דאָ־ זיגער פּאסירונג, פון וועלכער מען האָט געהאָט ענוג וואָס צו לאַ־ כען, האָט מען פאר א נעוויסע צייט כערגיי פּעטראָוויטשען אין די אויגען ניט געזעהען.

זינט כערגיי פּעטראָוויטש איז ערשיענען אויף דער וועלט האָט נאָך זיין קאָפּ קיין מאָל ניט געארבייט אזוי פיעל און אזוי הארטנעקיג ווי אין די דאָזיגע קורצע טעג און לאַנגע נעכט. זיין בלוטלאָזער מאַרק האָט זיך איהם ניט אונטערגענעבען אפילו דאן, וועו ער האָט געזוכט דעם אמת, האָט געשטעלט פעסטע פאַרמולאָס, בעגריפע און פראַ־ זען. אן אויסגעמאַרטערטער, א מיעדער, האָט ער אויסגעזעהן ווי א לאַסט פערד, וועלכער פיהרט ארויף א שווערען וואגען מיט משא ארויף־בארג און פאלט א פערסאָפּעטער אויף די קניע, ביז וואנען די פייעריגע שמיץ וועלען איהם ניט טרייבען וויייטער. און אזא בייטש איז פאר איהם געווען די זעהונג, דער מיראזש פון׳ם איבערמענש, פון יענעם וועלכער נעווען־טיגט מיט פולען רעכט, מיט מאַכט, גבורה און פרייהייט. מינוטענווייז פלעגט א געדיכטער טומאָן פארציהען זיך איבער זיינע גראנקען, אבער די שטראהלען פון׳ם איבער־ מענש האָבען צויאָגט דעם טומאָן און סערגיי פּעטראָוויטש האָט גע־ זעהען זיין לעבען בולט און קלאָהר, ווי זיין לעבען וואלט געווען אב־ געשיידערט און דערצעהלט פון אן אנדער מענשען. דאָס זיינען ניט געווען קיין גראנקען, שטרייפען לאַניש און אויסגעדריקטע אין ווער־ טער — דאָס זיינען געווען חזיונות.

ער האָט געזעהען א מענשען, וועלכען מען רופט סערגיי פּעטרא־ ויטש און פון וועלכען עס איז פערבאָרגען אלעם, וואָס מאַכט דעם לעבען גלייקליך אדער ביטער, אבער טיף, מענשליך. רעליגיאָן און מאָראל, וויסענשאפט און קונסט האָבען עקזיסטירט ניט פאר איהם. אנשטאט הייסען גלויבען, יענעם גלויבען וואָס קעהרט בערג, האָט ער געשפּירט אין זיך א משונה׳דיג קייקעל, צונויפגעדרעהט פון גע־

וועהנהייטס־מנהגים מיט ביליגען אבערגלויבען. ער האָט ניט גע־
האָט געגוג מוטה צו לייקענען אין גאָט און האָט ניט געהאָט געגוג
גבורה צו גלויבען אין איהם ; איהם האָט געפעהלט דאָס זיטליכע
געפיהל און די נשמה־בעוועגונגען וואָס זיינען דערמיט פערבונדען.
ער האָט ניט געליעבט קיין מענשען און האָט ניט געקענט געניסען
דעם טעם פון יענעם גרויסען תענוג, וועלכער האָט צו זיך קיין גלי־
כען ניט אויף דער ערד — צו ארבייטען פאר מענשען און שטאַרבען
פאר זיי . אבער ער האָט זיי אויך ניט געקענט האסען — און איהם
איז דעריבער קיין מאל ניט געווען באשערט צו פיהלען יענעם זודי־
גען תענוג פון קאמפף מיט גלייכע צו איהם און די דעמאָנישע שמחה
פון מנצח זיין זיי, פאר וואָס די גאנצע וועלט בוקט זיך, ווי פאר
א הייליגקייט. ער האָט זיך ניט געקענט אויפהויבען אזוי הויך און
האָט אויך ניט געקענט פאלען אזוי נידריג, אז ער זאל קענען הער־
שען איבער לעבען און מענשען, דורך דעם וואָס ער זאל שטעהן ענט־
וועדער העכער פון מענשליכע געזעצע און אליין שאפען זיי אדער
שטעהן אויסערן געזעץ און אויסער אלעם וואָס דער מענש רעכענט
פאר א חיוב און פאר וואָס ער האָט מורא.

אין צייטונגען האָט סערגיי פּעטראוויטש געלעזען וועגען מענ־
שען, וועלכע מאַרדען, רויבען, גנב'ענען, פערגוואלטיגען און
יעדען מאל האָט זיין לעזען געענדיגט זיך מיט דעמזעלביגען געדאנק :
און איך וואלט דאָס ניט געקענט. אין גאס בעגעגנט ער מענשען,
וועלכע האָבען זיך ארונטערגלאָזען ביז'ן סאמע גרונד פון מענשלי־
כען ים — און דאָ האָט ער זיך אויך געזאָגט : און איך וואלט ניט
געקענט. ער פלעגט אמאל הערען ווי מען דערצעהלט וועגען מענשען
העלדען, וואָס זיינען גענאנגען צום טויט אין נאָמען פון אן אידעע
אדער פון ליעבע, און ער האָט זיך געטראכט : און איך וואלט דאָס
ניט געקענט. און ער האָט מקנא געווען אלעמען, אי צדיקים, אי
רשעים, און אין זיינע אויערען האָבען אונערבארעמליך געקלונגען
זאראטוסטראס אמת'ע וועדטער : „אויב דאָס לעבען גלינגט דיר
ניט, אויב דער גיפטיגער וואַרים צופרעסט דיין הארץ, וויים אז
דער טויט וועט דיר גלינגען."

קיין פערלאנג צו טהאָן שלעכטס האָט סערגיי פּעטראוויטש ניט
געשפירט, אבער זיין גוט האָט זיך איהם געווען. דאָס האָבען בי־

כער און מענשען אויף איהם אזוי געווירקט, און דער וואונש צו זיין גוט איז איהם געווען שטארק, אבער דאס איז געווען אן אומזיסטער א געמאטערטער וואונש, ווי דער דורשט צו זעהען איז א מאטערנעס פאר דעם געבארענעם בלינדען. ער האט געטראכט וועגען זיין צו־קונפט און האט ניט געפונען קיין פלאץ פאר גוטע מעשים. ער האט געהאט בדעה, וועז ער וועט ענדיגען דעם אוניווערזיטעט, אנצוקו־מען אין אקציז־דעפארטמענט; און וויפיעל ער האט ניט געטראכט, האט ער ניט געקענט גיפינען, וואס גוטעס ער קאן טהאן אלס אן אקציזנער טשינאוניק. ער האט זיך שוין פארגעשטעלט, ווי ער וועט זיין עהרליך, געהארכזאם און ארבייטזאם. ער האט זיך פאר־געשטעלט, ווי מיט לאנגזאמע, ווירדיגע טריט געהט ער אויף די טרעפ און ווי דערגעהענדיג ביז'ן מיטען שטעלט ער זיך אב, א צו־בראכענער פון יאהרען, פון נויטה און פון קראנקהייט. זיינע פער־דינסטען וועלען שוין זיין אבגעשעצט און ער וועט פייערען זיין דרייי־סיג־יעאהריגען יובילעאום, ווי עס האט ניט לאנג געפייערט זיין פא־טער. אויפ'ן יובילעאום וועט מען האלטען רעדען און ער וועט זיי הערען און וועט זיין געריהרט ביז טרעהרען, ווי זיין פאטער איז גע־וועז געריהרט, און ער וועט, ווי זיין פאטער, אויף קושען זיך מיט נאך אזעלכע אלטינקע, אזוי ווי ער, געווועזענע און קינפטיגע יובילארען, אלטינקע, גרויאינקע, וואס זיינען פארשמירט געווא־רען פון לעבען. דערנאך וועט ער שטארבען מיט דעם געדאנק, אז ער לאזט איבער נאך זיך א צעהנדליג קינדער, אויף אזעלכע ווי ער איז געווען, און אין „סמאלענסקי וועסטניק" וועט זיין געדרוקט א קורצינקע לעבענס־בעשרייבונג, וועלכע וועט זיך ענדיגען מיט דער בעמערקונג, אז עס איז געשטארבען א ניצליכער און עהרליכער ארבייטער.

און סערגיי פעטראוויטשען האט זיך געדוכט, אז די דאזיגע שבחים נאכ'ן טויט זיינען אזוי ביטער און שמערצליך, ווי אז מען זאל שמיסען מיט א בייטש איבער דער לעבעדיגער נאקעטער לייב. און וועה טהאן טהוט דאס דערפאר, וויל וועלעדיג זאגען אן אנגע־נעהמען ליגען, זאגען דא דערווייל די מענשען א וואכעדיגען, זיכע־רען אמת. און ער מיינט, אז וועז מענשען וואלטען פארשטעהן דאס, וואס זייער צונג רעדט, וואלטען זיי זיך ניט עראויבט צו ריידען וועי־

גען ניצלעכקייט און בעלעידיגען ווידער די וואָס זיינען שוין בעלעידיגט. כערגיי פּעטראָוויטש האָט ניט געקענט פּארשטעהן אין וואָס עס איז בעשטאַנען זיין ניצלעכקייט און זיין מאַרך האָט זיך לאַנג, לאַנג גע־מאַטערט פון דער צו שווערער ארבייט צו פּרופען דאָס פּארשטעהן.

אָבער דער טומאָן האָט זיך אויפגעלייזט אונטער די העלע שטראה־לען פון׳ם איבערמענש און דאָס וואָס איז געווען אן אונגעלייזטע רעטע־נישׂ, איז געווארען איינפאך און קלאהר. ער איז געווען ניצלעך, און ניצ־לעך איז ער געווען צו פערדאנקען זיינע פיעלע אייגענשאפטען. ער איז געווען ניצלעך פאר׳ן מארך, ווי אן עמיצער, וואָס קויפט קאָלא־שען, צוקער, קערָאסין און צוואמען מיט אנדערע, אלס איין מאַסע, שאפט ער פאלאצען פאר די מעכטיגע פון דער ערד; ער איז געווען ניצלעך פאר סטאַטיסטיק און פאר געשיכטע, ווי יענער נאמענלאָזער יחיד, וועלכער ווערט געבאָרען און שטאַרבט, און אויף די דאָזיגע יחידים לערנט מען אויס די געזעצע וועגען דער בעפעלקערונג; ער איז געווען ניצלעך פאר׳ן פּאַרטשריט, ווארים ער האָט געהאָט א מאגען און א קערפּער וואָס מען בעדארף בעשיצען פון קעלט, און דעריבער האָבען גערוישט טויזענדע רעדער פון די פאַבריקען.

און וואָס מעהרער סערגיי פּעטראָוויטש איז געגאנגען איבער די גאסען און האָט זיך צוגעקוקט צו זיך און ארום זיך אלץ קלעהרער איז פאר איהם געווארען זיין ניצלעכקייט. אנפאנגס האָט ער זיך דער־מיט פּעראינטערעסירט, ווי מיט א נייע ענטדעקונג, און מיט נייגע־ריגקייט האָט ער געקוקט אויף די רייכע הייזער, אויף די עקיפאזשען און איז זאָגאר אן איבעריגען מאָל געפאָהרען מיט׳ן אמניבוס כדי צו בריינגען עמיצען נוצען מיט זיינע פינף קאָפּיקעס; אָבער באלד האָט איהם אָנגעהויבען ערגערן דאָס בעוואוסטזיין וואָס ער קאָן קיין טריט ניט מאַכען, וועלכער זאָל זיך ניט אויסקומען נוצלעך פאר וועמען ניט איז, וואַרים זיין דאָזיגע ניצלעכקייט העננט דאָך ניט אָב פון זיין ווילען.

און דאן האָט ער ענטדעקט אין זיך נאָך א ניצלעכקייט, און דאָס איז געווען די ביטערסטע, די ערגסטע פון אלע, און ער איז פון שאנ־דע און וועהטאָג רויט געווארען. דאָס איז געווען די ניצלעכקייט פון א טויטען קערפּער, אויף וועלכען מען פּאָרשט אויס די געזעצע פון לעבען און טויט. אין דעם דאָזיגען צושטאַנד פון גייסטיגער אונרו־

היגקיים פלעגט טרעפען אמאל ביינאכט, אז סערגיי פעטראוויטש פלעגט זיך פארשטעלען די ביכער, וועלכע ווערען געשריעבען וועגען איהם אדער וועגען אזעלכע ווי ער. ער פלעגט קלאהר זעהען די גע־ דרוקטע בלעטער און זיין נאמען אויף זיי. ער פלעגט זעהען דאן די מענשען וואס שרייבען די דאזיגע ביכער און ערווערבען זיך דורך דעם, וואס זיי שרייבען וועגען איהם, עשירות, גליק און בעריהמטהייט. אייגע דערצעהלען וואס פאר א נעביקקע ער איז געווען — א מענש וואס טויג צו גארנישט און וועלכען קיינער דארף ניט; זיי לאכען פון איהם ניט, זיי מאכען פון איהם ניט קיין חוזק — ניין, זיי זור־ כען צו שילדערן זיינע יסורים מיט אזא רחמנות, אז מענשען זאלען ווייגען, און זיינע פרייד שילדערען זיי אזוי, אז מענשען זאלען לאכען. זיי זוכען צו ווייזען, אז אין אזעלכע ברואים, ווי סערגיי פעטראוויטש, איז אויך פאראן עפעס מענשליכעס; זיי איבערצייי־ גען מיט היץ און קראפט, אז אפילו אזעלכע מענשען טהוט וועה וועז מען שלאגט זיי, און זיי איז אנגענעהם וועז מען איז גוט צו זיי. און אויב די שרייבער זיינען מענשען מיט טאלאנט און זיי זע־ לינגט צו בעווייזען, וואס זיי האבען געווען בעווייזען, דאן שטעלט מען זיי מאנומענטען, און דער פונדאמענט זעהט דוכט זיך אויס פון גראניט, אבער אין אמת'ן בעשטעהט דער פונדאמענט פון אן אונצעהליגער מאכע כערגיי פעטראוויטשעס. אנדערע פון זיי בע־ דייערן אויך כערגיי פעטראוויטשען, אבער זיי רעידען שוין וועגען איהם נאך דעם וואס די ערשטע האבען דערצעהלט, און זיי זיינען זיך געוואר מתוכח, פון וואנען עס נעהמען זיך אזעלכע, ווי ער, וואו קומען זיי אהין, און זיי פארשען וואס מען דארף טהאן, אז עס זאלען אזעלכע ווייטער ניט זיין.

פאר דעם קאפיטאליכט איז ער ניצליך, ווי דער קוואל פון זיינע עשירות; פאר דעם שרייבער ווי א טרעפעל צום מאנומענט; פאר דעם וויכענשאפטסמאן, ווי א טהייל, וואס דערנעהנטערט איהם צו דער ערקענטנים פון ווארהייט; פאר דעם לעזער, ווי א געגענ־ שטאנד איינצואיבען זיך אין גוטע געפיהלען — דאס איז די ניצליכ־ קייט, וועלכע סערגיי פעטראוויטש האט אין זיך געפונען. און זיין נאנצע נשמה האט אנגעכאפט די שאנדע און דער דומפער צארען פון א מענשען, וועלכער האט לאנג ניט פערשטאנען, אז מען מאכט

פון איהם חוזק און פּלוצלונג האָט ער זיך א קעהר געטהאָן און דער־
זעהט ווי מען שצירעט צייהנער און מען ווייזט אן מיט די פינגער.
דאָס לעבען, מיט וועלכען ער האָט זיך שוין לאנג צופריערען געשטעלט
אלם מיט א פאקט, האָט איצט א קוק געטהאָן איהם אין פנים אריין
מיט טיעפע אויגען, קאלט, ערענסט און אזוי איינפאך שטרייג, אז
א שרעק. אלעס דאָס וואָס האָט דונקעל אין איהם ארומגעבלאָנזשעט
ביז איצט האָט איצט אָנגענהויבען צו רויידען הויך און הערשעריש. זיין
„איך", וואָס ער האָט גערעכענט אלם דאָס איינציג וואהרעס און
וואָס היינגט ניט אָב פון דעם שוואכען מח און ניט פון דאָס צוואויי־
נעט האַרץ, איז אין איהם אויפגעבראכט געוואָרען און האָט אָנגע־
הויבען פאָדערען אלעס, אויף וואָס עס האָט געהאט רעכט.

— איך ווייל ניט זיין קיין שטומע שטאף פאר אנדערעם גליק:
איך ווייל אליין גליקליך זיין, שטארק און פריי זיין און איך האָב א
רעכט דערויף — האָט סערגיי פּעטרעוויטש ארויסגערעדט דעם פער־
בארגענעם גדאנק, וועלכער בלאנזשעט ארום אין פיעלע קעפּ און
מאכט פיעל קעפּ אונגליקליך, אבער וואָס עס וועט ארויסגערעדט
אזוי זעלטען און מיט אזא שווערקייט.

און אין יענעם מאָמענט וועז ער האָט צום ערשטען מאל ארוים־
גערעדט די דאזיגע קלאהרע און פינקטליכע פראזע, האָט ער פער־
שטאנען אז ער שפּרעכט דאָס אויס אן אורטהייל געגען דעם, וואָס
רופט זיך סערגיי פּעטראוויטש און וואָס קאָן קיין מאל ניט זיין ניט
שטארק און ניט פריי. און ער האָט זיך צמפּעהרט געגען זיין נאטור,
וואָס האָט איהם קיין פּנים ניט געקענט געבען; ער האָט זיך עמ־
פּעהרט, ווי א שקלאף, וועלכען די קייטען האָבען אָנגעריבען בלוי־
טיג וואונדען אויפ'ן קערפּער, וועלכער איז אבער קיין מאל ניט
געווען בעוואוסט, ווי ערנידעריגענד עס איז א רעכטלאָזער שקלאף
צו זיין און האָט אונטערטעניגליך געבויגט דעם רוקען אונטער דער
בייטש פון דעם אויפזוהער. דאָס איז געווען דאָס געפיהל פון א פערד,
וועלכער האָט על פי נס בעקומען מענשליכעם בעוואוסטזיין און שכל
אקוראט אין דעם מאָמענט וועז די שמיץ פאסעווען זיין רוקען און
ער האָט ניט, ניט קיין קול, ניט קיין כח פאר ווידערשטאנד. און
וואָס לייגנער, שטארקער און אונערבארעמליכער עס איז געווען די

לאסט, אלץ ווילדער איז געווען דער צאָרען פון דעם צובונטע־ווענען.

אין אָט דער צייט נעמליך האָט נאוויקאוו ערהאלטען פון סערגיי פּעטראוויטשען דעם ערשטען בריעף, זעהר א גרויסען און ווייניג פּאר־שטענדליכען, ווארים סערגיי פּעטראוויטש איז לחלוטין ניט אים שטאנד געווען ארויסצוגעבען אין דער פּאָרם פון געדאנקען און ווער־טער אלעס דאָס, וואָס ער האָט נעזעהען אזוי קלאָהר און גוט. און נאוויקאוו האָט אויף דעם בריעף ניט געענטפערט, ווארים ער האָט ניט ליעב נעהאט איבערצושרייבען זיך און איז דערצו געווען שטאַרק פּערנומען מיט שיכרות, ביכער און אונטערריכט אין שפּראכען. ער האָט בלויז איינעם פון זיינע גוטע־פרייַנד, ווועלכען ער פלעגט ארומ־פיהרען איבער די טראקטירען, דערצעהלט וועגען סערגיי פּעטרא־ווישען, וועגען דעם בריעף, וועגען ניטשען, און האָט אבגעלאכט פון ניטשען, ווועלכער האָט אזוי גליבעט שטאַרקע, און ווערט א פּריידיגער פּאר שוואכע און אָרעמע אין גייסט.

די ערשטע פאָלגע פון סערגיי פּעטראוויטשעס עמפּעהרונג איז געווען דאָס, וואָס ער האָט זיך צוריקגעקעהרט צו זיינע האַלב־פּאר־געסענע און נאַיוועט טרוימעריין. ער האָט זיי אָבער ניט דערקענט — אזוי געענדערט האָבען זיי זיך פון׳ם בעוואוסטזיין פון זיין רעכט גליקליך צו זיין און נאָך דעם ווי ער האָט זיך־אליין מיאש געווען פון זיך אלס מענש, האָט זיך סערגיי פּעטראוויטש פערטראכט וועגען דעם, צו וואָלט ער געקאָנט גליקליך זיין אפילו אונטער אזעלכע אומשטענדען? גליק איז דאָך אזוי בריוט און האָט אזוי פיעל מדרגות; אויינער קאָן ניט געפינען קיין גליק אין איין זאך, קאָן אָבער גליקליך זיין אין אנדער זאך. און דער ענטפער, וועלכען סערגיי פּעטראוויטש האָט געפונען אויף דער דאָזיגער פראגע, האָט איהם געצוואונגען צו עמ־פּעהרען זיך געגען מענשען, ווי ער איז שוין עמפּעהרט געוואָרען געגען דער נאטור.

IV.

געוואָהנט האָט סערגיי פּעטראוויטש ניט וויט פון דער וואלטהע־טיגער פאָלקס־קיך אין גרויסען פיער־נארענדיגען הויז, וועלכעם איז

פון אונטען ביז אויבען געווען בעוואהנט פון בעל־הבית׳טעס, וואס פארדינגען צימערען און פון סטודענטען. ער האט א קלייניקען, אבער רייניקען צימער׳ל און זייער שכנים סטודענטען זיינען גראד געווען שטיל׳ע מענשען, ניט קיין שיכורים, אזוי אז עס איז געווען בעקוועם אי צו לעהרנען אי צו טראכטען; אזוי אז עס איז געווען עפעס אונאנגענעהמעס איז דאס סיידען דער שטענדיגער טשאר פון קיך אין־דער־פריה. אבער סערגיי פּעטראוויטש האט אויפגעהערט לעהרנען, און א האלבען מעת־לעת פלעגט דער צימער בלייבען לייריג און פינסטער.

ארומגעהן פלעגט ער זעהר פיעל, פלעגט ניט מיער ווערן ארומ־געהן, און אין אלע גאסען פון מאסקווא פלעגט מען קאנען באגעגנען זיין לאנגע פיגור אין אן אבגעלאקירט היטל. איין מאל, האט ער זיך אין א פראסטיגען טאג ארויפגעקליבען אויף די ווראביאוועע בערג און האט פון דארט לאנג, לאנג געקוקט אויף מאסקווא, ווי איינ־געהיל׳ט די שטאדט איז אין א ראזיגען טומאן און רויך און ווי עס גלאנצט אב דורכ׳ן שלייער דער טייך און די גערטנער. שפאצירענדיג איז געווען גרינגער צו טראכטען, און דאס וואס ער האט געזעהען האט פערלייכטערט די געדאנקען־ארבייט, ווי א צייכנונג מאכט לייכטער פאר שוואכזיניגע מענשען צו פארשטעהן א זאך. סערגיי פּעטראוויטש האט אונטערגעפיהרט זיינע חשבונות, ווי א בעל־הבית ווען׳כער וויים אז זיין פארמעגען איז חרוב געווארען און ער געהט ארום צום לעצטען מאל בעקוקען זיינע חפצים, מאכענדיג זיין טרויע־ריגען חשבון. אלעס וואס ער האט געזעהען האט איהם געזאגט, אז פאר איהם וואלט אויך מעגליך געווען פערהעלטניסמעסיגער גליק, אבער אז ער וועט איהם אין דער זעלבער צייט קיין מאל ניט האבען — קיין מאל ניט.

איין גליק האט בלויז געקענט זיין פאר סערגיי פּעטראוויטשען: וועז ער זאל קענען פארמעגען אלעס וואס ער האט געליעבט אין לעבען אן פטור וועלען פון אלעס וואס ער האט געהאסט. ער האט ניט גע־גלויבט אין האַרטמאן׳ס פעסימיסטישע פילאזאפיע, אז בעזיצען דאס געווינשטע הייסט בלויז ענטוישט צו ווערן, — ער האט גע־דינקט אזוי ווי נאוויקאוו אז די פעסימיסטישע פילאזאפיע איז בע־שאפען געווארען בלויז אלס א טרויסט און אן אבנארונג פאר די מענ־

שען, וועלכע זיינען נערויבט פון אלעם דאָס, וואָס אנדערע פאר־מעגען. און ער איז געווען זיכער, אז ער וועט קענען זיין גליקליך, וועו מען זאָל איהם געבען געלד, דאָס דאָזיגע פרייהייט, וואָס וואנ־דערט ארום איבער דער וועלט און וועלכע די שקלאפען גיסען אויס אין דער פארם פון מטבעות פאר די העררען.

סערגיי פעטראוויטש איז נעווען ארבייטזאם; ער האָט ניט גע־ליעבט די ארבייט און האָט גלייטען פון דער שווערקייט פון דער אר־בייט דערפאר וויל זיין ארבייט איז געווען אזא, וואָס האָט איהם ניט געגעבען קיין הנאה. אין גימנאזיע האָט ער געמוזט לעהרנען אזעלכע זאכען, וואָס זיינען ניט אינטערעסאנט, וואָס זיינען איהם לגמרי פרעמד, און אמאל טאקע געגען זיין פערשטאנד און געגען זיין געוויסען, און אזא ארבייט איז פאר איהם געווען אן אבקומעניש. אין אוניווערזיטעט איז שוין די ארבייט געווען לייכטער רוהיגער און פערנינפטיגער, האָט אבער אויך געגעבען וויניג הנאה דעם קאלטען שכל, און די שטונדען וואָס ער פלעגט אמאל האָבען צופעליג איז דאָך געווען דיזעלביגע ארבייט ווי אין גימנאזיע נור פארקעהרט, דאָרט האָט מען איהם געלערנט דיזעלבע זאכען, דאָ לערנט ער זיי אנדערע און דאָס איז אויך געווען א אבקומעניש. און זיין ארבייט אין דער צוקונפט, אלם אן אקציזנער בעאמטער, איז דאָך אויך געווען אזוי טרויסטלאָז, אזוי לאנגווייליג און געצוואונגען. בלויז זומער, ביי זיך אין סמאלענסק פלעגט סערגיי פעטראוויטש זיך אויסרוהען, הנאה האָבענדיג פון דער פשוט'ער, גראָבער ארבייט: סטאליארסקע ארי־בייט, מאכען פאר די קלייגע ברידערלעך הילצערנע ביקסלעך, פער־ריכטען דעם צאהם אין גאָרטען, די ביינקלעך, און ער האָט הנאה געהאט פון גראָבען בעעטען אין גאָרטען, אויסגראבען די גלאנציגע און די בערגעלדיגע ערד און איבערקעהרען. דאָס איז געווען פרעהלי־כע, מונטערע ארבייט, אבער ניט די ארבייט, צו וועלכע ער איז בעשטימט געוואָרען פון געבורט אלם זוהן פון א רעגיערונגס־בעאמטען.

מאנכע מענשען, וועלכע ליידען אויך דערפון וואָס זייערע פע־היגקייטען הארמאָנירען ניט מיט דער ארבייט, ברעכען אמאל די דאָזיגע רעמלעך און געהן אווק אויף וועלבען וועג זיי ווילען — ווערן פשוט'ע ארבייטער, אקערן ערד, ווערן בראדיאגעם. אבער דאָס זיינען מענשען קרעפטיגע, מוטהיגע אין גייסט, אזעלכע מענשען

זיינען ניט פּיעל אויף דער ערד, און סערגיי פּעטראוויטש האָט גע־
פּיהלט, אז ער איז דערריין שוואַך, שעהמעוודיג און ווערט בעוועל־
טיגט פון פּרעמדען ווילען, ווי א לאקאמאטיוו, וועלכען א צופאל,
א קאטאסטראפע קאָן אראבפיהרען פון די רעלסען איבער עפּעס וואָס
איז אוועקגעלייגט געוואָרען פון א פּרעמדער האנד. ניט נור האָט ער
ניט געקאָנט טהאָן עפּעס אזעלכעס, נור ער האָט זיך נאָר ניט געקאָנט
פּאָרשטעלען אפילו ווי ווען ער דאָס אוועקווארפען זיין אנשטענדיגען
קאָסטיום, זיין קווארטיר, זיינע שטונדען און ווען זיך אן אבגערי־
סענער ארומשלעפּען איבער די וועגען אָדער געהן הינטער דער סאָכע.
און דאָס ערשטע, וואָס האָט איהם געקאָנט בריינגען נעהנטער צום
גליק, איז געווען — פּריי צו ווערען פון דער אונאנגענעהמער ארבייט,
וועלכע איז איהם פּרעמד. און רעכט האָט ער דאָך געהאט פּריי צו
זיין; זעהט ער דען ניט אזעלכע מענשען ווי ער, וואָס זיינען אויך
ילוד אשה'ס, ווי ער, האָבען נערוועז און א מאָרך, און זיי הויבען
גאָר ניט אָן צו ארבייטען, זיי באשעפטיגען זיך בלויז מיט זאכען, פון
וועלכע זיי האָבען פּערגעניגען.

„און דאָס וואָס אנדערע פּארמעגען, דערוויף האָב אויך איך א
רעכט" — האָט זיך געטראכט סערגיי פּעטראוויטש אין דער צייט, ווען
ער איז עמפּפהרט געוואָרען געגען דער נאטור און געגען מענשען.

פּאר איהם וואָלטען זיך אויך געקאָנט געפּינען אזעלכע בעשעפ־
טיגונגען, פון וועלכע ער זאָל הנאה האָבען. די ערשטע און הויפּט־
זעכליכסטע פון זיי איז די ערקענטנים פון דער נאטור. ניט דאָס
אריינדרינגען אין די סודות פון דער נאטור — דערצו פּאָדערט זיך
שכל — נור פון זעהען מיט די אויגען, פון ריכען מיט דער נאָז, פון
אלע חושים. ער האָט ליעב געהאט די לעבעדיגע נאטור מיט א צערט־
ליכער, זאָגאר מיט א ליידענשאפטליכער, אָבער מיט א בעהאלטע־
נער ליעבע, וועלכע בלויז נאוויקאוו האָט אין איהם פּארדעכטיגט.
וועו ער פלעגט דערזעהען א וועלכען עם איז ווארצעלע פון א גראָז אין
פריהלינג, דעם וווייסען שטאָם פון א בעריאָזע, ווי דאָס קומט ארויס
פון דער ווייכער, שמעקענדער ערד, די שווארצינקע, דינינקע צוויי־
געלעך, וואָס זיינען צוגעקלעפּט צו איהר ווייכער ברוכט — פלעגט
דאָס צושמידען צו זיך זיינע אויגען און בריינגען שמחה איהם אין
האַרצען. ער האָט ניט פּערשטאַנען פּאר וואָס ער ליעבט אזוי די

שווארצע ערד, וועלכע גיט איהם אזוי פיעל יסורים, נור וועז ער פלעגט אין פריהלינג דערזעהען דאָם ערשטע שטיקעל ערד, וואָם האָט זיך בעפרייט פון קאָלטען און טויטענדען שנעע און ווי דאָם וואָלט אָבגעזיפצט זיך אונטער דער זונן — האָט זיך איהם געוועלט א קוש טהאָן עם מיט א לאנגען, צערטליכען קוש, ווי מען קושט א היים־געליעבטע פרויענצימער. און זייענדיג געצוואונגען דעם נאנצען לעבען פערברייננגען אין אן ענגען, פיער־עקעדיגען קאסטען, אויף די שטויביגע, רוישיגע גאסען, אונטער דעם שמוציגען שטאָדטישען הימעל, האָט ער מקנא געווען די בראדיאנעם, פאר וועמען די שטערן אין הימעל זיינען שומרים ווען זיי שלאָפען, און וועלכע זעהען זיך אן און ווייסען אזוי פיעל. און איהם קומט ניט אויס אין לעבען קיין זאך צו זעהען, אויסער בעריאזעם, גרעזלעך, פלאכע טייכלעך און קליינע בערגלעך.

ער פלעגט אמאל לעזען שעהנע שילדערונגען, און מסתמא אמת'ע, פון דעם ים און פון די בערג, אבער זיין שוואכע פאָרשטעלונגס־קראפט האָט איהם ניט געקאָנט בעשאפען א לעבעדיג בילד פון דעם. און איהם האָט זיך געוועלט מיט די אייגענע אויגען איבערצייגען זיך — איז דאָם טאקע אמת, אז דער ים איז אזוי טיף און אונענדליך, אז ער איז בלוי, גרין אדער אפילו רויט, אז פון איהם הויבען זיך און קייקלען זיך איבער איהם הויכע כוואליעס, און איבער זיי לויפען אויף דעם בלויען הימעל וויסע וואלקענס אדער שווארצע, שרעקליכע. איז דאָם אמת, אז די בערג זיינען אזוי הויך, משופע און מיט וואלד באדעקט, און אז צווישען זיי זיינען בלויע טהאלען און טומאן, און אז זייערע שנעע־שפיצען גלינצערן אונטער דעם סאמע גרינעם הימעל.

איז דאָם אמת?

א טיעפער, פייפענדער זיפץ, פון דער טיפענישע פון די פער־שטויבטע לונגען פלעגט א הויב טהאָן סערגיי פעטראוויטשעס ברוסט און פלעגט אראביאָגען פון זיין פלאכען פנים דעם שהמעוודיג־ענט־ציקטען שמויכעל. און ער האָט מקנא געווען די, וועלכע בעהערשען דעם ים און די בערג נאָך מעהר אידער ער האָט מקנא געווען די בראדיאגעם.

איין מאל, בלאָנזשענדיג איבערן שטאָדט און דערקענענדיג

צווישען דער מאַסע, וועט פון זיי זיינען די פרייע און מעכטיגע און וועט איז אויף אייביג געדויבט פון פרייהייט, האָט סערגיי פּעטראָוויטש דערזעהען א שיפֿ פון א סטערעאָסקאפישער פּאנאראמע און ער איז אהין אריין. דאָרט האָט מען געוויזען בערג, אזערעם און די שלעסער פון דעם באירישען קעניג לודוויג. די קאלירטע פּאטאָגראפיען זיינען פערבייגעגאנגען פאר די אויגען און זיינען געווען אזוי לעבעדיג, אזוי בולט, אז עס האָט זיך געפיהלט די לופט, די בלויע וויייטקייט און דאָס וואסער האָט געגלענצט, ווי ווירקליכעס וואסער, און דאָרט האָבען זיך אבגעשפּיגעלט די וועלדער און די שלעסער. א וויסער, יו"ט'דיג ליכטיגער דאמפּפער האָט מיט דעם שפּיץ־נאָז אויפּגעהויבען שוימיגע בעעטען, און אויפ'ן שיף־דעק זיינען געשטאנען און נעזעסען יו"ט'דיג געקליידעטע העררן און דאמען און קינדער און מען האָט, דוכט זיך, געקאָנט דערקענען אפילו דעם פרעהליכען שמייכעל פון זייערע פּנים'ער. דערנאָך האָט ער נעזעהען א שלאָם, מיט זיינע וווייסע טהורעמס, צייהניגע טערראסען, וועלכע לאָזען זיך אראָב ווי קאסקאדען אין טהאל, און אויך דאָס אינווייניגע פון שלאָם האָט ער נעזעהען. גרויסארטיגע זאלען, אונצעהליג פיעלע בילדער, קעניגליך פּרעכטיגע זאמעטען און שווערע זיידענס, אין די הויכע פענסטער פון גאָטהישען סטיל שטראמט אריין די ליכטיגקייט פון דער זונן און גליטשט זיך איבער דעם פּאַרקעט פון די דיעלען. און אויף איין פענסטער, מיט'ן רוקען צו סערגיי פּעטראָוויטש, איז נעזעסען עמיצער רוהיג און גלייכגילטיג און האָט געקוקט ארונטער, אהין, וואו עס האָבען זיך געזעהען בלויז די בערג־שפּיצען און דער ליכטיגער הימעל.

סערגיי פּעטראָוויטש האָט זיך לאנג צוגעקוקט צו דער אונבעוועגליכער פיגור פון דעם זיצענדען און ווי ער וואָלט זעהען אלעס, וואס יענער האָט געזעהען: וועלדער, טהאלען, און דאָס בלויע שטאל פון די אזערעס, און ער האָט געפיהלט ווי פריש און ריין עס מוז זיין די לופט, וועלכע יענער אטהעמט אריין. און איהם האָט זיך געדוכט, אז צווישען די גרויסארטיגע זאלען מיט די סופיטען, וועלכע צוגעהן זיך אזוי ווי היכעל־געוועלבען, מיט די פענסטער, פון וועלכע א האלבע וועלט קאָן מען זעהען, אז דאָרט קאָן ניט זיין קיין בויקשאפט, קיין מרה־שחורה, קיינע טרויעריגע געדאנקען. און

ער האָט געזעהען נאָך, די וואונדערליכסטע זאך האָט ער געזעהען : ער האָט געזעהען א מענשען, וועלכער האָט געהאלטען איין פום אונטערגעבויגט אונטער זיך און די פּאדעשוועַ פון שטיוועל אויסגעשטעלט אזוי, ווי סערגיי פּעטראוויטש וואָלט עס טהאָן, ווען ער וואָלט געווען אויף זיין פּלאץ ; און דער דאָזיגער מענש האָט געטהעמט מיט דער בערג־לופט און האָט געקאָנט ארומשפּאצירען אין די גרויסארטיגע זאלען. סערגיי פּעטראוויטש האָט א קריץ געטהאָן מיט די צייהן פון פּלוצלונגען כעס און האָט זיך א רוק געטהאָן פּאר־ווערטס, ווי ער וואָלט וועלען ארָאבשליידערן אין תהום דעם אונבע־וועגליך זיצענדען מאָן, און ער האָט זיך אָבגעשלאָגען מיט'ן שטערען און נאָז אן די ראהמען פון די שויבען. און ער האָט זיך פארשעהמט, ווען ער האָט א טראכט געטהאָן, אז זיין כעס איז דאָך בלויז א גע־מאכטער און עס איז דאָך דערפאר ווייל עס זיינען דא ראהמען, אן וועלכע ער קאָן זיך אָבשלאָגען ; ווען ער וואָלט אָבער אין דער ווירק־ליכקייט געזעהען אזא מענשען, וואָלט ער דאָך גאָר ניט געוואגט אָנצוריהרען איהם אפילו מיט א פינגער. זייענדיג א שעהמעוודיגער און שטילינקער, וועלכער פלעגט א ציטער טהאָן זעהענדיג א געקוי־לעטע הוהן, ווי האָט ער געקאָנט פעהיג זיין צו ווערען אזוי אין כעס.

ווען סערגיי פּעטראוויטש איז ארויסגענאנגען פון דער פּאנאראַ־מע אין דעם קרומען, הויקערדיגען מאָסקוואער גאסע, וואו די דוואַרניקעס האָבען גערייניגט דעם שנעע, האָט ער א טראכט גע־טהאָן, אז עס זיינען ניטא אזעלכע פאקטען, פון וועלכע א מענש זאל מוזען צופריעדען זיין.

אויסער דער נאטור איז געווען נאָך א זאך, וואָס וואָלט גע־קאָנט צופריעדען שטעלען סערגיי פּעטראוויטשען : מוזיק, קונסט אין אלע איהרע געשטאלטען, וועלכע קאָנען איהם זיין בעגרייפליך און וואָלטען געקאָנט אויספיעלען זיין לעבען און מאכען דאָס לעבען אינטערעסאנט און פערשיעדענע־ארטיג. נאָך מוזיק האָט געפאלגט פרויען־ליעבע — אויך א זאך וואָס זיין הארץ האָט געדורשט. אין קאָנצערטען, אין טהעאטער און אין גאם האָט ער געזעהען וואונדערליך־שעהנע פרויען, פול מיט חן און אייידעלקייט, און איהם האָט זיך געגלוסט זייער ליעבע. איינע פון זיי האָט ער בע־זאָנדערס געהאט אין זכרון, ער האָט זי בעגעגענט עטליכע מאל און

האָט פון איהר געטרוימט, אָבער זי האָט קיין איין מאָל ניט א הויב געטהאָן איהרע אויגען א קוק צו טהאָן אויף איהם און האָט נאָר ניט געוואוסט אפילו פון זיין עקזיסטענץ.

די עראינערונג וועגען דער ליעבע פון'ם מיידעל, וואָס האָט ביי זיי געארבייט אין גאָרטען און פון וועלכער עס האָט זיך געהערט דער ריח פון מיסט און שוויין האָט איהם אָבגעעקעלט; איהם איז געוען אבשטויסענד צו דיינקען וועגען אנדערע אָזעלכע גראָבע פּרויען, וועלכע וועלען איהם ליעבען און וועלען מיט איהם ריידען וועגען רובעלס און וועגען פערהאָסטער ארבייט. איהם האָט זיך שמערצליך געגלוסט די ליעבע פון יענער פּרויענצימער, וועמעס נאָמען ער האָט ניט געוואוסט און וועלכע פארשטעהט ניט דאָס אַלעס פון וואָס ער און אזעלכע ווי ער ווערען געמאָטערט. און ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאָל קיין געלד ניט געהאָט, האָט ער געמיינט, אז געלד וואָלט איהם געקענט ערווערבען ליעבע; און ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאָל ניט געוואוסט פון פּרויענ־ליעבע, האָט ער געמיינט אז דאָס קאָן איהם געבען גליק.

אין אָט אזא צייט נעמליך איז סערגיי פּעטראוויטש געפאָהרען צו פּרויען, וואו זיינע חברים האָבען איהם בעגעגענט, און ער האָט מיט א כיון זיך צוריקגעהאלטען פון טרינקען, כדי ער זאָל קלעהרער קענען באריינקען דאָס, וואָס עס פאלט אוים אויף דער וועלט אויף דעם גורל פון אזעלכע מענשען וויי ער איז.

וואָס מעהר סערגיי פּעטראוויטש האָט זיך צוגעקוקט צום ליעבען אלין אונמעכטיגער און ניכטס־ווירדיגער האָט זיך געוויזען אין זיינע אויגען די נאטור, וועלכע צושיט איהרע מחנות אזוי אונזיניג. און אנשטאט דער געפאלענער נאטור איז פאר זיין טומאנעם בליק ענטשטאנען אן אנדער דראָהענדע און מעכטיגע קראפט — געלד. א פאר־בלענדעטער, א פערלאָרענער, האָט ער אָנגעהויבען טראכטען, אז דאָס געלד הערשט אויף איבער דער נאטור. זיין שוואכער מארך האָט זיך געלאָזט נארען, און אין הארצען האָט זיך אָנגעצונדען א פונק פון האָפענונג. ער האָט ארויסגענומען פון קעשינע א זילבערנעם רובעל און האָט איהם געדרעהט אין האנד מיט א משונה'דיגען געפיהל פון נייגעריגקייט, ווי ער וואָלט דאָס צום ערשטען מאָל דערזעהען די דאָזיגע גלאנציגע דריידעל. ניט פון הימעל פאלען דאָך די דאָזיגע

דרייד׳לעך, ער האָט דאָך דאָס ערוואָרבען און ער קאָן נאָך ערווערבען פיעל אזעלכע, און דאָן וועט ער האָבען אין די הענד אזא מעכטיגע קראפט, וואָס הערשט איבער דער נאטור.

און ווי יעדער מענש, פאר וועלכען עס ווייזט זיך א האָפענונג, האָט ער אָנגעהויבען טראכטען וועגען דער האָפענונג, ניט וועגען דער מעגליכקייט זי צו פערווירקליכען, נור וואָס ער וועט טהאָן וועו זי וועט זיך פערווירקליכען. און די דאָזיגע עטליכע טעג זיינען געווען אן אברוה פאר סערגיי פעטראוויטשען; ער האָט זיך אויפ־ געהויבען העכער אום שטאַרקער דערנאָך צושמעטערט צו ווערן אן דער ערד און מעהר שוין ניט קאָנען אויפשטעהן. ער האָט שוין אָנגע־ נומען אלס א טהאטזאך, אז ער פערמעגט א מיליאָן, און ער האָט געטרוימט פון׳ם ים, פון די בערג און פון דער פרויענצימער, וועו־ מעס נאָמען ער וויים ניט און וועלכע האָט קיין אהנונג ניט פון זיין עקזיסטענץ.

איין מאל האָט דער געדאנק אָנגעהויבען ארבייטען איז שוין געווען אונמעגליך אבצושטעלען איהם, און בפרט אז איהם האָט גע־ טריבען אזא פייעריגער בייטש, ווי די געשטאלט פון׳ם איבערמענש, פון יענעם, וועלכער בעזיצט מאכט, גליק און פרייהייט. און וועו די נעשטאלט האָט א בלאנק געטהאָן פאר זיינע אויגען, האָט זיך סערגיי פעטראוויטש פערוואונדערט, וואָס ער גיט זיך ווידער אָב מיט אזעלכע קינדערשע פאנטאזיעס וואָס וועלען קיין מאל ניט פער־ ווירקליכט ווערן. עס זיינען פאראן פערשיעדענע וועגען צום גלייד, נור אויף יעדען וועג שטעהט א ראגאטקע און לאָזט סערגיי פעטרא־ ווישען ניט צוקומען. גנב׳ענען קאָן ער ניט, ווי ער קאָן ניט הרג׳ע־ נען, וואַרים ניט דער מארך לענקט זיינע האנדלונגען, נו. עפעס א פרעמדער, אונבעוואוסטער וויללען. יענע ארבייט, וועלכע איז פאר איהם מעגליך, קאָן ניט ברייגען קיין עשירות, און אלע אנדערע זאכען — ווי שפיעלען אויף דער בערזע, א פאבריק, א הויכע אמט מיט גרויס געהאלט, קונסט, חתונה האָבען מיט א רייכע כלה, אלעס דאָס וואָס דער געזעץ און דער געווייסען ערלויבט און וואָס קאָן געבען א פארמעגען אין איין טאָג, אָדער אין איין יאָהר — דאָס האָט דאָך פאר איהם ניט עקזיסטירט, ווי שכל האָט פאר איהם ניט עק־ זיסטירט.

און וועז סערגיי פעטראוויטש האָט פערשטאַנען, אז געלט קאָן ניט פערריכטען די אונגערעכטיגקייט פון דער נאַטור, נור מאכט נאָך טיפער די אונגערעכטיגקייט, און אז מענשען דער'הרג'נענן תמיד דעם, וועמען די נאַטור האָט שוין פערוואונדעט — האָט זיין פערצוויפלונג פערלאָשען די האָפנונג, און א חשך האָט אָנגעכאפט זיין נשמה. דאָס לעבען האָט איהם איצט שוין אויסגעוויזען ווי א ענגע שטייג, און די אייזערנע גראטעס זיינען געדיכט און דיק, און עס איז בלויז איין ניט פערריגעלטער אויסגאנג פאראן.

און א נייע פעריאָדע האָט זיך אָנגעהויבען אין סערגיי פעטראוויטשעס לעבען. ער איז ערגעץ ניט ארוים פון הויז און פלעגט געהן בלויז אין סטודענטישע קיך עסען; ער פלעגט קומען אהין וועז מען פלעגט שוין האלטען ביים פערמאכען, כדי ניט צו טרעפען דאָרט קיינעם פון די בעקאַנטע סטודענטען. ווי טאָג אזוי נאכט איז ער געלעגען אויפ'ן בעטעל אָדער איז ארומגענאנגען; די שכנים און די בעל־הבת'טע זיינען שוין געווהנט געווען צום קלאנג פון זיינע טריט, ווי דער קלאנג וואָס הערט זיך אין די צעלען פון א טורמע: איינס—צוויי—דריי אהין און איינס—צוויי—דריי צוריק. אויפ'ן טיש איז געלעגען א בוך, און הגם דער בוך איז געווען פערמאכט און פערשטויבט, האָט פון אינווייניג דאָך ארויסגערונגען א פעסטער, רוהיגער און אונערבארמיגער קול:

„אויב דאָס לעבען גיט זיך דיר ניט איין, אויב דער גיפטיגער וואָרים צופרעסט דיין האַרץ, וויים אז דער טויט וועט זיך אייגענעבען."

V.

איין מאל איז אונמענליך צו זיענען, דארף מען שטארבען. און סערגיי פעטראוויטש האָט בעשלאָסען צו שטארבען און האָט גע־טראכט, אז זיין טויט וועט זיין א זיעג.

דער געראנק וועגען טויט איז פאר איהם ניט געווען קיין נייער; דער געראנק איז שוין איהם פריהער אויך ארויפגעקומען אויפ'ן זינען, ווי ער קומט ארויף יעדען מענשען, ביי וועלכען עס זיינען פיעל שטיינער אויפ'ן וועג, אָבער ער איז אויך געווען אזוי אומזיסט, ווי

די טרוימערייי וועגען מילִיאָנען. איצט אָבער איז דער דאָזיגער גע־דאנק ערשיינען ביי סערגיי פּעטראָוויטשען ווי אַ בעשלוס, און דער טויט איז שוין געוואָרען ניט ווי אַ געוויינשטע זאַך, וואָס עס קאָן ניט זיין אויך, נור ווי אַן אונפּערמיידליכקייט, ווי עפּעס וואָס וועט אונבעדינגט מוזען געשעהען. עס האָט זיך געעפּענט אַן אויסגאנג פון שטייג, און אָבוואָהל דער אויסגאנג האָט געפּיהרט אין אונבע־וואוסטזיין און חשך, איז עס פּאר סערגיי פּעטראָוויטשען געווען גאַנץ ענאל. ער האָט דונקעל געגלויבט אין אַ נייעם לעבען און ער האָט זיך פּאר'ן טויט ניט געשראָקען, ווארים ער וועט בלויז אווענ־טראָגען מיט זיך זיין פּריייַן אַיך, וועלכער הענגט ניט אָב ניט פון'ם שוואָכען מח, ניט פון צוקראָכען הארץ, און דער קערפּער וועט אָנ־קומען דער ערד, און זאָל זי שאָבען פון איהם אַ נייַ הארץ און אַ נייעם מאָרק. און וועו ער האָט דערשפּירט אין זיך אַז ער איז רוהי־גערהייט פּארטיג צום טויט — האָט ער צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען דערפיהלט אַ טיפּע און שטאָלצע שמחה, די שמחה פון אַ שקלאַף, וואָס ברעכט די קייטען.

„איך בין ניט קיין פייגלינג" — האָט געזאָגט סערגיי פּעטרא־ווִיטש און דאָס איז געווען דער ערשטער שבח, וואָס ער האָט זיך געזאָגט וועגען זיך און האָט מיט שטאָלץ אָנגענומען דעם דאָזי־גען שבח.

עס האָט זיך געקאָנט אויסווייזען, אַז דער געדאנק וועגען טויט דארף פערניכטען אַלע זאָרגען וועגען לעבען און וועגען דעם גוף, וועלכען מען דארף שוין אויף נאָרנישט. אָבער מיט סערגיי פּעטרא־ווִיטשען האָט פאסירט אקוראט דאָס פּארקעהרטע, און אין די לעצטע טעג פון זיין לעבען איז ער געוואָרען דערזעלביגער פּעדאנטישער פּינקטליכער און ריינליכער מענש, ווי ער איז געווען פריהער. ער האָט זיך געווואונדערט ווי אזוי האָט ער דאָס געקענט פערלאָזען זיין צימער אין אזא אונאָרדנונג און זיין טיש; ער האָט אויפגעראמט זיין צימער, האָט צולייגט די ביכער אין אָרדנונג. פון אויבען האָט ער אוועקגעלייגט א חיבור, וועלכען ער האָט אָנגעהויבען אמאל — וואָס איז דערנאָך איבערגענגען צו נאוויקאוועו — און האָט בעזונ־דער אָבגעלייגט דעם בוך „אלזא שפּראָך זאראטוסטרא.". ער האָט איצט ניטשען אפילו ניט געעפּענט און איז געבליבען גאַנץ גלייכגיל־

טיג צום בוך, וועלכען ער האָט קענטיג ניט דערלעזען אין גאנצען, ווארים די בעמערקונגען מיט'ן בלייפעדער אויף די ברעגען בלעטער זיינען דערגאנגען בלויז ביז דער העלפט פון דריטען טהייל. עס קאָן זיין אז ער האָט מורא געהאט אז ער וועט דאָרט געפינען עפּעס נייעס, אונערוואַרטעטעס, און דאָס קאָן צושטערען זיין לאנגע געמאטערטע ארבייט, וועלכע האָט אין איהם איבערגעלאָזען דעם איינדרוק פון א בונטען, שרעקליכען חלום.

סערגיי פּעטראוויטש איז דערנאָך אווען אין דער גרויסער באָד, איז מיט הנאה ארומגעשוואומען אין דעם קאלטען באסיין, און וען ער האָט דערנאָך אין גאס בעגעגענט א חבר־סטודענט איז ער מיט איהם אווען „צום דייטשען" אין ביער־האלע און אויסגעטרונקען א פלאש ביער. קומענדיג אהיים, איז ער א ראזיגער, א ריינער, אין א ווייסער לינענער העמד געזעסען לאנג טרינקענדיג טהעע מיט מאלינעם, האָט דערנאָך א בעט געטהאָן ביי דער בעל־הבית'טע א נאדעל און האָט אָנגעהויבען פערריכטען זיין סטודענטישען מונדיר. דער מונדיר איז שוין גאָר אלטער, אן ענגער און האָט תמיד געפלאצט אונטער די פאכוועס, און סערגיי פּעטראוויטשען איז שוין אויסגעקומען ניט אין מאָל צו פערריכטען איהם. זיינע גראָבע אומגעלומפערטע פינגער האָבען מיט גרויס מיה אָנגעכאפט די דינע נאָדעל, וועלכע פלעגט פערלאָרען וועלען אין'ם צופוילטען גאוואנט.

עטליכע טעג איז סערגיי פּעטראוויטש גאָוען בעשעפטיגט מיט פערפערטיגען דעם סם; וען דער סם איז שוין גאָוען פארטיג, האָט ער מיט הנאה א קוק געטהאָן אויף דעם קלייניגקען פּענכערל, טראכטענדיג ניט וועגען דעם טויט, וועלכער געפינט זיך אין איהם, נור וועגען דעם ווי ערפאָלגרייך ער פיהרט אוים די ארבייט. די בעל־הבית'טע, א קלייניע, שווארצע פרויענצימער, א געוועזענע מעטרעסע, האָט אפּנים עפּעס חושד גאָוען, וואריס זי האָט זיך זעהר דערפרעהט, וואָס סערגיי פּעטראוויטש האָט אָנגעהויבען ווייזען סמנים, אז ער הויבט ווידער אן צו זיין באשעפטיגט. זי איז אריין צו איהם אין צימער און האָט לאנג געפלוידערט וועגען דעם ווי שלעכט אייזאמקייט ווירקט אויף א יונגען מענשען; זי האָט איהם דערצעהלט וועגען אייגעם איהרען א בעקאנטען, וועלכער איז גאָוען א פאליציי־סערזשאנט און האָט געהאט גוטען אינקונפט נור איבער זיין מרה־

שחורה'דיגע נאטור האָט ער אָנגעהויבען שיכור'ען און וועלגערט זיך אין די שמוציגע קוואַרטאַלען, וואו פאר א גלעזעל בראַנפען שרייבט ער א בריעף, א פראשענייע. די דאָזיגע געשיכטע פלעגט זי דערצאהלען דערנאָך יערען סטודענט, וועלכער האָט בעזוכט, אָם הויז און האָט צוגעלייגט, אז זי האָט טאקע עפעם געפונען אן עהנליכקייט צווישען סערגיי פעטראוויטש און יענעם בעקאנטען פאליציי־סערזשאנט.

— קומט אריין אמאל צו מיר א גלעזעל טהעע טרינקען — האָט זי איינגעלאדען סערגיי פעטראוויטשען, אהן פניות אייגענט־ליך — און איהר וואָלט זיך געדארפט דורכגעהן אמאל צו חברים, וואַרים וואָם איז דאָם פאר א פיהר: ניט איהר געהט ערגעץ, ניט צו אייך קומט קיינער.

סערגיי פעטראוויטש האָט געפאלגט איהר עצה און האָט בעזוכט כמעט אלע זיינע חברים, אָבער לאנג איז ער ערגעץ ניט פערבליבען.

די סטודענטען האָבען דערנאָך בעהויפט, אז סערגיי פעטראַ־וויטשעם משוגעת האָט מען שוין קלאהר געקענט באמערקען דאן, און האָבען זיך געוואונדערט וו אזוי זיי האָבען ניט פאַראויס געזעהען אז אזוי וועט דאָם פאסירען. דער געווהנליך שטילער, שעהמעוודיגער און שוויגענדיגער, סערגיי פעטראוויטש, האָט דעם מאל געפלוידערט וועגען פערשיעדענע פוסטע זאכען, און וועגען נאוויקאווען האָט ער גערעדט ווי וועגען זיין גלייכען און האָט אפילו געמאכט פאַרווירפע, אז ער איז געווען צו אָבערפלעכליך. ער איז געווען דערביי זעהר פרעהליך און האָט אָפט געלאכט. איין יונגינקער סטודענט האָט דער־צעהלט, אז סערגיי פעטראוויטש האָט זאָגאר געוונגען, אָבער דאָם האָבען שוין אלע איינגעפונען פאר צו איבערטריבען. אָבער אלע זיי־נען געווען איינשטימיג, אז עפעם זאָנדערבארעם איז געווען צו מער־קען אין סערגיי פעטראוויטשעם האלטונג, און אויב מען איז דערויף ניט אויפמערקזאם געוואָרען פריהער, איז דאָם בלויז דערפאר, ווייל מען האָט אויף איהם בכלל וויניג געקוקט. צווישען די חברים האָט זיך וועגען דעם אויפגעהויבען אן אינטערעסאנטע פראגע: צו וואָלט מענליך געווען צו ראטעווען סערגיי פעטראוויטשען, וועו די חברים וואָלטן זיך צו איהם געהאלטען נעהנטער און וואָלטען געשוינקט

מעהר אויפמערקזאמקייט אויף זיין לאגע ? און זיי זיינען געקומען צום שלום, אז זיין רעטונג וואלט פאלשטענדיג מעגליך געווען, אבער ניט דורך דעם, וואס אן אנדער מח, א שטארקערער זאל איהם בעי־ איינפלוכען, זאנדערן דורך דער ווירקונג פון א נאהענטען מענשען, א מוטער אדער א פרויענצימער וואס וואלט איהם ליעבען. מען האט געראטעוועט, אז סערגיי פעטראוויטש האט פאר דער נאנצער לעצטער צייט זיך אויסגעפונען אין א צושטאנד פון גייסטיגער פערשטאקונג, עהנליך צו א היפנאטישען שלאף, וועו איבער דעם ווילען געוועלטיגט אן אויגענע אדער פרעמדע אידעע. די דאזיגע אידעע קאן מען ניט אבשוואכען מיט ערקלעהרונגען, אבער ליעבע וואלט סערגיי פעטרא־ ויטשען געקאנט אויפוועקען פון דעם דאזיגען היפנאטישען שלאף. דאס געשריי פון א מוטער, וואס קומט ארויס פון איהר מוטער־הארץ; דער אנבליק פון א פנים, וואס איז אזוי ליעב און טהייער און אויף וועלכען מען קען פון קינדווייז אן יעדען קנייטשעלע ; די טרעהרען פון א מוטער, וועלכע אפילו דער פארגרעבטסטער מענש קאן ניט אריבערטראגען גלייכגילטיג — דאס אלעס האט געקאנט אויפוועקען אין סערגיי פעטראוויטש דאס בעוואוסטזיין פון דער ווירקליכקייט. אלס א גוטער און עהרליכער מענש וואלט ער ניט געקאנט ארויסטרא־ גען טויט אין זיין מוטערס הארץ און ער וואלט בלייבען לעבען, אויב ניט פון זיך וועגען, וויניגסטענס פאר אנדערע, וועלכע ליעבען בע־ איהם. פיעלע שוואכהערציגע, וועלכע האבען זיך שוין געווען בע־ שלאסען צו באגעהן זעלבסטמארד, זיינען צוריקגעהאלטען געווארען אויף דער ערד, ווייל אויף זיי האט געווירקט דאס בעוואוסטזיין, אז זיי זיינען נויטהיג פאר אנדערע, פאר די וואס ליעבען זיי, און זיי האבען דערנאך לאנג געלעבט און אין זיי האט זיך געשטארקט דער געדאנק, אז עס פאדערט זיך מעהר מוטה צו לעבען אלס צו שטאר־ בען. און נאך מעהר זיינען געווען אזעלכע, וועלכע האבען פארגע־ סען די אורזאכע, וואס האט זיי געטריבען צו וועלען בעגעהן זעלבסט־ מארד, און האבען זאנאר בעדויערט דערנאך וואס דאס לעבען איז אזוי קורץ.

און די חברים זיינען נאך מיט מעהר כעס אנגעפאלען איינע אויף די אנדערע און געמאכט איינע די אנדערע פארווירפע פאר אזא אונפערצייהליכע גלייכגילטיגקייט. א וועלכע ניט איז טעלעגראמע

בלויז פון א צעהן וועלטער צו סערגיי פּעטראָוויטשעס מוטער, האָט נעקענט אויפהאלטען א מענשענס לעבען. מאַנכע פון די סטודענטען, וועלכע האָבען געהאַט א טבע תמיד ארויסצוטרעטען מיט ארגומענטען פון סאָציאלען שטאַנדפונקט, האָט דער דאָזיגער פאל ארויפגעבראכט אויף בעטראכטונגען און געשפּרעכען וועגען דער ניט אויניגקייט פון די סטודענטען, וועגען דעם וואָס זיי פּהלט א פערבינדונג דורך אל־ געמיינע אינטערעסען, און וועגען גייסטיגער עלענדקייט. אויף א קורצער צייט זיינען זאָגאר ענטשטאַנען עטליכע פּראַיינען פאר זעלבסטענטוויקלונג, וואו מען האָט געלעזען ביכער וועגען סאָציאלע פראגען און געשריבען רעפּעראטען.

פרייטאג דעם עלפטען דעצעמבער איז געווען דער טאָג, וועלכען סערגיי פּעטראָוויטש האָט בעשטימט אויף צו נעהמען זיך דאָס לעבען; דאָס איז געווען דער טאָג, וועו פיעלע פון די חברים האָבען זיך גע־ קליבען צו פאָהרען אהיים פאר די ווייהנאכטס־פייערטעג. אין דעם דאָזיגען טאָג אין־דער־פריה, איז ער געווען אויף דער פּאָסט, וואו ער האָט אָבגענעבען אין דער סטראָכירטעבריף אבטהיילונג א דיקען פּאקעט אדרעסירט קיין סמאלענסק, צו נאָוויקאָוון, און די ערהאל־ טענע קוויטאנציע האָט ער בעהאלטען אין זיין טייסטער. אין דעם בריף האָט ער גענעלדעט וועגען זיין טויט און וועגען די אורזאכען, וואָס בעווענגען איהם דערצו. די אורזאכען האָט ער אויסגערעכענט אין בעזונדערע פונקטען, און דער נאנצער בריף האָט נעמאכט דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט דאָס געשריבען ניט וועגען זיך, נור וועגען עפעס אן אנדער מענשען, וועלכער אינטערעסירט איהם ווייניג.

בייטאָג האָט סערגיי פּעטראָוויטש אָבגענעסען מיטאג אין דעם סטודענטישען רעסטאָראן און איז געזעסען לאנג ביים טיש און פער־ בראכט מיט בעקאנטע, און נאָכ'ן עסען איז ער געשלאָפען אויף אזוי לאנג און פעסט, אז ער איז אויפגעשטאנען ערשט א זייגער עלף. מען האָט איהם דערלאנגט א סאמאוואר, און די סטודענטען הינטער זיין וואנד האָבען ווידער דערהערט זיינע אייגענארטיגע טריט: איינס— צוויי—דריי אהין און איינס—צוויי—דריי צוריק. וועו די דינסט האָט נאנץ שפעט בייגאכט אויפגעראמט דאָס געשיר און צוגענומען דעם סאמאוואר, האָט סערגיי פּעטראָוויטש מיט איהר נערעדט, ווי

ער וואָלט געוועלט זי זאָל ניט אוועקגעהן אויף לאנג, און ער איז דערביי געווען זעהר בלייך, ווי זי האָט דערנאָך דערצעהלט.

. . . סערגיי פּעטראוויטש האָט בשום אופן ניט ערווארט דאָס, וואָס עס וועט מיט איהם פּאַרקומען דעם דאָזיגען אבענד, וועלכען ער האָט געוועבענט פאר דעם לעצטען אין זיין לעבען. ער איז געווען פאָלשטענדיג רוהיג און מונטער און האָט גאָר ניט געטראכט וועגען טויט ווי אין די אלע לעצטע טעג. אָנגעהויבען טראכטען וועגען טויט האָט ער ערשט א שטונדע אָדער צוויי בעפאָר דעם מאָמענט, ווען ער האָט איינגענומען דעם סם. און די געדאנקען זיינען געקומען פון ווייט ערגעץ, אָבגעריסענע און דומפע. צוערשט האָט ער א טראכט גע־טהאָן וועגען דער בעל־הבית'טע, וועלכע וועט מארגען דערזעהען זיין טויטען קערפּער און וועט זיך דערשרעקען; דערנאָך וועגען דעם, ווי ער וועט לייגען און ווי ער וועט אויסזעהען. אויף איין מינוט האָט זיין געדאנק א שפרונג געטהאָן אן א זייט, צו די אראינערונגען פון זיין קינדהייט, נעמליך ווי זיינער א פעטער איז געשטאָרבען. דער פעטער איז געשטאָרבען ביי זיי אין הויז און סערגיי פּעטראוויטשען, וועלכען מען האָט דעמאָלט גערופען סעריאוזשא, האָט מען אוועקגע־פיהרט פון הויז צו בעקאָנטע. דורכגעהענדיג דעם פאָדערצימער, שוין אן אנגעטהאָנערער, האָט ער א קוק געטהאָן אין זאל און האָט דאָרט דערזעהען א טיש, לעבען וועלכען זיי האָבען אימער געגעסען, און אויפ'ן טיש די אונבעוועגליכע ברעגען פּים אין ווייסע פערימנע סקאר־פעטקעס. געזעהען האָט ער זיי נור איין זעקונדע, אָבער געבליבען זיינען זיי אין זיין זכרון אויף אייביג, און פאר א לאנגע צייט האָט זיך דער טויט אליין איהם פאָרגעשטעלט ניט אנדערש, ווי אונבע־וועגליכע ברעגען פּים אין ווייסע פערימנע סקארפעטקעס.

דערנאָך האָט ער זיך דערמאהנט אויף א פאל, וואָס האָט ניט זעהר לאנג פאסירט, וועלן ער האָט געזעהען זעהר אן אָרעמע און זעהר א זאָנדערבארע לויה. דאָס זאָנדערבארע דעריין איז געווען דאָס, וואָס קיינער אין גאָס, ניט די פערבייגעהענדע, ניט די פוהרמאנעס, האָבען קיין אויפמערקזאמקייט דערויף ניט געשיינקט און אזוי ווי זיי וואָלטען גאָר אפילו ניט געזעהען די לויה, וואָרים קיינער האָט די היטעל ניט אראָבגענומען. פיער טרעגער האָבען געטראָגען דעם ארון, וועלכער איז געווען מיט עפעס שוואָרצעס אריבערגעדעקט און זיינען

געגאנגען שנעל, מיט גלייכע טריט, אזוי שנעל אז דער ארון האָט זיך געווויגט, ווי אויף כוואליעס. און עס האָבען זיך ניט געזעהען דערביי ניט קיין נייסטליכע און ניט קיין בענליטער.

וועו סערגיי פעטראוויטש איז דורך די דאָזיגע עראינערונגען גע־קומען צוריק צו זיין געדאנק וועגען טויט, איז דער געדאנק געוואָרען אזוי וואונדערליך שארף, פינקטליך און ליכטיג, ווי א מעסער, ווען כען מען האָט אָנגעשליפט. נאָך א מינוט האָט דער געדאנק א בלאָנ־זישע געטהאָן, אָבצייכענענדיג די ארומיגע שטילקייט, דעם פערלאָ־שענעם סאמאוואר, דעם טיק־טאק פון דער טאשען־אוהר אויפ'ן טיש, און פלוצלונג ווי ער וואָלט געפונען וואס ער דארף, האָט דער געדאנק אויסגעקנאטען דאָס בילד פון סערגיי פעטראוויטשעס לויה, אזוי בולט, אזוי וואהרשיינליך און אזוי שרעקליך, אז ער האָט א ציטער געטהאָן און זיינע הענד זיינען פערגליווערט געוואָרען. מיט דערזעל־בער אונערבארמליכקייט און שרעקליכער וואהרהייטליכקייט האָט דער געדאנק איהם געשילדערט אייגעם נאכ'ן אנדערען פאָלגענדע מאָמענ־טען: די שווארצע, קרומע עפענונג פון קבר, דעם הארטען און ענגען ארון, די גרין־געווארענע קנעפּ פון מונדיר און דעם פראָצעס ווי דער גוף פוילט. און עס האָט אויסגעזעהען, ווי דאָס טראכט ניט סערגיי פעטראוויטש, נור עמיצעגם א ריזיגע האנד שלעפט עס דורך פאר זיינע אויגען דעם לעבען גופא און דעם טויט אין יענע קאליר־ען, וועלכע לאָזען זיך ניט איבערגעבען.

און סערגיי פעטראוויטש האָט זיך אויפגעכאפט. איהם איז גע־וואָרען אזוי שרעקליך אז עס האָט זיך געוועלט שרייען, און ער האָט מיט פחד געקוקט אויף דעם קלייניגקען פענכערל און האָט זיך אָב־גערוקט פון איהם, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אז מען וועט איהם מיט גוואלד אריינגיסען אין מויל דעם סם־המות. און מעהר פון אלעס אין דער וועלט האָט ער איצט מורא געהאַט פאר זיך אליין — פאר יענער שרעקליכער אונגעהאָרכזאמקייט, וועלכע האָט זיך געוויזען אין זיינע פים און הענד. ער האָט זיך געצויגען אויף צוריק, און דער גאנצער קערפער האָט געצוקט פון רייסען זיך פאראוים, צום פענ־כערל. די פים, די הענד און מויל האָבען דוכט זיך אין זיערע אדערן און ביינער גופא אָנגעפילט זיך מיט א ליידענשאפטליכען, וואהנזיניג־בעפעהלענדען וואונש א וואָרף צו טהאָן זיך פאָרווערטס,

א כאַפּ טהאָן דעם פּענכערעל און אויסטרינקען איהם דורשטיג, מיט פּערגענינגען.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט — האָט געמורמעלט סערגיי פּעטראוויטש און האָט זיך אָבגעשטויסען מיט די הענר און האָט זיך געצויגען אויף צוריק, אָבער איהם האָט זיך געדוכט, אז ער קומט צו נעהנטער צום פּענכערעל, וועלכער וואקסט אין זיינע אויגען. און וועז די טיהר האָט איהם אָבגעשטעלט, האָט ער אויפגעהערט צו זעהען וואָס פּאר זיך, האָט אויפגעשריען און האָט געמאכט א שריט פּאר־ווערטס.

אין דער מינוט איז אַריין די דינסט נאָכ'ן סאמאוואר און עם האָט איהר לאַנג געגומען אויפצוראַמען דאָס געשיר, זעהענדיג שלעכט מיט איהרע פּארשלאָפענע אויגען.

— וועז דארף מען איך אויפוועקען ? — האָט זי א פּרעג געטהאָן ארויסגעהענדיג.

סערגיי פּעטראוויטש האָט זי אָבגעשטעלט און האָט זיך מיט איהר צוערדט, אָבער ער האָט ניט געהערט, ניט זיינע אייגענע פּראגען, ניט איהרע ענטפערס. נור וועז ער איז ווידער געבליבען אלייז, איז אין זיין מארך געבליבען איין פּראגע : „וועז דארף מען איך מאַרגען אויפוועקען ?" — און די פּראגע האָט געקלונגען אין זיינע אויערן לאַנג און פּעסט, ביז וואנען סערגיי פּעטראוויטש האָט ניט פּערשטאַנען איהר בעדייטונג.

ער האָט פּערשטאַנען, אז ער קאָן, ווי אלע, אויסטהאָן זיך און לייגען זיך שלאָפען, און מען וועט איהם אויפוועקען מאַרגען וועז עם וועט אָנקומען א נייער טאָג. דער נייער טאָג מוז אונבעדינגט אָנ־קומען, און סערגיי פּעטראוויטש וועט לעבען אזוי ווי אלע, וואָרים ער וויל ניט שטאַרבען און וועט ניט שטאַרבען און קיינער קאָן איהם ניט צווינגען צו נעהמען דעם פּענכערעל און אויסטרינקען. נאָך אלץ ציטערענדיג האָט ער גענומען דעם פּענכערעל, האָט איהם מיט א כיון געפּענט, האָט דערפיהלט דעם ריח פון ביטערע מאנדלען און האָט שנעל, מיט א ציטעריגער האַנד איהם אוועקגעשטעלט אויפ'ן פּאליצע, וואו מען האָט איהם ניט געקאָנט זעהען הינטער די ביכער. איצט וועז דאָס פּענכערעל איז שוין געווען אין זיין האַנד און ער איז

ניט געשטאָרבען, האָט ער שוין ניט מורא געהאַט, ניט פאר איהם און ניט פאר זיך.

וועז סערגיי פּעטראָוויטש האָט זיך געלייגט אויפֿן בעט, האָט זיך איהם געדוכט, אז דאָס גראַטעוועט לעבען פרעהט זיך אין אלע קלענסטע טהיילען פון זיין קערפּער, וועלכער איז דערוואַרעמט געוואָרען אונטער דער דעקע. ער האָט אויסגעצויגען די פּיס, די הענד, וועלכע האָבען שיער ניט געטהאָן א פערבראָכען, און עפּעס ווי אין זיי וואָלט געזונגען זיס א רינינקע, לוסטיגע שטימעלע, ווי דאָס בלוט וואָלט עס זיך געפרעהט און נעזונגען, וואָס עס איז ניט פערוואַנדעלט געוואָרען אין א גליווערנדע, פויעלענדע, צוקראָכענע מאַסע, נור פלייסט לוסטיג און רויט איבער בריייט און פרייע וועגען. און זי האָט אויך מיט אזא שמחה אָנגענפיילט דאָס האַרץ, און דאָס האַרץ האָט צוזאמען מיט בלוט געזונגען טריאומפיהרענד דעם שיר פון לעבען.

„לעבען ! לעבען !" — האָט געטראכט סערגיי פּעטראָוויטש, צונויפבויגענדיג און אבבויענדיג די געהאַרכזאמע, בייזאמע פינגער. לאז ער זיין אן אונגליקליכער, א נעיאָגטער, אן עלענדער ; זאָלען אלע איהם האַסען און מאכען פון איהם חוזק ; זאָל ער זיין דער ערגסטער, דער לעצטער, דער אונבעדייטענדסטער מענש, א שטיקעל בלאָטע, וואָס מען טרייסעלט אראָב פון די פּיס — אָבער ער וועט לעבען ! לעבען ! ער וועט זעהען די זונן, ער וועט אטהעמען, ער וועט בויגען און אבבויגען די פינגער, ער וועט לעבען . . . לעבען ! און דאָס איז אזא גליק, אזא פרייד, און קיינער נעהמט דאָס ניט אָב פון איהם, דאָס לעבען וועט זיך ציהען לאַנג, לאַנג . . . אי־מער ! אונצעהליגע טעג פאַראויס צינדען אן זייער מאַרגענשטערן און אין יעדען פון זיי וועט ער לעבען, לעבען !

און דא האָט סערגיי פּעטראָוויטש צום ערשטען מאל פאר פיעלע טעג דערמאנט זיך אויף זיין פאטער און מוטער און האָט זיך דערשראָקען און איז מילד געוואָרען. ער האָט אין זיינע געדאנקען גע־קושט די קנייטשען, אויף וועלכע עס וואלטען רינען טרעהרען, און זיין האַרץ איז צוריסען געוואָרען פון שטראהלענדען, זיעגרייכען גע־שריי : איך לעב, איך לעב ! און וועז ער איז איינגעשלאָפען מיט א לייכטען, פרייד־פולען שלאָף, איז זיין לעצטער געפיהל געווען

דער געזאלצענער טעם פון א טרעהר, וואס האט נאס געמאכט זיינע ליפען.

דער טאג איז געווען א פראסטיגער, און די זונן האט גע־לויכ־טען, וועז סערגיי פעטראוויטש האט זיך אויפגעכאפט. ער האט לאנג ניט פערשטאנען, פאר וואס די בעט איז אויסגעבעט ווי תמיד, און ער ליגט אויף איהר א לעבעדיגער, וועז ער האט דאך נעכטען געדארפט שטארבען. דער קאפ האט אביסעל ווועה געטהאן, און דער גאנצער קערפער איז געווען צומאטערט, ווי נאך זעהר שטארקע קלעפ. שטופענווייז, געדאנק נאך געדאנק, האט ער זיך דערמאנט אלעס, וואס נעכטען איז פאָרגעקומען ביי איהם אין קאפ, און ער האט ניט פערשטאנען, פאר וואס ער האט זיך אזוי שטארק דער־שראקען און פאר וואס האט זיך איהם פאָרגעשטעלט אזוי שוידערליך דאס וואס ער האט שטענדיג געוואוסט און וואס ער האט זיך צעהנדליי־גע מאל פריהער פאָרגעשטעלט. טויט, לויה, קבר . . . נו, ווי קאן דען אנדערש זיין וועז א מענש שטארבט? נאטירליך, מען בע־ערדיגט איהם און צוליעב דעם גראבט מען אוים א קבר, און אין קבר ווערט ער צופוילט. און ער האט נאך אמאל אויפמערקזאם אריינגע־קוקט אין די נעכטיגע שרעקליכע פאָרשטעלונגען, אבער זיי זיינען געווען אזוי בליך און ניט קלאהר און זיינען וואס וויטער אלץ בליי־כער געווארען, ווי דאס טרעפט מיט פאסירונגען, וואס מען זעהט אין חלום, וועלכע זיינען אזוי בונט אין דער ערשטער מינוט וועז מען כאפט זיך אויף און פערשווינדען אזוי שנעל און ווערן פערמעקט אהן א סליאד דורך די לעבעדיגע אייגדריקע פון דער ווירקליכקייט און פון טאג. און אין די בילדער פון טויט איז ניט געווען קיין שרעקליכעס, און די שמחה פון לעבען האט זיך איהם איצט פאָרגעשטעלט אלס אונ־פערשטענדליך און ווילד.

און אלס לייזונג פון דער רעטענישׂ, האט איהם א בליץ געטהאן דער נעדאנק, אז ער, סערגיי פעטראוויטש, איז א פייגלינג און א זעלבסט־באריהמער.

ער האט זיך דערמאנט אויף דעם בריף, וועלכען ער האט גע־שיקט צו נאוויקאוון, אין וועלכען ער האט איהם געמעלדעט וועגען זיין טויט, ווי וועגען א פאקט וואס איז געשעהען — און ער איז

רויט געוואָרען פון שאנדע און האָט דערפיהלט, אז דער בעשלום צו שטאַרבען איז אין איהם אונגעענדערט, רוהיג און פעסט, אזוי ווי נעכטען, איידער ער האָט זיך אונטערגענעבען דער ווירקונג פון פייג־הייט און פון אונפערשטענדליכען פחד. דער שרעק איז פערשוואונדען, אָבער די ברענענדע שאנדע איז ניט אוועק. די גליכגילטיגע, בלינדע קראפט, וועלכע האָט ארויסגערופען סערגיי פּעטראוויטשען פון דעם פינסטערן תהום פון ניט־זיין, האָט נעמאכט דעם לעצטען פערזוך אייגצושמידען איהם אין קלעצלעך, ווי א פייגען שלימזל־דיגען דעזערטיר, און הגם בלויז אויף עטליכע שטונדען, אָבער איהר איז דאָס גלונגען.

די ברענענדע שאנדע האָט אויפגעפלאמט מיט א נייער גבורה, און דער פלאם פון דער דאזיגער שאנדע האָט פארברענט אויף אש די עראינערונגען וועגען דעם פחד. און וועג דער פלאם איז פערלאָשען געוואָרען, איז פערשוואונדען אויף דער טעמפער, ציהענדער וועהטאג פון קערפער, און אלעס איז געוואָרען אזוי לייכט, כמעט אונפיהלבאר. עס האָט אויפגעהערט וועה טאָן דער קאָפ און דער מאָרך האָט אָנגעהויבען ארבייטען פלינק און מיט אזא קראפט און מיט אזא קלאהרקייט, ווי דאָס טרעפט בלויז אין פיבער־היץ. די ליפען האָבען זיך געצויקט פון דעם וואונש צו רויידען, און אויף דער צונג זיינען ארויפגעקומען ווערטער אזעלכע, וועלכע סערגיי פּעטראָוויטש האָט נאָך קיין מאל פריהער ניט געוואוסט און ניט געבראוכט. און ער האָט געזאָגט זיך, אז אויב ער וועט איצט בלייבען לעבען, וועט ער זיך אליין זיין פערהאסט און איהם וועט אויסקומען צו טרינקען אזא פולען כוס פון זעלבסט־פּראָכטונג, גענען וועלכען דער סם־המות איז א געטליכער געטראנק. זיין „איך", יענער אונאבהענגיגער און ווירדיגער „איך", וועלכער האָט זיך אויף א מינוט דערפיהלט אלס זיענרייך און האָט פערזוכט די אונענדליכע שמחה פון דעם מוטהיגען גייסט, וועלכער בעזיצט דעם בלינדען און דעס־פּאָטישען שטאָף, וועט איהם טויטען, אויב דער סם וועט איהם ניט טויטען.

און סערגיי פּעטראָוויטשען האָט זיך געדוכט, אז ער פיהלט אין זיך דאָס מעכטיגע וואקסען פון דעם דאזיגען „איך", ער פיהלט ווי דאָס דאזיגע „איך" ערהויבט זיך היך, און זיין דונער־מעכטיגער קול

פערטויבט דעם ערבארעמלעכען קוויטש פון גוף, וועלכער איז שטאַרק בלויז ביינאַכט. זאָלען זיך שקלאפיש בויגען וואר עס וויל, ער אָבער ברעכט זיין אייזערנע שטייג. און דער אַרעמער, טעמפּער, אונגלייכער מענש האָט אין דער דאָזיגער מינוט זיך ערהויבען העכער פון זשענינען, פון קעניגע און פון בערג, העכער פון אלעם הויכעם, וואָס געפינט זיך אויף דער ערד, וואָרים אין איהם זיענט דאָס, וואָס איז דאָס ריינסטע, דאָס שהנסטע אויף דער וועלט — דאָס מוטהיגע, פרייע און אונגלייכע „איך" ! איהם קענען ניט גובר זיין די פינסטערע כוחות פון דער נאַטור, וואָרים דאָס הערשט איבער לעבען און טויט — דאָס מוטהיגע, פרייע און אונגלייכע „איך" !

דאָס, וואָס סערגיי פּעטראוויטש האָט איצט געפיהלט איז געווען עהנליך צו דער גדלות און משוגעת פון גרויסען־וואהן, ווי מאַנכע האָבען געדיינקט, וועו זיי האָבען געלעזען זיין דריטען בריעף צו נאַוויקאוון, ציטאַטען פון וועלכען מיר האָבען דאָ געבראכט. געשריבען האָט ער דעם בריעף ניט אָנגעטהאָנענערהייט, אויף א שטיקעל פאַפּיער, וועלכער איז געווען א רעכענונג פון דער וועשערקע, און אָנגעקומען איז דאָס צו נאַוויקאוון נאָך לאַנגע וואַנדערונגען אין דער פּאָליצייי און ביים מיראוואי סודיא. און דאָ טאַקע, ניט אבטרעטענדיג פון טיש, האָט ער אויסגעטרונקען דעם סם, און וועו די דינסט איז אריינגעקומען מיט'ן סאמאוואר, איז שוין סערגיי פּעטראוויטש געווען אין אונבעוואוסטען צושטאַנד. עס האָט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער סם איז געווען פארפערטיגט פון אונפּהעניגע הענד און איז געווען צו שוואך ; מען האָט סערגיי פּעטראוויטשען אָבגעפיהרט אין יעקאטערינינסקי האָספּיטאל, וואו ער איז ערשט צו אבענד גע־שטאָרבען.

די טעלעגראמע צו סערגיי פּעטראוויטשעם מוטער איז אָנגעקומען צו שפּעט און וועו זי איז געקומען צו פאָהרען איז שוין געווען נאָך דער לויה. די סטודענטען, וועלכע האָבען איהר געשיקט די מעלדונג האָבען איינגעפונען אז דאָס איז בעסער, וואָרים אין ארון האָט דער געפאלמעסטער סערגיי פּעטראוויטש, מיט דעם צופענטען און אויס־געליידיגטען שארבען און מיט די פלעקען אויפ'ן פּנים אויסגעזעהען

זעהר ניט־שעהן, זאגאר שוידערליך, און האט געקענט מאכען א צו שווערען איינדרוק. און אלעס וואס די מוטער האט געפונען פון איהר זוהן איז בעשטאנען אין די ביכער און אבגעניצטע קלייד־ער צווישען וועלכע עס איז געווען דער אבגעריבענער מונדיר, צוריסען אונטער די פאכווערק און פריש פערריכט.

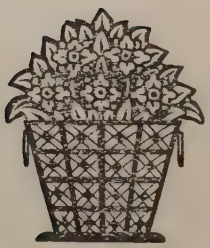

שעהן איז דאָס לעבען פאר די וואס זיינען אויפגעשטאנען תחית המתים

האָט זיך אייך געמאכט וועז צו שפאציערען איבער בית־עולם׳ס ?

עפעס איז א בעזונדערע, אייגענטהימליכע פאָעזיע פאראן אין די דאָזיגע ווינקעלאך, אבגעצאמטע, שטילע און פערוואקסענע מיט זאפטיגע גראָז, אזעלכע קליינע ווינקעלאך און אזעלכע זשערנע.

טאָג פאר טאָג טראגט מען אין זיי אריין נייע מתים, און אָט איז שוין, דוכט זיך, די גאנצע לעבעדיגע, גרויסע, רוישיגע שטאָדט אריבערגעטראָגען געוואָרען אהין, און די אנגעבאָרענע נייע שטאָדט וואָרט שוין אויף איהר רייהע — און זיי שטעהען אלץ אזעלכע קליינע, שטילע און זשערנע. א בעזונדער לופט איז אין זיי, א בעזונדער שטילקייט, און גאָר אן אנדער פלאפלען פון די בוימער — עלעגיש, פערטראכט, צערטליך. אזוי ווי די אלע וויסע בעריאזקעס וואָלטען ניט געקענט פארגעסען די אלע פערווויינטע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזוכט דעם הימעל צווישען זייערע גרינעגדע צוויגען, און אזוי ווי ניט דער ווינט, נור די טיעפע זיפצען הערען דאָס ניט אויף צו שאקלען די לופט און די פרישע בלעטער.

שטיל, פערטראכט וואנדערט אויך איהר איבער׳ן בית־עולם. אייער אויער נעהמט אויף די שטילע ווידערקלאנגען פון די טיעפע זיפצען און טרעהרען, און די אויגען שטעלען זיך אָב אויף די רייכע מצבות, אויף די בעשיידענע הילצערנע צלמים און שטומע, אונבעוואוסטע קברים, וועלכע בעהאלטען אונטער זיך מענשען, וואָס זיינען שטום געווען דעם גאנצען לעבען, אונבעוואוסט און אונבעמערקט. און איהר לעזט די אויפשריפטען אויף די מצבות, און עס שטעהען אויף אין אייער פאָרשטעלונג אלע די מענשען, פער־

שוואונדענע פון דער וועלט. איהר זעהט זיי יונגע, לאכענדע, ליע־בענדע; איהר זעהט זיי מונטער, שפּרעכענדע, פּרעך־איינגעגלויבטע אין דער אונענדלעכקייט פון לעבען.

און זיי זיינען געשטאָרבען, די דאָזיגע מענשען.

* * *

אָבער דאַרף מען דען ארויסגעהן פון הויז, אום צו פּארבריינ־גען אויפ'ן בית־עולם? איז דען ניט גענוג צוליעב דעם, אז דער חשק פון נאכט זאָל אייך ארומכאָפּען און זאָל דערשלינגען די טעגליכע קלאָנגען?

וויפיעל מצבות רייכע און פּרעכטיגע! וויפיעל שטומע, אונ־בעוואוסטע פּלעצער!

אָבער דאַרף מען דען די נאכט, אום צו זיין אויפ'ן בית־עולם? איז דען ניט גענוג פּאר דעם דער טאָג — דער אונרוהיגער, רוישיגער טאָג, וועמען עס פּרעסט זיין בייזקייט?

קוקט אַרייַן אין אייער נשמה, און עס מעג זיך זיין טאָג אָדער נאכט, איהר וועט דאָרט גענפינען א בית־עולם. א קליינעם, א זשערנעם, וואָס האָט שוין אזוי פיעל איינגעשלונגען. און א שטי־לען, בייַנקענדען מורמלען וועט איהר דערהערען — אן אבשפּיגלונג פון געוועזענע שווערע זיפצען, וועו טהייער איז געווען דער מת, וועל־כען מען האָט אראָבגעלאָזען אין קבר, און איהר נאָך ניט בע־וויזען אויפצוהערען איהם צו ליעבען, איהם צו פּארגעסען. און מצבות וועט איהר דערזעהען, און אויפשריפטען, וועלכע זיינען אויף העלפט אָבגעוואשען פון טרערען, און שטילע, שטומע קברים'לעך — קליינינקע, שוידערליכע בערגעלעך, אונטער וויכע עם איז בעהאלטען דאָס, וואָס איז געווען לעבעדיג, אָבוואָהל איהר האָט זיין לעבען ניט געוואוסט און האָט ניט באמערקט זיין טויט. און עס קען דאָך זיין, אז דאָס איז געווען דאָס בעסטע איז אייער נשמה . . .

אָבער צו וואָס רייד איך: קוקט אריין. האָט איהר דען אזוי אויך ניט אריינגעקוקט אין אייער בית־עולם יעדען טאָג, וויפיעל אזעלכע טעג זיינען אין'ם לאנגען שווערען יאָהר? עס קען זיין, אז

ערשט נעכטען האָט איהר מזכיר נשמות געווען די טהייערע מתים און בעווייגט זיי ; עס קען זיין, אז ערשט נעכטען האָט איהר וועמען פון זיי מקבר געווען, א לאַנג און שווער קראנקען און א פערגעסענעם שוין בייס לעבען.

אָט ליגט אונטער שווערען מארמאר־שטיין, ארומגעצאמט מיט א געדיכטער אייזערנער גראטע, די ליעבע צו מענשען און איהר שוועסטער, די אמונה אין זיי. ווי שעהן און ווי וואונדערליך גוט זיינען זיי געווען, די דאָזיגע צוויי שוועסטער ! מיט וואָס פאר א העלען פלאם האָבען געברענט זייערע אויגען ; וואָס פאר א וואונדערליכער כח איז געווען אין זייערע צארטע, וווייסע ארעמס !

מיט וואָס פאר א צערטליכקייט האָבען די דאָזיגע וווייסע הענד צוגעטראגען א קיהלענדען טרונק צו די פערשמאכטע ליפען פון דורשט און האָבען געזעטיגט די דורשטיגע ; מיט וואָס פאר א ליעבליכער פאַרזיכטיגקייט האָבען זיי בעריהרט די וואונדען פון קראנקען און האָבען זיי געהיילט !

און זיי זיינען געשטאָרבען, די דאָזיגע שוועסטער. פון פאר־קיהלונג זיינען זיי געשטאָרבען, ווי עס שטעהט דאָ אויפגעשריבען אויף דער מצבה. זיי האָבען ניט געקענט פערטראגען דעם קאלטען ווינט פון לעבען, וועלכער האָט זיי פערכאפט.

און דאָרט ווייטער, דער איינגעבוינענער צלם — ער בעציכענט דעם פלאץ, וואו אין דער ערד איז דער טאלאנט בעגראבען געוואָרען. וואָס פאר א לעבעדיגער, דרייסטער, מונטערער און רוישיגער עס איז געווען ; פאר אלעם האָט ער זיך גענומען, אלעם האָט ער גע־וועלט טהאָן און ער איז געווען זיכער, אז ער וועט די וועלט אייגענעהמען.

און ער איז געשטאָרבען — עפעס גאָר אונבעמערקט און שטיל. ער איז אוועק אמאל צוויישען מענשען, איז דאָרט לאנג פערפאלען געוואָרען און איז געקומען צוריק א טרויעריגער, א צובראכענער. ער האָט לאַנג געווייגט, האָט זיך לאנג געריסען עפעס צו זאָגען — און איז אזוי געשטאָרבען, גאָרנישט זאָגענדיג.

אָט איז א לאַנגע שורה פון קליינע, איינגעלעגענע בערגלעך. ווער איז דאָרט ?

אך, יא. דאָס זיינען קינדער. קליינינקע, פרעהלעכע, שטי־

פערישע האָפנונגען. אזוי פיעל זיינען זיי געווען, אזוי פרעהלעך אוו אזוי מענשליך איז געווען אויפ'ן האַרצען פון זיי — אָבער איינע נאָך די אנדערע זיינען זיי צושטאָרבען.

ווי פיעל זיי זיינען געווען, אוו ווי פרעהלעך איז פון זיי געווען אויפ'ן האַרצען!

שטיל איז אויפ'ן בית־עולם אוו טרויעריג שעפצען די בלעטער פון די וויים בעריאזקעס.

* * *

זאָלען דאָך אויפשטעהן תחית המתים די טויטע! עפענט זיך אויף, איהר טרויעריגע קברים; צופאלט, איהר שווערע מצבות, אוו ווערט צונומען, איהר אייזערנע צאהמען!

אויף איין טאָג לכל הפחות, אויף איין רגע וויינינגסטען לאָזט פריי די, ווענען איהר שטיקט מיט אייער שווערקייט אוו מיט אייער חשק!

איהר מיינט, אז זיי זיינען געשטאָרבען? א, ניין, זיי לעבען. זיי האָבען געשווינגען, אָבער זיי זיינען לעבעדיג.

לעבעדיג!

לאָזט זיי דאָך אָנקוקען די ליכטיגקייט פון בלויען, וואָלקענ־לאָזען הימל; לאָזט זיי אין אטהעם טהאָן מיט דער ריינער לופט פון פריה־לינג, אָנטרינקען זיך מיט וואַרעמקייט אוו ליעבע.

קום צו מיר מיין איינגעשלאָפענער טאָכטער. וואָס רייבסט דו זיך די אויגען אזוי קאָמיש — בלענדעט דיך די זונן? ניט אמת, ווי העל זי לייכט? דו לאכסט? אך, לאך, לאך — אזוי ווייניג געלעכטער האָבען די מענשען. איך ווענד מיט דיר אויך לאכען. אט פליהט א שוואלב — לאָמיר א פליה טהאָן נאָך איהר! דו ביסט שווער געוואָרען אין קבר? אוו וואָס זעה איך דאָס פאר א משונה־דיגען פחד אין דיינע אויגען — ווי אן אבשפיגלונג פון קברים־חשך? ניין, ניין, מען דארף ניט. וויין ניט. וויין ניט, זאָג איך דיר.

אזוי שעהן איז דאָך דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגע־שטאַנען תחית המתים!

אוו איהר, מיינע קליינינקע האָפענונגען! וועלכע ליעבליכע אוו

קאָמישע פנים'לעך איהר האָט. וועט ביסט דו, קאָמישער, גראָבער קאַראַפוזיק, איך דערקען דיך ניט? און פון וואָס לאכסט דו דאָס? האָט דיך אפשר אפילו דער קבר גופא ניט אבגעשראָקען? שטילער, מיינע קינדער, שטילער. פאר וואָס בעלידיגסט דו זי — זעהסט דאָך, אז זי איז א קליינינקע, און ארעמינקע און א שוואכינקע? לעבט אין שלום — און פארדרעהט מיר ניט מיין קאָפּ. ווייסט איהר דען ניט, אז איך בין אויך געווען אין קבר און איצט שווינדעלט מיר אין קאָפּ פון דער זונן, פון לופט און פון שמחה.

אך, ווי שעהן איז דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגעשטאַנען תחית המתים!

אויך איהר, גרויסארטיגע, וואונדערליכע שוועסטער, זייט געקומען. לאָזט מיך א קוש טהאָן אייערע ווייסע, צארטע הענד. וואָס זעה איך? איהר טראָגט ברויט? אייך, די צערטליכע, ווייבליכע, שוואכע, האָט ניט דערשראָקען דער חשך פון קבר, און דאָרט, אונטער דער אונגעהייערע משא, האָט איהר געטראכט וועגען ברויט פאר די הונגעריגע? לאָזט מיך אנקושען אייערע פיסעלעך. איך ווייס וואוהין זיי וועלען איצט געהן, אייערע לייכטע, שנעלע פיסעלעך, און איך ווייס, אז דאָרט וואו זיי וועלען דורכגעהן, וועלען אויסוואקסען בלומען — וואונדערליכע, גוט־שמעקענדע בלומען. איהר רופט מיט זיך? לאָמיר געהן.

אהער, מיין אויפגעלעבטער טאלאנט — וואָס האָסט דו זיך דאָרט פערקוקט אויף די שוועבענדע וואָלקענדלעך? אהער, מיינע קליינינקע, שטיפערישע האָפנונגען.

וואָרט! . . .

איך הער מוזיק. שריי דאָך ניט אזוי, דו קאראַפוזיק! פון וואנען הערען זיך דאָס די וואונדערליכע קלאנגען? שטילע, האר־מאָנישע, וואהנזיניגע פרעהליכע און טרויעריגע. וועגען אייביגען לעבען רייזען זיי.

. . . ניין, שרעקט זיך ניט. דאָס וועט גליך אריבער. איך וויין דאָך דאָס פון שמחה!

אך, ווי שעהן איז דאָס לעבען פאר די, וואָס זיינען אויפגעשטאַנען תחית המתים!

די ערשטע שכירות

I.

דער ארווּאָקאַט טאָלפּעניקאָוו האָט אויסגעהערט אין געריכט צווּיי רעדעס, האָט אויסגעטרונקען אין בופעט א גלאָז שווּאכע טהעע, האָט פערבראכט א ווייל מיט זיינע קאָלעגען וועגען קינפטיגער פראקטיק און האָט גענומען אוועקגעהן פון געריכט, מיט אן אָנגענעמען געשעפטלעכען פנים, דריקענדיג אונטערן פאכווּעט דעם נייעראנקען פאָרטפעל, אין וועלכען עס האָט זיך איינזאם געשאָפעלט א בוך: „געריכטס־רעדס". ער איז שוין געווען צוגענאנגען צים טרעפ, וועו עפעס עמיצענס א גרויסע, קאָלטע האנד האָט זיך אריינגערוקט צווישען זיין גוף און זיין עלענבויגען, האָט געפונען זיין רעכטע האנד און האָט זי געפיהלט א דריק געטהאָן.

— אָלעקסיי סעמיאנאוויטש! — האָט אויסגעשריען טאָלפּעניקאָוו מיט אן אויסדרוק פון שמחה און העלפיקייט, וואָרום די קאָלטע האנד האָט בעלאנגט צו זיין פאטראָן.

— וואוהין? — האָט א פרעג געטהאָן נאכלעסיג דער פאטראָן, א הויכער, קרום־רוקענדיגער מאן. פרעגענדיג האָט ער ניט גענומט אויף טאָלפּעניקאָוועו, און זיין מיעדער זאכלאָזער בליק האָט געקוקט ערגעץ ווייט אין דער טיעפקייט פון׳ם לאנגען קאָרידאָר, וואו עס האָבען זיך געזעהען עפעס שווּארצע שאטענס נעבען די בעלייכטענע טהירען, וואו עס האָבען זיך געשאָרט פיס איבער די געפלאסטערטע דיעלען, אויפהויבענדיג א קוים בעמערקבארען שטויב, אין האָבען געראָרט.

— וואוהין? אהיים! — האָט לעבהאפט און הויך געענטפערט טאָלפּעניקאָוו — איך בין דאָ פון אין־דער־פריה־ן. אך, וועו איהר וואָלט וויסען ווי דאָס אלעס אינטערעסירט מיך!

און ער האָט מיט דערזעלבער לעבעדיגקייט אָנגעהויבען איבער־געבען זיינע אייגדריקע פון פֿאַרכאָמענקאָם רעדע, וועלכע איז איהם זעהר געפעלען געווארען, אין דער צייט וואָס די שווערע האַנד האָט איהם געשלעפט ארויף, אויפ'ן אויבערשטען עטאַזש, אינ'ם צימער פונ'ם אדוואָקאַטען־ראטה. דאָרט האָט אלעקסיי סעמיאָוויטש צו־עפענט שווייגענדיג זיין געדיכט אָנגעפאַקטען פּאַרטפעל, האָט זיך א גראָב געטהאָן אין איהם און האָט ארויסגעשלעפט און דערלאַנגט איהם פֿאפּיערען אין בלויען אומשלאָג, מיט דער אויפשריפט מיט גרויסע אותיות „פּראָצעס".

— אָט דאָס. מאָרגען אין ס'יעזד. דאָ איז שוין די בעפאַל־מעכטיגונג.

טאלפּעניקאָוו איז רויט געוואָרען און, אויסציהענדיג ביידע הענד, האָט ער שטאַמלענדיג א פּרעג געטהאָן:

— וואָס הייסט מאָרגען? און איך . . . און איהר?

— איך פּאָהר היינט קיין פּעטערסבורג — האָט גלייכגילטיג און מיעד געענטפערט דער פּאטראָן, לאנגזאם אראָבלאָזענדיג זיך אין פּא־טעל. די שווערע אויגען־דעקלעך האָבען זיך קוים אויפגעהויבען אויף זייע אויגען און זיין גאנצער געלער פּנים, מיט די טיעפע קנייט־שען און גרויען, שיטערן בערדיל, איז געווען עהנליך צו אלטען פּאר־מעס, אויף וועלכען דאָס גרויזאמע לעבען האָט אויפגעצייכענט א גיט אלעמען פּארשטענדליכע, אָבער טראַגישע פּאסירונג.

— אָבער ווי אזוי זשע? — האָט אָבגעשטויסען טאלפּעניקאָוו די פּאפּיערען — איך בין דאָך . . . דאָס איז מאָרגען?

דאָס לעצטע וואָרט האָט ער ארויסגערעדט מיט א בעזונדער פּחד און מיט א בעזונדער העפליכקייט.

— יא. דאָ איז שוין אלעס פּאראָן. דער אורטהייל פונ'ם מי־ראוואי. די קאפּיע פון מיין אפּעלאציע. נו, אלעס. זעהט אז ס'זאל גיט דורכפאלען. האָט איהר א פּראק?

— יא, דאָס הייסט ניין, אָבער איך וועל שוין קריגען. אָבער איך האָב דאָך מורא . . . ווי זאל איך . . . פּלוצלונג? . . .

אלעקסיי סעמיאָנאָוויטש האָט לאנגזאם אויפגעהויבען זיינע מיערע אויגען אויף דעם יונגען אדוואָקאַט, וועלכער האָט נאָך אלץ געהאלטען אין די הענד די פּאפּיערען, און אזוי ווי ער וואָלט אינ'ם

יונגען, צושראָקענעם און געהויבענעם פנים פון אדוואָקאַטעל דער־זעהען עפּעם אלטעם, לאנג פערגאנגענעם און לאנג־פארגעסענעם. דער אויסדרוק פון מיעדקייט איז פערשוואונדען און ערגעץ־וואו אין די טיעפקייט פון די אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען צוויי קליינינקע שטערנדלעך, און ארום זיי זיינען ערשיענען דינינקע שטראהלענ־ארטיגע קניטשעלעך. אזא אויסדרוק טרעפט אמאל ביי ערוואקסענע מענשען, וועז זיי דערזעהען צופעליג ווי קעצעלעך שפּיעלען זיך אָדער עפּס קליינס, אמוזאנטעם און יונגעם.

— איהר האָט מורא ? — האָט ער א שמייכעל געטהאָן — דאָס וועט פערביי.

אלעקסיי סעמיאנאוויטש האָט זיך אויפגעהויבען, האָט לאנג־זאם אָבגעבויגט זיין קרומען רוקען און קוקענדיג ווידער איבער די קעפּ מיט זיין גלייכגילטיגען בליק, האָט ער ווידערהאָלט קאלטבלוטיג און מיער :

— ס'וועט שוין דורכגעהן. נו, פאר מיר איז שוין צייט צו געהן.

טאלפּעניקאוו האָט ווידער דערשפירט די בעריהרונג פון דער קאלטער, גלייכגילטיגער האנד און האָט דערזעהען דעם איינגעבוי־גענעם רוקען פון זיין פאטראָן. אלעקסיי סעמיאנאוויטש איז מיט גרויסע גלייכע טריט דורכגענאנגען דעם אָנגערויכערטען שמוציגען צימער, צו מאנכע אדוואָקאטען א שאקל טאהנ'דיג מיט'ן קאָפּ און מאנכע א דריק טאהנ'דיג די האנד פערבייגעהענדיג, און ער איז פערשוואונדען הינטער דער טהיר און א בלאנק טאהנ'דיג צו לעצט מיט זיין אויסגעריבענעם עלענבויגען פונ'ם ניט גאר נייעם פראק — און דער יונגער אדוואָקאטעל האָט נאָך אלץ איהם נאכגעקוקט און האָט ניט געוואוסט צו זאל ער אניאָגען זיין פאטראָן אוועקצוגעבען איהם די פאפּיערען, אָדער בעסער שוין לאָזען זיי ביי זיך.

און ער האָט זיי איבערגעלאָזען ביי זיך.

אבענדם האָט טאלפּעניקאוו זיך פאָרגעבריט צו דער פערטהיידי־גונג און איהם האָט זיך געדוכט, אז ער וועט קיין מאל ניט ווערן קיין אדוואָקאט. אויסערליך איז דער פראצעס געווען קלאהר און איינפאך און האָט מיט דער נאנצער אינפאכטייט און קלאהרקייט געזאָגט, אז די פרוי פון דעם סטאטסקי סאוועטניק פעלאהעא פאן־ברעזע איז

שולדיג אין דעם וואָס זי האָט פערקויפט אין איהר מאגאזין פאפירא־
סען אָהן א באנדערא. דער מיראוואי סודיא, וועלכער האָט זי
פעראורטהיילט איז געווען פאלשטענדיג געוועכט, און אונפער־
שטענדליך איז דאָ בלויז געווען איין זאך: ווי אזוי האָט זי אלעקסיי
סעמיאנאוויטש געקענט פערטהיידיגען, און ווי האָט ער נאָך דער
אנקלאגע געקענט אנשרייבען אזא שוואכע אפעלאציע, אזעלכע קנא־
פע ארגומענטען, וועלכע ווייזען נאָך, דוכט זיך, מעהר אלס די
אנקלאגע אז פרוי פאן־ברעזע אין שולדיג.

אזוי איז געווען דער ערשטער איינדרוק פון די איבערגעלעזענע
פאפיערען, און טאלפעניקאוו, וועלכער איז אין דער פריה נאָך גאָר
געווען אזוי גלייקליך, האָט זיך פארגעשטעלט, אז ער שטעהט נעבען
א טיפער, פינסטערער גרוב און איז נעביך אזוי אונגלייקליך, אז
עס גלויבט זיך גאָר ניט, דאָס ער איז אמאל גלייקליך געווען. אויף
א שטוהל אין ווינקעל איז געהאנגען דער צושפרייטער פראק, וועלכען
ער האָט געליהען ביי א בעקאנטען יונגען אדוואקאטען, און ער איז
עפעס געקראכען אין די אויגען מיט זיין מאטער שווארצקויט און
האָט דערמאהנט יענע גערעדטען און טרויטען, וועלכע האָבען זיך
ערשט מיט א פאָאר שטונדען צוריק ארומגעטראָגען ביי טאלפענ־
קאווען אין קאָפ. דאָס זיינען געווען בונטע, בילדליכע און נאָאיוו־
נאבעלע גערעדטען און טרוימעריין, אין וועלכע דער פראק האָט זיך
איהם ניט פארגעשטעלט אלס א קאמישער בגד, נור עפעס אלס א
ריטערליכע קליידונג, און אז ער, טאלפעניקאוו גופא, איז א מין
ריטער פון א נייעם ארדען, וועלכער איז בערופען אבצוהיטען אמת
אויף דער וועלט, פערטהיידיגען די אונשולדיגע, די אונטערדריקטע
און בעליידיגטע. דאָס וואָרט אליין „פערטהיידיגער" האָט נאָך ער
היום אין איהם ארויסגערופען א שטאלצען ציטער און האָט זיך
איהם פארגעשטעלט אלס עפעס גרויסעס, קלינגענדעס, ווי דאָס
וואלט בעשטעהן ניט פון בוכשטאבען, נור ווי דאָס וואלט געווען
אויסגעאָסען פון א נאבעלען מעטאל. טאלפעניקאוו האָט בלויז אין
די גערעדטען אמאל געקענט ערלויבען זיך צופאסען צו זיך דעם דאָזי־
גען בערוף און יעדעס מאהל האָט ער דערביי געפיהלט א פחד; ווי
א פערלייעטער ערווארט די ערשטע בעגעגעניש מיט זיין געליעבטע,
אזוי האָט ער ערווארט זיין ערשטען ארויסטריט אלס פערטהיידיגער.

טאלפעניקאוו האָט איצט ניט געוואוסט וואָס ער זאָל טהאָן און האָט אוים פערצווייפלונג ווידער א נעהם געטהאָן זיך פאר די פאפיע־רען. זיי זיינען נאָך אלץ אזוי געלעגען, קלאהר, לעזבאר איבער־געשריבענע, אָבער טאלפעניקאוו האָט זיי ניט פערשטאנען און האָט מיט אן אונוויליגער בעוועגונג אראבגעלאָזען נאָך נידריגער דאָס עלעק־טריש לעמפעל, וואָס איז געהאנגען איבער'ן טיש. דער האָטעל־צימער, אין וועלכען ער האָט געוואָהנט, איז געווען קליין און שמו־ציג, אָבער דערפאר מיט עלעקטרישע בעלייכטונג, און דאָס האָט מען איהם בעזונדער אנגענעבען אלס גרויסען ווערטה פון צימער ווען מען האָט איהם מיט אייניגע טעג צוריק איינגעלאדען אין קאנטאר און געבעטען אן ערקלעהרונג פאר וואָס ער האָט שוין צוויי חדשים קיין דירה־געלד ניט בעצאהלט. ביסלעכווייז האָט זיך דער טומאן צושטרייט פאר די אויגען און טאלפעניקאוו האָט זיך פערטראכט אין דעם זינען פין די ווערטער, וואָס זיינע צייהן האָבען ארויסגע־רעדט קלאנגלאָז. ער האָט דאן אויף דעם לינקער בלעטעל אונטען געמאכט א בעמערקונג פון א געוויסער גענויאיגקייט, וועלכע איז דאָ דורכגעלאָזען געווארען און וועלכע איז צו נוצען פאר דער אנגע־קלאגטער און גיט גאָר אביסעל אן אנדער בעלייכטונג דעם פראצעס. און אָבוואהל דאָס איז געווען א קליניגקייט, א געלונגענע צופאסונג פון ווערטער, און ניט קיין פאקט, אָבער ער האָט זיך דערפון אזוי דערפרעהט, אז ער האָט גלייך דערפיהלט זיך מונטערער, נאָכדיינ־קענדיג ווי תמיד, און האָט זיך דערפיהלט אביסעל שולדיג געגען זיין פאטראן און געגען מאדאם פאן־ברעזע.

טאלפעניקאוו האָט א שמייכעל געטהאָן, האָט א קראץ געטהאָן זיין נאָז און האָט איהם זאנאר עפעס א שאקעל געטהאָן מיט צוויי פינגער, האָט א ציה געטהאָן ארויף די הויזען, וועלכע זיינען ביי איהם עפעס תמיד געקראָכען ארויף, און ער איז ארויסגענאנגען דורכ־שפאצירען זיך איבער'ן לאנגען קאָרידאָר. אומקעהרענדיג זיך צו־ריק פון שפאציר האָט ער אויפמערקזאם בעקוקט דעם פראק פון אוי־בען און אפילו דעם אונטערשלאג, האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט א טראכט געטהאָן וועגען דעם וואָס דער פראק איז צו לאנג פאר זיין געוואוקס און צו ברייט. ער האָט זיך דערנאָך ווידער מיט אביסעל פחד געזעצט און געזומען זיך אויפמערקזאם לעזען די פאפיערען, מא־

כענדיג אנמערקונגען ביי די זייטען, האָט נאָכגעקוקט די אקציז־גע־
זעצע און געמאכט פערגלייכונגען, און אלץ קראצענדיג אפט דעם
נאָז אמאל מיט'ן פינגער און אמאל מיט'ן בלייפעדער. ער האָט נאָך
ניט אויסגעלערנט זיין פּנים צו זיין ערענסט אונבעוועגליך, און ער
האָט ווייַעווייז געשמייכעלט, ווייַעווייז געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און
געשטאָמקעט מיט די ליפּען, א קלייניקער, א דאָרינקער און נאָאיוו
גרויסמוטהיגער.

א זייגער צוועלף האָט טאלפּעניקאָוו צונויפגעלייגט די פּאפּיערען
אין פּאָרטפעל, קענענדיג דעם פּראָצעס אזוי גוט, ווי זיין פּאטראָן
האָט איהם נאָך קיין מאָל ניט געקענט, און ניט פּארשטעהענדיג
אַליין פּאר וואָס ער האָט אזוי געצווייפעלט און זיך געוואקעלט. מא־
דאם פּאָן־ברעזעס אונשולד איז דאָך אזוי אויבען־אויף און דער אור־
טהייל פון מיראוואי סודיא איז געווען א טעות, א לייכט־פארשטענד־
ליכער טעות, ווי ער אליין, טאלפּעניקאָוו, האָט אויך אנפאנגס גע־
מאכט א טעות. א צופריעדענער פון זיך. א צופריעדענער מיט'ן
פּראָצעס און מיט זיין פּאטראָן, האָט טאלפּעניקאָוו נאָך אמאל בע־
קוקט דעם פּראָק, דעם אויבערשלאָג און דעם אונטערשלאָג און האָט
זיך נערוועז א טרייסעל געטהאָן, טראכטענדיג אז ער וועט דאָס
מאָרגען אָנטהאָן און וועט פערטהיידיגען. ארויסנעהמענדיג א בוי־
געלע פּאָסט־פּאפּיער האָט טאלפּעניקאָוו געזעצט זיך גלייך שרייבען
א בריעף צום פאטער:

„טהייערער פּאפּא! דו קענסט שוין איצט ארויסשיקען דאָס
געלד ניט מיר, נור אלץאשען שיק זיי בעסער, וועלכען זיי זיינען
געווים נויטהיגער, וואָרום ער דארף אודאי קויפען זיך א מונדיר און
לעהר־ביכער. איך האָב פון מיין וואָהלטהעטער ערהאלטען א פּרא־
צעס, (דאָס לעצטע וואָרט איז געווען אונטערגעשטריכען) זעהר אן
אינטערעסאנטער פּראָצעס און איך טרעט מאָרגען אויף אלם פער־
טהיידיגער . . .“

ביים לעצטען וואָרט האָט זיך טאלפּעניקאָוו אָבגעשטעלט, האָט
א טראכט געטהאָן, האָט אָבגעוקט דעם אָנגעהויבענעם בריעף אן
א זייט, און האָט גענומען אן אנדער בויגעלע פּאפּיער. ער האָט א
שמייכעל געטהאָן, האָט א קראץ געטהאָן דעם נאָז, האָט זיך אָנגע־
בויגט נעהנטער צום טיש און האָט אָנגעהויבען שרייבען, שוין ניט

מיט אזא שנעלע האנדשריפט, ווי צום פאטער, נור מיט קליינע געצירקעלטע אותיות :

„מיין געליעבטע זינא ! קאנסט דו זיך פארשטעלען מיך אין א פראק, שטעהענדיג פאר די ריכטער און פערטהיידיגען ? איין האנד אויף דער ברוסט, די אנדערע אויסגעשטרעקט . . . ניין, איך קען ניט מאכען איצט קיין שפאס, איך בין אין דער מינוט צו גליקליך, און אך, ווען דו בלויז וואלסט דא געווען, מיין ליעבליכע, מיין טהייערע, מיין טרייע, געדולדיגע זינאטשקא. עס איז איצט צוועלף דער זייגער און איך האב נור וואס געענדיגט . . ."

דאס עלעקטריש לעמפעל האט זיך פערלאשען. א זעקונדע איז נאך צונטער־רויט געווען דאס דרעטעל און איז פינסטער געוואָרען ; בלויז פון קאריאָר, האט זיך אריינגענאסען א שוואכע ליכטיגקייט דורך דעם גלעזערנעם פענסטערעל איבער דער טהיר. עס איז געווען שוין ניט צוועלף, נור איינס א זייגער, ווען מען האט אין די האטעל־צימערן פערלאשען די עלעקטריציטעט.

— דער טייפעל זאל איך כאפען מיט אייער עלעקטריציטעט — האט זיך א ביזער געטהאן טאלפעניקאוו, טאפענדיג פארזיכטיג דעם בריף, אז די טינט זאל זיך ניט פארגיסען, און ער האט אריינגע־ווארפען דעם בריף אין טיש־קעסטעל.

לינענדיג שוין אויפ'ן בעטעל האט טאלפעניקאוו לאנג ניט גע־קענט אינשלאפען און האט געטראכט וועגען דער געזעראלשע פאן־ברעזע, וועלכע האט זיך איהם פארגעשטעלט אלס א גרויע גרויסאר־טיגע דאמע און וועגען די אקציז־געזעצע און וועגען די גרויע וויטע אויגען. צוויישען די אויגען און די אקציז־געזעצע איז עפעס געווען א שיכות, וועלכע איז געווארען אלץ שטארקער און געהיימניספולער, און זוכענדיג צו פארשטעהן די דאזיגע שיכות איז טאלפעניקאוו אויג־געשלאפען, א קליינינקער, א דאריגקער און א נאיוו־גליקליכער.

II.

דער ווירקליכער געהיימער שטאאטס־ראטה, וועלכער האט ארויסגעטראטען פון זיין אמט, הערר פאן־ברעזע, א ראזירטער ווי א שוישפיעלער, האט גדלות'דיג א ציה געטהאן מיט'ן נאז און האט

ערקלעהרט טאלפּעניקאוועז טרוקען, אז זיין פרוי קען ניט ערשיינען אין געריכט איבער איהר קראנקען צושטאנד.

— די דאזיגע שענדלעכע געשיכטע האָט צוטריסעלט מיין פרוי'ס אַרגאניזם — האָט געזאָגט פּאַן־ברעזע, קוקענדיג אויף טאלפּעניקאָווס שפּיץ נאָז — זייט איהר דאָס אלעקסיי סעמינאוויטשעס אסיסטענט ?

טאלפּעניקאוו האָט גמיינט, אז דער גענעראל פערטרויט איהם ניט אוֹן רעכענט איהם פאר צו יונג צו נעהמען זיך פאר א פּראנט־וואָרטלעכען פּראָצעס. ער איז געווען אין פערלעגענהייט, אָבער האָט מוטהיג א זאָג געטהאָן.

— ווילט איהר זעהען די בעפאלמעכטיגונג ?

— אך, וואָס רעדט איהר?—האָט זיך אַבגעשאָרט מיט דער האַנד פּאַן־ברעזע — איך האָב גערעדט וועגען דער גענעראלשע. זי איז צו־רודערט, יונגער מענש. צורודערט. פּארשטעהט איהר . . .

פּאַן־ברעזע האָט אַבגעצויגען טאלפּעניקאָווען אבּיסעל אָן א זייט, אַבוואהל דאָס איז נאָר ניט נויטהיג געווען, אוֹן צובויגענדיג זיך צו זיין סאמע פּנים, האָט ער אויפגעהויבען איין פינגער :

— פּארשטעהט איהר ? די פּאלִיציי — האָט ער א שאקעל גע־טהאָן בעשטעטיגענד מיט'ן קאָפּ, פּערקאטשענדיג די ליפּען אוֹן ברע־מען אַרויף — מיינט דאָס . . . פּארשטעהט איהר ? — אוֹן ער האָט א בויג געטהאָן די האַנד כלאָחר יה, ווייזענדיג ווי מען נעהמט כאבאר.

טאלפּעניקאוו האָט געשאקעלט מיט'ן קאָפּ, טראכטענדיג „נו, א סחורה" ! דער גענעראל האָט זיך ווידער גוט צוגעקוקט צו טאל־פּעניקאוס נאָז אוֹן האָט מיט א פלוצלונגער פּרייַנדשאפט א נעהם גע־טהאָן איהם אונטערן ארעם אוֹן האָט איהם אַבגעפּיהרט נאָך אויף צוויי טריט ווייטער אן א זייט.

— איך האָב איהר שוין ניט איין מאל ערקלעהרט : צו וואָס דארפען מיר א מאגאזין ? עפּעס גאָר א טאבאק־געשעפּט ? הא ? — האָט געפרעגט דער גענעראל אנווייזענדיג מיט דער האַנד אין דער זייט, ווי דארט וואלט געווען דאָס טאבאק־געשעפּט — אַבער זי טענה'ט : איך וויל אזוי. נו ?

— יא, דאָס איז — האָט געשטאמעלט ווי מיטפיהלענדיג טאל־פּעניקאוו.

האָב איך רעכט ? — האָט זיך פאָן־ברעזע א וויג זעטהאָן אויף צוריק — נור ביטע, אויב איהר ווינשט ?

און ער האָט אויסגעשטרעקט צו טאלפּעניקאָווען זיין האָנד מיט אן אָפּענעם זילבערנעם פּאַרט־סיגאַר.

— א דאנק, איך רויכער ניט.

— יא ? נו, וועל איך פּערוויכערן, אויב איהר וועט ער־לויבען.

דער געזעלשאפט מיט צוויי פינגער, מיט דעם גראָבען און צייגע־פינגער אַרויסגענומען א פּאַפּיראס, האָט איהם עטליכע מאָל אָבגעקלאפט אן דעקל פון פּאַרט־סיגאַר און האָט פּערוויכערט. דער בלויליכער רויך האָט זיך ווי א דין שטרעמל א ציה געטהאָן אַרויף. מיט א פלוסיגער בעוועגונג פון זיין האָנד האָט פאָן־ברעזע א קעהר געטהאָן דעם רויך צו זיך, און שמעקט איהם, קנייטשענדיג דעם פּנים.

— יא, מיינע פאפּיראסען — האָט ער א זאָג געטהאָן א בע־פּריעדיגטער — אנדערע קען איך ניט פערטראָגען. נו, האָט ער גע־פונען דאָרט פון זיי איניגע . . .

— פיער טויזענד, פּארגעסט ניט — האָט איהם בעמערקט טאל־פּעניקאָוו.

— יא ? נו, איך האָב לעיב אָנצוגרייטען. און זיי טענה'ן, וואָס אָהן באנדעראל. קאָמיש ! . . .

טאלפּעניקאָווען איז שוין דער געזעלשאפט אונאָנגענעהם געוואָרען און אביסל האָט איהם פערדראָסען, וואָס זיין ערשטער אויפּטריט דארף זיין וועגען אזא טרוקענער אנגעלעגנהייט ווי וועגען פּאַרלעצטן די אקציז־נעזעצע. אָבער אן אונערכט בלייבט אן אונערכט, האָט ער זיך געטראכט, און ער האָט זיך היים א נעהם געטהאָן אויספּרע־גען די עדות. ער האָט ניט באמערקט, אז פיעלע פון פּובליקום שמייכלען קוקענדיג אויף זיין פּראָק, וועמעס פאלעס ציהען זיך ווייט איבער די קנעכלעך ; לויט געווענהנהייט שלעפּט ער אלץ אַרויף די הויזען, ניט טראכטענדיג וועגען דעם ווי ניט שענהן אזא בעוועגונג איז און ער קוקט דעם עדות נלייך אין מויל אַריין. ער טרייסעלט און וואַרפט אהין און אהער דעם דיקען אקאלאטאשענעם, ווי א קלוי־נער, בייזער בלוט־הונד. דער דיקער פּאָליציייסקער קוקט זיך נעבעך

שטענדיג אום צו די ריכטער, שלייערט אין דער זייט פון׳ם אד־ וואקאט אבגערעסענע און הילביגע ווערטער. אינווייניג קאכט עס אין איהם; זיין קארעק, א צונויפגעדריקטער פונ׳ם האַרטען קראגען, ווערט אלץ רויטער און א געריכט־ רויטער פאם לייגט זיך אוים אויף דעם שמאלען זילבערנעם גאלינדעל; זיין קאפ איז אונבעוועגליך צוגעקעהרט צו די ריכטער — אבער זיין קורצער, קיילעכיגער נאז, זיינע צוועפענטע ליפען, זיינען וואנצעם, דאם אלעם קרימט זיך אין דער זייט פון דעם פערהאסטען אינגעל־אדוואקאט.

טאלפעניקאוו פאלגט נאך דעם טויבען קאמפף פון דעם דיקען פאליציייסקען און האט הנאה. ער האט פיינד פאליציי, האבענדיג וועגען פאליציייסקע נאך די בענריפע פון א סטודענט און גאר ניט צו־ לאזענדיג קיין געדאנק, אז א פאליציייסקער האט אין זיך אויף עפעם מענשליכעם. דיקע, דינע — אין זיינע אויגען זיינען זיי אלע גליך. נאך די עדות פון דער אנקלאגע האט זיך אנגעהויבען א סדרה מיט די עדות פון דער פערטהיידיגונג און מאדאם פאן־ברעזעם אונשולד ווייזט זיך ווי אויף דער האנד. טאלפעניקאוו צוגליעדערט געגוי און מיט א טאלק די אויסזאגונגען פון די עדות פון ביידע צדדים, און רעדט פיעל און ווארעם, ריהרענד וועגען די יסורים פון דער דאזיגער פרוי, אויף וועמעס גרויען קאפ מען האט ארויפגעווארפען אזא שענדליכע בעשולדיגונג.

די אויפריכטיגקייט פונ׳ם יונגען אדוואקאט ווירקט אויף די ריכ־ טער; זיי קוקען אויף איהם סימפאטיש און איין ריכטער, פון דער זייט, שאקלט זאגאר מיט׳ן קאפ צום טאקט פון זיינע רייד.

אין דער צייט וואם די ריכטער בעראטהען זיך רויבערט טאל־ פעניקאוו אוים א פאפיראס צוזאמען מיט׳ן געגנערל, לאבט אונטער וועגען עפעם, גיט עמיצען א דריק די האנד און געהט אב ווייטער אין זאל צום פענסטער, אום נאך אמאל איבערצולעבען זיין רעדע. זי קלינגט איהם נאך אין די אויערען, וועו צו איהם געהט פלוצלונג צו דער דיקער אקאלאטשנער.

— ערלויבט נור אויף צו מעלדען — הויבט ער אן העפליך, אנ־ ריהרענדיג טאלפעניקאוום אקסעל. יענער גיט זיך א קעהר און זיין יונגער פיינדליכער, פרעכער פנים ברייגט ארויס דעם פאליציייסקען

פון די כלים. אויסקאטשענדיג די אויגען, דעם נאז און מויל, שלוי־דערט דער אקאלאטשנער ארויס ווי פון א קאנאנע.

— שאנדע!

טאלפעניקאוו גיט א שמייכעל און דעם פאליציייסקענם פארב־לאזע אויגען ווערן נאך מעהר צומישט.

— א שאנדע, יונגער מענש! שעהמט זיך. איך . . . איך קען אייערער א באטער זיין . . .

ער האט עפעם געוואלט נאך זאגען, האט אבער ניט געקענט צו־טראכטען אזעלכע שטארקע, אויסדרוקספולע ווערטער.

— שעהמט זיך! — האט ער ווידערהאלט, קוקענדיג מיט האס אויף דעם שמייכלענדען פנים, האט זיך האסטיג, מילימעריש א קעהר געטהאן אויף צוריק און איז אוועק.

דאס געריכט האט אבגעווייזען דעם פריהערדיגען אורטהייל, ווי טאלפעניקאוו האט ערווארט און האט ערקלעהרט פאן־ברעזע פאר אונשולדיג. דער גענעראל דריקט מיט ווירדע דעם אדוואקאטם האנד

— איך דאנק אייך, הערר טאלפעניקאוו.

אין טאלפעניקאוום האנד בלייבט עפעם. א ווייל האלט ער די האנד פערדריקט, עפענט זי דערנאך נייגעריג און ער דערזעהט צוויי גאלדענע מטבעות. אן אונאנגענעהמער שוידער איז איהם איבער־געלאפען איבער'ן קערפער; ער גיט זיך א רים פון פלאץ און לויפט אראב די טרעפ, שרייענדיג:

— עי, הערט, גענעראל, ווי רופט מען אייך דארט! . . . עי!...

אבער פאן־ברעזע איז שוין ניטא אויף די טרעפ, מען זעהט איהם שוין אין גאס אויך ניט. טאלפעניקאוו קוקט זיך נאך אמאל צו צו די גאלד־שטיקער — צוויי פופצעהן־רובעלדיגע — און אזוי ווי ער וואלט עפעם גאר קיין אכטונג ניט געפיהלט פאר גאלד, וואס זיינען איהם אויף אזא'ן אונאנגענעהמען אופן אנגעקומען, לייגט ער זי רוהיג אוועק אין טיסטער און רוקט ארויין גלייכגילטיג דעם טיסטער אין וועסט־טאש. ער האט זיך אויף א מאמענט פערטראכט. איז דערנאך ווידער ארויף אויבען אין גריכטס־זאל, וואו עס איז שווער געווען צו שיידען זיך מיט יענעם פלאטץ, וואו ער האט דורכ־געלעבט אזעלכע אנגענעהמע און שטאלצע געפיהלען.

אין זאל דערזעהט ער איינעם פון די עדות פאר דער פערטהיי־דיגונג, מיט א שפיציגען פּנים און מיט א שפיציג רויטלעך בערדל און מיט א גראָבען רינג אויפ'ן פינגער, וועלכער אז ביי איהם אויך ווי די גאנצע האנד באדעקט מיט זומער־שפריינקלעך. זיינע שטע־כ־גע אויגען קוקען קרומלעך און מאכט אין גאנצען דעם אייגדרוק פון פאלשקייט, פון חניפה און פון פרעכען קריכען אין די אויגען; אָבער טאלפעניקאוו איז צו איהם גוט אויפגעלייגט און געהט צו איהם צו:

— נו, ווי? — גיט ער א פרעג שמייכלענדיג.

— בריה'שדיג בעארבייט דעם עסק — האָט איהם געלויבט דער פריקאטשיק, און צוואוינקענדיג אין דער זייט, וואוהין דער געגע־נער איז אוועק, האָט ער א זאָג געטהאָן — און אונזערער איז אנט־לאָפען; געפלויגען די פלונית'טע גראטולירען.

— געוועהנלעך, — ווי דען; א שווערע געשיכטע; וואָלט גע־דארפט אָבזיצען א גוטע צוויי וואכען.

— און נאָך ווי! קיין גרויסע צרה וואָלט דאָס אפילו ניט גע־ווען. זי איז שוין איין מאָהל געזעסען, און שטראָף אויך בע־צאהלט.

— געזעסען? — קוקט איהם אָן פערוואונדערט טאלפע־ניקאוו.

— געווים געזעסען. איוואן פעטראוויטש איז דאָס דאן געווען איהר אדוואָקאט, נו איז געקומען א שיכור'ער און האָט אזוי אָנגע־פלוידערט! אונזערער איז געוואָרען אן אויפגעבראכטער, האָט איהם געוואָלט דערפאר אנקלאגען. אָבער געה, הויב זיך אָן! — און דער פריאזטשיק האָט א מאָך געטהאָן מיט דער האנד.

טאלפעניקאוו ווערט רויט און געמאטערט, זוכט ניט צו פער־שטעהן דאָס, וואָס איז אזוי קלאהר, און אין דערזעלבער צייט פער־שטעהט ער און איהם ווערט שרעקליך.

— זי איז געזעסען? — פרעגט ער איבער נאָך אמאָל דעם אונ־אנגענעהמען וואָרט — די דאָזיגע נאָבעלע דאמע?

— נאָבעלע! א קעכין איז זי דאָך געווען די דאָזיגע דאמע. מיט א קעכין האָט אונזער געגנער געהיראט, פאלאשקא האָט מען

זי געראפען. פרעגט זיי ; זיי ווייסען אויך די געשיכטע. ניט אמת, אבראם פעטראוויטש ?

אבראם פעטראוויטש איז אנשטענדיג געקליידעט, נור זיינע שטיבלעטען זיינען פערשטויבט און דאָרט, וואו עס שפּאָרט ארויס דאָס קלייַן פינגער'ל, זיינען זיי צוריסען, הגם זיין פּנים איז אויך אן אנשטענדיגער און זעהט אוים אזוי, ווי ער וואָלט זיך אלין קלייבען צוצוגעהן און אויף אן אנשטענדיגען אופן א בעט טהאָן א נדבה. ער דערלאנגט טאלפּעניקאוועו זיין דיקע פערשוויצטע האנד און ניט־פערט דערנאָך אויף דעם פּריקאזטשיקס פּראגע מיט א הייזעריגער קול פון שכרות און פון ערקעלטונג.

— ריכטיג. ד'האָב דעם זוהן ארויסגעיאָגט איבער דער דאָזיגער פּאסקודסטווא, איך בעט אייך איבער פּאר די רייד.

— און איהר האָט דאָס פיין א זאָג געטהאָן זיי וועגען דעם גרויען קאָפּ פון דער עהרענהאפּטער דאמע — האָט איהם געלויבט דער פּריקאזטשיק — און א קאָפּ האָט זי א רויטען, אן אמת רויטער שיניאָן.

— זעהר ריכטיג — זאָגט אויך אונטער אבראם פעטראוויטש.

— און מיט א פאפּיראם האָט אייך אונזערער טראקטירט ? — האָט א פרעג געטהאָן דער פּריקאזטשיק און עס לאכט אויך מיט זיין הייזעריגע באסאווע שטימע אבראם פעטראוויטש.

— א נאָר, א נאָר, און זעהט פון דעסטוועגען וואָס פּאר פּאקוסען ער מאכט ! און אלייַן קען ער דאָך גאָר ניט רויכערן אפילו, בלאָזט בלויז דעם רויך פון זיך. דאָס איז דיר א ליץ ! — האָט זיך געוואונדערט דער פּריקאזטשיק.

— ווי אזוי זשע האָט איהר — זאָגט בייזלעך טאלפּעניקאוו, אנשטעלענדיג די ברעמען און ציהענדיג ארויף די ארבּגערוקטע הויזען לויט געוועהנהייט — ווי אזוי זשע האָט איהר אלייַן עדות געזאָגט, אז ער האלט דאָס די פּאפּיראסען פּאר זיין אייגענעם געברויך ?

דער פּריקאזטשיק מיט אבראם פעטראוויטשען קוקען זיך איבער און לאכען. דער פּריקאזטשיק ווערט דערנאָך מיט איין מאהל ערענסט און ציהט אוים די האנד :

— נו, אויף ווידערזעהען. ערלויבט אויך בעקאנט זיין. אויב

עס וועט זיך אייך אמאל מאכען פערביגעהן, פארגעסט ניט. פאר אייך וועט זיך אימער געפינען א הונדערטעל. קומט, לאמיר גענהן, אבראם פעטראוויטש. א גרויער, עהרענהאפטער קאפ . . . אך, גאט דו מיינער ! — דערמאהנט ער נאך אמאל טאלפעניקאוועו אויף זיין קלוגער פערטהיידיגונגס רעדע און געהט ארויס.

טאלפעניקאוו שטעהט נאך אלץ אויף איין פלאץ מיט אן אראבגעלאזענעם קאפ און די הענד אין די קעשענעס. ער זעהט די רעטזלהאפטע פיגור פון אבראם פעטראוויטש, און טאלפעניקאוו'ן דוכט זיך, אז ער ויל וואס א בעט טהאן און ער קוקט אונפערשטענדליך אויף דעם שמוציגען, כלומרשט־אונפערשטענדיגען פנים.

— און איך געה דאס צו אייך, הערר טאלפעניקאוו — זאגט אבראם פעטראוויטש קוים הערבאר און בויגט זיך צו צום אדוואקאט.

— אויב איהר וועט א מאל דארפען אזא מענשען ווי איך אין א פראצעס, דאן זייט אזוי גוט און זאגט ניט אב צו בענוצען זיך מיט מיינע דיענסטע. גיט אדרבא א פרעג אויף מיר ביי איוואן סאזאנטיטש דעם פריקאזטשיק ; ער וויים וואו מיך צו געפינען.

— אויף וואס דארפען ? — גיט פערוואונדערט א פרעג טאלפעניקאוו.

אויף אבראם פעטראוויטשעס פנים שוועבט א פערוואונדערונג, דערנאך א צוויפעל און פערבייט זיך דערנאך מיט ארוהיגען שמייכעל, ווי ער וואלט שוין פערשטאנען.

— זאלט איהר אזא מענשען ווי איך ניט פערלאזען — האט ער ווידערהאלט — פרעגט דעם פריקאזטשיק, ער וויים. אזוי זאלט איהר טאקע פרעגען איינפאך, וען איהר וועט דארפען : אבראם פעטראוויטש.

— ארויס ! — גיט א געשריי טאלפעניקאוו מיט א קוויטש, פערשטעהנדיג ענדליך. און אבראם פעטראוויטש טרעט אב, בויגענדיג זיך נידריג, אבער מעהר שוין ניט דערלאנגענדיג די האנד. אויף די טרעפ שטעלט ער זיך אב און בעט נאך אמאל.

— זאלט איהר שוין אונז ניט פערלאזען.

עס איז נאך געווען פריה, און טאלפעניקאוו האט פריהער, אייהר ער האט געהאט דעם געשפרעך מיט דעם פריקאזטשיק, געהרע־

כענט אריינצוגעהן אין צימער פון אדוואקאטענ־ראטה, א שמועס צו טהאן אביסעל מיט אייגענע און טהיילען מיט זיי די איינדריקע פון דער ערשטער פערטהיידיגונגס־רעדע, נור איצט האָט ער זיך שוין געשעהמט פאר זיך און געשעהמט זיך פאר דער נאנצער וועלט, און איהם האָט זיך געדוכט, אז יעדערער, ווער עס זאָל ניט א קוק טהאָן אויף זיין פנים, וועט גלייך טרעפען וואָס ס'איז פאָרגעקומען. א שאנדע צו נעהן איבער'ן גאס און ער וואָלט וועלען בעגראבען ערגעץ זיין פאָרטפעל, אז קיינער זאָל ניט קענען טרעפען, אז ער איז אן אז..אקאט, א „פערטהיידיגער".

קומענדיג אהיים האָט טאלפעניקאוו מיט א מין פחד אוועקגעלייגט אן א זייט דעם פאָרטפעל, אין וועלכען ער האָט געפיהלט לי־נענדיג דעם אויסגעשטודירטען פראָצעס, האָט פאָרזיכטיג אויפגע־האנגען זיין וועסט, ניט ענטשלויסענדיג זיך ארויסצונעהמען פון קע־שינע די נאָלדענע מטבעות און א קוק טהאָן אויף זיי נאָך אמאָל; ער האָט זיך אבגעקערט פון טיש, אין וועלכען עס זיינען געלעגען די בריעף, וואָס ער האָט אנגעהויבען שרייבען צום פאטער און צו זינא'ן. און איהם האָט אויסגעוויזען אזוי פרעמד אלעס דאָ אין'ס צימער, אזוי אונגעהובעלט, אזוי גראָב און ווי עס קוקט אויף איהם ווי א פרעמדער, פאסקודנער פיינדליך געשטימטער מענש. טאלפעניקאוו האָט פרובירט לעזען א בוך; ער האָט אבער ניט געקענט אבשטעלען זיין אויפמערקזאמקייט אויף דאָס וואָס ער האָט געלעזען, און ער האָט יעדע ווייל א ציטער געטהאָן פון אן אונאנגענעהמען גע־פיהל, ווי איינער אן אונאנגענעהמער וואָלט געשטאנען הינטער זיין פלייצע אדער וועט גלייך אריינקומען אין טהיר. און בלויז דאן שוין וועלן ער האָט זיך אוועקגעלייגט אין בעט און האָט אריבערגעצויגען די דעקע איבער'ן קאָפ, האָט ער זיך דערפיהלט בעסער און האָט אויפגעהערט מורא צו האָבען פאר דער וועלט, וועלכע איז אריינגע־קראָכען צו איהם אין דער נשמה — אזא שמוציגע, אבשטויסענדע און אכזרישע.

אבענדס, וועלן עס איז פינסטער געוואָרען, איז טאלפעניקאוו אריין צו זיין פאטאן, אבער יענער האָט זיך נאָך ניט אומגעקערט פון פעטערסבורג. אנדערשוואו האָט ער ערגעץ ניט געוועלט געהן; קיין נאָהענטע פרויינד האָט ער ניט געהאט; און טאלפעניקאוו האָט

זיך ארומגעשלעפט ביז שפעט בינאכט איבער די בולווארען. אהיים האט ער זיך אומגעקערט שפעט, און דארט איז נאך אלץ געווען אזוי פרעמד, אזוי געשמאקלאז, אזוי גראב און פיינדליך. פריהער פלעגט ער ליעב האבען זיצען ביים סאמאוואר, טרוימען, אונטער־זינגען מיט זיין דינינקע אנגענעהמע טענאר־שטימע, שפאצירענדיג איבער זיין צימער און קוקענדיג מיט ליעבע אויף דער פאליצע מיט ביכער און אויף די פאטאגראפישע בילדער אויף די וועגנד, נור איצט איז דאס אלעס איהם אזוי נמאס געווארען, אז ער האט געווילט אנטלויפען פון דאס אלעס: פון סאמאוואר, פון די ביכער, פון די פאטאגראפיעס.

— גוט־לם! — האט ערענסט און אויפריכטיג אויף זיך אליין א זיפץ געטהאן טאלפעניקאוו, אוועקלייגענדיג זיך אויפ'ן בעטעל און צוגויפדרעהענדיג זיך אין א קייקעל, ווי א דערפראַרען קינד. אבער עס האט זיך ניט געשלאפען און עס האט זיך ניט געוהט. ווי אין האלוצינאציעס, אזוי האט ער דייטליך געזעהען אבראם פעטרא־ווישעס אנשטענדיגען פנים, וואס בויגט זיך צו איהם חניפה'דיג, און פון אלע זייטען זיינען צו איהם געקראכען אלץ אזעלכע פנים'ער, האבען איהם צוגעוואונקען און פארגעליגט זייער בעדינונג. און ווי א קליינער אינגעל האט ער געווילט אבשלאגען פון זיך מיט די הענד די געשפענסטער, ווייגען און בעטען פון עמיצען בע־שיצונג.

אויף מארגען האט טאלפעניקאוו געפונען אלעקסיי סעמיאנא־ווישעען אין דער היים. ניט קוקענדיג דערויף וואס עס איז שוין געווען שפעט האט זיך נאך די אויפנאהמע פון קליענטען ניט געענדיגט, און פון אלעקסיי סעמיאנאוויטשעס קאביעט האט זיך דומפ געהערט אן אונבאקאנטער קול, דערצעהלענדיג עפעס און פרעגענדיג וועגען עפעס. אין דעם גרויסען עמפאנגס־צימער האט זיך געפיהלט, אז דא זיי־נען ניט לאנג געווען פיעל מענשען, עס האט געשמעקט טאבאק־רויך, אויף די טישען זיינען געווען צוואוארפען אלבאומען און מאנ־כע פון זיי צוגעפענט; די פאטעלען ארום טיש זיינען געשטאנען אהן אן ארדנונג.

טאלפעניקאוו האט בעוויזען דורכצוקוקען עטליכע אלבאומען מיט בילדער פון דער שווייץ, פון פאריז, און די שלעכט געמאלטע

בילדער, אלע דיזעלביגע אין די עמפפאנגס־צימערן פון דאָקטוירים און אדוואָקאטען, האָבען אין איהם ארויסגערופען דאָס געפיהל פון געדולדיגער לאנגווויליגקייט און עפעס א מין גליכגילטיגקייט צו זיך אלליין און צו זיינע אייגענע אנגעלעגענהייטען, ווי פלוצלונג האָט זיך אן עפען געטהאָן די טהיר פון קאביניעט און האָט ארויסגעלאָזען א פערשפעטיגטען קליענט — א ניט־הויכען, דיקען מאנספערזאָן מיט א דונקעל־בלאָנדען בארד און קליינע גרויע אויגלעך. דער ארויס־געקומענער האָט זיך נאָך אמאל א קעהר געטהאָן צו דער שוין פער־מאכטער טהיר, ווי ער וואָלט וועלען זאָגען נאָך עפעס וואָס ער האָט פארגעסען, האָט זיך אבער באדיינקט און האָט האסטיג א גיעה גע־טהאָן צום פאָדער־צימער, ניט אומקוקענדיג זיך אויף טאלפעניקאווען און שיער ניט אנשטויסענדיג זיך אויף איהם.

נו, וואָס גוטעס וועט איהר דערצעהלען? — האָט א פרעג גע־טהאָן דער פאטראָן. ער איז נור וואָס אויפגעשטאנען פון זיין טיש, שטעהענדיג א מיעדער און צוטראָגענדיג צום מויל א גלאָז שטארקע טהעע. קענטיג אז דער טהעע איז שוין געווען זעהר קאלט, וואָרום אלעקסיי סעמיאנאוויטש האָט זיך א קרים געטהאָן און האָט לאנגזאם אוועקגעשטעלט די גלאָז צוריק אויפ'ן טיש.

— קיין גוטעס, אלעקסיי סעמיאנאוויטש.

— פארלאָרען? — האָט א הויב געטהאָן דער פאטראָן זיינע ברעמען.

— ניין, ניט פארלאָרען, נור . . .

ווי נאָר ניט הערענדיג איהם האָט אלעקסיי סעמיאנאוויטש אויף זיין געווהנליכען אופן א נעהם געטהאָן איהם אונטער'ן ארעם, זאָגענדיג:

— לאָמיר אריין אין עסס־צימער. מען דארף דאָ אן עפען טהאָן א פענסטער.

— ניין, ערלויבט מיר דאָ אייך צו דערצעהלען — האָט זיך איינגעשפארט טאלפעניקאָוו.

— דאָ? נו, לייגט ארויס — האָט איינגעשטימט דער פאטראָן אבלאָזענדיג טאלפעניקאווס ארעם און ארבלאָזענדיג זיך מיעד אויפ'ן דיוואָן. ער האָט איצט אויסגעזעהען איינפאכער אין טאלפעניקאווס אויגען, געהענדיג אָנגעטהאָן אין קורצען רעקעל און אָהן דעם אדוואָ־

קאטסקען בענדעל — איינפאכער, גוטהערציגער און עס פיהלט זיך ווי צו רייכען מיט איהם אפען. ארומגעהענדיג אונרוהיג איבער'ן צימער, ניט צוזעצענדיג זיך, אונטערהויבענדיג אלע ווייל זיינע אראבגערוקטע הויזען, האט טאלפעניקאוו איבערגעגעבען אלעס וואס האט פאסירט, האט ניט פערשוויגען אפילו וועגען אבראם פעטראוויטשען און וועגען דעם „גרויען קאפ" פון פאלאהעיא פאן־ברעזע. דער פאטראן האט געהערט שווייגענדיג, ניט א הויב טאהנדיג די אויגען און אונטערוויגענדיג איין פוס מיט'ן אלטמאדישען הויכען קנאפעל. בלויז וען דער אסיסטענט האט דערצאהלט וועגען מאדאם פאן־ברעזעס „גרויען קאפ" האט ער א שמייכעל געטהאן און האט א קוק געטהאן מיט גוטע און עטוואס שפאסענדע אויגען.

— נו ? — האט ער א פרעג געטהאן, וען יענער האט געענדיגט דערצאהלען, און האט דערווייל א זאג געטהאן : — גיט שוין, זייט אזוי גוט א קלונג ; איהר לויפט דאך סאי־ווי־סאי ארום איבער'ן צימער.

וען אויפ'ן קלונג איז אריינגעקומען די דיענסט, האט אלעקסיי סעמיאנאוויטש ביי איהר א פרעג גטהאן, אויב שוין לאנג וויי זיין פרוי איז אוועק, און האט איהר געהייסען צוועפענען א פענסטער אין עמפאנגם־צימער.

— נו ? — האט ער נאך אמאל א פרעג געטהאן דעם יונגען אסיסטענט — ווייטער.

— איך רעכען אויפצוגעבען אדוואקאטור — האט טרויעריג ענטפערט טאלפעניקאוו. אין אמת'ן האט ער דאס נאר ניט גערעכענט צו טהאן, איהם האט אבער פערדראסען פאר וואס זיין פאטראן איז אזוי גלייכגילטיג און ער האט געווילט מיט עפעס שארפעס ווייזען אין וואס פאר א צושטאנד ער געפינט זיך.

— פוסטע זאכען — האט געענטפערט אלעקסיי סעמיאנאוויטש מיט זיין געווענליכער מיעריגקייט — אבער וואס פאר א סחורה דאס איז דער פאן־ברעזע, און א קוק טהאן אויף איהם איז ער, דוכט זיך, אזא באלוואן.

— אבער דאס איז דאך . . .

— וואס איז דאס ? די ריכטער האבען דאך זי געפונען פאר אינשולדיג.

— געפונען פאר אונשולדיג, אָבער . . .

— קיינע „אָבערס". זיי האָבען געפונען פאר אונשולדיג, הייסט עס אז זיי האָבען נעהאַט דערוויִף גרינדע. וואָס האָט עס מיט אייך צו טהאָן ? איהר האָט דאָך ניט פערקריפעלט די בעווייזע ? איהר האָט דאָך ניט אונטערגעקויפט דעם פּריקאזטשיק אָדער דעם, ווי רופט מען איהם דאָרט ? און ווייטער, וואָס עמיצער האָט אייך דארט איך וויים א זאָג געטהאָן, וועמעס דאגה איז דאָס ?

דער פּאטראן איז א ווייל אנשוויגען געוואָרען און האָט דערנאָך פּאָרטגעוועצט מיט זיין מיעדען, גלייכגילטיגען טאָן :

— דאָס געלט אין האַנד האָט איהר ניט געדארפט נעהמען. דאָס טויג ניט ; דאָס איז ניט גוט. און ער האָט דאָך עס אייך מיט א כיון אַריינגערוקט כלאחר יד כדי אָבצו'פּטור'ען עס בילִיגער. איהר גיט מיר דאָס געלט, און אין א טאָג צוויי ארום וועל איך אייך אומקעהרען וויפיעל עס קומט. איך האָב מיט איהם אייניגע חשבונות. און וועגען „גרויען קאָפּ" האָט איהר ניט געדארפט רוידען ; אין די פּאפּיערען ווערט וועגען דעם ניט דערמאהנט.

טאלפּעניקאוו איז רויט געוואָרען און האָט געענטפערט טרויעריג :

— איך וויים אַליין ניט, ווירקליך, עפּעס האָט עס מיך געשלעפּט פאר'ן צונג. אָבער איך בין טאקע געווען בייַ זיך זיכער, אז זי האָט א גרויען קאָפּ.

— נו, דאָס איז ניט אזוי וויכטיג — האָט א שמייכעל געטהאָן דער פּאטראָן — אָבוואהל א צווייטען מאהל זייט פּאָרזיכטיגער. בייַ אייך זיינען פּאראן פּאפּיערען, פּאראן עדות, דערוויִף דארפט איהר ארבייטען. און פון זיך אַליין אויסקלעהרען — צו וואָס ?

— אָבער אין דער ווירקליכקייט איז זי דאָך שולדיג ?

— אין דער ווירקליכקייט ! — האָט אונגעדולדיג א זאָג געטהאָן אַלעקסיי סעמיאנאוויטש — פון וואנען קענען מיר וויסען וואָס עס קומט פּאָר אין דער ווירקליכקייט ? אפשר איז דאָרט דער טייפעל ז' וואָס אין דער דאָזיגער ווירקליכקייט. און וועלכע ווירקליכקייט? ניטא קיינע ווירקליכקייטען, עס איז בלויז פּאראן, וואָס עס שיינט פּאר אונזערע אויגען. און א צווייטען מאהל זאָלט איהר נור מיט פּרי־

קאזטשיקעס ניט פיהרען קיין שמועס. זייט איהר פרוי היינט אבענד ?

— יא, פרוי.

— וועט איהר אזוי גוט זיין מיר איבערשרייבען אט דא איין קאפיע. און לאזט אב די ווירקליכקייט, ניטא קיין שום ווירקליכקייט.

טאלפעניקאוו האט איבערגעשריעבען די קאפיע און ניט איין קאפיע בלויז, נור גאנצע דרייי. און וען ער האט, אנבויגענדיג דעם קאפ אויף א זייט און פערבייסענדיג א ליפ, ארויסגעפיהרט די לעצטע שורה, האט זיין פאטראן אריינגעקוקט איבער זיין אקסעל אין פאפיער און האט איהם לייכט א פאטש געטהאן איבער'ן אקסעל.

— ווירקליכקייט ! אך, איהר זאנדערבארער מענש ! — און אויף איין זעקונדע איז פערשוואונדען פון זיין פנים דער מיעדער אויסדרוק, זיינע אויגען זיינען געוואָרען זאנפטער, גוטהערציגער און אביסל טרויעריגלעך, ווי ער וואלט ווידער דערזעהען עפעס שוין לאנג פערגעסענעס, יונגעס און גוטעס.

דער מלאך׳ל

I.

צייטענווייז האָט זיך סאשקא׳ן געווען אויפצוהערען טהאָן דאָס, וואָס מען רופט לעבען: ניט איינוואשען זיך אין־דער־פריה מיט קאלטע וואסער, אין וועלכע עס שווימען ארום דינינקע שטיק־לעך אייז, ניט געהן אין גימנאזיע, ניט הערען דאָרט ווי אלע זיד־לען איהם, און ניט שפירען קיין וועהטאָג אין רוקען און אין גאנצען קערפער, וועו די מאמע שטעלט איהם אווענק אויף א גאנצען אבענד אין ווינקל אויף די קניע. אָבער אזוי ווי ער איז אלט געווען בלויז דרייצעהן יאָהר און האָט ניט געוואוסט אלע יענע מיטלען, דורך וועלכע מענשען מאכען א סוף צו זייער לעבען, וועו זיי ווילען עס, האָט ער פּאַרטגענומען צו געהן אין גימנאזיע, צו הערען זיד־לעריין און צו שטעהן. אויף די קניע; און איהם האָט זיך געדוכט, אז דאָס לעבען וועט קיין מאל ניט אויפהערען. עס וועט אריבער א יאָהר און נאָך א יאָהר, און ער וועט אלץ געהן אין גימנאזיע און וועט אלץ שטעהן אין דער היים אויף די קניע. און אזוי ווי סאשקא האָט געהאט אן אונבייגזאמען און דרייסטען כאראקטער, האָט ער זיך ניט געקאָנט פערהאלטען רוהיג צו די צרות און ער האָט גענומען נקמה פון׳ם לעבען.

צולייב דעם דאָזיגען צוועק האָט ער געשלאָגען זיינע קאמעראַ־דען, איז געווען גראָב צו די לעהרער, האָט געריסען די לעהר־ביכער און האָט א גאנצען טאָג געזאָגט ליגען; אין גימנאזיע האָט ער געארט די לעהרער, אין דער היים האָט ער געארט די מוטער; בלויז דעם טאטען אליין האָט ער קיין ליגען ניט געזאָגט. וועו מען האָט איהם אין א געשלעג צוקוואשעט די נאז, האָט ער צוריסען די וואונד נאָך מעהר און האָט נערעווענט אהן טרעהרען, אָבער אויף

אזא קול, אז אלע ארום האבען געמוזט פארשטאפען די אויערען און האבען געפיהלט אזוי ווי צו אנטלויפען. וועז ער האט זיך שוין גענוג אנגערעוועט פלעגט ער מיט אמאל אנטשוויגען ווערען, פלעגט ארויסשטעלען א צונג און צייכענען אין זיין העפט קאריקאטור־ביל־דער; פלעגט אויסמאהלען זיך אליין ווי ער רעוועט ווילד און שרייט קולות אויף דעם אויפזעהער פון גימנאזיע, וועלכער האט פערשטאפט די אויערען, און אויף דעם חבר, וועלכער האט איהם געשלאגען און וועלכער ציטערט איצט פאר זיינע קולות.

זיין גאנצער העפט איז געווען פול מיט קאריקאטור־בילדער און זעהר אפט פלעגט זיך וויעדערהאלען אזא בילד: א דיקע, נידריגע פרוי שלאגט מיט א וואלגער־האלץ א קליין אינגעלע, וואס איז דין ווי א שוועבעלע. אונטען פלעגט מיט גרויסע, קרומע בוכשטאבען זיך זעהען די אונטערשריפט: „בעט מחילה, הינטעל איינער". און דערויף דער ענטפער: „איך וועל ניט בעטען, קאנסט אפילו צו־פלאצט ווערען".

פאר ווייהנאכטען האט מען סאשקאן ארויסגעיאגט פון גימנא־זיע, און וועז די מוטער האט איהם אנגעהויבען צו שלאגען האט ער איהר איינגעביסען א פינגער. דאס האט איהם געגעבען פרייהייט, וואהרים זי האט שוין מורא געהאט איהם מעהר צו שלאגען. און סאשקא האט אויפגעהערט איינצואוואשען זיך אין־דער־פריה, איז א גאנצען טאג ארומגעלאפען מיט אינגלעך, האט זיי געשלאגען, און האט געהאט מורא בלויז פאר'ן הונגער, וואהרים די מוטער האט אין גאנצען אויפגעהערט צו געבען איהם עסען, און בלויז דער פאטער פלעגט בעהאלטען פון זיינטוועגען א שטיקעל ברויט מיט א צוגעטאר־פעל. אונטער אזעלכע אומשטענדען האט סאשקא אויסגעפונען, אז עס איז נאך מעגליך צו עקזיסטירען אויף דער וועלט.

איין מאל א פרייטאג, ערב ווייהנאכט, האט זיך סאשקא גע־שפיעלט מיט אנדערע אינגלעך, ביז וואנען זיי זיינען זיך ניט צוגאנ־גען אלע אהיים און ביז וואנען עס האט ניט א סקריפע געטהאן מיט א פערראסטען פראסטיגען סקריפ די טיהר נאך דעם לעצטען פון זיי. עס איז שוין געווארען פינסטערליך, און פון פעלד, וואו עס האט זיך געענדיגט איין עק פון דער פערווארפענער געסעל, האט זיך אנ־גערוקט א גרויע שנעאיגע כמארע; אין דעם נידריגען פינסטערן

בנין, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן עק פון גאס, האָט זיך אָנגעצונ־ דען א רויטלִיכער, ניט קיין אנציהענדער פייער'ל. דער פראָסט איז געוואָרען שטאַרקער און וועט סאשקא איז דורכגענאַנגען דעם לִיכטי־ גען קרייז, וועלכער האָט זיך געביל־דעט פון דער אָנגעצונדענער לָאנ־ טערנע, האָט ער געזעהן ווי עס שוועבען ארום לָאנגזאַם אין דער לופט קלִייניקע, טרוקענע שנעעלִעך. עס איז געווען צייט צו געהן א היים.

— וואו שלעפסט דו זיך עס ארום ביז האלבע נאַכט, הינטעל איינער ? — האָט אויף איהם א נעשריי געטהאָן די מוטער, האָט זיך פערמאָסטען מיט'ן פויסט, האָט איהם אָבער קיין קלאפ ניט גע־ געבען. איהרע ארבעל זיינען געווען פארקאַטשעט, עפענעדיג נא־ קעט איהרע ווייסע, דיקע הענד, און אויף איהר פלאַטשיגען פנים האָבען ארויסגעטראָטען טראָפענס שוויים. וועט סאשקא איז פערביי־ געגאנגען פערבי איהר, האָט ער דערפיהלט דעם בעקאַנטען ריח פון בראנפען. די מוטער האָט א קראץ געטהאָן דעם קאָפ מיט דעם שמוציגען נאָגעל פון דעם גראָבען צייגע־פינגער, און אזוי ווי עס איז ניט נעווען קיין צייט צו זידלִען זיך, האָט זי בלויז א שפיי געטהאָן און א נעשריי נעטהאָן :

— סטאַטיסטיקער, מיט איין וואָרט !

סאשקא האָט פערעכטלִיך א שמאָרע געטהאָן מיט דער נאָז און איז אוועק הינטערן וועגטעל, וואו עס האָט זיך געהערט דאָס שוועָרע אטהעמען פון זיין פאטער, איוואן סאוויטש. איהם איז תמיד גע־ וועט קאַלט און ער האָט געזוכט צו דערוואַרמען זיך, זיצענדיג אויף דער צוהייצטער לִעזשאנקע און אונטערלִייגענדיג אונטער זיך די הענד מיט די דאלִאָניעס אראָב.

— סאשקא ! דיך האָבען די סוועטשניקאָוו'ס נערופען צום ווייהנאכט'ס־בוים. זייער דינסט איז געקומען און האָט נערופען — האָט איהם נעשעפצעט דער פאטער.

— דו לִאיגסט ? האָט ניט גלויבענדיג א פרעג געטהאָן סאשקא.

— איך שוועָר דיר. די מכשפה זאָגט דיר ניט מיט א כיון, אָבער זי האָט שוין אָנגענרייט דיין רעקל.

— דו לִאיגסט ? — האָט זיך אלִין מעהר געוואונדערט סאשקא, וואָרים די רייכע סוועטשניקאָוו'ס, וועלכע האָבען איהם אריינגענע־

בען אין גימנאזיע, האבען אנגעזאגט ער זאל זיך ניט ווייזען זיי אויף די אויגען, זינט מען האט איהם פון גימנאזיע אויסגעשלאסען. דער פאטער האט זיך נאך אמאל געשווארען, און סאשקא האט זיך פער־טראכט.

— נו־שוין, גיב זיך א רוק, האט זיך צוזעצט ! — האט ער גע־זאגט צום פאטער, ארויפשפרינגענדיג אויף דער ניעדריגער לעזשאנ־קע — און צו די דאזיגע שרים וועל איך ניט געהן. זיי וועלען נאך ביי זיך יחסן'דיגער ווערען, אויב איך וועל צו זיי געהן. „פערדאר־בענער אינגעל" — האט סאשקא געפאנפעט דורך דעם נאז, נאכ־קרימענדיג זיי — זיינען אליין טהייערע סחורות, אבגעפרעסענע צורות אזעלכע.

— אך, סאשקא, סאשקא ! — האט זיך געקנייטשט פון קעלט דער פאטער — ניט לאנג וועט זיך האלטען דיין קאפ אויף דיינע פלייצעס.

— און דיין קאפ האלט זיך ? — האט גראב געענטפערט סאשקא. — וואלסט שוין בעסער שווייגען : האסט דאך מורא אפילו פאר א פרויענצימער. אויך א העלד !

דער פאטער איז געזעסען שווייגענדיג און האט זיך געקנייטשט. א שוואכע ליכטיגקייט האט דורכגעדרונגען דורך דעם בריייטען שפאלט אויבען, וואו דאס וועלטל האט א פיערטעל ארשין ניט געגרייכט ביז'ן סופיט, און ווי א העלער פלעק האט זיך דער ליכטיגער שטרייף אוועקגעלייגט אויף זיין הויכען שטערען, אין וועלכען עס זיינען ge־וועז שוואלצע, טיעפע אויגען־לעכער.

מיט א צייט צוריק האט איוואן סאוויטש זהר שטארק גע־שיכור'ט, און דאן האט זיין פרוי איהם געהאסט און פאר איהם מורא געהאט. נאר וועז ער האט אנגעהויבען צו שפייען מיט בלוט און האט שוין מעהר ניט געקאנט טרינקען, האט זי אנגעהויבען טרינקען און איז ביסלעכווייז געוואהנט געוואָרען צו שיכור'ען. און דאן האט זי שוין נקמה גענומען פאר אלץ, וואס איהר איז אויסגעקומען אוים־צוליידען פון דעם הויכען, ענגברוסטיגען מענשען, וועלכער האט גערעדט אונפערשטענדליכע ווערטער, וועלכען מען האט ארויסגע־יאגט פון זיין שטעלע פאר זיין חוצפה און שיכרות און וועלכער

פלעגט פיהרען צו זיך א היים אויך אזעלבע מענשען ווי ער, מיט לאנגע האָאר, און אויך יחסנ׳דיגע ביי זיך, ווי ער אליין.

אויך איהר האָט דאָס שיכור׳ען געווירקט אקוראט פערקעהרט ווי אויפ׳ן מאן; וואָס מעהר זי האָט געטרונקען אלץ געזונדער איז זי געווארען, אין אלץ שווערער זיינען געווארען איהרע פויסטען. איצט האָט זי שוין נערעדט וואָס זי האָט געוועלט, איצט האָט זי געפיהרט צו זיך מענער און פרויען, וועלכע זי האָט געוועלט, און זי האָט הויך מיט זיי געזונגען פרעהליכע לידער. און ער איז געלעגען היט־טערען וועגטעל, א שווייגעריגער, א צונויפגעדרעהטער פון שטענדי־גע קעלט און האָט געטראכט, ווי אונגערעכט און שרעקליך עס איז דאָס מענשליכע לעבען. און איוואן סאוויטש׳עס פרוי פלעגט זיך בעקלאָגען פאר אלעמען מיט וועמען נאָר זי האָט נערעדט, אז זי האָט אין דער וועלט ניט נאָך אזעלכע שונאים, ווי איהר מאן און איהר זוהן: ביידע בעלי־נאוה׳ס און סטאטיסטיקער.

אין א שטונדע ארום האָט די מוטער א זאָג געטהאָן סאשקא׳ן:

— און איך זאָג דיר אז דו וועסט געהן! — און ביי יעדען וואָרט האָט פעאקטיסא פעטראוונא א קלאפ געטהאָן מיט׳ן פויסט איבער׳ן טיש, אויף וועלכען עס האָבען אָנגעהויבען שפרינגען די אויסגעוואַ־שענע גלעזער און האָבען אבגעקלונגען איינע אן דער אנדערע.

— און איך זאָג דיר, אז איך וועל ניט געהן, — האָט קאלט־בלוטיג געענטפערט סאשקא, און די ווינקלען פון זיינע ליפען האָ־בען געצוקט, וועלענדיג אויסשטעלען זיינע צייהן. אין גימנאזיע האָט מען איהם פאר דער דאזיגער געוואָהנהייט גערופען קלייניער וואלאָף.

— איך וועל דיך צוקייקלען און צובייקלען, אך, וועל איך דיך צוקייקלען און צובייקלען! — האָט געשריען די מוטער.

— נו, צוקייקל, צובייקל!

פאָעקטיסא פעטראוונא האָט געוואוסט, אז שלאָגען איהר זוהן, וועלכער האָט זי גאָר אָנגעהויבען צו בייסען, קאָן זי שוין ניט, און אז אויב זי וועט איהם ארויסיאָגען אויף דער גאס, וועט ער אוועקגעהן ארומשלעפען זיך און וועט גיכער דערפראָהרען וועלען, איידער ער וועט געהן צו די סוועטשניקאוו׳ס: דעריבער האָט זי זיך געוועלט בענוצען מיט דעם מאן׳ס אויטאָריטעט.

— און דאָס רופט זיך נאָך א טאטע : קאָן אפילו די מוטער ניט בעשיצען פון דעם זוהן'ס בעליידיגונגען.

— אמת, סאשקא, ווירקליך געה, וואָס ברעכסט דו זיך ? — האָט זיך אָבגערופען דער פאטער פון לעזשאנקע — זיי וועלען אפשר וויעדער דיר קומען צו הילף. זיי זיינען גוטע מענשען.

סאשקא האָט בעליידיגענד א לאך געטאָן. דער פאטער איז מיט יאָהרען צוריק, נאָך איידער סאשקא איז געבוירען געוואָרען, געוען א לעהרער ביי די סוועטשניקאָוו'ס און האָט פון דעמאָלט אָן געדינקט, אז זיי זיינען די בעסטע מענשען. דעמאָלט האָט ער נאָך געריינט אין סטאטיסטישען ביורא און האָט ניט געטרונקען. צוגאנגען איז ער זיך מיט זיי נאָך דעם, ווי ער האָט חתונה גהאַט מיט דער טאָכטער פון דער בעל־הבית'טע פון זיין קוואַרטיר, וועלכע איז פון איהם מעוברת געוואָרען, און ער האָט אָנגעהויבען טרינקען און איז געזונקען ביז אזא מדרגה, אז מען האָט איהם א שיכור'ן אויפגעהויבען אויף דער גאס און אָבגעפיהרט אין אוטשאסטאָק. אָבער די סוועטשניקאָוו'ס האָבען איהם נאָך אלץ געהאלפען מיט געלד, און הגם פּאָקטיסטא פּעטראוונא האָט זיי פיינד געהאט, ווי זי האָט פיינד געהאט ביכער און אלעס, וואָס האָט א שיכות צו איהר מאן'ס פערגאנגענהייט, פון דעסטוועגען האָט זי זיך נע'יחסן'ט מיט אזא בעקאנטשאפט.

— עס קאָן זיין, אז דו וועסט מיר אויך עפעס קענען ברייגען פון'ם ווייהנאכטס־בוים — האָט פּאָרטגעזעצט דער פאטער. ער האָט געביטרעוועט — סאשקא האָט עס פּאָרשטאנען און האָט דעם פאטער ניט געקאָנט ליידען פאר דער דאזיגער שוואכקייט און פאלשקייט ; אָבער איהם האָט זיך ווירקליך געוועלט ברייגען וואָס דעם קראנקען פאטער נעבעך. ער האָט שוין לאנג אפילו קיין ביסעל גוטען טאבאק ניט גהאט.

— נו, גוט !— האָט ער א בורטשע געטהאָן — נו, גיב שוין דאָס רעקעל. האָסטו קנעפלעך איינגעניט ? איך קען דאָך דיך !

II.

מען האָט נאָך די קינדער ניט אריינגעלאזען אין זאל, וואו עס איז געשטאנען דער ווייהנאכטס־בוים, און זיי זיינען געזעסען אין

קינדער־צימער און האבען געפלאפלט. סאשקא האט זיך צוגעהערט מיט גדלות צו זייערע נאיוועע געשפרעכען און האט אלץ געטאפט אין דער קעשענע פון זיינע הויזען די צובראכענע פאפיראסען, וועלכע איהם איז געלונגען צו לאטכענען פון סוועטשניקאוו׳ס קאבינעט. דא איז צו איהם צוגעגאנגען דער גאנץ קלייניקער סוועטשניקאוו, קאליא, האט זיך אבגעשטעלט אונבעוועגליך און מיט אן איבערראשענדען פנים׳ע, אויסדרעהענדיג די פיס מיט די שפיצען אינווייניג, מיט דעם פינגער אין ווינקעל פון זיינע פוליקע ליפעלעך, האט ער געקוקט אויף סאשקא׳ן. שוין א מאנאט זעקס, ווי אויף דער פארדערונג פון די עלטערען, האט ער אוועקגעווארפען זיין מיאוסע געוואהנהייט, ארייננצולייגען דעם פינגער אין מויל, אבער לחלוטין אבזאגען זיך דערפון האט ער ניט געקאנט. ער האט געהאט ווייסע האאר, אונטערגעשוירענע אויפ׳ן שטערען און מיט געגרייזעלטע לאקען ארבאבגעהאנגענע אויף די פלייצקעס, און בלויע פערוואונדערטע אויגען. און מיט זיין גאנצען אויסזעהען האט ער בעלאנגט צו די אינגלעך, וועלכע סאשקא האט בעזאנדערס פערפאלגט.

— ביסט דו אן אונדאנקבארער אינגעל ? — האט ער א פרעג געטהאן סאשקא׳ן. — מיר האט עס די מיסס געזאגט. און איך בין א דוטער.

— וואס דארף מען נאך בעסער ! — האמי געענטפערט יענער, בעקוקענדיג זיינע קורצינקע סאמעטענע הויזקעס . , דעם גרויסען אבגעלייגטען קראגען.

— ווילסט א ביטס ? נא ! — האט איהם דערלאנגט דער אינגעל דאס ביקסעל מיט דעם צוגעבונדענעם קאריק. סאשקא האט אנגעוויגען די פרוזשינע און ציעלענדיג זיך אין נאז, פון׳ם קיין זאך ניט פערדעכטיגענדען קאליא, האט ער אויסגעשאסען. דער קאריק האט א שנעל געגעבען קאליא׳ן אין נאז און איז אבגעשפרונגען, שאקלענדיג זיך אויפ׳ן פארים. קאליא׳ס בלויע אויגען האבען זיך צוספענט נאך בריייטער, און אין זיי זיינען אנגעלאפען טרערהרן. אין בערטראגענדיג דעם פינגער פון די ליפען צום רויט־געווארענעם נעזעל, האט קאליא גפפינטעלט שנעל מיט זיינע לאנגע ברעמען און האט געמורמעלט :

— שלעכטער . . . שלעכטער אינגעל.

אין קינדער־צימער איז אריינגעגאנגען א יונגע, שהנע פרויענ־ צימער מיט גלאט פערקאמטע האאר, וועלכע האבען פארדעקט א טהייל פון די אויערען. דאס איז געווען א שוועסטער פון דער ווער־ טהין, די זעלבינע, וועמעס לעהרער סאשקא'ס טאטע אין אמאל געווען.

— דער דאזיגער — האט זי געזאגט, דעם פליכעוואטען הערר, וואס האט זי בעגליט, אנווייזענדיג אויף סאשקא'ן. — פארנייג זיך דאך, סאשקא, מען טהאר ניט זיין אזוי אונהעפליך.

אבער סאשקא האט זיך ניט פארנייגט ניט פאר איהר און ניט פאר דעם פליכעוואטען הערר. די שהנע דאמע האט ניט חושד גע־ ווען, אז ער וויים פיעל. ער וויים אבער, אז זיין אריימער פאטער האט זי געליעבט, און זי האט חתונה געהאט מיט אן אנדערען, און הגם דאס האט געטראפען נאך דעם ווי ער האט אליין חתונה געהאט, פון דעסטוועגען האט סאשקא ניט געקאנט פערצייהען אזא פער־ ראטה.

— שלעכטעס בלוט — האט א זיפץ געטהאן סאפיא דימיטרעווונא — צו קאנט איהר איהם ניט אריינגעהמען וואוהין עס איז, פלאטאן מיכאילאוויטש ? מיין מאן זאגט, אז פאר איהם וואלט זיך פא־ סען בעסער אין רעמעסלענע, איידער אין גימנאזיע. סאשקא, ווילסטו געהן אין רעמעסלענע ?

— איך וויל ניט — האט קורץ געענטפערט סאשקא, וועלכער האט געהערט דאס וואָרט „מאן".

— וואס זשע דען ווילסטו, ברודער'ל, א פאסטוך זיין ? — האט א פרעג געטהאן דער הערר.

— ניין, ניט קיין פאסטוך — האט זיך בעליידיגט סאשקא.

— וואס זשע דען ?

סאשקא האט ניט געוואוסט וואס ער וויל.

— מיר איז אלץ איינס — האט ער געענטפערט נאך א וויילע טראכטען — זאל זיין א פאסטוך.

דער פליכעוואטער הערר האט אנגעקוקט דעם זאנדערבארען אינ־ געל. און וועג ער האט פון די פארלאטעטע שיך אויפגעהויבען די אוי־ גען אויף סאשקא'ס פנים, האט דער לעצטער ארויסגערוקט א צונג און האט איהם וויעדער בעהאלטען אזוי שנעל, אז סאפיא דימיט־

ריעוונא האָט דאָס ניט נעקאָנט בעמערקען, און דער בעיאָה ענטפֿ הערר איז נעווארען אויפגערעגט פֿלוצלונג, און זי האָט ניט פֿארשטאַנען פֿאר וואָס.

— איך וויל אויך אין רעמעסלענע, — האָט סאשקא געזאָגט בעשיידען.

די שעהנע דאָמע האָט זיך דערפֿרעהט און האָט א טראכט געטהאָן מיט א זיפֿץ וועגען יענער קראפט, וואָס אלטע לייעבע האָט אויף מענשען.

— אָבער איך וויים ניט צו וועט זיך געפינען א וואקאנסיע, — האָט טרוקען געענטפֿערט דער בעיאָהרענטער הערר, אויסמיידענדיג צו קוקען אויף סאשקא'ן און צוגלעטענדיג זיינע עטליכע הערלעך, וואָס האָבען זיך אויפגעהויבען אויפ'ן פֿאטיליניצע. — איבריגענס, מיר וועלען נאָך זעהן.

די קינדער זיינען געווען אונרוהיג און האָבען געשומעווועט, ערוואָרטענדיג מיט אונגעדולד דעם וועלכען עס האָט געמאכט דער אינגעל, פֿאר וועלכען זיי האָבען נעהאָט אכטונג איבער זיין וואוקס און איבער זיין רעפוטאציע פון א פערדאָרבענעם, האָבען אנדערע אנגעהויבען נאָכמאכען, און היבשע עטליכע קיילעכדיגע נעזלעך זיינען שוין רויט געוואָרען. די מיידעלעך האָבען געלאכט, צודריקענדיג ביידע הענטלעך צום ברוסט און איבערבויגענדיג זיך, וועז זייערע העלדען האָבען בעקומען אין נעזעל א שנעל פון'ם קאָריק. נאָר אָט האָט זיך געעפענט די טיהר און אימעצענס שטימע האָט געזאָגט :

— קינדער, גענט ! שטיל, שטיל !

אויסשטעלענדיג זייערע גרויסע אויגעלעך שוין פון פריהער מיט איינגעהאלטענע אטהעמס, זיינען אריינגענאנגען די קינדער פֿאָר־ווייז מיט דרך ארץ אין דעם העל־בעלויכטענעם זאל און זיינען שטיל ארומגענאנגען ארום דעם פינקעלנדען וויהנאכטס־בוים. דער וויהנאכטס־בוים האָט געוואָרפען פון זיך א שטאָרקע בעלייכטונג, אָהן שאָטענס, אויף זייערע פּנים'ער מיט די רונדע אויגען און ליפּען. א מינוט האָט געהערשט די שטילקייט פון א טיעפע בעצויבערונג, וועלכע האָט זיך מיט אמאל פֿארביטען אויף א כאָר פון בעגייסטערטע אויסטשרייעז. אויגע פון די מיידעלעך איז ניט געווען אים

שטאנד צו איבערוועלטיגען די בעגייסטערונג, וואס האט איהר אנ־
געכאפט און זי האט מיט עקשנות, שווייגענדיג געהאלטען אין איין
שפרינגען אויף דעמזעלבען פלאץ. און איהר קליינינקער צאפ מיט
דער איינגעפלאכטענער בלויער שטיינגע, האט איהר געשמיסען אי־
בער'ן פלייצקע.

סאשקא איז געווען אנגעבלאזען און טרויעריג, — עפעס ניט גו־
טעס איז פאַרגעקומען אין זיין קליינעם פערוואונדעטען הארצען. דער
וווייהנאכטס־בוים איהם געבלענדעט מיט זיין שעהנהייט און מיט
דעם שרייענדען, פרעכען גלאנץ פון די אונצעהליגע ליכט. אבער
ער האט געפיהלט אז ער איז איהם פרעמד, פיינדליך, ווי די רייי־
נינקע, שעהנינקע קינדער, וועלכע האבען זיך אנגעזאמעלט ארום
דעם בוים, און איהם האט זיך געגלוסט א שטוים טהאן דעם בוים
אזוי, אז ער זאל פאלען אויף די ליכטיגע קעפעלעך. ווי אימיצענס
אייזערנע הענד וואלטען אנגעכאפט זיין הארץ און ארויסדריקען פון
איהם דעם לעצטען טראפען בלוט.

ער האט זיך פערדוקט הינטער דער פיאנא, האט זיך דארט אין
ווינקעל אוועקגעזעצט, און האט אונבעוואוסט צערבראכען אין קע־
שענע די לעצטע פאפיראסען און האט געטראכט, אז אט האט ער
א טאטען א מאמען, א היים, און עס קומט אוים אזוי, ווי דאס
איז גאר ניטא, און ער האט ניט וואוהין צו גיהן. ער האט זיך
געפרופט פארשטעלען דעם קליינעם מעסערעל, וועלכען ער האט ניט
לאנג אויסגעביטען אויף עפעס, און וועלכען ער האט זעהר שטארק
געליעבט; אבער דאס מעסערעל איז דאך שוין ניט דאס וואס געווען
— א דינינקער, אבגעשארפטער קלינגעל, אין גאנצען בערעקט פון
איין זייט מיט א גאלע ביינדעל. מארגען וועט ער צוברעכען דאס
מעסערעל און דעמאלט וועט שוין ביי איהם גאר קיין זאך ניט זיין.

און פלוצלונג האבען סאשקא'ס שמאלע אויגען א גלאנץ געטהאן
פון איבערראשונג, און דער פנים האט פלוצלונג אנגענומען דעם
געוועהנליכען אויסדרוק פון פרעכהייט און זעלבסטזיכערהייט. אויף
יענער זייט וווייהנאכטס־בוים, געגען וועלכען ער איז געזעסען און
וועלכע איז געווען בעלויכטען שוואכער פון די אנדערע זייטען און איז
געווען די לינקע זייט פון'ם בוים, האט ער דערזעהן דאס, וואס האט
געפעהלט אין דעם בילד פון זיין לעבען און אהן וואס עס איז גע־

וועז אזוי פוסט ארום און ארום, פונקט ווי די ארומיגע מענשען וואל־טען געווען ניט קיין לעבעדיגע. דאס איז געווען א וועקסענער מלאך'ל, וועלכער איז זיך געהאנגען אין דער געדיכטקייט פון די דונקעלע צווייגען און אזוי ווי ער וואלט שוועבען אין דער לופט. זיינע דורכזיכטיגע פליגעלעך פון א זומער־פויגעלע, האבען געציטערט פון דער ליכטקייט וואס איז אויף זיי געפאלען; און אין גאנצען איז ער געווען ווי א לעבעדיגער און פארטיג אוועקצופליהען. די ראזיגע העגטלעך מיט די קינסטלעריש געמאכטע פינגערלעך האבען זיך גע־צויגען ארויפצו, און אהינטער זיי האט זיך געצויגען דאס קעפעלע מיט אזעלכע האאר ווי ביי קאליא'ן. אבער אין דעם קעפעלע איז געווען עפעס אזוינס, וואס איז ניט געווען ניט אין קאליא'ס פנים און ניט אין קיין אנדערע פנים'ער און זאכען. דעם מלאך'ס פנים האט ניט געשיינט פון פרייד, איז ניט געווען פערשלייערט פון טרויער, אבער אויף איהם איז געלעגען דער זיגעל פון אן אנדער געפיהל, וואס מען קאן מיט ווערטער ניט איבערגעבען, מיט קיין גראנק ניט בעשטימען, און וועלכען עס קאן בלויז בעגרייפען דער, וואס פיהלט אויך אזוי.

סאשקא האט ניט געוואוסט, וועלכע געהיימע קראפט עס שלעפט איהם צו דעם מלאך'ל, ער האט אבער געפיהלט, אז ער האט איהם תמיר געקענט און תמיר געליעבט, — געליעבט מעהר, איידער דעם קליינעם מעסערל, מעהר איידער דעם טאטען און מעהר איידער אלעם אנדערעם אויף דער וועלט. פול מיט איבערראשונג, אונרוהיג־קייט און אונפערשטענדליכע בעגייסטערונג, האט סאשקא צונויפגע־ליגט די הענד אויף דער ברוסט און האט געמורמעלט:

— ליעבער... ליעבער מלאך'ל!

און וואס אויפמערקזאמער ער האט געקוקט, אלץ בעדייטענדער, אלץ וויכטיגער איז געווארען דער אויסדרוק פון דעם מלאך'ס. ער איז געווען אונענדליך ווייט און ניט עהנליך צו קיין זאך, וואס איהם האט דא ארומגערינגעלט. די אנדערע שפיעלצייג זיינען געווען עפעס ווי גדלות'דיג ביי זיך, וואס זיי הענגען אויסגעפוצטע, שעה־נע, אויף דעם פינקלענדען וווייהנאכטס־בוים, און דער מלאך'ס האט געביינקט און האט מורא געהאט פאר דער העלער, שרייענדער ליכ־טיגקייט און ער האט זיך מיט כיון בעהאלטען אין די דונקעלע גרינס,

כדי קיינער זאל איהם ניט זעהן. עס וואלט געווען ווילד און אכזריש צו־צוריהרען זיך צו זיינע צערטליכע פליגעלעך.

— ליעבער . . . ליעבער ! — האט געמורמלט סאשקא.

סאשקא'ס קאפ האט געברענט. ער האט פארליינט די הענד אהינטער און אזוי ווי צוגעגרייט צום טוידטליכען קאמפף פאר דעם מלאך'ל, איז ער ארומגענאנגען מיט פארזיכטיגע און גנב'ישע טריט; ער האט אויף דעם מלאך'ל ניט געקוקט, כדי אנדערע זאלען אויך אויף איהם ניט אויפמערקזאם ווערען; אבער ער האט געפיהלט, אז דער מלאך'ל איז דא, איז ניט אוועקגעפליגען. אין טיהר האט זיך געווי־זען די בעל־הבית'טע — א וויכטיגע הויכע דאמע מיט הויך־פערקאמ־טע ליכטיג־גרויע האאר. די קינדער האבען זי ארומגערינגעלט מיט דעם אויסדרוק פון זייער בעגייסטערונג, און א קליינינקע מיידעלע, די זעלביגע וואס האט געשפרונגען אויף איין פלאץ, האט זיך מיער אנגעהאנגען אויף איהר ארעם און האט שווער געפינטעלט מיט איהרע שלעפעריגע אויגלעך. אויך סאשקא איז צוגענאנגען. עפעס האט איהם געשטיק אין האלז.

— טאנטע, הא טאנטע — האט ער געזאגט, סטארעווענדיג זיך צו רייזען צערטליך ווייך, אבער ס'איז ארויסגעקומען ביי איהם נאך גרעבער אלס תמיד — טא . . . טאנטעלע . . .

זי האט ניט געהערט, און סאשקא האט מיט אונגעדולד א ריס געטהאן זי פאר'ן קלייד.

— וואס ווילסטו ? צו וואס שלעפסט דו מיך פאר'ן קלייד ? — האט זיך געוואונדערט די אלטע דאמע, — דאס איז ניט העפליך.

— טא . . . טאנטעלע. גיב מיר איין זאך בלויז פון'ם ווייה־נאכטס־בוים, — דעם מלאך'ל.

— דאס קאן מען ניט, — האט גלייכגילטיג געענטפערט די בעל־הבית'טע. — צו ניי־יאהר וועלען מיר ערשט צונעהמען דעם ווייה־נאכטס־בוים. און דו ביסט דאך שוין ניט קיין קליינינקער און קאנסט מיך רופען מיט'ן נאמען, מאריא דימיטריעווגא.

סאשקא האט געפיהלט, אז ער פאלט אין א תהום, און ער האט זיך אנגעכאפט פאר'ן לעצטען מיטעל.

— איך האב חרטה. איך וועל זיך לערנען, — האט ער גערעדט אבגעריסענע ווערטער. אבער די דאזיגע פארמולע, וועלכע פלעגט

גוט ווירקען אויף די לעהרער, האָט אויף דער גרויער דאָמע ניט גע־מאכט קיין אייגדרוק.

— און דו וועסט גוט טהאָן, מיין פרייגד, — האָט זי געענט־פערט ווידער גלייכגילטיג.

סאשקא האָט א זאָג: געטהאָן גראָב :

— גיב דעם מלאך'ל.

— אָבער מען קאָן דאָך ניט ! — האָט געזאָגט די בעל־הבית'טע.

— ווי פערשטעהסט דו דאָס ניט ?

אָבער סאשקא האָט ניט פערשטאַנען, און ווען די דאָמע האָט זיך א קעהר געטהאָן ארויסצוגעהן, איז סאשקא נאָכגעגאַנגען נאָך איהר, קוקענדיג אונזיניג אויף איהר שוואַרצע, רוישענדי קלייד. אין זיין צוהיצטען מאַרך האָט א בליין געטהאָן אן עראינערונג, ווי א גימנאזיסט פון זיין קלאס האָט געבעטען דעם לעהרער ער זאָל איהם שטעלען א 3, אלס א גוטען צייכען, און ווען דער לעהרער האָט איהם אָבגעזאָגט, האָט ער זיך אוועקגעשטעלט פאר איהם אויף די קניע, האָט צונויפגעלייגט די הענד, ווי אין א געבעט, און האָט זיך צו־ווייגט. דער לעהרער איז דעמאלט געוואָרען בייז, האָט אָבער פון דעסטוועגען געשטעלט א 3. ווען דאָס האָט געטראָפען, האָט סאשקא פאראייביגט די פאסירונג אין א קאריקאטור, אָבער איצט איז פאר איהם קיין אנדער מיטעל ניט געבליבען. ער האָט א ריס געטהאָן די טאַנטע פאר'ן קלייד און ווען זי האָט זיך א קעהר געטהאָן צו איהם, איז ער געפאלען מיט א קלאפ אויף די קניע און האָט צונויפגעלייגט די הענד אויף דעם אויבעג־דערמאָנטען אופן. אָבער ווייגען האָט ער ניט געקענט.

— ביסטו פון זינען אראָב ! — האָט א געשריי געטהאָן די גרויע דאָמע און האָט זיך אומגעקוקט ; צום גליק איז אין קאבינעט קיינער ניט געווען. — וואָס איז מיט דיר ?

שטעהענדיג אויף די קניע, מיט צונויפגעלייגטע הענד, האָט סאשקא געקוקט אויף איהר מיט האָס און האָט גראָב געפאדערט :

— גיב דעם מלאך'ל !

אין סאשקא'ס אויגען, וועלכע האָבען זיך איינגעטרונקען איז דער גרויער דאָמע און האָבען געזוכט צו כאפען דאָס ערשע וואָרט.

וואָס וועט ארויס פון איהרע ליפּען, האָט זיך געזעהען עטוואָס שלעכטעס, און די בעל־הבית'טע האָט זיך געאייליט צו ענטפערען:

— נו, איך וועל געבען, איך וועל געבען. אך, ווי דום דו ביסט! פארשטעהט זיך, אז איך וועל געבען. אך, ווי דו בעטסט; אָבער פאר וואָס ווילסט דו ניט ווארטען ביז ניי־יאָהר? נו, שטעל זיך שוין דאָך אַנידער! און קיין מאָל זאָלסטו זיך וועיטער ניט שטעלען אויף די קניע, — האָט איהם בעלעהרענד געזאָגט די אלטע דאמע, — דאָס ערניידריגט א מענשען. אויף די קניע דארף מען זיך שטעלען בלויז פאר גאָט.

„פלוידער, פלוידער" — האָט זיך געטראכט סאשקא, סטארע־ווענדיג זיך צו געהן פּאראוים און אויפטרעטענדיג דערווייל אויף איהר קלייד.

ווען זי האָט אראָבגענומען דאָס שפיעלכעל, האָט זיך סאשקא דערריין איינגעטרונקען מיט זיינע אויגען, זיין נאָז האָט זיך קראנק־האפט געקנייטשט און ער האָט צושפרייט זיינע פינגער. איהם האָט זיך געדוכט, אז די הויכע דאמע וועט צוברעכען דעם מלאך'ל.

— א שעהנע זאך, — האָט געזאָגט די דאמע, וועלכע עם האָט פארדראָסען שוין איצט פאר דאָס שעהנינקע און, ווי עם שיינט, טהייערעס שפיעלכעל, — ווער האָט עם אויפגעהאנגען דארט? נו, הער, צו וואָס איז דיר דאָס נויטהיג? דו ביסט דאָך שוין אזא גרויסער, וואָס וועסטו דערמיט טהאָן? אט דארט זיינען פארהאן ביכער מיט בילדער. און דאָס האָב איך פארשפראכען קאליא'ן צו גע־בען, ער האָט אזוי געבעטען, — האָט זי א ליגען געזאָגט.

סאשקא'ס יסורים זיינען געוואָרען אונערטרעגליך. ער האָט קראמפהאפט פערדריקט זיינע צייהנער אז זיי האָבען אפילו א קריץ געטהאָן. די גרויע דאמע האָט מעהר פון אלעס מורא געהאט פאר סצענעס און זי האָט דערלאנגט סאשקא'ן דעם מלאך'ל.

— נו, נא שוין, נא! — האָט זי געזאָגט מיט אונצופריעדענהייט, — וואָס פאר אן עקשן דו ביסט.

סאשקא'ס ביידע הענד, מיט וועלכע ער האָט אנגענומען דעם מלאך'ל, זיינען געווען, דוכט זיך, צעפעדיגע און אנגעשטרייפטע, ווי צוויי שטאלענע פרוזשינעס, אָבער אועלכע ווייכע און פּאָרזיכטי־

גע, אז דער מלאך'ל האט געקענט האבען די פארשטעלונג אז ער פליהט אין דער לופט.

— א־אך ! — האט זיך ארויסגעריסען א לאנגער, פערשטארבענ־ דער זיפץ פון סאשקא'ס ברוסט, און אויף זיינע אויגען האבען פינקעל געטאן צוויי קליינינקע טרעהרעלעך און האבען זיך דאָרט אבגעשטעלט, וואָרים זיי זיינען ניט געוואָהנט געוואָרען צו ליכטיג־ קייט. דערנעהענטערענדיג לאנגזאם דעם מלאך'ל צו זיין ברוסט, האט ער ניט אראבגענומען זיינע שיינענדע אויגען פון זער בעל־הבית'טע און האט געשמייכעלט מיט א שטילען און וויכען שמייכעל, בליי־ בענדיג ווי פערשטארבען אין דעם געפיהל פון הימעלשער שמחה. עס האט אויסגעוויזען, אז וועז די צארטע פליענעלעך פון דעם מלאך'ל וועלען זיך צוריהרען צו סאשקא'ס איינגעפאלענער ברוסט, וועט דאן פאסירען עפעס אזעלכעס פרעהליכעס, עפעס ליכטיגעס, וואס עס האט נאך קיין מאל ניט פאסירט אויף דער טרויעריגער, זינדיגער, ליידענדער ערד.

— א־א־אך ! — האט זיך דורכגעטראגען דערזעלביגער אב־ שטארבענדער זיפץ, וועז די פליענעלעך פון דעם מלאך'ל האבען אנ־ געריהרט סאשקא'ן. און פאר דעם שיין פון זיין פנים איז אזוי ווי פארלאשען געוואָרען דער פארפוצטער, פרעך־ברענענדער ווייהנאכטס־ בוים — און מיט פרייד האט א שמייכעל געטאן די גרויע, וויכטיגע דאמע, און א ציטער געטאן האט דער טרוקענער פנים פון־ם פלי־ כעוואטען הערר, און אין לעבעדיגער שווייגענהייט זיינען פארשטאר־ בען די קינדער, וועלכע זיינען בעריהרט געוואָרען פון־ם הויך פון מענשליכען גליק. און אין דעם דאזיגען קורצען אויגענבליק האבען אלע בעמערקט די רעטזעלהאפטע עהנליכקייט צווישען דעם אומגעלומ־ פערטען גימנאזיסט, וועלכער איז ארויסגעוואקסען פון זיינע קליי־ דער, און דעם פנים'ל פון־ם מלאך'ל, וועלכער איז פערגייסטיגט געוואָרען פון דער האנד פון א אונבעוואוסטען קינסטלער.

אבער אין א מינוט ארום האט זיך דאס בילד שארף א בייט גע־ טהאן. צונויפקנייטשענדיג זיך, ווי א פאנטער, וועלכער מאכט זיך פארטיג א שפרונג צו טהאן, האט סאשקא מיט א בייז־טרויעריגען בליק בעקוקט די ארומיגע, זוכענדיג יענעם, וועלכער וועט וואגען אב־ צונעהמען ביי איהם דעם מלאך'ל.

— איך וועל געהן אהיים, — האָט טויב א זאָג געטהאָן סאשקא, אנצייכענדיג פאר זיך א וועג צווישען דער מאסטע. — איך וועל געהן צום טאטען.

III.

די מוטער האָט געשלאָפען, אָהן כחות בלייבענדיג פון א גאנצען טאָג ארבייט און פון בראנפען טרינקען. אין דעם קלייגעם קאמערל, אהינטערן ווענטל, האָט געברענט אויפ'ן טיש א קיקלעמפעל, און דער שוואכער, געלבליכער פייער האָט קוים געקענט דורכדרינגען דורך דער פעררויכערטער גלאָז, וואַרפענדיג זאָנדערבארע שאָטענס אויף סאשקא'ס פנים און אויף דעם פנים פון זיין פאָטער.

— איז א גוטער ? — האָט א פרעג געטהאָן סעפטשענדיג סאשקא. ער האָט געהאלטען דעם מלאך'ל פון ווייטען און האָט ניט ערלויבט דעם פאָטער אנצוריהרען זיך.

— יא, אין איהם איז עפעם פאראן וואָס בעזונדערעם, — האָט געשעפטשעט דער פאָטער, צוקוקענדיג זיך פאַרטראכטערהייד צום שפיעלכ'ל. זיין פנים האָט אויסגעדריקט די זעלביגע קאנצענטרירטע אויפמערקזאמקייט און פרייד, ווי סאשקא'ס פנים, — גיב נאָר א קוק, — האָט פאָרטגעזעצט דער פאָטער, — ער וועט באלד פליהען. — איך האָב שוין געזעהען ! — האָט טריאומפיהרענד געענטפערט סאשקא, — דו מיינסט, איך בין א בילנדער ? דו גיב אקאָרשט א קוק אויף די פליגעלאך. ששש, רייד ניט !

דער פאָטער האָט אוועקגענומען די האַנד און האָט מיט פינסטערע אויגען אויסגעפאָרשט די איינצעלהייטען פון דעם מלאך'ל, ביז וואנען סאשקא האָט צו איהם געשעפצעט מוסר־ווערטער :

— עי, ברודער'ל, וואָס איז דאָס ביי דיר פאר אזא פאסקודנע געוואהנהייט אלץ אנצוכאפען מיט די הענד. דו קאנסט נאָך צוברעכען !

אויף דער וואנד האָבען זיך אבגעצייכענט די אונבעוועגליכע און צוקרימטע שאָטענס פון צוויי אנגעבוינטע קעפ : איין גרויסער און קודלעוואטער קאָפ, דער צווייטער א קלייניקער און קייַלעכיגער.

אין׳ם גרויסען קאָפּ איז אָנגענאנגען א זאָנדערבארע, מאטערענדע, אָבער אין דער זעלבער צייט שמחה׳דיגע ארבייט. די אויגען האָבען, ניט פּינטלענדיג, געקוקט אויף דעם מלאך׳ל און אונטער דעם דורכ־דרינגליכען בליק איז ער געוואָרען גרעסער און ליכטיגער, און די פּליעגעלעך זיינע האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען מיט א רוישלאָזען ציטער, און אלעם ארום, — די היצערנע וואנד, וואָס איז געווען פּארדעקט מיט שוואַרצקייט פון רויך, דער שמוציגער טיש, סאשקא דאָס אלעם האָט זיך צונויפּגעגאָסען אין איין גלייכע, גרויע מאסע, אהן שאטענס, אהן ליכט.

און דעם פערלוירענעם מענשען האָט זיך געטרוימט, אז ער האָט דערהערט א מיטלייד־שטימע פון יענער וואונדערליכער וועלט, וואו ער האָט אמאל, אמאל געלעבט און פון וואנען ער איז אויף אייביג פערטריבען געוואָרען. דאָרט וויים מען ניט פון שמוץ און פון בייזע קריגערי, דאָרט וויסט מען ניט פון דעם טרויעריגען, אכזריות׳ריגען קאמפף פון עגאָאיזמען; דאָרט וויים מען ניט פון די יסורים פון א מענשען, וועלכען מען הייבט אויף מיט א געלעכטער אין גאס, און וועלכער ווערט צושלאָגען פון די גראָבע הענד פון אָרד־נונגס־היטער. דאָרט איז ריין, דאָרט איז שמחה און ליכטיגקייט, און דאָס אלעס, דאָס ריינע און ערהאבענע רוהט אין האַרצען פון דער וועלכע ער האָט געליבט מעהר פון זיין לעבען, און וועלכע ער האָט פארלאָרען, אָנהאלטענדיג זיין ניט־נויטהיגען לעבען.

צו דעם ריח פון וואקס, וואָס האָט זיך געהערט פון׳ם שפּיעלכ׳ל, איז צוגעקומען א וואונדערליכער ריח־ניחוח, און עס האָט זיך גע־חלומ׳ט דעם פערלאָרענעם מענשען, ווי עס האָבען זיך צוגעריהרט צום מלאך׳ל איהרע טהייערע פינגער, וועלכע ער וואָלט געוועלט קושען אינציגווייז און אזוי לאנג, ביז וואָנען דער טויט וועט ניט פּארשלייסען אויף אייביג זיינע ליפּען. און דערפאר איז דאָס געווען אזוי שעהן דאָס דאָזיגע שפּיעלכל, דערפאר איז דעריין געווען עפּעס בעזונדערעס, וואָס האָט געצויגען צו זיך און וואָס מען קאָן מיט ווער־טער ניט איבערגעבען. דער מלאך׳ל האָט זיך אראָבגעלאָזען פון יענעם הימעל, וועלכער איז געווען איהר נשמה, און האָט אריינגעטראָגען א שטראהל ליכט אין דער פייכטער, רויער, מיט טשאד דורכגענר־מענע לופט פון׳ם ציימער און אין דער חשך׳דיגער נשמה פון דעם

מענשען, וועלכער האָט פּאַרלאָרען אלעס : אי ליעבע, אי גליק, אי לעבען.

און אין איין רייהע מיט די אויגען פון דעם אָבגעלעבטען מענשען האָבען געפינקעלט די אויגען פון דעם, וואָס הייבט ערשט אָן לעבען, און האָבען געלאָשטשעט דעם מלאך'ל. און פּאר די דאָזיגע אויגען איז פּאַרשוואונדען געגעגנווארט און צוקונפט : און עס איז פּאר־שוואונדען דער שוואַרצער טרויער פון בעליידיגונגען, זידלעריין, קלעפּ, ערניעדערונגען און בייזען אומעט. סאשקא'ס חלומות זיינען געווען טומאַנע, אָבער דערפּאר האָבען זיי טיעפער ערוועקט זיין לייר־דענדע נשמה. דער מלאך'ל האָט אין זיך ענטהאלטען אלעס גוטעס, וואָס האָט געלויכטען אויף דער וועלט, אלע טיעפע יסורים און האָפ־נונגען פון א נשמה וואָס בייגט נאָך גאָט, אין דאָרום האָט ער גע־ברענט מיט אזא ווייכער געטלעכער ליכטיגקייט, דאָרום האָבען גע־ציטערט מיט א רוישלאָזען ציטער זיינע דורכזיכטיגע פליעגעלאָך פון א זומער־פייגעלע.

פּאָטער און זוהן האָבען איינער דעם צווייטען ניט געזעהען ; יע־דערער פון זיי האָט אויף א בעזונדער אופן געביינקט, געווויינט און געפרעהט זיך מיט זיין בעזונדער אנגעוויטאָגטען האַרצען. אָבער אין זייער געפיהל איז געווען עפעס אזלכעס, וואָס האָט צונויפגע־גאָסען אין איינעם בעזונדערע הערצער און האָט פערניכטעט יענעם תהום, וועלכער טהיילט אָב א מענשען און מאכט דעם מענשען אזוי עלענד, אונגליקליך און שוואַך. מיט אן אונבעוואוסטער בעווע־גונג האָט דער פּאטער ארויפגעלייגט זיין האַנד אויף דעם זוהן'ס נא־קען, און דעם לעצטענס קאָפּ האָט זיך אויף אזוי אונווילליג צוגעפרעסט צו דער אויסגעצערטער ברוסט.

— האָט זי דאָס דיר געגעבען ? — האָט געמורמעלט דער פּא־טער, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דעם מלאך'ל.

אין אן אנדער צייט וואָלט סאשקא געענטפערט גראָב און וואָלט דאָס אָבגעלייקענט, אָבער איצט האָט אין זיין הערצעל אלייין פון זיך אָבגעקלונגען דער ענטפער, און זיינע ליפּען האָבען רוהיג ארויסגע־זאָגט א זיכערען ליגען :

— וואר דען זשע ? געווים, זי.

דער פּאָטער האָט געשווייגען ; געשווייגען האָט אויך סאשקא.

עפעס הייזעריגעס האָט זיך דערהערט פון צווייטען צימער, האָט אָנ־
געהויבען צו קנאקען, איז אויף אן אויגענבליק אנטשווינגען געוואָרען,
און דער זייגער האָט מיט אימפעט אָבגעקלונגען : איינס, צוויי, דריי.

— סאשקא, זעהסט דו וועז חלומות ? — האָט פארטראכט גע־
פרעגט דער פאָטער.

— ניין. — האָט זיך מודה געווען סאשקא — נור, ניין, יאָ,
איין מאל האָב איך געזעהען א חלום : פון דאך בין איך אראָבגעפא־
לען. מיר האָט זיך ג'חלומ'ט, אז מיר האָבען געקלעטערט נאָך טוי־
בען, און איך בין אראָבגעפאלען.

— און איך זעה שטענדיג. וואונדערליכע חלומות טרעפען אמאל.
דו זעהסט אלעס, וואָס איז געווען, ליעבסט און ליידעסט, נאָר אזוי
ווי אויפ'ן וואָהר . . .

ער איז וויעדער אנטשווינגען געוואָרען, און סאשקא האָט דער־
פיהלט, ווי עס האָט אָנגעהויבען צו ציטערן די האנד, וועלכע איז
געלעגען אויף זיין נאקען. אלין שטארקער און שטארקער האָט זי גע־
ציטערט און געצוקט, און די שפירזאמע שווייגענהייט פון דער נאכט
איז פלוצלונג געשטערט געוואָרען פון'ם כליפען, פון די יאמערדיגע
קלאנגען פון פארשטיקטען געווין. סאשקא האָט בייזלעך אָנגעהויבען
צו פינטלען מיט די ברעמען און פאָרזיכטיג, ניט צו שטערען דער
שווערער ציטערנדער האנד, האָט ער אראָבגעווישט א טרעהרעל פון
אויג. אזוי משונה'דיג איז עס געווען צו זעהען, ווי עס ווייגט א
גרויסער און אלטער מאן.

— אך, סאשא, סאשא ! — האָט געכליפעט דער פאָטער. —
פאר וואָס איז דאָס אלעס אזוי ?

— נו, וואָס נאָך ? — האָט אָנגעבלאָזען א מורמעל געטהאן
סאשקא — דאָך גאָר, גאָר אזוי ווי א קליינינקער . . .

— איך וועל ניט . . . איך וועל ניט, — האָט מיט א רחמנות־
פנים זיך ענטשולדיגט דער פאָטער, — וואָס איז דערפון . . . צור־
וואָס ?

פאָקטיסטא פאראָונא האָט זיך אָנגעהויבען ארומצודרעהען
אויף איהר בעט. זי האָט א זיפץ געטהאן, האָט זיך אויסגעשפייט
און האָט אָנגעהויבען הויך צו פלוידערען מיט א משונה'דיגען
עקשנות :

— „האלט די שמאטעס ! .. האלט, האלט, האלט ! . . ."
צייט געווען צו לייגען זיך שלאפען, נאר פריהער דארף מען איינארדנען א פלאץ פאר דעם מלאך'ל איבער א נאכט. לאזען איהם ליגען אויף דר'ערד איז געווען אונמעגליך ; ער איז אויפגעהאנגען געווארען אויף א פאדים און צוגעבונדען געווארען צו דער לופט־טיה־רעל פון אוויוון, און ער האט זיך דייטליך אבגעצייכענט אויף דעם ווייסען גרונד פון די קאכלעס. אזוי האבען זיי ביידע איהם געקענט זעהען — אי סאשקא, אי דער פאטער. אנווארפענדיג שנעל אין ווינקעל אלערליי שמאטעס, אויף וועלכע ער האט געשלאפען, האט סאשקא זיך אויף אזוי שנעל אויסגעטהאן און האט זיך אוועקגעלייגט אויפ'ן רוקען, כדי גיכער אנצוהויבען קוקען אויף דעם מלאך'ל.
— פארוואס זשע טהוסט דו זיך ניט אוים אין גאנצען ? —האט א פרעג געטהאן דער פאטער, קנייטשענדיג זיך א פערפרוירענער אונטער דער צוריסענער דעקע און צורעכט מאכענדיג דעם מאנטעל, וואס ער האט ארויפגעווארפען אויף די פיס.
— ניט נויטהיג. איך וועל באלד אויפשטעהן.
סאשקא האט נאך געוואלט דערצו זאגען, אז איהם וויל זיך נאר ניט שלאפען, ער האט אבער ניט בעוויזען, וואהרים ער איז אזוי גיך איינגעשלאפען, ווי ער וואלט פערזונקען וועלען ביז'ן גרונד אין א טיעפען און שטראמיגען טייך. באלד איז אויך דער פאטער אייני־געשלאפען. א ווייכע רוהיגקייט און ניט־נעשטערקייט האט זיך פארצויגען אויף דעם אויסגעמאטערטען פנים פון דעם מענשען, וועל־כער האט זיך שוין אויסגעלעבט, און אויף דעם מוטהיגען פנים פון דעם מענשען, וועלכער האט ערשט אנגעהויבען צו לעבען.
און דער מלאך'ל, וועלכער איז אויפגעהאנגען געווארען ביים הייסען אויוון האט אנגעהויבען צו שמעלצען. דער לאמפ וואס איז געבליבען ברענען, לויט סאשקא'ס פאדעראנג, האט אנגעפילט דעם צימער מיט דעם ריח פון קעראסין און דורך דער פערריבערטער גלאז איז געפאלען א טרויעריגע ליכטיגקייט אויף דעם בילד פון לאנגזאמען חורבן. דער מלאך'ל האט זיך אזוי ווי בעוועגט. איבער זיינע ראזי־גע פיסלעך האבען זיך ארבעקייקלט געדיכטע טריפען און זיינען געפאלען אויפ'ן לעושאנקע. צו דעם ריח פון קעראסין איז צוגעקו־מען דער שווערער געריוך פון צולאזענעם וואקס. אט האט זיך דער

מלאך'ל א צאפעל געטהאן, גאר אזוי ווי אנצוהויבען פליהען, און איז אראבגעפאלען מיט א ווייכען קלאפ אויף די הייסע קאכלעס. א ניגערויגער פריים איז דורכגעלאפען, האט זיך אבגעברענט, האט זיך ארומגעדרעהט ארום דעם פארמלאזען שטיקעל וואקס, האט ארויפגעקלעטערט אויף דעם זומער־פויגעלנעם פליגעלע און, א צאפעל טהאנדיג מיט זיינע וואנציקלעך, איז ער אנטלאפען ווייטער.

אין'ם פארהאנגענעם פענסטער האט זיך דורכגעשלאגען די בלוי־ליכע ליכטיגקייט פון דעם אנקומענדען טאג, און אויף דרויסען האט שוין אנגעהויבען צו קלאפען דער פערפרוירענער וואסער־פיהרער מיט דעם אייזערנעם שעפער.

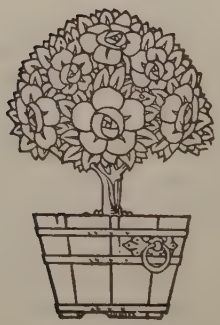

געקליבענע שריפטען

פון דעם גרויסען רוסישען שרייבער

איוואן טורגענייעוו

איבערזעצט פון לעאן קאָברין

אין 4 פראכטפאלע בענדער.

אינהאלט פערצייכנים פון די פיער בענדער:

1טער באנד

1. אסיא
2. די ערשטע ליעבע
3. דער רופא
4. א צוזאמענקונפט
5. דער טאגעבוך פון א איבעריגען מענשען

2טער באנד

1. פאָעזיע און פראָזא 1טער טהיי׳ל
2. פאָעזיע און פראָזא 2טער טהיי׳ל
3. צוויי פרייַנד
4. קלארא מילימש

3טער באנד

1. מומו
2. וואלד און סטעפּע
3. דריי פּארטרעטען
4. אין א פערוואָרפענעם ווינקעל
5. דריי מאָל בעגעגענט
6. טוק... טוק... טוק

4טער באנד

1. טשערטאָפּכאנאָוו און נעדאָ־פיוסקין.
2. טשערטאָפּכאנאָוו׳ס סוף.
3. דער הונד
4. א הפקר מענש
5. א חלום
6. א לעבעריג הייפעל ביינער
7. יאקאב פּאסינקאוו
8. אנדרעי קאלאסאוו

פריין בלוין 2 דאָלאר

(פּאָרטא פריי)

HEBREW PUBLISHING COMPANY,

50-52 Eldridge St., NewYork.

א פראכט אויסגאבע פון

גראף לעאָ טאָלסטאָי'ס

געזאמלטע ווערקע

אין צוויי דיקע פראכטפאלע בענדער.

ענטהאלטען פאלגענדע ווערקע:

1. טאָלסטאָי'ס ביאָגראפיע.
2. די קרייצער סאָנאטע.
3. איך און מיין מאן.
4. מיין פרייַנד'ס פרוי.
5. איוואן אילאיטש'עס טויט.
6. צוויי דורות.
7. פאָליקושקא.
8. אננא קארענינא.
9. דער נסיון.
10. די פערפיהרונג.
11. איוואן דער נאר.
12. מיין וידוי.
13. קריעג אין פריעדען.

גראף טאָלסטאָי איז געווען דער גרעסטער רוסישער שרייבער און זיינע ווערק זיינען איבערזעצט געוואָרען אין אלע אייראָפּעאישע שפראכען און זיינען איבעראל פערקויפט געוואָרען אין די מיליאָנען; עס איז כמעט ניטא איין ציוויליזירטער מענש, וואָס זאָל ניט האָבען געלעזען טאָלסטאָי'ס ווערק.

טאָלסטאָי'ס גרויסקייט ליעגט אין דעם, וואָס ער גיט איבער זיינע הויכע אידעאלען און פילאָזאָפישע נעראנקען אין אינטערעסאנטע און שפאנענדע ראָמאנען. און אז מען לעזט זיינעם א ראָמאן איז אויסער וואָס מען איז זעהר שטארק פעראינטערעסירט אין די ערצעהלונג, לערנט מען אויך דערבי פיעלעס וועגען געוויסע פראגען אין לעבען.

טאָלסטאָי'ס נעזועהלטע ווערק זיינען געדרוקט אויף טהייערען פאפיער און פראכטפאל געבונדען.

א פראכט־אויסגאבע פון „טאָלסטאָי'ס געזועהלטע ווערק" איז אידיש איז א ציערונג צו האָבען אין הויז.

פרייז בלויז 2 דאלאָר

(פאָרטא פריי).

HEBREW PUBLISHING COMPANY,

50-52 Eldridge St., New York.

גאברִיעלאַ ד׳אַנונציאָ׳ס ערצעהלונגען

איבערזעצט אין אידיש פון מ. זילבערמאַן.

גאַבריעלאַ ד׳אַנונציא איז דער גרעסטער רעאַליסטישער שרייבער פון איטאַליען און זיינע ווערק זיינען איבערזעצט געוואָרען אין אַלע אייראָפּאישע שפראַכען, אין אייניגע לענדער זיינען מאַנכע פון זיינע ווערק פערבאָטען געוואָרען צו דרוקען, ווייל זיי זיינען זעהר רעאַליסטיש גערעבטן.

„גאַבריעלאַ ד׳אַנונציאָ׳ס ערצעהלונגען", וועלכע מיר האָבען יעצט אַרויסגעגעבען ענטהאַלט די פאַלגענדע צעהן ערצעהלונגען, וועלכע זיינען די בעסטע וואָס ער האָט געשאַפען, נעמליך:

1 די אלמנה.	6 אַן אידיליא.
2 אונטער׳ן רעגען.	7 ארסאַלא.
3 סינאָר פעפּא.	8 דער איבערשיפער.
4 טאַטא.	9 מונזשיא.
5 עפּיסקאָפּא.	10 אננא׳ס לעבען.

דאָס בוך איז שעהן געדרוקט און פּראַכטפאָל געבונדען.

פּריין בלויז 40 סענט

(פּאָרטא פּריי)

HEBREW PUBLISHING COMPANY

59-52 Eldridge St., New York.

#4574

Toronto Jewish Public Library
THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS
and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 4 cents a day is charged,

#4574

FEB 2 '75 | 6217

#4574

FEB 2 '75
DEC 31
MAY 25
28 '82
SEP 28
SEP 28
MAR 18 '84
DEC 2 0 1984